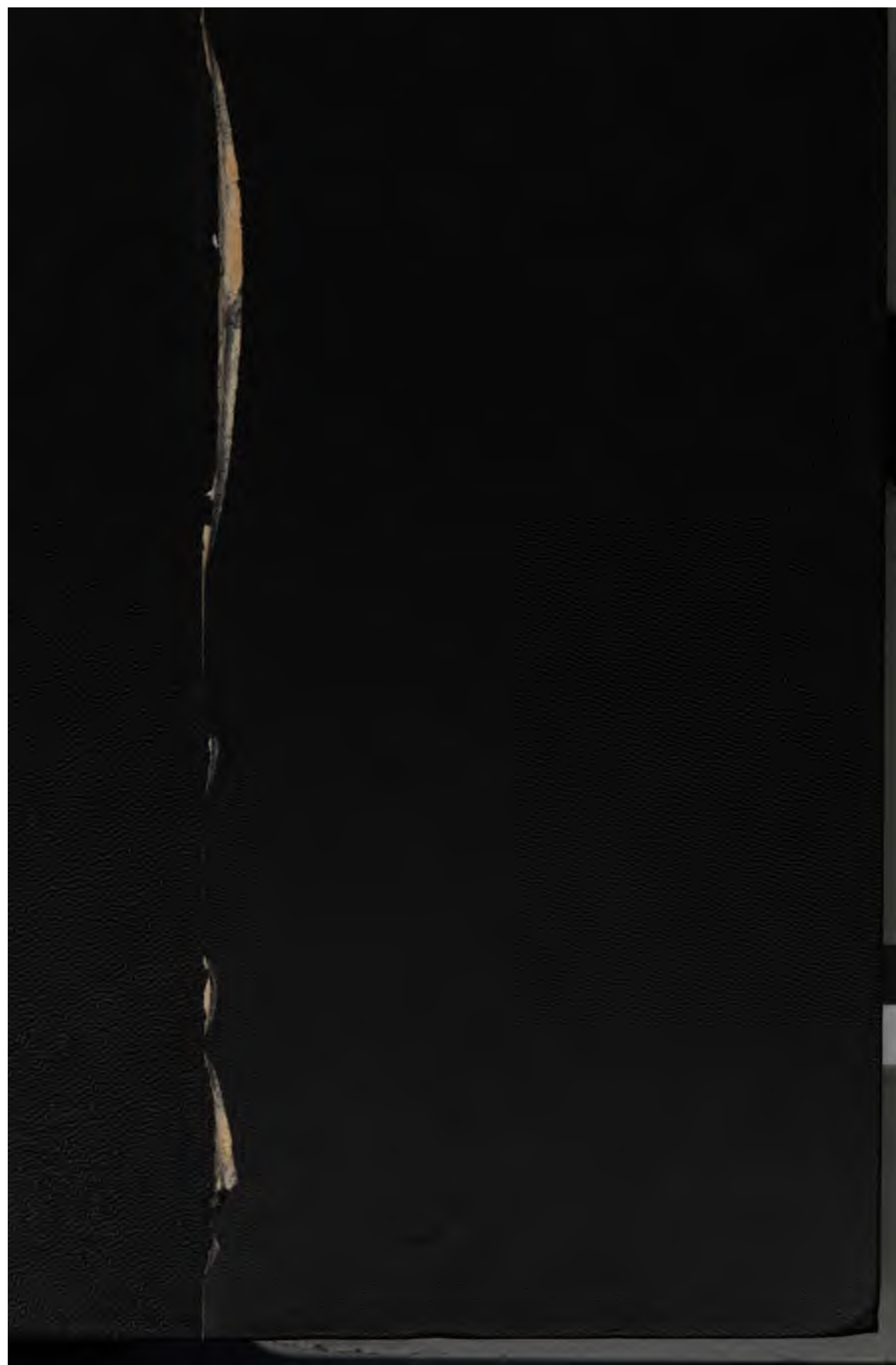

ISTÓCZY GYŐZŐ

ORSZÁGGYŰLÉSI BESZÉDEI, INDITVÁNYAI

ÉS

TÖRVÉNYJAVASLATAI

1872—1896.

A KÉPVISELŐHÁZ NAPLÓJÁBÓL ÉS IROMÁNYAIBÓL

ÖSSZEGYÜJTÖTTE ÉS KIADTA

ÖNMAGA.

BUDAPEST.

BUSCHMANN F. KÖNYVNYOMDÁJA

1904.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JUL 24

ELŐSZÓ.

Régi tervemet megvalósitva, az 1872-től 1896-ig volt huszonöt évi képviselőségem alatt tartott beszédeimet s beadott inditványaimat és törvényjavaslataimat, a képviselőház naplójából és irományaiból összegyüjtve, a jelen könyvben kiadtam.

Azt hiszem a könyv hézagot pótol, már csak azon okból is, mert bárki bármiként vélekedjék is negyedszázados politikai működésem felől, annak, a ki a mult század utólsó negyedének a történetét megirja, számolnia kell az én kifejtett működésemmel és ennek eredményeivel is; a birálatot pedig, de viszont ennek a birálatnak az ellenőrizhetését is lényegesen megkönnyiteni fogja az, ha a képviselőházban tartott beszédeim, ugyszinte beadott inditványaim és törvényjavaslataim gyüjteménye közkézen forog.

De szükségesnek is tartottam beszédeim, inditványaim és törvényjavaslataim gyüjteményét kiadni azon okból is, mert abban az időben még a képviselőházban tartott beszédeket hiteles szövegükben a hivatalos lap nem közölvén, ugy amint közli azokat ma, a beszédeim teljesen a lapok kénye-kedvére voltak hagyva, s ezekből a nagyközönség a beszédeimet csak töredékekben s nagyrészben elferditve olvashatta, s igy azok tartalmáról kimeritő, hiteles értesülést nem is szerezhetett.

Az általam kiadott gyüjteményben közlöm összes, tárgyi tartalmu beszédeimet, egy-két kisebbnek a kivételével, a melyekre magam is kevesebb sulyt helyezek, aminthogy közlött beszédeim néhányából is, tekintettel az azóta változott viszonyokra, némi csekély részt kihagytam. Ugyszinte nem hozom a közlött beszédeimmel nem szerves kapcsolatban levő, hanem különálló, személyes élü felszólalásaimat sem, a melyek pedig nem kis számmal voltak, s a melyekre az ellenem és álláspontom ellen időnkint intézett támadások kényszeritettek rá. Az ilyen dolgok valamint akkor kedvem ellen voltak, ugy ma tán még inkább kedvem ellen vannak. A most emlitett beszédeimhez sorolom még mások személyes ügyében történt néhány felszólalásomat is.

A körülményekhez képest azonban az emlitett többi beszédeim gyüjteményét is kiadom majd egy pótkötetben, a melyben esetleg majd kiterjeszkedem reminiscentiáimra és tapasztalataimra is, a melyekből 25 évi képviselőségem alatt bőséges készletet volt alkalmam beszerezhetni.

Miként könyvemnek a fentebbiekben körvonalozott tartalmából is látható, én csakis a magam beszédeit közlöm. Ebből folyólag nem hozom az egyes ügyekben folyt, néha több képviselőházi ülést is kitöltött tárgyalások egész menetét, s igy az ezen tárgyalások folyama alatt felszólalt volt képviselők beszédeit sem, szóltak legyen azok akár az én álláspontom mellett, akár ellene. Az azidőben volt illető képviselőtársaimnak szabadságukban áll, ha jónak látják, saját részükről szinte kiadni a maguk beszédeinek a gyüjteményét. Azt meg, azt hiszem, mindenki egész természetesnek is fogja találni, hogy én semmi kedvet se éreztem magamban, az ellenem és álláspontom ellen irányult beszédeket a saját költségemen kinyomatni.

Ellenben a beszédeim folyamán tett, szellemes és kevésbé szellemes közbeszólásokat — mivel már egyszer

ezek a közbeszólások a beszédeim „kiegészitő részeivé“ váltak, — kivétel nélkül mind hoztam.

Az objectivitásnak továbbá elég van téve a könyvemben azáltal is, hogy a közvetlenül és kizárólag az én beszédeimre tett kormányi nyilatkozatokat, az elnöki kijelentésekkel együtt, szószerint szinte mind közöltem.

Általában pedig a könyvemben tekintettel kellett lennem arra a 20—30 esztendőre is, a mely alatt sok, sok dolog megváltozott körülöttem.

Budapest, 1904. évi augusztushó.

Dr. Istóczy Győző.

TARTALOM.

I.

Zsidókérdés és honositási törvény.

Az 1872-ik évi szeptemberhó 1-re hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenhatodik kötet,
a 81. s köv. lapokon.

361. országos ülés, 1875. áprilhó 8-kán Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző a külföldi zsidóság elszaporodásával kapcsolatban a honositási törvényjavaslat tárgyában interpellálja a kormányt. . . . .
. . . .

Istóczy Győző: Tisztelt ház! — Egy interpellátiót kivánok az igen tisztelt ministerelnök ur utján a tisztelt összministeriumhoz intézni. Mielőtt azonban az interpellátió szövegét a házszabályok 121. §-a értelmében benyujtanám, engedje meg a tisztelt ház, hogy azt lehető rövidséggel indokolhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugy hiszem azon nyilatkozatok után, melyeket az izraelita rabbiképezde ügyének mult évi juliushóban történt tárgyalása alkalmával az igen tisztelt vallás- és közoktatásügyi minister ur részéről a zsidó elemnek Magyarországon birt nagy befolyásáról — igen tisztelt Pulszky Ferencz képviselő urtól pedig a zsidóság magasztalásáról hallottunk, de az ujabb idők tapasztalatai folytán erészben az országban uralkodó közhangulat mellett is nem mondok ujságot, ha azt állitom, hogy ezen elem, ugy számereje bel- és külterjü szaporodásával, mint a közgazdászati téren kivivott, ugyszólván dictátori hatalmánál fogva, mely hatalmat mindinkább egyéb terekre is kiterjeszteni törekszik: bennünket nem tulszárnyalással, mert ez többé-kevésbé már végbement, hanem elnyomással fenyeget.

Hogy ezen elem nálunk különösen nemzetiségi szempontból calamitássá kezdi kinőni magát: bizonyitják egyebek közt az »Ellenőr«-nek mult évi szeptemberhó végén »Zsidóinkról« közölt s országszerte mély. benyomást tett czikkei is. Ezen czikksorozat azonban a kérdést főleg csak nemzetiségi szempontból fejtegetvén, a zsidóság lényegének megértésére, a vele összefüggő kérdések megoldására s igy az ez irányban követendő politika kijelölésére támpontokat teljes mérvben nem nyujthat. Ha a zsidó elem lényegéről, tendentiáiról s azon eszközökről, melyeket ama tendentiák elérésére alkalmaz, biztos alapnézeteket akarunk szerezni: ugy a mi zsidóink mellett, kik csak az általános zsidópolitika keretében mozognak, szükséges a zsidóságot általában vizsgálódásaink tárgyává tennünk. Az erészbeni helyes itélet hozatalának azonban annyi természetes és mesterkélt akadálya van, a zsidóságnak erészben a fogalmakat saját érdekében annyira bebonyolitani sikerült, hogy szerfelett nagy nehézségekkel jár tiszta belepillantást nyerhetnünk azon hatalom szervezetébe, rugóiba, vasakarattal követett czélzataiba, a mely hatalomnak a zsidóságot mai nap már elismernünk kell.

Mindenekelőtt végkép szakitani kell azon téves felfogással, mely téves felfogást a zsidóság képviselői folyton érvényesiteni törekednek, valahányszor az bármely, habár igazolható megtámadásnak van kitéve, hogy tudniillik ezen elem pusztán egy vallásfelekezetet képez; mert ez elem tulajdonkép egy tényleg zárt társadalmi kaszt, melyet a véregység, az ősidőkből átvett traditiók, az érdekközösség s vallása — de már csak részben, habár tulnyomó részben vallása — füznek egy szorosan zárt egységgé. Nem más, mint ügyes sophisma tehát azon érv, mely valahányszor a zsidóságról — sőt már odáig jutottunk, hogy, ha annak csak egyes tagjáról, mint ilyenről is, — egy-egy szerény kritika meri hallatni magát, a zsidóság részéről felhozatik, hogy tudniillik egy törvényesen bevett vallásfelekezet van megtámadva s ekkép a lelkiismereti szabadság nevében tiltakozik minden ellene intézett megtámadás ellen; — mert amig a zsidóság a vallás sérthetetlen terén mozogva, a társadalmi és állami téren, mint külön kaszt zavarólag fel nem lép: a mai viszonyok közt józanul senkinek eszeágába sem juthat őt még csak

egy szóval is illetni; — s nem is az, hogy Istent máskép imádják, hanem azon merev exclusivitás, amaz ellenszenves — mint a német magát kifejezi — »Heerdeninstinkt,« minden nem-zsidónak alsóbb, tökéletlen lényül és kizsákmányolandó objectumul való »Shylock«-szerü tekintése, melyek minden időkben sajátságaik közé tartoztak: voltak főokai egyebek közt annak is, hogy mióta csak a zsidók más népfajokkal érintkezésbe jöttek, a legmélyebben gyökerező gyülölet tárgyai s a leghevesebb üldöztetések áldozatai voltak. A kritikát tehát a zsidóságnak, mint társadalmi kasztnak s igy a jelen viszonyok közt egy anachronismusnak legalább is szintugy türnie kell, amint türnie kell az aristokratiának a zsidóság leghevesebb támadásait.

De ha a zsidóság nem tekinthető puszta vallásfelekezetnek: még kevésbbé tekinthető napjainkban külön nemzetnek, és pedig főleg azért, mert az ennek fogalmi alkatrészeihez tartozó élő nemzeti nyelv hiányzik nála. De megengedve, hogy külön nemzetet képez: ez esetben uralmi törekvéseivel szemben a többi nemzetekre nézve a hatalmi kérdés tolul előtérbe, a melynek ellenében elvi tekintetben semmiféle megtámadhatlan ősjogot nem érvényesithet.

A zsidóság azon alakban, melyben a modern társadalomban jelenkezik: kasztszerü lényegénél fogva egy külön elvet, és pedig egy napról-napra mindinkább érvényesülő sociálpolitikai külön elvet képvisel. S erészben azon sajátszerü észleletet tesszük, hogy mint véregység, traditiók és érdekközösség által szorosan egybefüzött zárt kaszt, a lehető legaristokratikusabb fogalom: mindamellett a demokratia zászlaját lengeti, — természetesen csupán a kivüle álló elemekre vonatkozólag. S ez nagyon természetes; mert a demokratia az egyénnek elszigeteltségét vonván maga után, az ily millió, összefüggés nélküli darabokra forgácsolt társadalomban alig képzelhető hatalom, mely az ő zárt phalanxának sikerrel ellenállhatna. Az aristokratiának halálos ellensége: s mindamellett mindazon résen, melyet ezen tör, ő maga, az aristokratia legrutabb formájában: a plutokratia képében helyezkedik be. Mint a világon képzelhető legconservativabb elem: a liberalismus árjának fölszinén uszik s látszólag az ár

1*

irányát ő jelöli ki; s ez is nagyon természetes; mert a minden felszabadult erőknek saját részéről zárt sorokban s egyesitett erővel vivott concurrentiájában, s a körülötte levő nem-zsidó institutiók szünet nélkül való bolygatása és változtatása mellett kasztjának ó-conservativ czélzatait legbiztosabban elérhetni véli. Az aristokratia és demokratia, a conservatismus és liberalismus fogalmai nálunk már nem elégségesek társadalmi és főleg szerencsétlen állami jelenségeink megitélésére; mert azok megértésére még a »judaismus« fogalma is szükséges. Hogy a nyugati államokban, tán Ausztriát kivéve, ezen elv még eddig nem nőtte ki magát oly szerfölött veszélyessé, mint nálunk: annak oka főleg az, hogy ama nemzetek ősei, utódaik javára is, annak idején bölcsen gondoskodtak arról, hogy magukat a zsidóságnak más országokba való külebbezése által is ezen calamitástól lehetőleg megszabaditsák. A mi őseink e tekintetben is toleransabbak voltak, s ezen tolerantia levét mi isszuk meg. Őket tehát, kiknél azonban, különösen a németeknél és francziáknál, máris nem egy följajduló hang emelkedik, s kikre szinte ráérik nemsokára az ezen nehéz problemával gyakorlatilag való foglalkozás, — erészben illetékes birákul nem ismerhetjük el.

A legnagyobb önmystificátió tehát a zsidóság liberalismusában komolyan hinni. Azon kasztszerü elem, mely mindazon térről, ahova befészkelhette magát, tömör föllépésével minden idegen elemet kiszorit, kipusztit; — a mely szögletes szokásaival önmaga és a többi elemek közt áthághatlan chinai falat emel, mely szokások egyszersmind többnyire a más elemek iránt érzett mély megvetést is kifejezik; — a mely elem a más elemekkel való érintkezést csupán az üzleti czél szempontjából tartja fönn; — a mely minden egyes tagjának nem-zsidókkal fönforgó igaz, vagy igazságtalan ügyeit közös és mintegy családi ügyeknek tekinti s felekezeti ügyekként erőlködik feltüntetni; — a mely maga részére a tolerantia legszélsőbb igényeit követelve, önmaga a képzelhető legintoleransabb elem; — s a mely a liberalismust czégül használja fel kasztjának egy gazdászati oligarchiává való tételére, — mert hogy a zsidóság a gazdászati világuralomra törekszik, s már az utnak jó derekán van: azt nem egy állam-

férfi beismerte, — azon elem nem a liberalismus, hanem a társadalmi és közgazdászati tyrannia elvét képviseli. —

A gazdászati téren kivül a judaismusnak eddig leginkább a journalistikai tért sikerült hatalmába keriteni ugyannyira, hogy — csak monarchiánkról beszélve — a Lajthántuli lapok legtöbbje, de a mieinknek is legnagyobb része a zsidóság kezében van; vagy legalább mögöttük ott áll ezen kasztnak egy-egy őrszemet képző delegátusa. Alkotmányos országokban a közvélemény levén a mérvadó elem: a pénzhatalmon kivül, e hatalomra törekvő kaszt kezeiben azon, iránta még egy kissé makranczosnak mutatkozó közvélemény organuma, a sajtó, a leghathatósb eszköz. Annak utján maskiroztatnak a zsidóság tendentiái; azzal hirdettetik unisono az indignátióra keltendő világnak a zsidóság martyriuma, valahányszor nem-zsidó és zsidó közt fönforgó s legtöbbnyire eredetileg az utóbbi által előidézett valamely differentiában a zsidó találja a rövidebbet huzni; azzal fojtatik el minden hang, mely a zsidóság »tyrannie sourde«-ja ellen itt-ott elvétve, elszigetelten emelkedni mer; a liberalismus nevében azzal bélyegeztetik meg, vagy tétetik nevetségessé minden törekvés, mely a judaismus üzelmeinek ellentállani — a pénzhatalom mellett azzal eszközöltetik elrettentő példaadásul a végletekre hajtása, paralyzálása vagy ha lehetséges, elbuktatása azon balga nem-zsidóknak, a kik ugyanannak szétzuzó nyomása ellen feljajdulni merészkednek.

A judaismus lényege és tendentiái fölötti mystificatió annak képviselői és vezérférfiai részéről olyannyira sikerült, hogy nálunk is általánossá lett a nézet, hogy ezen nagy tehetségekkel és képességekkel, szivós kitartással, vasszorgalommal és praeponderans pénzhatalommal rendelkező elemet idővel házassági összeköttetések, — egyelőre a polgári házasság utján, a többi, számerőre nagyobb népelemekbe beolvasztani — s ekkép ezen elemnek jelen alakjában általánosan elismert veszélyességét paralyzálni sikerülend. Soha! . . . A mely népfaj negyedfélezer éven tul meg tudta őrizni teljes elszigeteltségét és vértisztaságát, eredeti gondolkozásmódját, világnézletét, szokásait, ugy a teljes szabadság, mint az elnyomatás és üldöztetés századaiban, ugy állami együttlétében, mint a széles vilá-

gon szétszórt állapotában; — amelynek vakon hitt traditiói neki a föld benépesitését igérik; — a melynek összevalósági érzete az emancipatió végbemente óta nemhogy nem apadt, de sőt, daczára a látszatnak, a kaszt hatalmának kifejtésével még emelkedett; — a mely tudja, hogy kitüzött czélját, a gazdászati világuralmat csak mint compact zárt kaszt érheti el, s a mely, daczára a mai viszonyok közt különben mindinkább alárendeltebb jelentőséggel biró állami és nyelvi szétforgácsoltatásnak, gondoskodott egy nemzetközi vezérorganumról, a Párisban székelő »alliance israélite universelle«-ben: azon elemnek valaha lehető beolvasztása nem más mint egy naiv pium desiderium vagy nevetséges utopia.

Az optimisták titkos örömmel szemlélik azon versengést, mely a zsidóságnak ujabban alakult két árnyalata: az orthodoxok és neologok közt mint egyebütt ugy nálunk is folyamatban van. Azt hiszik ugyanis, hogy ezen versengés végeredményben teljes schizmát fogván előidézni, az ekkép két ellenséges táborra szakadt zsidóságot a nem-zsidó elemeknek könnyebben ellensulyozni — sőt még tán egyik tábort a másiknak megsemmisitésére is fölhasználni — s ily módon a modern társadalmat »ad absurdum«-vivéssel fenyegető judaismusnak óhajtott kilátásba vett bukása felett a »tertius«-nak örvendeni fog lehetséges lenni. Hiu ábránd! Ama sok tekintetben mosolyra gerjesztő viaskodás mellett a zsidóság közös czélját egy perczig sem téveszti szemei elől, s csak ezen közös czél mielőbbi biztos elérésére szolgáló eszközök opportunus volta fölötti nézeteltérés alapja az egész hajbakapásnak. A két ellentétes árnyalat az ollónak két metsző ága, a melyeknek kiindulási pontja és czélja egy, s a melyek minél jobban egymás ellen törni látszanak, annál jobban érzi élüket a mi nyakunk. S valóban mindent megfontolva, van is oka a zsidóságnak azon két irány opportunitása fölött oly elkeseredetten viaskodni egymással; mert csakugyan nehéz itéletet hozni afölött, hogy külön véve, melyik irány biztosabban czélravezető: az-e, melyet a neolog árnyalat tüzött maga elé? avagy az-e, melyhez mint traditióiknak legmegfelelőbb irányhoz az orthodoxok oly makacsul ragaszkodnak? Annyi azonban bizonyos, hogy ezen megosztott állapot permanentiája a legbiztosabb ut,

melyen a judaismus végczélját legelőbb elérheti; mert egyrészről ama forrongás, eszmesurlódás és lázas tevékenység, melyeket a két árnyalat a versengés folyamában folyton kifejt, a zsidóság közti élénk közszellemnek folytonos ébrentartását eredményezi; másrészről pedig a két árnyalat saját divergáló, de végczéljában convergáló utján napról-napra, lépésről-lépésre teszi az ujabb hóditásokat.

Az orthodoxok mint az ős-zsidó traditiók hű letéteményesei gondoskodnak arról, hogy a judaismus eredeti alakjában és teljes vértisztaságában továbbra is fenmaradjon; a neologok irányában alkalmazott szenvedélyes kritikájukkal elejét veszik annak, hogy ezek a Babylonban visszamaradt zsidók sorsára jussanak; mély patriarchális érzületük mellett ők igérkeznek a zsidóságnak »az ég csillagai«-hoz és a »tengerpart homokszemei«-hez hasonlitott elszaporodását eszközölni, s ekkép ők vannak hivatva azon neologokat, kik »Babylon« kéjeiben és gyönyörüségeiben elmerültek, vagy az idegen elemekkel összevegyültek s igy a kasztra nézve többé-kevésbbé elvesztek: ujabb és ujabb rajok eresztésével bőségesen pótolni. Ők képezik azon áttörhetlen phalanxot, mely ha az idők folyamában a judaismusra ismét nehéz napok állanának be: a visszavonulásra kényszerült neologokat ismét sánczai közé fogadja, s évezredek folytán kipróbált szivósságával és ellentállási erejével a kasztnak további fönmaradását biztositja. Merev és az idegen elemeket sértő szokásaik megörökitésével gondoskodnak arról, hogy ama válaszfallal, melyet a zsidók ősidőktől fogva önmaguk és az idegen elemek közt huztak, ezeket maguktól nemcsakhogy jövőben is távol tartsák; hanem a két elem közt ekkép mesterségesen ápolt antagonizmust és ellenszenvet, melyek elszigeteltségüknek főbiztositékai, permanentiában tartsák.

A neologok ellenben a judaismus uralmát nem a hosszabb időt igénylő belterjü szaporodással és saját erejének fokonkinti kifejtésével, hanem az átölelt idegen elemek segélyével, ezeknek czéljaikra való ügyes felhasználásával törekednek megalapitani. Ezek már nem üznek szükkeblü »kaftán«- és »pejes«-zamatu talmud-politikát; — ezek szakitanak az előttük lényegteleneknek látszó-, az idegen elemeket csak sértő s igy czéljaikra hátrányosnak tartott szögletes szokásokkal; — az idegen

elemekkel való érintkezést nemcsakhogy nem kerülik, de sőt igen gyakran importunus módon hajhásszák; ezek nem vonakodnak — tisztelet a csekély számu kivételeknek — a látszólagos benső barátság kötésétől; sőt mi több, némelyek közülök nem irtóznak az idegen elemekkel való házassági összeköttetéstől sem.

Elnök: Tisztelt ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Nekem tisztelt ház nincs ahhoz szólásom, hogy a tisztelt képviselő urak mennyire kivánják az interpellátiókat indokolni, mert ez iránt a házszabályok nem rendelkeznek. Azt hiszem azonban, hogy minden egyes képviselőnek megsugja saját érzéke azt, hogy interpellátió benyujtása alkalmával is, ennek indokolásával mennyit vehet igénybe a ház idejéből. (*Helyeslés.*) Épen azért arra volnék bátor kérni a képviselő urat, hogy amennyire lehet röviden terjesztvén elő az indokolást, adja be interpellátióját, hogy az előttünk levő valóban fontos törvényjavaslatok tárgyalását folytathassuk. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: Bocsánatot kérek a tisztelt képviselőháztól, de én nem tartozom azon képviselők közé, kik a tisztelt ház becses figyelmét gyakran szokták igénybe venni. (*Igaz!*) Én a tisztelt ház drága idejét eddig sem pazaroltam; de ha azon tárgy, a melylyel ezuttal foglalkozom, oly természetü, hogy az néhány szóval elintézést nem nyerhet, a tisztelt ház elnézésére appellálok, kérve, méltóztassék már most ugyis nem hosszura terjedő beszédemet meghallgatni. (*Halljuk!*)

A pénzhatalom és ama kétes természetü barátság a neologok kezeiben azon hatalmas eszközök, melyekkel a judaismus öntudatos avagy öntudatlan szövetségeseit megszerzi, a mely szövetségesekre aztán azon föladatok teljesitése bizatik, a mely föladatok megoldására ez elem magát még elég erősnek nem érzi. Ilyen, a konczban részeltetett szövetségesek segélyével szokott üzetni nagyban a modern »Shylock«-ok által a nem-zsidó elemeknek vagyonukból fokonként való kikopasztása és az állam segélyforrásainak a kaszt gazdagitása czéljából való félrevezetése; — az ily szövetségesek állittatnak ki a legveszélyesebb postokra, s elbukásuk esetén ezek felett mossák a kasztnak a dolgokat ügyesen intéző fiai kezeiket. Ama szövetségesek segélyével foglal el a judaismus

positiót positióra; a liberalismus és a demokratia zászlajának lengetésével azok utján fészkeli be magát minden körbe, ahol kasztjának érdekei szemmeltartandók, s a mely körökben egyszer megmelegedve: megkezdi az idegen elemek kiszoritásának müveletét. Ezen neolog elem hangolja a zeneszereket, amint saját kasztérdeke hozza magával, a liberális közvéleményt megfelelő hangulatba hozandó concertre, és ez törekedik még a legáltalánosabb emberiségi czélu láthatatlan hatalmakat is saját kasztérdeke uszályhordozóivá alacsonyitani.

A zsidóság, mely öntelten a civilisált társadalom erjesztő kovászának szereti tartani s nevezni magát, holott inkább hasonlit ama botanikus nyelven »cuscutá«-nak nevezett parasita növényhez, a mely önmagában existálni nem tudván, a veteményeken mindaddig élősködik, mig azokat végkép kipusztitja: — a panjudaismus csalképével szemei előtt, képezi tehát a többi elemekkel szemben minden téren ama támadó elemet, a melynek pusztitó árja, a korszellem és az emancipatió által lerombolt védgátak elenyészte óta, a részéről ügyesen fölhasznált, általa telhetőleg szitott antagonizmusban levő, ezer meg ezerféle nemcsak ellentétes, de sőt ellenséges érdekek által megosztott nem-zsidó társadalom terén feltartóztatlanul halad előre; — a mely támadó elem a szünetlen financziális zavarokban sinlődő államok mintegy protectorátusának megszerzésével a kormányok politikáját saját kasztja érdekében tetszése szerint irányozza; — a mely támadó elem a kezeiben mindinkább összegyüjtött »kongó argumentumok«-kal mindennemü állami functiót és társadalmi viszonyt átjárva, utjai elől többnyire minden akadályt könnyedén elháritani tud; — s a mely támadó kaszt a vagyonnak, megfelelő visszavezető csatornák nélkül kezei közt fokonként való összehalmozásával képezi ama tényezőt, mely a jelenleg általános érvényben álló nemzetgazdászati elveknek »ad absurdum« vitele mellett, a vagyonaránytalanságnak napról-napra nagy dimensiókban való növelésével a proletariátus legióit teremti elő, s igy nem valami távol jövőben beláthatlan kimenetelü társadalmi s állami katastrophák előidézésével fenyeget.

Ezen nemzetközi fővezénylet alatt álló támadó kaszt

ellenében a nem-zsidó társadalomnak az önvédelem eszközeit mielőbb megragadnia kell, ha nem akar biztos áldozatul esni ama feléje kiterjesztett polyp-karok ölelésének, a mely polyp-karok hatalmát a közgazdászati téren máris türhetetlen mérvben érezzük. Ezen önvédelmi küzdelem nem jelent zsidó-üldözést és oly értelmü jogmegszoritásokat, milyeneknek az emancipátió megtörténtéig a judaismus kitéve volt; nem jelent nemcsak azon okból, mert amaz erőszakos eszközök és jogmegszoritások alkalmazását a jelenkor szelleme elitéli, hanem azért is, mert miként a következmény megmutatta, amaz eszközök teljesen hatálytalanoknak is bizonyultak be; sőt felülrá minden ellene tett erőszakos lépés csak a zsidóság hatalmának további megszilárdulását vonta és vonja maga után; s tán jórészben amaz eszközöknek is köszönheti a jelen és jövő, hogy számtalan megoldásra váró kérdéseik számát a zsidó-kérdés is egygyel szaporitja; — hanem jelenti a társadalmi téren egy vagy más alakban szövetkezett nem-zsidó elemeknek egy, sajátszerü viszonyainál fogva fölényben és határozott tulsulyban levő hatalmas kaszttal békés uton, egyenlő eszközökkel vivott »struggle for life«-szerü versenyét. A vele fölveendő ily értelmü békés versenyküzdelemben a judaismus kezeiben eltompulnak ama fegyverek, melyeket a liberális nem-zsidó elemekre való folytonos appellálással és támaszkodással, mint elnyomott fél az emancipátió előtt oly hathatósan forgatott; sőt a viszonyok gyökeres megváltoztát teljesen ignorálva vagy a többi elemekkel ignoráltatni törekedve, még mai nap is, mint már végkép elavult fegyverekkel állitólag önvédelmi, de valósággal támadó harczot viv.

Az ezen támadó kaszt ellen fölveendő önvédelmi békés versenyküzdelemre első lépés a fenyegető veszély öntudatára való általános és külsőleg is nyilvánuló ébredés; — ismétlem, általános és külsőleg is nyilvánuló ébredés; mert a veszély öntudata egyetlenegy nem-zsidónál sem hiányzik; csakhogy ezen öntudat nyilvánulásai, a mondottak szerint is könnyen érthetőleg, különféle tekintetek által lekötve, legfölebb egyes egyénekre szoritottan elszigetelt s igy sikertelen törekvésekként jelentkeznek. A liberális párt továbbá a judaismust illetőleg általa a multból dogmákul átvett, a napjainkban szerzett tapasztalatok

mellett azonban értéküket veszitett sallangós phrázisokká vált nézetek tévköréből kibontakozva, szünjék meg ezen altala dédelgetett veszedelmes kaszt utjait továbbra is egyengetni s hatalmi törekvéseiben való elősegélését ugyszólván a liberalismus »alphá«-jának — zsidó fölfogás szerint »omegá«-jának is — tekinteni. A kaszttól független, avagy függetlenithető liberális lapok hagyjanak fel a zsidóság felett szünet nélkül zengett obligát panegyrisek közlésével, s erészben követett struczmadár politikájukkal és agyonhallgatási rendszerükkel szakitva, hivatásszerüleg ne vonakodjanak az ezen kérdésre nézve önmagával teljesen tisztában levő közvéleménynek hangot adni. — A nemzsidó elemek pedig a zsidóságról példát véve, annak előnyös tulajdonságait elsajátitani törekedjenek, s ilykép a vele vivandó békés verseny-küzdelemre megerősödve, annak ellenében ne csak positiót positióra vállvetve védelmezzenek, hanem tőle az elvesztett positiókat is visszafoglalni törekedjenek.

Noha azonban a modern társadalmat életérdekeiben fenyegető panjudaismus veszélyei csakis az ellene társadalmi uton szervezett s a legszélesebb alapokra fektetett intensiv önvédelmi békés verseny-küzdelem által háríthatók el s ekkép gyökeres orvoslás csakis az önsegélynek ezen jogilag megengedett utján várható: mindamellett e kérdéssel szemben a társadalmi érdekek képviselőjét és őrét képező államhatalom sem maradhat teljes passivitásban. Hogy ezen kérdés oly természetü, hogy az államhatalom figyelmét joggal igénybe veheti: arra nézve történeti érvek azon repressiv rendszabályok, melyek az emancipátiónak ujabb időben történt általános keresztülviteléig minden időben, valamennyi, bármely nem-zsidó felekezet kinyomatával birt állam részéről a judaismus ellen mintegy ösztönszerüleg alkalmaztattak; noha ezen rendszabályok azon kivül, hogy amaz idők szelleméből kifolyólag az emberi jogok félreismerésén alapulva, legtöbbnyire igazságtalanok, sőt részben kegyetlenek voltak, még a czélon tul lövő czélszerütlen félrendszabályok jellegét is magukon viselték. —

Ugyanazon alapon, melyen korunknak a közgazdászati téren elért vivmányai nevében követeljük az államhatalomtól a nemzetközi vezényszóra hallgató »Inter-

nationál« elleni védelmet, a mely »Internationál«-nak különben is hanyatló hatalma a munkás osztály anyagi és morális helyzetének javitásával, a nemzetgazdászati tudomány tökéletesitése által és megfelelő policiális rendszabályokkal tökéletesen paralyzálható:

ugyanazon alapon a társadalom összes életérdekei nevében joggal követelhetjük, hogy az államhatalom a nemzetközi fővezénylet alatt álló, — az ókori kasztrendszer jellegét magán viselő, — ugy az állami mint a társadalmi és közgazdászati téren tömör fellépésével, valamint a hatalmába keritett s a jelen viszonyok mellett ellenállhatatlan fegyverekkel napról napra tett ujabb hóditások utján minden kivüle álló elemet elnyomással fenyegető, — a fennálló kormányok és uralkodó politikai pártok irányában azonban sokkal ügyesebb politikát üző judaismusnak nagy dimensiókban növekvő hatalmával szemben, az emancipátió előtt követett politikájával homlokegyenest ellenkező — s igy a történelem logikáját figyelmen kivül hagyó, — az azóta szerzett tapasztalatok által pedig nem igazolt jelenlegi teljes »laissez passer, laissez faire« politikájával szakitson.

Ezen indokolásnak előrebocsátása után bátor vagyok a következő interpellátiót előterjeszteni:

Interpellátió a tisztelt összministeriumhoz.

Tekintve, hogy az igen tisztelt vallás- és közoktatásügyi minister urnak mult évi julius 4-kén a képviselőházban tartott beszéde folyamán tett kijelentése szerint is, nincs állam Európában, ahol a zsidó elem nagyobb sulylyal és befolyással birna, mint Magyarországon;

tekintve, hogy ezen elemnek bel-, de különösen bevándorlás által külterjüleg való gyors szaporodása s ennek folytán az országnak főleg a bevándorlott zsidók által való elárasztása több izben a sajtó minden pártárnyalata felszólalásának tárgyát képezte s ezen kérdéssel a közönség évek óta élénken foglalkozik;

tekintve, hogy ezen elem valódi lényege szerint és külső nyilvánulásaiban nem annyira egy puszta vallásfelekezet — mint inkább az ó-kor rég elavult intézményét képezett kasztrendszer jellegével birván, mint különálló társadalmi hatalom, tömör fellépésével, valamint a hatal-

mába keritett s a jelen viszonyok mellett ellenállhatlan fegyverekkel ugy az állami, mint a társadalmi és közgazdászati téren napról-napra nagy arányokban tett hóditások utján a nem-zsidó elemeket már nemcsakhogy tulszárnyalta, hanem elnyomással fenyegeti;

tekintve továbbá, hogy a zsidóság egy nemzetközi fővezénylet alatt álló, — állami és nemzetiségi érdeken felülemelkedő kozmopolitikus organizmust képez, a mely — mint nálunk az 50-es évek alatt is eléggé tanusitotta — a nemzeti ügyhöz csak addig szokja mutatni ragaszkodását, mig a fenforgó vagy kilátásban levő politikai viszonyok annak az uralmat vagy az uralom kilátásait biztositják, s igy azt saját kasztczéljai elérésére eszközül felhasználhatja;

tekintve, hogy Magyarországnak se nem lehet hivatása, se nem állhat a közelmultban szerzett tapasztalatok szerint is érdekében, ezen, gazdászati oligarchiára s ennek utján politikai hatalomra törekvő kaszt uralma megalapitásának kisérleti teréül szolgálni;

s tekintve végül azon analog álláspontot, melyet a többi európai államok kormányai példájára, a nemzetközi fővezénylettel rendelkező egyéb hatalmakkal: a legalább nálunk viszonylag kevésbé veszélyes Internationállal s illetőleg sociál-demokratiával szemben kormányaink elfoglalnak,

kérdem a tisztelt ministeriumtól:

1. Van-e szándéka az incolátust*) szabályozó törvényjavaslatnak az eddigi kormányok által több izben igért, de soha nem teljesitett benyujtásával, egy e tárgyban hozandó törvény létrejöttének eszközlése által, az országot elárasztó külföldi zsidóság itten való meghonosulásának lehetőleg gátat vetni?

2. Fogna-e egy, a társadalmi téren ezen támadó kaszt ellen a nem-zsidó elemek részéről esetleg megindulandó békés önvédelmi mozgalom utjába akadályokat görditeni?

3. S általában szándékozik-e ezen kérdéssel szemben határozott álláspontot foglalva, az államélet nyilvánulásaiban és a közadministratió terén az emancipátió

*) A honositási törvény meghozatott az 1879. évben mint az 1879. évi L. törvényczikk *a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről.* — A kiadó.

keresztülvitele óta erészben követett, az azóta szerzett tapasztalatok által azonban nem igazolt teljes semlegesség és közönbösség politikáját továbbra is folytatni?

Elnök: Ezen interpellátió ki fog adatni az összes ministeriumnak.

Az 1872-ik évi szeptemberhó 1-re hirdetett ország-gyülés képviselőházának naplója.

Tizenhatodik kötet,
a 218. s köv. lapokon.

370. országos ülés, 1875. áprilhó 21-kén Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kormány válaszol Istóczy Győzőnek a zsidókérdés és honositási törvény iránt. . . . .
. . . .

B. Wenckheim Béla ministerelnök: Tisztelt ház! Istóczy Győző tisztelt képviselő ur interpellatiót intézett hozzám a kormánynak az izraelita elem irányában követendő politikája tárgyában, melyre ezuttal válaszolni kivánok. (*Halljuk! Halljuk!*)

Nem szándékom azon terjedelmes beszédének taglalásába bocsátkozni, melylyel interpellatióját motiválta; mert ezt nem tartom sem időszerünek, sem czélravezetőnek, s azért szoritkozom válaszomban egyszerüen azon kérdésekre, melyeket ő maga három pontban formulázott.

Az első kérdés ekként hangzik:

Van-e szándéka az incolátust szabályozó törvényjavaslatnak az eddigi kormányok által több izben igért, de soha nem teljesitett benyujtásával egy, e tárgyban hozandó törvény létrejöttének eszközlése által az országot elárasztó külföldi zsidóság itten való meghonosulásának lehetőleg gátat vetni?

Ezen kérdésre válaszom az, hogy igenis a kormánynak szándékában áll az incolátust honositási törvény által szabályozni; de nem azon incidensből és azon indokok-

nál fogva, melyeket a tisztelt képviselő ur interpellatiójában és beszédében fejtegetni jónak látott; nem is különösen csupán és tisztán a zsidók bevándorlása ellen; hanem egyátalában tartja a kormány szükségesnek az incolátus kérdését szabályozni törvény által, és igy ez iránt törvényjavaslatot fog az országgyülés elé terjeszteni. (*Helyeslés.*)

A második kérdés ekként szól:

Fogna-e egy, a társadalmi téren ezen támadó kaszt ellen a nem-zsidó elemek részéről esetleg megindulandó békés önvédelmi mozgalom utjába akadályokat görditeni?

Ezen kérdésre a válaszom az:

hogy a kormány bármely üdvös irányu társadalmi mozgalomnak nem ellensége; sőt az ily mozgalmak keletkezését és a társadalomban fejlődését, ha üdvös irányuak, egész örömmel látja és szemléli, és bizonyára az ily üdvös irányu társadalmi mozgalmak elé nem szándékozik és nem fog bárminemü akadályokat gördíteni. (*Helyeslés.*) De igenis kénytelen volna ellenséges álláspontot foglalni el minden oly mozgalom irányában, mely a hazában létező egyházak és vallásfelekezetek, vagy azokhoz tartozó polgárok között a békés egyetértést s azok polgári jogainak kölcsönös tiszteletbentartását bármi részben megzavarná, vagy bármely irányban megzavarni igyekeznék. (*Élénk helyeslés.*)

A képviselő ur harmadik kérdése igy szól:

S általában szándékozik-e ezen kérdéssel szemben határozott álláspontot foglalva, az államélet nyilvánulásaiban és a közadministratió terén az emancipátió keresztül vitele óta erészben követett, a szerzett tapasztalatok által azonban nem igazolt teljes semlegesség és közönbösség politikáját továbbra is folytatni?

Ezen kérdésre válaszom igen egyszerü; mert hiszen épen azon 1867. évi XVII. törvényczikk folytán, mely az izraelitáknak egyenjogositását a hazának minden többi polgáraival kimondotta: a kormány ez értelemben zsidókérdést nem ismer, nem is ismerhet, s ennélfogva irányában semmiféle álláspontot nem foglalhat el. (*Élénk helyeslés.*)

Igen jól tudom, hogy e válaszom a tisztelt képviselő urat interpellatiójának egyik pontjára nézve sem elégitheti ki; mert hiszen e válasz ellentétben áll azon elvekkel s a képviselő urnak a kormány magatartása iránt ki-

fejezett kivánságaival, melyeket az interpellatióját motiváló terjedelmes beszédében kifejtett. De a kormány nem követ és nem követhet nemcsak az izraeliták, hanem bármely más elem irányában sem más politikát, mint a melyet ezennel jelezni szerencsém volt; mert különben vétene a humanismus, a civilisatio és az igazság ellen; de vétene mindenek fölött az ország azon törvényei ellen, melyek az ország minden lakosának vallás-, nyelv- és fajkülönbség nélkül egyenlő polgári jogokat biztositnak. (*Élénk tetszés.*)

Istóczy Győző: Engedje meg a t. ház, (*Halljuk! Halljuk!*) hogy az igen tisztelt ministerelnök ur válaszára néhány szóval észrevételeimet megtehessem.

Mindenekelőtt interpellátióm indokolására hivatkozva, ismételve határozottan kijelentem, hogy én a zsidókérdést egyátalán nem vallási kérdésnek, mint a mely az emancipátiónak kizárólagos alapul szolgált, hanem tisztán és egyszerüen társadalmi és közgazdászati kérdésnek tekintem. Eszerint tehát az igen tisztelt ministerelnök urnak azon érve, hogy a tisztelt kormány e kérdésben az emancipátió álláspontján áll: önmagától elesik.

Hogy továbbá a hatalmassá vált zsidó-kaszt társadalmi és közgazdászati omnipotentiája, mely ellen a nemzsidó társadalomnak önmagát védelmi állásba helyeznie kell, nálunk máris mily mérveket öltött, arra nézve legfényesebb bizonyiték azon körülmény, hogy noha mindnyájan tudjuk, érezzük és önmagunk között bevalljuk ezt: e meggyőződésünknek e támadó kaszt ellen nyilt kifejezést adni, vagy ellene nyilvánosan fellépni sokkal nagyobb vakmerőségnek tekintjük, mint valaha a legsötétebb reactió és absolutismus elleni nyilt fellépést tartottuk.

Ezek előrebocsátása után kijelentem, hogy midőn a zsidókérdésben a tisztelt kormányhoz intézett interpellátiómat megtettem: egy perczig se ringattam magamat az iránt illusiókban, hogy a tisztelt kormány válasza teljesen kielégitő lesz oly értelemben, hogy az kérdéseimre minden részben kedvező megoldást fog tartalmazni.

Az eszmék, melyeket képviselek, s melyekért invectivákat eleget, de melyek ellenében argumentumokat, annál kevésbbé pedig czáfolatot még eddig nem hallottam, sok-

kal ujabbak s igy sokkal több időt igényelnek arra, hogy a közönségnél megérlelődhessenek; — Magyarországot az utóbbi nyolcz év alatt sokkal jobban sikerült a zsidó-politika egyik fő működési teréül előkésziteni; — az ország financiális léte az 1867. év óta követett pénzügyi politika által sokkal jobban függővé lett téve a haute finance-t képező zsidó-kaszt kegyelmétől, és igy azon mérges nyilak, melyeket a kozmopolitikus zsidó sajtó Magyarország ellen irányozhat, ez idő szerint sokkal veszélyesebbek, semhogy egy, az állam érdekeit szivén hordó kormány interpellátiómra ezuttal kielégitő választ adhatna, s e kérdésben a törvényhozás minden morális kényszertől menten, ez idő szerint teljesen szabadon intézkedhetnék.

Ismétlem, jól tudtam előre ezt. És ha mindamellett interpellátiómat mégis megtettem, tettem ezt, a haza és a nemzet veszedelmét látva, képviselői kötelességérzetből.

Kezébe adtam a tisztelt háznak mai szerencsétlen állami és társadalmi jelenségeinknek előtte oly óvatosan rejtegetett egyik főnyitját, a melylyel kezében igen sok, előtte eddig talánynak látszott dolog nagyon egyszerü megoldást fog nyerhetni.

Eljövend az idő, és pedig hamarább mint sokan gondolják, amidőn elveim nem fognak a puszta ábrándok sorába utaltathatni, s adja a Gondviselés, hogy ez ne történjék akkor, amidőn a kényszerü viszonyok a »késő« jelszót fogják a felriadt nem-zsidó elemek elé kiáltani. Ellenkező esetben pedig legyek én e tekintetben Magyarország Cassandrája.

Az előadott indokokból tudomásul veszem az igen tisztelt ministerelnök ur válaszát.

Elnök: Méltóztatik a tisztelt ház a ministerelnök ur válaszát tudomásul venni? (*Igen!*) Azt hiszem kimondhatom, hogy a tisztelt ház a választ tudomásul veszi. (*Helyeslés.*)

II.

Börzeadó, vasutállamositás.

Az 1875-ik évi augusztushó 28-ra hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Első kötet,
a 205. s köv. lapokon.

25. országos ülés, 1875. november 12-kén Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az 1876. évi államköltségvetés tárgyalása tovább foly.

. . . .

Istóczy Győző: T. ház! — Ha valaki a mult országgyülést a kiábrándulás országgyülésének — a jelenlegit pedig a teljesen kiábrándult országgyülésnek nevezné: ezen állitása helyességét tán semmivel sem igazolhatná jobban, mint ha az elmult három év budget-tervezeteit a jelenleg tárgyalás alatt levő költségvetési tervezettel összehasonlitaná, s ezen összehasonlitásnál az önmaguktól szembeszökő különbségeket kiemelné.

Az ország valódi pénzügyi helyzete, melyet ezelőtt három évvel tán még a beavatottaknak tekintett körök sem ismertek egész valóságában, s a mely puszta valónak teljes felismerésére három egész, vajudással terhes kritikus év volt szükséges: ma már, minden illuziótól menten, minden egyes részleteiben, mindnyájunk szemei előtt áll. Az egyik részen ápolni szeretett optimisztikus s a másik részen táplált pessimisztikus nézetek pedig, melyek az 1872. év őszétől kezdve egy ideig a közvéleményben az uralomért küzdöttek egymással, s a mely küzdelem utóljára a szélső pessimizmus győzelmével végződött: — ma, szemben a teljesen felismert tényezőkkel és a leplezetlen helyzettel, a nyugodt rezignácziónak engedtek helyet.

Állami önállóságunknak 1867-ben történt visszanyerésétől fogva egy ujabb nehéz politikai és financziális tanfolyamon estünk keresztül, a melynek előnyei, a fizetett busás tandijjal szemben, még nagyon problematikusak, és attól függnek: valjon az ez uton szerzett keserü tapasztalatok a jövőre óvatosabbakká, körültekintőbbekké tettek-e, valjon erőink tulbecsülésének hibájából s egyéb természeti gyarlóságainkból kigyógyitottak-e bennünket? s főleg pedig, valjon a saját hibáink által okozott bajokat egyátalán képesek leszünk-e helyreütni s ehhez lesz-e elég szilárd akaratunk?

Én azt hiszem t. ház, hogy a mi az akaratot illeti, az nálunk teljességgel nem fog hiányozni; s erészben a sokat csalódott nemzet, mely a hazát fenyegető komoly veszélyek láttára majdnem teljesen elnémitotta a lefolyt választások alatt a megszokott mély nyomu pártküzdelmet, s az ország sulyos bajainak orvoslására bizalommal küldött ide bennünket, e házban nem fog megcsalatkozni.

Azon másik kérdésre, hogy a dolgok jelen állásában képesek leszünk-e az országot jelen válságos helyzetéből kiemelni: már sokkal nehezebb a felelet; mert az erészbeni eredmény sokkal több tényező létezésétől és közreműködésétől függ, semhogy a kedvező eredmény minden garantiája már ma kezeink közt lenne.

Ezen garantiák egyik legfőbbike az, hogy kormányunk necsak formailag, hanem tényleg is, valódi parlamentáris, erős kormány legyen; a mely, felelősség nélküli külső befolyásoktól magát megvédeni tudva, magas felelőssége érzetében a vezérszerepet kezeiből kicsavartatni pillanatra se engedje, s önmagával és czéljaival tisztában, a ház és a nemzet tulnyomó többségére támaszkodva, az erőteljes initiativát biztos kézzel vigye.

Hogy jelenlegi kormányunk e feladatainak szinvonalán áll, s hogy ekkép a siker egyik főgarantiáját birjuk jelenleg: arra nézve döntő bizonyiték egyebek közt a jelenleg tárgyalás alatt levő költségvetési tervezet is.

Ugyanis a kormány az előirányzat megtételénél nem tekintette önmagát egy alkudozó félnek, a ki azt hiszi, hogy a parlamenttel szemben minél többet kell követelnie, — a parlamentre s ennek pénzügyi bizottságára hagyva

azon gondot, hogy ezek viszont minél többet alkudjanak le, hogyha tudnak; — hanem a kiadások leszállitásánál általán véve elment önmaga azon határokig, ahol, a tényleg létező institutiók mellett, az államorganizmus rendes működhetésének érdeke megállapodást követel; a bevételi előirányzatot pedig nagyban és egészben önmaga lehetőleg reális alapokra fektette.

De másrészről a kormány azon másik végletbe sem esett, hogy a kezdeményezésről lemondott volna, s a parlamentet vagy ennek pénzügyi bizottságát kérte volna fel a mentő ténynek kitalálására s érvényesitésére.

A kormány ezen korrekt eljárása mellett nagyon természetes, hogy a pénzügyi bizottság teendői ezuttal meglehetős szük körben mozogtak, s hogy a bizottság a legszigorubb birálat mellett sem volt képes, a kormány által előterjesztett költségvetési tervezetet végeredményeiben lényegesen módositani.

Ily előzmények után vajmi kevés reménynyel kecsegtethetjük magunkat arra nézve, hogy a jelenleg folyamatban levő budget-vita a jövő év költségvetésének mérlegét a kormányi előterjesztésben s illetőleg a pénzügyi bizottság jelentésében felállitott mérlegnél jóval kedvezőbbre fogná változtathatni; s igy, államháztartásunk végleges rendezése iránti reményeinket azon időre kell halasztanunk, amidőn, kapcsolatban az initiált vagy a megoldás többé-kevésbbé előhaladt stádiumában levő nagy nemzetgazdászati és pénzügyi kérdések sikeres megoldásával, a t. kormány által a költségvetési indokolásban is hangsulyozott és a kevéssel ezelőtt benyujtott törvényjavaslatokban tervezett közigazgatási és pénzügyi kezelési reformok kedvező hatásai éreztetni fogják magukat.

Mindenesetre sajnos jelenség az, hogy közigazgatásunk reformját elsősorban financziális szempontból kell sürgetnünk és eszközölnünk; de ez csak szintoly sajnos jelenség, amint másrészről fölötte visszás állapot az is, hogy állambevételeink fokozása fiskális érdekének igen sok esetben a különben is hathatós ápolásra szorult nemzetgazdászati érdekek rovására kell érvényesülnie. Mindkét tekintetben azonban a helyzet kényszerüsége előtt meghajolnunk kell.

De, ha már ott vagyunk, hogy közigazgatási és nemzet-

gazdászati érdekeinket a fiskális szempont dominálja; s ha eszerint a financziális tekinteteket nyomasztó pénzügyi helyzetünk még ott is tulsulyra juttatni parancsolja, ahol azok nemzetgazdászati életérdekekkel jönnek összeütközésbe: akkor elengedhetlen kötelességünk, hogy oly uj bevételi forrásokat és lehető kiadási megtakarításokat, melyeknél ugy a financziális, mint a nemzetgazdászati érdekek véletlenül nemcsakhogy karöltve járnak, de sőt ahol a nemzetgazdászati tekintetek még egyenesen követelik is a financziális szempont megóvását: figyelmen kivül és felhasználatlanul ne hagyjunk akkor, amidőn eddigi, a kelleténél tul igénybevett bevételi forrásaink máris apadóban vannak.

Ilyen uj bevételi forrás lenne egy behozandó börzeadó, (*Halljuk! Halljuk!*) a mely adónemnek a német birodalomban legközelebb leendő életbeléptetése iránti törvényjavaslat már a szövetségtanács előtt fekszik, s mely ügy a mult hó 27-ki német trónbeszédben is hangsulyoztatott. Pedig a német birodalomnak ezen adóforrás jövedelmeire bizonyára kevesebb szüksége van, mint nekünk a mi viszonyaink között; s a berlini, frankfurti sat. börzék korántsem játszottak oly szomoru szerepet Németország közgazdászati életében, mint játszottak a budapesti, bécsi sat. börzék minálunk. (*Helyeslés.*)

Felhozatott érvül ez adónem ellen, hogy behozatala a kereskedelemre káros hatással lenne. Holott a közelmult idők tapasztalatai éppen arról győztek meg bennünket, hogy egyenesen a börze volt az a főfaktor, mely a kereskedelmen a legérzékenyebb sebeket ejtette. De egyébkint is, ugyanazon érv alapján, egyéb adónemeken kivül, még a váltóbélyeget is — és pedig ezt sokkal több joggal — eltörölnünk kellene; a mire pedig bizonyára egyikünk se gondol.

Azon aggodalom ellenében pedig, hogy a börzeadó behozatala a börze látogatóinak tovaköltözését vonná maga után: megjegyzésem az, hogy mérsékelt bélyegdij mellett, mint a milyen a német birodalomban is terveztetik, ettől tartanunk legkevésbé sem kellene; az a kozmopolita pedig, a kit egyedül csak az köt e földhöz, hogy szerencsejátéküglyetei után a szükségben levő állampénztár részére 5 vagy 10 kr. bélyegdijat fizetnie nem

kell: az a kozmopolita az ország és a közügy érdekében jobb, hogyha ma, mint ha holnap hagyja el határainkat.

Igaz, ezen czim bevételeinek összege iránt, több oknál fogva, nem táplálhatnánk valamely fölötte vérmes reményeket, már csak azért sem, mert a börze aranjuezi szép napjai ez idő szerint letüntek. De a behozandó börzeadónak, egy, a mi viszonyaink közt éppen nem megvetendő financziális bizonyos előny mellett, még az a megbecsülhetlen nemzetgazdászati előnye is meglenne, hogy hathatós praeventiv eszközül szolgálna ismét bekövetkezhető börzei saturnáliák megelőzésére, vagy legalább mérséklésére, a mely a közelmultban átélt saturnáliák utóhatásait keservesen érzi mai nap is az ipar, kereskedelem, földmivelés, érzi az állampénztár s érezzük mindnyájan.

És én azt hiszem, t. ház, hogy, ha mi, a haza iránti polgári kötelességeink érzetében, nyugodtan viseljük a jelen nyomasztó viszonyok között a felemelt adókat, készséggel elviseljük a különfélébbnél-különfélébb ujakat, még az olyanokat is, a melyek hatása alatt, mint a fegyver- és a vadászati adónál, a vidéken ugy személymint vagyonbiztonságunk nem egy veszélynek van kitéve: akkor mi privilegiumokat senki részére sem osztogathatunk. (*Helyeslés.*)*)

Továbbá, egy nevezetes megtakaritást tartok lehetőnek kamatgarantiát tettleg élvező vasutainknál, a melyek e czimeni szükségleteire az igen t. pénzügyminister ur költségvetésében, a rendkivüli kiadások között, kerek összegben 15 millió forint van felvéve.

Az e czim alatt költségvetéseinkben »előleg« név alatt szereplő összeget, tekintettel ezen vasutak jövedelmezőségi viszonyaira s ezek lassankinti javulásának a legtöbb pályánál szerfölött szerény voltára, bizvást tekinthetjük »végleges kiadásnak«; mert ezen javulás az engedélyokmányokban kikötött 90 év alatt is bajosan, néhány évtized előtt

*) A börzeadó tárgyában tizenegy évvel későbben én (miként alább is olvasható,) egy teljesen kidolgozott törvényjavaslatot terjesztettem elő a képviselőház 1886. évi április 3-kán tartott ülésében, a mely törvényjavaslat a pénzügyi és közgazdasági bizottságok tárgyalásán is keresztülment. Törvény azonban nem lett belőle. A börzeadóról, vagyis az értékpapirforgalmi adóról csakis 13 évvel későbben, vagyis 1899. évi májusban terjesztett elő a pénzügyminister törvényjavaslatot, a mely aztán az 1900. évi 11. törvényczikkel törvénynyé is vált. — A kiadó.

pedig semmiesetre sem fog végbemenni oly mérvben, hogy ezen vaspályák az állami kamatgarantiát legalább némirészben igénybe ne vegyék; annál kevésbbé pedig oly mérvben, hogy a papiron évenkint 4%-kal kamatozó állami előleget a bevételi többletből valaha visszafizethetnék. S ekkép egyszersmind, ha a biztositéki kiadást actuális magasságában nem is, de magát a tételt bizvást felvehetjük a költségvetési ordináriumba.

Mielőtt az e vasutaknál lehető kiadási megtakaritások kérdésének részleteibe bocsátkoznám, álláspontom megjelölése czéljából szükségesnek tartom mindenekelőtt kijelenteni, hogy én elvben a feltétlen államvaspályarendszernek hive vagyok; és szilárd meggyőződésem az, hogy a vaspálya-kérdésnek nemcsak nálunk, hanem általában is, egyedül kielégitő végleges megoldása az leend, ha az állam idővel minden vaspályát magához váltani s kezelni fog.

Én a vaspályát a postával és távirdával egy és ugyanazon szempontból tartom megbirálandónak. Valamint ezek, ugy a vaspályák is oly mélyen belenyulnak az állam és a társadalom életébe, azok politikai, gazdászati és sociális tekintetben oly döntő szerepet játszanak napjainkban, hogy azokat egyes társulatoknak s az ezek mögött álló érdekconsortiumoknak — a tapasztalás tanusága szerint — az állam által csak nehezen, ha egyátalán paralyzálható önkényére bizni, egyértelmü az állam által legfontosabb feladatainak koczkáztatásával.

Napjainkban, amidőn az állami és társadalmi feladatok között a theoria oly szoros határvonalat iparkodik vonni, s az állami teendőket, szemben a sociális teendőkkel, a lehető legszükebb körre szoritani törekszik: már magának a következetességnek is elengedhetlen követelménye, hogy viszont az olyan feladatok, a melyek benső lényegük szerint tulajdonkép az államhatalom körébe valók: ennek ressortjába tartozzanak.

Ezen szempont már az egész civilizált világban feltétlenül érvényesült a postánál s érvényesül a távirdánál, a mely utóbbi még az 1870-ik év előtt Angliában a privát vállalkozásnak volt fentartva, s ahol az állami kezelés előnyei, szemben a társulati kezeléssel, ma már mindenki által elismertetnek.

A vaspályákat illetőleg már nagyobb az ingadozás. Ennek főoka nézetem szerint abban rejlik, hogy azok építésére oly horrendus összegek voltak szükségesek, hogy ezen összegek előteremthetésének lehetőségére, az államadóssági rendszernek a mult évtizedek alatt volt relativ fejletlensége mellett, az egyes kormányok gondolni sem mertek. Ehhez járultak a szabadkereskedési iskolának a vaspályákra is minden áron ráerőszakolni akart tanai, a melyek segélyével a vaspályák azon ürügy alatt, hogy az állam azokat oly jól mint a magánosok, kezelni nem képes: a »szabad gazdászati mozgalom« jelszava alatt a magánvállalkozás részére vindikáltattak. (*Helyeslés.*)

A többi között ezen okoknak köszönhetjük azt, hogy az ötvenes években, monarchiánkban, akkor az állam által épitett összes vaspályák, a melyek közül bennünket közvetlenül az osztrák állam-, a déli- és a tiszavidéki vaspályák érdekelnek: az állam birtokából és kezeléséből egyes társulatok kezelésébe jutottak; s az ekkép gyakorlati alkalmazást nyert ferde vasuti politikának következménye lőn az is, hogy utóbb, ugy a provizorium, mint az alkotmányos időszak alatt egész a mai napig — a 140½ mfld magyar kir. államvasuthálózatot kivéve, — összes vasutaink magántársulatok által épittettek és kezeltetnek.

Daczára azonban az ekkép majdnem kizárólagos érvényre emelt ferde vasuti politikának, a vasutak inhaerens állami természetének principiuma az engedélyokmányokban határozott és tényleges kifejezést és megerősitést nyert azon kikötés által, hogy a pálya 90 év elteltével ingyen megy az állam tulajdonába, és hogy az első 30 év elteltével joga lesz azt a kormánynak magához váltani.

És most szükségesnek tartom itt mellesleg megjegyezni, hogy mindezeket korántsem puszta theoretizálási hajlamból hoztam fel; hanem ezen előleges fejtegetéseim czélja pusztán és egyedül az, hogy a vaspálya-kérdésre nézve a sajtó által ferde irányban informálni szokott közvéleménynek alkalmat szolgáltassak arra, hogy a vasuti kérdés további részleteire nézve teljesen objectiv, helyes itéletet hozhasson. Mert sajnos, de köztudomású való tény az, hogy lapjainkban — teljes tisztelet a dicséretes kivételeknek — legkivált a vasuti ügyekre nézve, a magán-

és consortiális érdekek rendszerint könnyebben találtak és találnak kifejezésre, mint a valódi államérdekek; s ez okból is, eddigi kormányainknak annál nagyobb tagadhatlan érdemül rovandó fel az, hogy a sajtóban már annyiszor megzendült ama Syren-hangoknak, melyek a királyi államvasuthálózatot — voltaképen nagyon természetesen csak a jövedelmezőbb északit*) — jóakarólag eladni tanácsolták, — ellenállni tudtak *(Élénk helyeslés)*; s igy az állam részére megőrizték azt, mint egy crystallizationális pontot, a mely egy, érdekeinknek jobban megfelelő vasuti politika biztos kiindulási pontjául és szilárd alapjául szolgálhat. (*Helyeslés.*)

Noha azonban — amint előbb is kijelenteni szerencsém volt, — én a feltétlen államvaspálya-rendszernek hive vagyok: mindamellett legkevésbbé sem akarok idealisztikus politikát követni azzal, hogy valamennyi — még a kikötött államgarantiát tényleg igénybe nem vevő avagy kamatgarantia nélkül épitett vaspályáinknak is az állam részéről már ma leendő megvétele mellett plaidirozzak. Mert igaz ugyan, hogy a kamatgarantiát tettleg élvező vasutaink részvényei és elsőbbségi kötvényei lényegileg és tényleg ugysem mások, mint speciális hypothekával ellátott államkötelezvények, s igy azoknak állampapirokkal való kicserélése magában véve, az államra nézve semminemü ujabb megterheltetéssel nem járna: — mindamellett ma, amidőn államháztartásunk végleges rendezése czéljából hitelünket a nagyszabásu pénzügyi operátiók egész sorozatára kell készen tartanunk: államadósságainknak egyéb czélokból való, habár csak puszta névleges szaporitásától is óvakodnunk kell. (*Helyeslés.*)

Annál kevésbbé gondolhatnánk pedig jelenleg a kikötött államgarantiát tényleg igénybe nem vevő, avagy kamatgarantia nélkül épitett vasutaink megvételére; mert ez — a jogi nehézségeket nem is emlitve, — az államnak valóságos ujabbi nagy megterheltetésével járna.

Javaslatom tehát csupán a kamatgarantiát tettleg igénybevevő vasutainkra vonatkozik s e javaslat abból áll, hogy ezen vaspályák, a tulajdonjognak továbbra is az illető társulatoknál leendő maradása mellett, állami

---

*) Az akkor u. n. volt »losonczi vaspályát«. — A kiadó.

kezelés alá vétessenek, ugy, amint Poroszországban és Bajorországban több száz mértföld hosszuságu magánvaspálya az állam által igen jó sikerrel kezeltetik. (*Élénk helyeslés.*)

Ezen vasutak állami kezelés alá vétele az egyes társulatok közgyülései részéről áthághatlan akadályokra bizonyára nem találna; mert ugy a részvényeseknek, mint a prioritások birtokosainak utóvégre is legfőbb érdeke az, hogy papirjaik után a kikötött kamatot pontosan megkapják. Erre nézve pedig az állami kezelés sokkal nagyobb garantiát nyujt az egyébkint is különféle esélyeknek kitett társulati administrátiónál. (*Helyeslés.*)

A mi pedig az egyes vasutigazgatóságok személyi kérdéseinek nehézségeit illeti, a mely nehézségek e terv gyakorlati kivitelének direct avagy indirect módon netán utjában állanának: ezen nehézségeket, a használható erőknek az állam által leendő további alkalmazása mellett, minden jogosult érdeket kielégitőleg, könnyen megoldani lehetne.

De, ha ezek szerint világos, hogy a kamatgarantiát tettleg igénybevevő vaspályáknak állami kezelés alá vétele az egyes társulatoknak nemcsakhogy sérelmével nem járna, de sőt ugy a részvényesek, mint a prioritások birtokosai jogának csak fokozottabb biztositását vonná maga után: ugy másrészről tény az, hogy ezen rendszerváltoztatásból az állam ugy financziális, mint forgalmi-politikai tekintetben csak nevezetes előnyöket huzna.

A financziális előny ugyanis amellett, hogy e rendszerváltoztatás az államnak semminemü ujabbi, sem formai, sem valóságos megterheltetésével nem járna, már csak azon okból sem, mert ezen vasutak eddigi brutto-jövedelme saját kezelési kiadásaikat fedezi, — ismétlem, a financziális előny abban állana, hogy ezen mintegy 380 mértföld hosszu vasuthálózatnak a kir. államvasutak hálózatába leendő beolvasztása és ezek igazgatósága alá helyezése mellett, a központi igazgatási költségek igen nagy mérvben leapadnának; az azokra vonatkozó költségvetési felvétel s illetőleg megállapitás pedig ugy, amint jelenleg a kir. államvasutakra nézve történik, közvetlenül a közmunka- és közlekedésügyi ministerium és a parlament által eszközöltetvén, a költségvetés, a szolgálat valamennyi ágát

illetőleg, a tényleges szoros szükségletnek bizonyára megfelelőbben és a takarékosság elvének sokkal szigorubb keresztülvitele mellett állapittathatnék meg, mint ahogy az eddig történt, és pedig már csak azon egyszerü elvnél fogva is, hogy »több szem többet lát«. (*Helyeslés.*)

Egyedül ezen rendszer mellett lenne lehető az is, hogy a divatban levő titkos refactiák illetéktelen engedélyezéseinek is (*Élénk helyeslés*), a mely, egyes egyéneknek engedett kedvezmények ezen vasutaknál csak az államkincstár megröviditésével és az adózók jogtalan terheltetésével járnak (*Helyeslés*), egyszersmindenkorra gyökeresen eleje vételnék, — nem is számitva azon nevezetes üzleti kiadási megtakaritásokat, melyek az egységes kezelés természetéből folyólag, a teljesebb kocsikihasználás s a többi utján eszközölhetők lennének.

Mindezen tekinteteket egybevetve, valamint azon körülményt is számbavéve, hogy, miután ezen vasutak ily módon leendő összpontositása mellett az egyes vonalrészek forgalmi szükségletei könnyebben áttekinthetők s azok üzlete a tényleges valódi szükség mérvére lenne szoritható: én azt hiszem, hogy ezen 380 mértföld hosszu vasuthálózatnál évenkint körülbelül egy millió forint kiadás megtakaritható lenne.

Ezen nagymérvü kiadási reductió lehetőségének bizonyitékául felhozható lenne még a kir. államvasutak példája is, a melyeknek relativ szük körében is, ahol természetesen az általam kifejtett momentumok legtöbbje alkalmazást sem nyerhet: az igen t. közmunka- és közlekedésügyi minister ur költségvetésénél, indokolása szerint, a jövő évben 200,150 forint üzleti kiadási megtakaritás eszközöltetik, s ez összegen felül még további kiadási megtakaritások is helyeztetnek kilátásba.

Pénzügyi helyzetünk éppen nem olyan, hogy évenkint körülbelül egy millió forintnyi fölösleges kiadást tehetnénk; s ha már a deficit némi mérséklése céljából az adóterhet majdnem az elviselhetlenségig sulyositanunk kell, s a közadministrátió valamennyi ágánál minden kigondolható kiadási reductiót eszközlünk: eszközöljük a lehető reductiót a kamatgarantiát tettleg élvező vasutainknál is, a mely vasutak garantiális szükségleteire a költségvetési tervezetben felvett 15 millió forintnyi roppant összeget csakis az

általam jelzett uton és módon lehetne némileg csökkentenünk.

A mi továbbá a kamatgarantiát tettleg igénybevevő vaspályáink állami kezelés alá vételének forgalmi-politikai s ezáltal közvetve nemzetgazdászati előnyeit illeti: erészben elégséges az egységes kezelést a mostani széthuzó, külön s részben ellentétes érdekeket képviselő és szétforgácsolt társulati kezeléssel szembeállitanunk.

E rendszerváltoztatással egyuttal gyökeresen és végleg megoldva lenne a garantirozott vaspályák fölötti majdnem teljesen lehetetlen pontos állami felügyeletnek és ellenőrzésnek a kérdése is, s jövőre ezen vaspályáknál is kizárólag és egyedül az államérdek és a nagyközönség érdeke lenne irányadó. (*Helyeslés.*)

De az állam ekkép 140 mértföld hosszu vonal helyett mintegy 500 mértföld hosszu kiterjedt hálózat fölött rendelkezvén, a még fenmaradó bármily hatalmas magánvasutak, saját érdekükben is, bizonyára óvakodni fognának az állammal ujjat huzni, s a mostani viszonyok mellett a kir. államvasutakra nézve, — az általam kifejtett rendszer mellett azonban egyedül önmagukra ama magánvaspályákra nézve ruinozus concurrentia-harczot folytatni.

Ehelyütt lehetetlen, hogy az u. n. vasuti csoportositás kérdését is meg ne érintsem. S amidőn ezt teszem: nem lehet szándékomban ama concret vasuti csoportositási kérdés taglalásába bocsátkozni, a melyre nézve a t. kormány a délnyugoti pályákat illetőleg actiót kezdeményezett. Nem lehet pedig szándékomban már csak azon okból sem, mert azt opportunusnak még azon esetben sem tartanám, ha ezen actió részletei felől tudomásom lenne, a mi pedig nincsen. Hanem én e kérdést egész általánosságban veszem szemügyre.

Ezen elvi kérdéssel szemben már csak azért is szükséges állást foglalnunk; mert a jelenlegi osztrák kormány jobb ügyhöz méltó buzgalommal törekedik a szükségben szenvedő galicziai és cseh vasutak szándékolt fuzionálásával és csoportositásával, a monarchiában egy uj vasuti politikát inaugurálni akarni, a mely eljárás mint példa könnyen reánk is befolyást gyakorolhatna.

Mindezen csoportositási kisérletek azonban mindeddig hajótörést szenvedtek, s igy nem lehetetlen, hogy

a jövő években Ausztriában épiteni szándékolt kiterjedt államvaspálya-csoportozat az államvaspálya-rendszernek további kifejlődését fogja maga után vonni.

A mi mármost a mi vasutaink csoportositásának kérdését illeti: én azt hiszem, hogy a mai viszonyok között az állam ujabbi megterheltetése nélkül nehezen akadna erre vállalkozó; mi pedig nem vagyunk jelenleg azon helyzetben, hogy garantirozott vaspályáink sokoldalu szükségleteit még egy ujabbi tétellel is szaporithatnánk.

S másrészről forgalmi-politikai tekintetben mi lenne ama csoportositásoknak a következménye? Az, hogy néhány uj hatalmas vasuti társulatot teremtenénk, s igy csak szaporitanánk azon vasuti hatalmasságainknak a számát, a melyekkel eddig se birtunk.

És ha már feltesszük egyes garantirozott vasutainkról, hogy az ily csoportositások eszközlésénél készek lesznek individualitásaikat feladni: annál biztosabban feltehetjük róluk, hogy vonalaik állami kezelésébe beleegyeznek, amely módozat mellett mint külön társulatok továbbra is fenmaradnak, s vonalaik tulajdonjoga egyelőre a kezükben marad.

A garantirozott vaspályákat saját kezelés alatt tartó államnak pedig a pénzügyi viszonyok jobbrafordultával csak egy lépést kell előbbre tennie, s ezen vaspályák végleges beváltásával complicált vasuti kérdéseink legnagyobb része gyökeres megoldást nyerendett. (*Helyeslés.*)

Mielőtt fejtegetéseimet befejezném, nem mulaszthatom el még azon megjegyzést tenni, hogy kamatgarantiát tettleg élvező vasutainkat, szemben az évi 15 millió forint garantiális összeggel és jelenlegi pénzügyi helyzetünkkel, egészen más szempontokból kell megbirálnunk ma, mint a mely szempontok azok keletkezésének idején tényleg érvényben állottak.

Hogy ugyanis kormány és törvényhozás, e vasutak engedélyezése korában azok leendő jövedelmezőségének mérve iránt minő illuzióknak adták át magukat, s ezen illuziók minő frappans contrastot képeznek ama vasutak mai viszonyaival szemben, arra nézve elégséges a tiszavidéki vaspályatársulat tartozása törlesztéséről szóló 1868. évi 51. törvényczikk 5 .§-át idéznem, a mely szakasz következőleg szól:

»5. §. A pénzügyminister megbizatik, hogy terjesszen elő a legközelebbi országgyülés alatt törvényjavaslatot, egy a kamatbiztositásból *eredhető* fizetések fedezésére szolgáló *tartalékalapról,* melynek megalapitására a 2. §-ban emlitett részvények (t. i. az 5,309,000 forint névérték erejéig az állam részére kibocsátott tiszavidéki vaspálya-részvények) fognak szolgálni.«

Ez is egy ujabb bizonyiték arra nézve, hogy a lényegesen megváltozott viszonyok mellett ezen vasutakat illetőleg az eddigitől lényegesen elütő politikát kell követnünk.

S végül — ha mindezen érvek se lennének elégségesek arra, hogy a kamatgarantiát tettleg élvező vasutainknak állami kezelés alá vételére elhatározzuk magunkat, s ha e lépés ellen netán az eljárásnak szokatlan volta hozatnék fel érvül: ugy bátor vagyok emlékezetbe hozni, hogy ezen esetleges lépésünkkel egyátalán nem vindicálhatnánk magunknak a legelső initiativa dicsőségét; mert — amint már korábban is megjegyezni szerencsém volt, — ebben bennünket többi között a poroszok és bajorok és pedig kitünő sikerrel már jóval ezelőtt megelőztek.

És ha emellett még azt látjuk, hogy a különben a magánvaspálya-rendszerhez oly szivósan ragaszkodó osztrák kormány is a jövő években az államvaspályák egész sorozatának kiépitését veszi foganatba; ha továbbá rágondolunk azon nagymérvü mozgalomra, a mely éppen most Németországban ugy a sajtó mint az erészben mérvadó egyéb körök által meginditva és táplálva, a 23,823 kilométernyi hosszu összes németországi vasuthálózatnak a birodalom által vétel utján leendő beváltását és összpontositott állami kezelését czélozza; s ha ezen mozgalom közben az egyik erészben bizonyára legcompetensebb organum: a német kereskedelmi gyülésnek állandó bizottsága Berlinben csak pár héttel ezelőtt határozatkép kimondotta, hogy: »a német vaspályáknak a birodalomra való szállása a kor követelménye és egy rationális vasuti törvényhozásnak szükséges előfeltétele«: akkor, t. ház, én azon meggyőződésben élek, hogy tényleg államgarantiát élvező vasutaink kezelésének az állam által való átvételével, amint egyrészről sem a tudomány legujabb álláspontjával, sem a korszellemmel, sem az előrehaladottabb

nemzetek által szerzett tapasztalatok utmutatásaival összeütközésbe nem jövünk: ugy másrészről az általam jelzett vasuti politika a mi speciális viszonyainknak, szükségleteinknek és jelenlegi pénzügyi helyzetünknek legjobban megfelel. (*Helyeslés.*)*)

Ezekben akartam, t. ház, a jövő évi költségvetési tervezetre vonatkozólag igénytelen nézeteimet előadni s egyuttal sulyos pénzügyi helyzetünk némi enyhitésére czélzó javaslataimat, ezuttal irásba foglalt concrét inditvány avagy határozati javaslat benyujtása nélkül kifejteni. A melyek után kijelentem, hogy a jelenleg tárgyalás alatt levő költségvetési tervezetet általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Élénk helyeslés és éljenzés.*)

---

*) Abban az időben a képviselőházban én voltam az egyetlen, a ki az államvasuti rendszer behozatala mellett szót emeltem. Hogy mennyiben volt befolyással a fentebb közölt beszédem a magyar vasuti politika irányitására és az államvasuti rendszernek attól fogva való következetes alkalmazására, — azt itt nem feszegetem. Csakis két tényt constatálok. Ezeknek egyike abból áll, hogy ama képviselőházi beszédem után a consortiális lapok többé nem ajánlgatták a kormánynak az u. n. vasut-csoportositást (gruppirozást), se nem folytak többé az állam birtokában volt vaspályák eladása iránt tárgyalások; a másik tény pedig az, hogy a rákövetkező években a nagyobb vasutvonalak, mint például a budapest-zimonyi és a budapest-szőnyi pályák már mint államvaspályák épittettek ki, a kamatgarantiát tettleg élvezett vasutvonalak pedig egymás után vétettek állami kezelés alá, vagy pedig váltotta azokat magához az állam.

Igy mindjárt 1876-ban megvette a magyar állam a siralmas állapotban volt keleti vasutat, s pár évre rá magához váltotta az első erdélyi vasutat s a báttaszék-dombóvár-zákányi vasutat, — s egymás után vette állami kezelésbe az északkeleti, a tiszavidéki, az »alföld-fiumei«, a magyar nyugoti sat. vaspályákat. Mig végül Baross Gábor kereskedelemügyi minister keresztülvitte 1891-ben az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak a magyar állam által való megváltását is, amiáltal mintegy betetőzte a magyar államvaspálya-rendszert is; mivel attól fogva már csak két nagyobb vaspálya maradt társulati kézen, tudniillik a kassa-oderbergi vasut és a déli vasut. — A kiadó.

III.

Románia.

Az 1875. évi augusztushó 28-ra hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Harmadik kötet,
a 223. s köv. lapokon.

57. országos ülés, 1875. december 17-kén Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A romániai fejedelemséggel kötött kereskedelmi egyezményről szóló törvényjavaslat átalános tárgyalása tovább foly. . .
. . . .

Istóczy Győző: T. ház! — Az idő előrehaladottsága miatt bátor vagyok kérdezni, hogy szólhatok-e ma, vagy pedig holnapra halasszam beszédemet? (*Felkiáltások: Ma!*)

T. ház! Megvallom, nem volt szándékom eredetileg a jelen vita folyamában felszólalni; s ha mégis felszólalok, teszem ezt kizárólag és egyedül azon indokból, hogy a kellő commentár s a dolognak a másik oldaláról is való megvilágositása nélkül ne hangozzanak el azon igen fontos elvi kérdéseket involváló szavak, melyekkel Chorin t. képviselő ur tegnap és Wahrmann t. képviselő ur ma ehelyütt a zsidókra vonatkozólag élni jónak látták. Az igen t. minister ur megadta a választ a t. képviselő uraknak a szerződés meritumára nézve, s igy én szoritkozhatom azon elvi megjegyzésekre, a melyeket tenni lehetetlen elmulasztanom akkor, amidőn azt látom, hogy a t. képviselő urak valamely gyakorlati eredmény czélbavétele nélkül szólaltak fel; mert hisz kijelentették, hogy a szerződést maguk is elfogadják, mely felszólalásnak tehát eszerint más értelme és czélja nem lehet, mint elveiknek propagandát csinálni, egy szomszéd barátságos állam alkotmánya és törvényei fölött a köz-

véleményben győzelmet aratni és a magyar parlamentet annak belügyeibe mintegy morális interventióra birni. Afölött, hogy követeli-e és mennyiben a humanitás, a civilisátió, a liberalismus, hogy a nép, a compact fellépésü és unicumot képező társadalmi intézményeinél fogva a mai viszonyok mellett paralyzálhatlan tulsulyt gyakorolni képes zsidóságnak védtelenül martalékul dobassék, s hogy az a zsidóság által az uzsora, (*Helyeslések a szélső balon.*) az üzleti szédelgés és a mindent összezuzó concurrentia által anyagilag, s ugyanezen eszközök által közvetve, valamint a szeszes italok és más egyéb utján pedig moraliter tönkre tétessék, és ezen lassan, de biztosan haladó processus mellett a nem-zsidó elemek — amint az önök elvtársai t. képviselő urak (*Wahrmann felé fordulva,*) magukat kifejezni szokták, »douce violence«-szal minden lárma és feltünés nélkül egymásután kipusztittassanak, (*Zaj. Halljuk!*) efölött mondom pro et contra nagyon hosszan lehetne vitatkozni anélkül, hogy saját álláspontja helyességéről a vitát folytató zsidó, nem-zsidó ellenfelét és viszont valóban meggyőzhetné. Ezen vitát azonban, t. képviselő urak, méltóztassanak, ha ugy tetszik, a kezükben levő sajtóban folytatni, a melyről nagyon jól tudják önök is, hogy nagy hatalom, s a mely nagyhatalomnak s nem egyébnek köszönhetik önök azt, hogy a civilizált világ három évezred hosszu s mindig egyenlő tapasztalatai s a dolgok valódi benső lényege fölött akarva nem akarva szemet hunyva, a nagyhangzásu üres frázisok által már nagyon is sokáig engedte kormányoztatni magát. Hanem az ellen már határozott óvást kell tennünk, hogy bennünket, Magyarország képviselőit akarjanak felhasználni arra, hogy mi egy szomszéd állam ellen, a melylyel fenálló barátságos viszonyunkat épen a most tárgyalás alatt levő szerződéssel ünnepélyesen megpecsételjük: a zsidóság érdekében egy morális keresztes háborura segédkezet nyujtsunk, (*Élénk derültség és helyeslés.*) és hogy bennünket ama barátságos szomszéd állam alkotmányának és törvényeinek amugy per tangentem való elitélésére és souverainitásának megsértésével belügyeibe való avatkozásra birni akarjanak.

A t. képviselő urak könnyen érthető keserüséggel emlékeznek meg a romániai törvényekről, melyek a zsidók korlátlan politikai és polgári szabadságát megszoritják.

(*Felkiáltások: Hangosabban!*) Akarják tudni t. képviselő urak, minő indokok vezérelték a romániai törvényhozást ama megszorító törvények hozatalára? Méltán megérdemlik azon indokok, hogy e teremben is visszhangozzanak akkor, amidőn néhány képviselő alkalomszerünek tartja azon indokok teljes ignorálásával, egy ilyen, a népek léte vagy nem-létének kérdését magában foglaló elvi kérdésnek általuk amugy könnyedén praejudikálhatni akarni.

Azon indokok néhány főpontja, a mely indokok a zsidók jogmegszorításait tartalmazó romániai törvényeknek alapul szolgálnak, a következő:

(*Olvas:*) »Romániának s különösen északi Romániának a zsidók által történt megszállása az utóbbi években oly nagy mérveket öltött, hogy a román lakosságot rémületbe ejtette. Közönyösségünknek gazdászati tekintetben gyászos eredményei lettek. A román társadalom közepette egy roppant monopoliumot engedtünk támadni, mely monopolium a kereskedelmet és a kisipart teljesen tönkretette. E faj különösen Moldvában helyébe lépett kivétel nélkül valamennyi város benszülött kereskedőinek és iparosainak, sőt még a falusi községekbe is behatolt.

»Ezen helyfoglalás a különféle társadalmi osztályokat, egy idegen test közbeékelése által, elszigetelte egymástól, a mely idegen test a helybeli lakossággal minden solidaritást visszautasit, s a mely közöttünk tekintélyes számmal megtelepedve, nemzeti erőink egész egyensulyát felforgatta.

»A kereskedelem által termelt tőkék, melyek azelőtt a románok kezei közt gyümölcsöztek, s ezer meg ezer csatornán a termelés forrásainak táplálására visszafolytak: ma nemzeti tevékenységi hatáskörüktől elidegenitve s elvonva vannak. Innét azon ernyedtség és zsibbadtság, melyek minden irányban éreztetik magukat.

»Mérhetetlen mennyiségü pénzösszegek birtokosai, természetüknél fogva a más fajbeliek kizsákmányolására hajlandók, és uralkodó ragadozási ösztönük által hajtva, (*Hosszantartó derültség.*) — igy van az indokolásban, — (*olvas folytatólag,*) a zsidók a legkisebb tartózkodás nélkül oly mértékben adták magukat az uzsoráskodásra, hogy ezer meg ezer vagyonos családot kifosztogattak és véginségbe döntöttek. (*Mozgás.*) Az uzsora egy undok sebbé vált, mely a társadalom egész testét ellepte, s mely magát

a nemzet életerejét emészti. (*Mozgás.*) A tőkék ezen monopolizálása a legtermészetesebb oka azon pénzválságnak, mely annyi év óta az országra nehezedik.

»Az uralmat ekkép megszerezve s nem találva semmi oppositióra, a mely ellensulyozhatná ösztöneiket, mesterséges pénzszükséget és válságokat idéznek elő, s azon törik fejüket, hogyan találjanak még a nép nyomorában is mindenféle zsarolási eszközöket, hogy a nyereség utáni féktelen sóvárgásukat kielégithessék; mert a nyomor haszonhajtó azokra nézve, a kik elég szivtelenek azt kizsákmányolni.

»A román állam toleráns minden vallás szabad gyakorlata iránt, de nem hunyhat szemet egy oly vallás előtt, a melynek főczélja a nemzet legkomolyabb érdekeinek megbuktatása.

»A román társadalom hanyatlása és a zsidók elszaporodása egyenlépést tartottak . . .

»Szaporodásukat látjuk ugyanis egyenlépést tartani gazdászati erőink hanyatlásával, Moldva városainak eredeti jellegükből való kiforgatásával, a melyek keresztény városokból majdnem egészen zsidó városok lesznek, a román kereskedelem monopolizálásával, a pénz fogyásával, a pénzválság növekvésével és az ország ingatlan javainak roppant jelzálogi adósságba való bonyolitásával. (*Felkiáltások: Ugy van!*)

»Ezen indokok, valamint az ország hagyományos és tételes törvényei alapján, s tekintve azt, hogy mindezen törvények hozatala azon parancsoló szükség által van megkövetelve, hogy a románok a zsidó kizsákmányolástól megóvassanak, s hogy a nemzetiségünket fenyegető veszélyek elhárittassanak; tekintve továbbá, hogy más országok törvényhozásai szinte kényszeritve látták magukat határt szabni a zsidók által okozott bajoknak, s látva a veszélyt, mely a román népet ugy gazdászati, mint nemzetiségi tekintetben fenyegeti, a mely veszély kötelességünkké teszi a dolgoknak ezen szünet nélkül sulyosbodó állapotában a lehető leggyorsabban sikeres orvosszereket alkalmazni: az alulirottaknak van szerencséjük a következő törvényjavaslatot előterjeszteni.«

Ezen s ezekhez hasonló indokok birták, t. ház, román szomszédainkat ama megszorító törvények hozatalára,

a mely törvényeket a jelenleg tárgyalás alatt levő szerződés első pontja és a zárjegyzőkönyv első és 4-ik czikkei továbbra is fentartják. E törvények czélszerüsége, valamint átalában afelett, hogy azok magukban véve, az elhárítani szándékolt bajokon képesek-e gyökeresen segiteni vagy sem? lehetnek ugyan eltérő nézeteink; de nekünk ehelyütt azon törvények kritikájába bocsátkozni nem lehet feladatunk. És én azt hiszem, hogy, ha már az ezen szerződés ellen felhozott igen alapos egyéb ellenvetéseken tultéve magunkat, magasabb kereskedelmi szempontból elfogadjuk azt: az a körülmény, hogy szomszédaink népük és nemzetiségük vitális érdekében minő meggyőződésnek adtak kifejezést a zsidók irányában alkotmányukban és törvényeikben, és hogy ezen törvényeket a velünk kötött kereskedelmi szerződés mellett is fentartani akarják, előttünk legkevésbé sem lehet indok arra, hogy emiatt az idevonatkozó szerződési pontok ellen habár csak leplezett alakban is nyilatkozzunk, avagy legalább, hogy a parlamenti tárgyalás incidenséből alkalmat vegyünk magunknak arra, hogy szomszédainkat a jól ismert befolyás és illetőleg pressió alatt levő sajtó által csinált közvélemény itélőszéke elé állitsuk. (*Helyeslés.*)

Én a t. kormány által a praeliminárék megállapitásánál a kérdés alatt levő szerződési pontokra nézve követett eljárást teljesen helyeslem, és azon pontokat tényleges szövegezésükben, valamint általában a szerződést is elfogadom. (*Helyeslés.*)

Csernátony Lajos: T. ház! (sat. . . . .)

Istóczy Győző: T. ház! Félreértett szavaim helyreállitása végett kérek szót. (*Halljuk!*)

Csernátony Lajos igen t. képviselő ur, felszólalása folyamában azt hozta fel beszédem ellen, hogy én a vallás szempontját érintettem.

Bocsánatot kérek, hivatkozom azon nyilatkozatokra, melyeket e tekintetben e házban tettem: hivatkozom más beszédeimre, hogy a vallás kérdése csak egy szóval sincs azokban érintve. (*Felkiáltások a szélsőbal felől: Igaz! Nincs!*) Én a zsidókérdést nem valláskérdésnek, hanem társadalmi és kaszt-kérdésnek tartom, és a mi a vallást érintette, az nem a beszédemben, hanem az idézetben volt; hogy pedig abban benfoglaltatik, arról én nem tehetek.

Én Wahrmann és Chorin t. képviselő urak nézeteinek jogosultságát nem vonom kétségbe s elismerem; de viszont én is megkövetelhetem, hogy az én nézeteim jogosultsága se vonassék kétségbe. (*Helyeslés a szélsőbal felől.*) A mi a sajtóra tett megjegyzésemet illeti, én nem az egész sajtóról nyilatkoztam, hanem csak arról, mely az érintett befolyás és illetőleg pressió alatt van, és e tekintetben örömünkre szolgál tudni, hogy épen Csernátony igen t. képviselő ur lapja egyike azoknak, melyek nem esnek kifogás alá. (*Helyeslés.*)

Elnök: Talán már elég is lesz t. képviselő ur! (*Hosszantartó élénk derültség.*)

T. ház! Én azt hiszem, hogy e házban senki sem vonta kétségbe sem Chorin, sem Wahrmann, sem Csernátony, sem Istóczy t. képviselő urak jogosultságát, hogy e tekintetben nézeteiket elmondhassák, miután némely képviselő urak által e kérdés itt szóba hozatott, ámbár e kérdés szorosan nem tartozik a tárgyalás alatt levő szerződéshez; de egyátalában nem tartottam jogositottnak magamat arra, hogy bármely oldalra észrevételt tegyek; csupán azt gondolom, hogy különösen a mi a sajtót és a sajtónak egy lapját illeti: az már semmiesetre sem tartozik e helyre, ezért szóltam föl. (*Helyeslés.*)

IV.

Uzsoratörvény.

Az 1875. évi augusztus 28-ra hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Kilenczedik kötet,
334. s köv. l.

200. országos ülés, 1877. január 23-kán Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az uzsora-törvény módositásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása befejeztetik. . . . .
. . . .

Istóczy Győző: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Ha a jelen törvényjavaslat feletti általános vitában a javaslat mellett felszólalok, nem azért teszem azt, mintha legkevésbbé is attól tartanék, hogy a javaslat sorsa ma — és e házban kétséges; hanem felszólalok azért, hogy pár szóval jelezzem azon üdvös fordulatot, a mely közgazdászati s ezzel karöltve társadalmi kérdéseink felfogására s azoknak, tényleges helyzetünk követelményeihez mért megoldására nézve a közvéleményben elvégre szerencsénkre beállott. (*Halljuk!*)

Igen, t. ház, a jelen törvényjavaslat elfogadásával, bármiként szabadkozzék is az magát világosan az uzsora korlátozásáról szóló törvényjavaslatnak czimezni, — szakitunk egy mesterségesen divatossá tett fonák közgazdászati theoriával, a magát mostmár mindinkább leélő Manchesterianizmussal, a mely theoria a pénzhatalomnak mindent elnyomó és pervertáló féktelen szabad versenye érdekében tudós és nem tudós férfiak és közgazdászati irók által megalapitva és kifejtve, megteremtett valamint egyebütt ugy nálunk is egy közgazdászati rendszert, a gazdászati általános »sauve qui peut« rendszerét, a mely rendszer, ha hatásában kellőleg ellen nem sulyoztatik,

végeredményben az államnak és a társadalomnak egy, idegenszerü czélokat követő pénzoligarchia által való kifosztogatására vezet. (*Igaz! Ugy van!*)

Messzire vezetne bennünket, de szorosan véve nem is tartoznék a tárgyhoz, ha a Manchester-politikának eredményeit hazánkban mint általában monarchiánkban — ahol annak reánk magyarokra nézve tán egyetlen, ez idő szerint előnyös lehető dogmája: a külkereskedelem szabadsága nem nyert egyedül gyakorlati alkalmazást, az államélet és a gazdászati élet minden irányaiban birálat alá akarnánk venni.

Ugyanazért annak csak a korlátlan uzsorára vonatkozó tanai hatását akarom feltüntetni akkor, amidőn, az erészben általánosan ismert tényekre hivatkozva azt állitom, hogy a korlátlan uzsora nálunk aránylag rövid idő alatt, műiparunk megzsibbasztásán kivül, a földbirtoknak s főleg a kisbirtoknak ugyszólván expropriátióját s ezzel az ország legegészségesebb néposztályainak tönkrejutását, (*Ugy van!*) a mezei gazdászatnak pedig, a mely legfontosabb iparágunkat képezi, végső hanyatlását vonta volna maga után. (*Ugy van!*)

A baj főleg a felvidéken égető, de rohamosan terjed már az ország többi részeiben is, epidemiaként lepvén meg az országot; és számtalan, azelőtt vagyonos középés kisbirtokos lakossággal birt községben ma már a hűbéri rendszernek egy egészen uj neme honosult meg, a mely rendszerben az uzsorás a hűbérurat, az uzsorás által tönkretett s most már nem földhöz kötött, mint inkább földönfutó nép pedig a jobbágyságot képezi, (*Igaz! Ugy van!*) a mely modern jobbágyság ősei birtokát nem is törvény által biztositott jobbágyi birtokkép birja, amint ez a feudalismusnak már végkép és örökre letüntnek vélt korában legalább fenállott; hanem azt mint tulajdonából kiexequált, de ideig-óráig a birtokban hagyott puszta birlaló az uzsorás javára műveli. (*Ugy van!*)

E sajnos állapotok s az ezen állapotok feletti panaszok, t. ház, nem mai keletüek; de a legujabb időkig nálunk is korlátlanul zsarnokoskodott Manchester-theoria zaja elnyomta az emelkedő hangokat; s igy e hangok csak elvétve és visszhangkeltés nélkül néha-néha juthattak el a sajtó terére és a törvényhozás termébe; s annyira mentek volt már a dolgok, hogy legalább is vizözönelőtti embernek vagy sajnálatraméltó idiótának tar-

tatott azon ember, a ki az uzsora nemzetgazdászatilag káros voltának eszméjét, annál inkább pedig a ki az uzsoratörvény által való korlátozás szükségének eszméjét csak szóba merte is hozni. (*Igaz! Ugy van!*)

Hiszen még a mult országgyülés vége felé működött képviselőházi uzsora-enquête-bizottságban is az lőn a megállapodás, hogy az uzsorát törvény által korlátozni nem lehet, száz okon kivül pedig nem lehet azért, mert az állitólag a tudomány alapelveibe ütközik. (*Ugy van!*) Hanem hát a gyakorlati élet, a mely oly sok szép theoriát kinevetett már, azon gyakorlati élet, a melynek tüneményei és valódi érdekei kell hogy a tudomány tárgyait és czélját képezzék, — amaz uzsora-enquête-bizottság okoskodásait egyszerü fallaciáknak deritette ki. (*Igaz! Ugy van!*)

Az a phrázis, hogy az uzsorának törvény által való korlátozása a nemzetgazdászati tudomány elveibe ütközik, igen gyakran hangoztatva lőn azóta is, mióta a jelen törvényjavaslatot a t. kormány benyujtotta; de felhozatott az a jelen vita folyamán is. Azért nem fog ártani, ha e phrázist kissé bővebben bonczkés alá vesszük. (*Halljuk!*)

Először is az uzsorának törvény általi korlátozása nem átalában a nemzetgazdászati tudomány elveivel, hanem, mikép imént is láttuk, csak egy nemzetgazdászati iskola, a mindinkább discreditirozottabbá váló Manchester-iskola elveivel áll ellentétben, (*Helyeslés.*) ami lényegesen két különböző dolog. Egyébiránt feltéve, hogy az a nemzetgazdászati tudomány elveibe ütközik: valjon a bankjegyek kényszer-folyama nem ütközik-e a nemzetgazdászati tudomány elveibe? (*Ugy van!*) S valjon tulcsigázott adóink magas volta nem ütközik-e ismét a nemzetgazdászati tudomány egy fontos elvébe, (*Ugy van!*) a mely elv szerint az adónak magát az adóalapot megtámadni nem szabad? (*Helyeslés.*) És mégis mindkét anomalia helyet foglal gyakorlati politikánkban. Miért? Azért, mert a viszonyok kényszeritenek bennünket azok alkalmazására. (*Ugy van!*)

Másodszor, mi képviselők itt nem mint theoretikus nemzetgazdászati tudósok és irók ülünk, a kik előtt semmi egyéb tekintetek nem irányadók, mint egy tudomány-ág abstract elvei; hanem igenis ülünk itt mint a nemzet által, annak szükségleteivel, bajaival és veszélyeivel foglalkozni ide küldött gyakorlati politikusok. (*Élénk helyeslés.*)

Mint ilyeneknek pedig az uzsorakérdésben nemcsak pusztán nemzetgazdászati kérdést, hanem egyszersmind kiváló fontosságu politikai és sociális kérdést is kell látnunk. (*Helyeslés.*)

Én, t. ház, a mi az uzsora pusztitásainak gyökeres elháritását illeti, legkevésbbé sem tartom ugyan a jelen törvényjavaslatot panaceának; mert a baj gyökerei sokkal mélyebben feküsznek, semhogy azokat e törvényjavaslattal, bármikép szigorittatnak is annak intézkedései, elérni lehetne, már csak azon okból is, mert uzsorásaink és velük hasonfaju spekulánsaink sokkal routinirozottabbak a törvények óvatos megkerülésében és ügyes kijátszásában, semhogy előttük minden kibuvó ajtót bezárnunk lehetne; (*Ugy van! Ugy van!*) nem tartom továbbá a jelen törvényjavaslatot panaceának már csak azon okból sem, mert, mig a jelenlegi papiros-gazdálkodás és valuta-viszonyok pénz- és tőkeszegény hazánkat a külföldi tőke szabályszerü hullámzása elől majdnem hermetice elzárják: gazdászati és hitelviszonyaink, bármiféle bankrendszer mellett is, gyógyithatlan marasmusban fognak sinyleni, és főleg sajátszerü művelődési és néprajzi viszonyaink között a szédelgés és a krizisek közt fognak folyton ingadozni; — de tartom a jelen törvényjavaslatot egy oly palliativ szernek, a mely czélszerüen módositva, némileg mérsékelheti a bajt, s időt engedhet a nemzetnek a szükséges közgazdászati reformok keresztülvitelére, a mely reformok hosszu sorában a bankkérdés mielőbbi kedvező megoldásán kivül ezuttal csak a tervezett kisbirtoki országos hitelegylet mielőbbi életbeléptetését, (*Helyeslés.*) és a nép között mindinkább elharapódzó s uzsorásaink és spekulánsaink által mesterségesen is terjesztett korcsmai eladósodásnak (*Ugy van!*) a szomszéd Galicziában életbe léptetni szándékolt törvényhez hasonló intézkedés által való meggátlását emlitem fel. (*Helyeslés.*) *)

Ezek után kijelentem, hogy a törvényjavaslatot, mint sulyos és mélyreható bajok orvoslását czélzó előleges kisérletet, átalánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Élénk hosszas helyeslés.*)

---

*) A tulajdonképeni uzsoratörvény az 1883. évi XXV., *az uzsoráról és káros hitelügyletekről* szóló törvényczikkben lett megalkotva. Ennek a negyedik fejezete szól *a korcsmai hitelről.* — A kiadó.

V.

A zsidó állam visszaállitása Palaestinában.

Az 1875. évi augusztus 28-ára hirdetett országgyülés képviselőházának irományai.

XXVI. kötet. — 132. lap. — 890. szám.

Inditvány.

Jelentse ki a ház, hogy az esetben, ha a keleti kérdés megoldásának és a Kelet jövője végleges megállapitásának valamely pházisában az európai zsidóság vezérkörei vagy valamely európai állam kormánya részéről megpendittetnék azon eszme, hogy ne csak a keleti keresztény népek szabadság-igényei nyerjenek az európai érdekeknek megfelelő kielégitést, hanem a 18 száz évvel ezelőtt feldult hazájából kiüzött zsidó népnek is végre-valahára igazság szolgáltassék az által, hogy annak hőn szeretett eredeti hazája: Palaestina, kellőleg megnagyobbitva, akár a magas porta souverainitása, avagy suzerainitása alatt álló autonom tartományként, akár pedig önálló zsidó államként visszaállittassék, s ekkép a jelenlegi elszélyedettségében az európai nemzetek haladását gátló és a keresztény civilisátiót veszélyeztető zsidó nép önmagának visszaadva, saját nemzeti kormány és nemzeti institutiók jótéteményei mellett, rokon semita törzsek közepette, az erőben lehanyatlott és visszamaradt Keleten, mint egy életerős, hatalmas uj elem, a civilisátiónak hathatós tényezőjévé válhassék: — ez esetben a ház óhajtása az, mikép a magyar kormány odahasson, hogy a monarchia külügyi kormánya az ily czélu esetleges inditványt ne csak ne ellenezze, de sőt azt ugy európai érdekből, mint a monarchia s nevezetesen Magyarország érdekéből saját részéről is támogassa.

Beadja:

Istóczy Győző s. k.

Az 1875. évi augusztus 28-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizennyolczadik kötet.
265. s köv. l.

415. országos ülés, 1878. junius 24-kén Ghyczy Kálmán, közben Bánó József elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző a zsidó állam felállitása tárgyában beadott inditványát indokolván, azt visszavonja. . . . .
. . . .

Elnök: T. ház! . . . . . . Következik Istóczy Győző inditványa.

Istóczy Győző: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon nagy dráma, a mely három éven át szemeink előtt a Keleten folyt, s a mely dráma zárjelenetének, daczára az összeült kongresszusnak, tán csak évek mulva lehetünk tanui, bármiként ringassák is sokan magukat efelett illuziókban: két, egy nagyobb és egy kisebb világtörténelmi periodust fog bezárni. E periodusok elseje s nagyobbika kezdődik időszámitásunk nyolczadik századával, amidőn az arab mohamedanizmus rohamléptekkel fenyegette elárasztani Nyugat felől Európát; a másik, kisebb periodus a 14-ik század második felével kezdődik, amidőn az ozmán mohamedanizmus Kelet felől fogta ostrom alá az európai népek civilisátióját.

Mindkét támadást diadalmasan visszaverte az európai népek geniusa, s ezen, a keresztény Nyugat és a mohamedán Kelet közt, egy évezreden tul, változó szerencsével vivott titáni küzdelemben, a magyar nemzet is örök hálára kötelezte le maga iránt az európai népcsaládot: ezer és ezer sebből vérzett testével szolgálván századokon át védbástyájául e népcsalád civilisátiójának.

Az egykor mindent elárasztani fenyegetett arab mohamedanizmus már régóta, — az ettől a vezérszerepet átvett s csak két évszázaddal ezelőtt még Európa szivébe való behatolással fenyegetett ozmán mohamedanizmus napjainkban, a régi támadó politika helyett az önvéde-

lemre van szoritva, s a történelem kérlelhetlen logikája értelmében, ezen önvédelem köre is mind szükebb és szükebb határok közé fog szorulni.

Bármi legyen is kimenetele azon, a berlini kongresszuson békés uton vagy pedig ennek eredménytelensége esetén fegyverrel elintézendő differentiáknak, a melyek egyrészről Oroszország, másrészről pedig Anglia és monarchiánk között a keleti ügyekre nézve fenforognak: egy dolog bizonyos, s ez az, hogy a Balkán félsziget keresztény népei felszabadulnak; Ausztria-Magyarországnak lévén hivatása, Európával karöltve oda hatni, ha szükséges, fegyverrel kezében is, hogy a szabadságukat visszanyert keresztény népek a muszka despotizmusa alá ne kerüljenek. *(Helyeslés.)*

A mohamedán elem, az egyetlen európai mohamedán állam szük körre szoritásával s előreláthatólag egy nem nagyon távol jövőben leendő megszünésével, mindinkább fogyni fog Európában, annyival is inkább, mert létszáma már a keleti háboru folytán is részint elhalálozás, részint pedig kivándorlás következtében nevezetesen megcsökkent; s igy ezen elem Európában mind jelentéktelenebbé válni s az előrehaladó keresztény népek mellett mindinkább eltünni fog.

A mohamedán elem lassankinti eltünésével csak egyetlenegy idegenszerü elem marad, és pedig azontul teljesen elszigetelten, a keresztény Európában, és ezen idegenszerü elem a zsidóság. *(Halljuk!)*

Most, midőn az európai népek véglegesen megszabadultak az izlám hatalmától való félelemtől: most meg ismét a zsidó nép az, a mely lázas izgatottsággal és ernyedetlen tevékenységgel azon merész tervet erőlködik megvalósitani, hogy az európai népek fölött az uralmat magának megszerezze és azokat rabigába hajtsa. *(Halljuk!)*

Ismétlésekbe bocsátkoznám, t. ház, ha a zsidó tendentiákról és czélokról, az ezek elérésére alkalmazott eszközökről s használt fegyverekről, valamint a zsidó hatalom rohamos terjedéséről, általános szempontból, bővebb fejtegetésekbe ereszkedném.

Erészben egyszerüen utalok e házban tett nyilatkozataimra. És ezzel annyival is inkább megelégedhetem, mert hiszen elmultak már azon idők, amidőn még a nagy-

közönség ugy nálunk mint egyebütt, az emancipationális mámorban, teljes tájékozatlanságban volt azon veszélyek felett, a melyekkel a zsidóság az európai népek társadalmát fenyegeti, s még nagyobb tájékozatlanságban volt azon czélok iránt, melyeket a zsidóság, mint ezen társadalom legmegrögzöttebb természetes ellensége, közöttünk, a mi tulajdon segélyünkkel és ügyesen felhasznált támogatásunk mellett, a mi romlásunkra elérni törekszik.

Ismétlem, elmultak azok az idők, amikor még e kérdést illetőleg a sötétségben tapogatództunk. Ezen állitásom igazolására utalok azon, kiváló tudományos és irodalmi tekintélyek által tett nyilatkozatokra, a melyek ujabb időben Németországban, Francziaországban s legujabban kiváló mérvben Angliában és egyebütt mind gyakrabban és mind sürüebben jelennek meg, s a mely nyilatkozatok mind jobban széttépik azon fátyolt, a melyet, a sajtót majdnem teljesen hatalmába keritett zsidóság, az európai nemzetek szemei elé oly démoni ügyességgel vont.

Ugyanazért, t. ház, ezuttal fejtegetéseimben a fősulyt hazánk viszonyaira fogom fektetni. (*Halljuk!*)

Hunfalvy János »Magyarország ethnographiája« czimü művében foglalt idevágó statisztikai adatok szerint, a mely adatokat Schwicker tanár, a munka német forditója, további adalékokkal bővitette, — volt Magyarországban, a II. József császár által elrendelt összeirás szerint:

1785-ben 75,089 zsidó, 20 évvel később 1805-ben volt 127,816, 1840-ben 241,632, 1848-ban 292,000, az 1857-ki osztrák népszámlálás szerint 413,118, az 1869/70-ki népszámlálás szerint pedig (a katonákon kivül) 552,133 zsidó.

Eszerint tehát a zsidók létszáma 1785-től 1870-ig, vagyis rövid 85 év alatt majdnem megnyolczszorozódott, s ugyanezen statisztikai adatok tanusága szerint a zsidó elem nálunk átlag minden 30 évben megkétszerezi magát.

(**Kovách László:** Bár a magyar is tenné! Tanuljunk tőlük!)

Istóczy Győző: Ezen szabályszerü megduplázódást a jövőre zsinórmértékül alkalmazva, s előlegesen megjegyezve azt, hogy ugyanazon számitás alapján van jelenleg hazánkban 710,000 zsidó, lesz zsidó Magyarországon kerekszámmal az 1900-ik évben 1.100,000 (*Élénk derültség.*),

1930-ban 2.200,000 (*Nagy derültség.*), 1960-ban 4.400,000, 1990-ben 8.800,000 és 2020-ban 17.600,000 zsidó. (*Hosszas élénk derültség. Halljuk!*)

Tehát 1870-től számitva, 150 év mulva, 1878-tól számitva pedig 142 év mulva, vagyis csupán öt évvel hosszabb idő alatt, mint amennyi ma bennünket elválaszt azon időtől, amidőn a pozsonyi vár trónterméében felhangzott a »Vitam et sanguinem« kiáltás: lesz hazánkban legalább is két millióval több zsidó, mint amennyi összes lakossága van jelenleg szent István birodalmának.

Hogy a zsidó lakosság évtizedről-évtizedre mindinkább tulszárnyalni fogja a nem-zsidó lakosságot: ennek bővebb bebizonyitására hivatkozom Fényes Elek »Magyarország statisztikája« czimü művére, a melynek adatai szerint 1787-ben, Magyar- és Horvátországban, — a határőrvidéket és Erdélyt nem számitva, — összesen 7.116,789 főnyi lakosság iratott össze. Az 1869/70-ki népszámlálás szerint pedig, egyenlő számitási alap tekintetéből Erdélyt és a határőrvidéket szinte kihagyva, — volt Magyarországban és polgári Horvátországban összesen 12.773,227 lélek. Tehát az 1870-ik évig 85 év alatt majdnem megnyolczszorozódott zsidóságot is beleértve, az összes lakosság 83 év alatt még meg sem kétszereződött távolról sem.

E csekély szaporodási arány alapján, a nem-zsidó lakosság csak körülbelül minden 110 évben kétszereződvén meg, a magyar birodalomban az 1869/70-ki népszámlálás idején volt 14.865,000 nem-zsidó 150 év mulva 35.136,440 főre szaporodnék, ami azt a képtelenséget involválná magában, hogy ezen országban, az ugyanakkor itt élendő 17.600,000 zsidóval együtt összesen 52 és fél milliónyi lakosnak subsistentiája lehet. Mi tehát, a zsidó lakosság folytonos rapid szaporodása mellett, jövőre folyton hanyatlani fogunk.

És arra nézve, t. ház, hogy a nem-zsidó lakosság nem fog jövőre nemcsak az eddigi arányokban nem, de absolute véve sem, szaporodni, sőt hogy az, évtizedről-évtizedre számerőben egyenesen fogyni is fog: arra nézve, t. ház, máris elértük a forduló pontot.

Ugyanis, az országos m. kir. statisztikai hivatal részéről az 1875-ik évre közzétett évkönyv tanusága szerint

Magyarország és Erdély lakossága az 1875-ik év végén 35,786 lélekkel kevesebb volt, mint hat évvel azelőtt az 1869-ik év végén. Az 1869/70-ik évi népszámlálás szerint ugyanis még 13.561,245 főnyi lakossága volt Magyarországnak és Erdélynek, holott az 1875-ik év végén már csak 13.525,459. Hat hosszu év, és szaporodás helyett közel 36 ezer lélekkel való fogyás!

Igaz, hogy ezen fogyás főoka az 1872. és 1873. években dühöngött cholera volt, a melynek folytán lakosságunk 1872-ben 17,083 lélekkel, sőt 1873-ban 307,263 lélekkel fogyott.

Ezzel ellentétben mit látunk a zsidó lakosságnál? Azt a meglepő jelenséget, hogy mig a most emlitett két choleraévben az összes lakosság 324,346 lélekkel — az 1870-től 1873-ig terjedő négy évi időszakot véve pedig 143,941 lélekkel fogyott: a zsidó lakosság létszáma, tekinteten kivül hagyva a szünet nélküli tömeges bevándorlást, csupán születési többlet utján, 1870-től 1873-ig 20,030 lélekkel szaporodott.

Tán mosolyogni fognak sokan, — mert hisz czélzatosan már hozzá vagyunk szoktatva, hogy a zsidókérdést humoristikus oldaláról tekintsük, nehogy annak rettenetes komolysága eszünkbe jusson, — mondom tán mosolyogni fognak sokan, ha ezen meglepő adat kapcsán azt állitom, hogy annyi, bennünket kegyetlenül pusztitó betegségeken kivül, még a cholera és egyéb epidemiák is kimélik a zsidót. És pedig ez egy kétségbevonhatlan biologiai, történelmi és statisztikai tény.

Ezen állitásom bebizonyitására hivatkozom ezuttal a »Revue de France« czimü folyóiratnak 1875. évi október 31-ki füzetére, a melyben egy A. L. jegyü biolog, — a kit, mivel magyarországi adatokkal sokat és behatóan foglalkozik, hajlandó vagyok egy kiváló orvos hazánkfiának tartani, — »De la race juive« czimü czikkének ezen feliratu fejezetében: »Immunité des Juifs en ce qui concerne les maladies contagieuses« (»A zsidók mentessége a ragályos betegségeket illetőleg«) egyebek közt a következőket irja:

»Sauval, »Histoire et recherches sur les antiquités de Paris« czimü munkájában, e tárgyra vonatkozólag hivatkozik egy Gontz Dávid nevü krónikásra. Ezen krónikás

elbeszéli, hogy 1348-ban (t. i. az u. n. feketehalál-epidemia dühöngésének évében, a mely epidemia egy ideig a kevéssel azelőtt nagy hévvel megkezdett angol-franczia száz éves háboru folyamát is megszakitotta, és áldozatai között Petrarca »Laurá«-ját is elragadta,) »a halálozás oly nagy volt a keresztények között, hogy tiz közül alig maradt életben egy. Ellenben a zsidók megkimélve lettek általa, s ha haltak is meg közülük, ugy nagyon kevesen. Az égnek szintugy mint a természetnek e kegye majdnem egész Európa haragját reájuk zuditotta. Ugyanegy időben üldözve lettek Francziaországban, Németországban, Spanyolországban, azzal vádoltatván, hogy a kutakat és a folyókat megmérgezték.« »Ugyanezen feketehalál-epidemiára vonatkozólag egy régi történetiró, Tschudi szószerint ezt mondja: »Cette maladie n' atteignit les Juifs dans aucun pays«. »Ezen betegség egy országban sem érte a zsidókat.« (Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy egész Nyugat-Európa példájára ugyanazon időtájban Nagy Lajos király Magyarországból is kiüzte őket, ahonnét, valamint az egész Nyugat-Európából is kiüzött zsidók III. Kázmér lengyel király által, zsidó kedvesének, Eszternek unszolásaira, a szerencsétlen, általuk végkép tönkretett Lengyelországba lőnek befogadva.)

Továbbá, ugyancsak a »Revue de France« szakavatott czikkirója, ugy a mult századokból mint a legujabb korból, egész sorozatát közli a történeti és statisztikai adatoknak, a mely adatok bizonysága szerint, a zsidók, a járványos betegségek: nevezetesen a cholera, typhus, dyssenteria, torokgyik sat. által, sőt még a váltóláz s egyéb betegségek által is, sokkal kisebb mértékben támadtatnak meg, mint a nem-zsidók.

Ezen számos adatok közül csak kettőt idézek, a melyek fővárosunkra vonatkozván, bennünket legközelebbről érdekelnek:

»A zsidók mentessége a cholerától — folytatja czikkirónk, — igen számos orvos által észleltetett. Dr. Tormay szerint, Pesten, 1851-ben, a cholera folytán beállt halálozás aránya 100 nem-zsidóra nézve volt 1.85%; holott a zsidókra nézve csak 0.237%.« (Tehát az ez évi cholera alatt a halálozás aránylag majdnem nyolczszor nagyobb volt a nem-zsidóknál, mint a zsidóknál.) »Az 1866-ik évi

cholera alkalmával ugyancsak Pestváros közkórházában 100 megbetegedési eset közül 51 eset halállal végződött, holott a zsidó kórházban ugyancsak 100 cholerabeteg közül csupán 34 halt el.«

Bármi legyen is oka ezen sajátszerü tüneményeknek, akár mint sokan állitják, a zsidók felsőbb foku vitálitása, a mire a magas életkort elért zsidók nagy száma és általában a náluk fenforgó csekélyebb halálozási arány is utalni látszanak; akár feküdjék az ok azon körülményben, hogy a zsidók minden, nagyobb phyzikai erőkifejtést igénylő munkákat óvatosan kerülnek; (*Egy hang: Ez már igaz!*) akár pedig kedvezőbb vagyoni viszonyaikban, a melyek között nemcsak első szükségleteik, hanem kényelmi igényeik is bőséges kielégitést nyernek; akár feküdjék végre az ok mindezen tényezőkben együttvéve: egy dolog bizonyos, t. ház, s ez az, hogy az eredmény egy és ugyanaz reánk nézve, s ezen eredmény: a csekély halálozási arány és a szapora születések utján való rapid növekvése a zsidó lakosságnak, a szünet nélkül tartó tömeges bevándorláson kivül.

És ha még más istencsapásai nem volnának, a melyek bennünket pusztitanak, és a zsidót megkimélik!

Az 1869/70-iki népszámlálás szerint, az 553,641 zsidó közül közös hadseregbeli katona csak 1295 volt Magyarországban, sőt honvéd csupán 213, mondd kétszáztizenhárom! S bizvást feltehetjük, hogy ezeknek is legalább felerésze katona-orvosokból és más jól fizetett non-combattansokból áll.

Akkor tehát, midőn mi, a hazának külellenségektől való megvédése czéljából vérünkkel áztatjuk e földet, s amidőn ifjuságunk virága ezerével és tizezerével hull el a csatamezőkön: a zsidók, daczára az általános védkötelezettségnek, nemcsakhogy minimális részben találhatók a hadsorokban, de sőt a bennünket emberekben és vagyonban kegyetlenül pusztitó háboruk ő nekik épen a legjövedelmezőbb pénzforrásokat nyitják meg, minden hadjárat reájuk nézve csupán azt eredményezvén, hogy néhány tuczat zsidó liferans ugyanannyi millionáriussá, ezer meg ezer más zsidó üzér pedig ugyanannyi gazdag emberré avancirozik.

Eszerint tehát még a mi nemzeti szerencsétlenségeink

is csak további gazdagodásuk kutforrásaivá, további rohamos előrehaladásuk emeltyüivé válnak.

Ugy hiszem, t. ház, hogy az általam szem elé állitott statisztikai adatok alapján mostmár teljes biztossággal vonható le az a következtetés, hogy mig a zsidó elem évtizedről-évtizedre rohamosan szaporodni fog, s két-három generátió alatt az országot teljesen elárasztani fogja: mi, a nem-zsidó elem, évtizedről-évtizedre fogyni, s a reánk nézve kedvezőtlen kimenetelü »létérti küzdelemben« mindinkább eltünni fogunk; vagyis, hogy Disraelinak, a zsidó érdekek és czélok leggeniálisabb és leghatalmasabb képviselőjének klasszikus szavaival éljek: »a zagyvavérü alsóbb faj — vagyis a mi fajunk, — elenyészik;« »a tiszta vérü felsőbb faj — vagyis a zsidó faj — pedig megáll és fenmarad«.

Hogy ez a processus nem fog kimondhatatlan szenvedések nélkül lefolyni, tán felesleges is emlitenem. Valamint a halálküzdelem egyes embereknél kinokkal és gyötrelmekkel jár, ugy az egyes nemzeteknél és népfajoknál sincs az másként.

A nem-zsidó lakosság fogyása természetszerü következménye annak, hogy az ország vagyona lépésről-lépésre, fokról-fokra, mindinkább kicsavartatik a mi kezeink közül, s ekkép emberekben ugy mint vagyonban mind szükebb és szükebb körre szorulunk. Érzi e zaj nélküli, de annál gyászosabb sikerrel folyó processus nyomasztó hatását — látja a mindegyre növekvő általános elszegényedés nagy mérveit mindenki az országban; kutatja mindenki annak okait; mi itten kriminálunk és rekriminálunk egymás ellen, vádolva egymást a már-már elviselhetlen országos bajokért. Csak egyről, a valódi alap-okról, a melyet pedig mindenki érez, nem teszünk soha emlitést; mert hát ezt a valódi alap-okot, a melyről soha semmit sem olvasunk az ujságokban, fejtegetni nem divatos, sőt, sőt egy kissé veszélyes is. És ezen pálliáló politika mellett mind mélyebbre eszi be magát a rákseb nemzetünk testébe.

De hát az a vasgyürü, melyet a zsidók az ország népe körül vontak, és a mely vasgyürüt napról-napra mind összebb és összebb vonnak körülöttünk: azt hiszik-e a zsidók, hogy az már széttörhetlen? Azt hiszik-e, hogy ez a nemzet, a mely ezer éven át, a tatár meg a török

pusztitás és az osztrák absolutizmus századait tulélte s a muszka invázió következményeit is kiheverte: csak azért fogja tiz év mulva megünnepelni állami létének ezer éves jubileumát, hogy már a következő első évszázadra testamentumát megcsinálja, a melyben a zsidókat teszi általános örököseivé? S azt hiszik-e a zsidók, hogy mi csak azért féltjük ez országot és jövőjét az orosz hatalomtól, hogy két-három generátió alatt Zsidóország legyen Magyarországból?

Ha a jövőre nézve a zsidók tájékozást akarnak szerezni maguknak e nemzetnek, minden szabadelvüsége daczára, irányukban követendő magatartása felett: ugy tanulságot merithetnek a magyar nemzet féltékenységéből politikai suprematiája iránt, a mely féltékenységnek köszönhetjük azt is, hogy mindeddig magyar miniszteri székben egy sem ült közülük, mint ahogy ültek és ülnek a többi európai államok kormányainak padjain.

De, ha a magyar nemzet féltékeny politikai suprematiája iránt: még kevésbbé fogja türni azt, hogy a zsidók őt vagyonilag végkép tönkre tegyék, s ez által, valamint egyéb utakon is, lételét tegyék kérdésessé. Kezeitekbe kerithetitek vagy terrorizálhatjátok sajtóját s ezzel egyidőre féken tarthatjátok, némaságra kárhoztathatjátok közvéleményét; kezeitekbe kerithetitek vagyonának legnagyobb részét; kezeitekbe kerithettek minden materiális és morális tényezőt — egyen kivül, s ez az egy: a phyzikai, materiális erő. És ha annyira mennek a dolgok, hogy az ország népének csak az ultima rátió marad hátra: nem mi leszünk azok, a kik a rövidebbet huzzuk.

Egymás mellett, egyikünknek vagy másikunknak, a dolgok természetes szükségszerüsége folytán el kell pusztulnia: ez az alternativa. Mi élni akarunk, s akarjuk, hogy e föld a mienk maradjon: válasszatok!

Többé-kevésbbé ugyanily viszonyok forognak fen, többé-kevésbbé ugyanily fokra jutottak a bajok a többi európai államokban is, ahol a zsidóság nem annyira relativ számereje, mint inkább financiális és politikai tulsulya által gyakorol vészes befolyást az államra és a társadalomra. Zsidó politikusok zsidó érdekben intézik az elsőrangu európai államok kormányait, vezérlik törvényhozó testületeit, s ezen zsidó státus-bölcseség mellett

aztán a vagyonilag mindinkább tökre tett népeknél felburjánzik a sociáldemokrátia, a melynek legióit ismét zsidók vezetik rohamra a fenálló társadalmi rend ellen; — a politikai pártküzdelmeknek egész az ellenségeskedésig menő élesitésével s elmérgesitésével és az egyes nemzeteknek folyton egymás ellen való uszitásával, nemcsak politikai és internationális hecczmesterek szerepét viszik, hanem a keresztény felekezeteknek is egymás ellen szünet nélkül való ingerlésével, — ők, kik a maguk részére mindig tolerantiáért kiáltoznak, — a keresztény felekezetek közti békét is zavarják, s igy azok természetes tovább fejlődését akadályozzák: s teszik mindezeket azért, hogy »inter duos litigantes« ők mint harmadikak, »örvendhessenek« és gyarapodhassanak. Bevallhatlan terveiket társadalmunk ellen csak a mi corrumpálásunk utján valósithatván meg: megvesztegetnek minden hozzáférhető embert, s ezen megvesztegetés annál nagyobb mérvekben fog sikerülni nekik, minél inkább tönkre tesznek bennünket vagyonilag; mert »paupertas maxima meretrix;« s igy ezén rendszeres megvesztegetés által önnönmagunkat használnak fel arra, hogy egyikünk a másikát tönkre tegye: — mindezen üzelmeikkel tervszerüleg aláásván az európai társadalom, a keresztény civilisátió épületének alapjait.

Mi lesz az ezen európai krizisből való kibontakozás? Ha egyéb megoldási módozat fel nem lesz található, kétségtelenül az, a mi a korábbi századokban is volt hasonló bajok közepette, s a melyet helytelenül a vallási fanatizmusnak tulajdonitanak, de a mely kibontakozás nem volt egyéb mint az európai népek végső önvédelmi rendszabálya: az ultima rátióra való hivatkozás.

Szerencsére, napjainkban nincs többé szükség az ultima rátióra a czélból, hogy az európai népek magukat a zsidó elem növekvő tulsulya ellen megvédhessék, föltéve, hogy a zsidó nép önmaga is segédkezet nyujt a zsidókérdés problemájának, korunk szellemében való megoldására.

E megoldás pedig nem más, mint a hajdani zsidó haza visszaállitása.

Mióta Titus és utánna Hadrián római császárok megsemmisitették Zsidóországot, lerontották a templomot és

a zsidó népet hazájából kiüzve, hontalanná tették, 1800 év óta soha sem volt oly kedvező alkalom, soha sem voltak oly kedvezők a constellátiók mint ma, jóvátehetni azt az igazságtalanságot, a mely a hazájától megfosztott zsidó népen — helyrehozhatni azt a világtörténelmi botlást, a mely egy ily életerős, szivós és constans népfajnak önálló állami megsemmisitésével elkövettetett.

A pogány római császárok ellenszenve, utóbb a keletrómai keresztény császárok fanatizmusa, a hetedik századtól kezdve pedig az arab s később az ozmán mohamedán tulsuly keleten, áthághatlan korlátokat, legyőzhetlen akadályokat görditettek a zsidó állam esetleges restaurátiójának nemcsak megvalósitása, de még puszta eszméje elé is.

Különben ezen restaurátiót az európai keresztény népek a középkorban nemcsak időszerünek nem, de még szükségesnek sem látták; mert sokkal egyszerübb eljárásnak tartották, a koronkint égetővé vált zsidókérdés nehéz problemáját a zsidók tömeges kivégzése utján megoldani. (*Nagy derültség.*) Ezen drastikus politika mellett aztán a zsidó elem az európai államokban koronkint meg-meggyérülvén, az állapotok egyideig megint türhetőkké váltak.

De már napjainkban, a zsidó kozmopolitikus hatalom teljének zenithjén, amidőn a zsidó alliance puszta intésére valamennyi európai állam kormánya siet interveniálni minden, a zsidókon elkövetett legcsekélyebb erőszakoskodás eseteiben is, noha az ily erőszakoskodási esetek előfordulásának mindig maguk a zsidók az okai: napjainkban ama drastikus politika csak nagy állami megrázkódtatások, vagy több állam társadalmára kiterjedő sociális convulsiók eseteiben lenne követhető, s ily esetekben, ha kell, fog is követtetni.

Hogy ily viszonyok között az európai népek saját államaik kormányai által kénytelen-kelletlen kinpadra vannak huzva, s a zsidók élve az alkalommal, boszut állanak rajtuk mindazon igazságtalanságokért és kegyetlenségekért, a melyeket ezen népek ősei az ő őseiken elkövettek, s kitünő társadalmi szervezetüket minden akadály nélkül felhasználva, pusztitják ezen népeket: nagyon is természetes.

De ki fogja ezeket egészséges állami és társadalmi állapotoknak tartani? — Ugy hiszem senki, még maguk a zsidók sem.

Ezen, Európára nézve capitális fontossággal biró dilemmának tehát csak egyetlen elfogadható s korunk szellemének megfelelő megoldása lehet, s e megoldás az, a mire, mint emlitettem, 18 száz év óta soha sem volt oly kedvező alkalom mint napjainkban: a zsidó állam visszaállitása Palaestinában.

Távolról sem vindicálom magamnak az eszme eredetiségét. Megfordult az az eszme, hogy a zsidók hazájukba visszatérjenek, többé-kevésbbé határozott alakban minden főben, a mely a zsidókérdés problemájával foglalkozott, Luther-től kezdve Fichte-ig s ettől Goldwin Smith-ig, a ki a »Nineteenth Century« czimü angol folyóirat f. é. május havi füzetében egyenesen azzal a határozott javaslattal lép fel, hogy a török birodalom jelenlegi zilált állapota mellett itt a kedvező alkalom, a zsidóknak saját hazájukat visszaadni, s ekkép Zsidóországot visszaállitani.

És miért ne? tisztelt ház!

Korunk a nemzetiségek, a népfajok tömörülésének, az államoknak a nemzetiségi elvre való alapittatásának — de emellett egyszersmind a régi történeti mult feléledésének is, korszaka. Ha Magyarország, ezen két nagy elv alapján, Mohácsnál elvesztett állami önállóságát 1867-ben visszanyerte; — ha Görögország s a Balkánfélszigeti többi keresztény népek részint már korábban visszanyerték, részint pedig azon uton vannak, hogy idővel visszanyerik, csekély módosulásokkal, ugyanazon állami configurátiókat, a melyekkel az ozmán hóditást megelőzőleg, századok előtt birtak; — ha Németországban Barbarossa birodalma csak 600 év mulva éledt föl ismét; — s ha végre Itália, a római birodalom szétzuzatása után csak 1400 év mulva nyerte vissza ujra egységes állami és nemzeti lételét: miért ne lenne ilyesmi lehető a hajdani egységes Itália megszünte előtt csak 400 évvel korábban szétrobbantott zsidó államra nézve?

Hallom az ellenvetést, hogy a felhozott esetekben az illető nemzetek, szabadságuknak, vagy állami egységüknek visszanyerése előtt is már az illető országokban laktak, s igy tulajdonkép csak államformájuk változott meg; holott a zsidó nép ma mindenütt nagyobb tömegekben lakik mint Palaestinában.

De hát kérdem, t. ház, nem áll-e fenn még ma is a

zsidó állam közöttünk Európában mint állam az államban, helyesebben mondva, mint állam az államokban? — Kérdem, melyik európai állam szervezete versenyezhet a zsidó egyetemes köztársaság szervezetével, a mely zsidó universális respublica főkormánya a párisi alliance israélite s elnöke ezen társulat elnöke? — Kérdem, szétszakadt-e minden kötelék, a mely a zsidó népet eredeti hazájához csatolta valaha, s kitörölte-e szivéből a zsidó nép az ősi haza iránti ragaszkodást? — Elmosódtak-e a régi traditiók, a melyek a hajdani nemzeti dicsőség szinhelyeivel elválhatlan kapcsolatban vannak? — Nem ragaszkodik-e e nép az ősi szokásokhoz, sőt nagy részben még a régi öltözékhez, nyelvhez és iráshoz is, oly mérvü szivóssággal és scrupulositással, a melyhez hasonlót nem mutat fel a történelem? — Nem ünnepli-e meg e nép, hazájának, fővárosának, templomának feldulatása emlékét évenkint, az erre szentelt gyásznapon, mint a legnagyobb nemzeti szerencsétlenséget? — Nem vándorol-e évenkint ezer meg ezer zsidó a világ minden részéből Palaestinába, hogy Jeruzsálemben, a Moriah-hegy szikláira borulva, siránkozzanak és keseregjenek az eltünt nemzeti dicsőség felett, s hogy haláluk után, atyáik mellett, az ősi haza földjében nyugodhassanak? — S nem megy-e a pietás még a régi haza röge iránt is annyira, hogy számtalanon földet hozatnak Palaestinából, hogy annak porát haláluk után holttesteikre hintessék?

Ahol a régi haza, a régi traditiók, a régi nemzeti emlékek és a történelmi mult iránt ily tántorithatlan ragaszkodás, ily forró érzelmek nyilvánulnak: ott a régi haza visszaállitásának megtörtént kimondása és annak megnépesitése és szervezése között tán egy rövid év sem fogna lefolyni, annyival kevésbbé, mert hisz a jelenleg ugyszólván nomád zsidó nép a legmozgóbb elem a világon, s vagyona legnagyobb részt ingóságokba levén fektetve, legnagyobb része akár 48 óra alatt megváltoztathatja lakhelyét. (*Élénk derültség. Halljuk!*)

Anthropologiailag constatált tény levén pedig az, hogy egy nép sem képes minden éghajlat alatt oly könynyen meghonosulni mint a zsidók: a föld minden zónájából visszavándorlandó zsidók, az ősi, congeniális földön minden nehézség nélkül acclimátizálódni fognak. (*Derültség.*)

Tehát Zsidóország visszaállitása ellenében, a Palaestinában található zsidó lakosság aránylag gyér volta nem lenne akadály, annyival kevésbbé, mert az utóbbi években a zsidó visszavándorlás Palaestinába, mintegy jeléül az időnek, különben is nevezetes mérveket öltött; — a Palaestinát környező Syriában, Arábiában s Afrika középtengeri partvidékein pedig jelenleg is nagy tömegekben laknak zsidók.

A mi mármost a zsidó állam Keleten való felállitásának politikai szükségességét és opportunitását illeti: erre nézve, ugy hiszem, elég utalnom a Kelet jelenlegi hatalmi és nemzetiségi viszonyaira. A semitikus zsidók legközelebbi vérrokonai: az arabok, már rég lejátszották szerepüket; Egyptom állami életképessége is szerfölött problematikus; az erőben megfogyatkozott török birodalom pedig, leszámitva hősi hadseregének az egész világot joggal bámulatba ejtett vitézségét, nélkülözi s mind nagyobb mérvben nélkülözni fogja azon materiális és morális tényezőket, a melyek egy egészséges fejlődésü államszervezet biztos és maradandó fenállhatásának elengedhetlen garantiáit képezik.

A Kelet kitombolta magát; a hajdan azt vasmarkok között tartott népek hanyatlásba, tespedésbe estek. Szükséges tehát, hogy ott egy oly pezsgő életerejü, intelligens, hangyaszorgalmu, előrehaladó, nagy jövővel biró uj elem, mint a zsidó jelenjék meg a küzdtéren, s vegye át a vezérszerepet, a mely vezérszerep őt, a részint vele vérrokon semita, részint pedig a vallására nézve vele rokontermészetü mohamedán törzsek között sokkal jobban megilleti, mint a hozzá teljesen idegen európai keresztény népek között, a mely európai keresztény népeknek teljességgel nincsen semmi szükségük, sem pedig kedvük a zsidó vezényletre és kormányzatra.

A zsidók, kitünő szellemi tehetségeikkel, magas politikai, jogi, kereskedelmi és financiális képzettségükkel, kivált pedig roppant pénzhatalmukkal, a főleg nagy, chronikus pénzszükségben szenvedő török birodalom regenerátióját eszközölhetik Ázsiában, (*Nagy derültség.*) s mint szultán ő felségének kipróbált ragaszkadásu, loyális alattvalói, avagy föltétlenül megbizható hű szövetségesei, hatalmas támaszaivá válhatnak az annyi oldalról szorongatott, annyi ellenségektől környezett ozmán birodalomnak.

Mérhetetlen tér nyilik nekik a Keleten, kifejteni hatalmukat, s a visszaállitott régi haza határait időnként mindinkább kiterjesztve, egy hatalmas keleti birodalom alapjait vethetik meg; miáltal nem mint jelenleg teszik, más nemzetek álczája alá bujva, s igy kevéssé tisztességes, mert képmutató módon, hanem nyiltan és bevallottan, mint a zsidó állam polgárai, követhetik nemzeti tendentiáikat, valósithatják meg minden akadály nélkül nemzeti aspirátióikat, tisztelve az egész világ által, a mely őket most, mint más nemzetek parazitáit, megveti és gyülöli; — ekkép előharczosaivá válván a visszamaradt és hanyatlásnak indult Keleten a civilisátiónak, a művelődésnek és az általuk közöttünk annyira hangoztatott humanitárius elveknek.

De az ősi nemzeti traditiókon vallásos pietással csüngő zsidó népben, a régi haza visszaszerzésének és nagygyá tételének eszméje napjainkban is él.

Erre vonatkozólag érdekesnek tartom egy hirlapi közleményt emlékezetbe hozni, a mely közlemény az 1876. év nyarán a fővárosi összes politikai lapokban megtette a körutat. A »Pester Lloyd« 1876. évi augusztus 28-iki és a »Nemzeti Hirlap« augusztus 27-iki számai szerint e hirlapi tudósitás következőleg hangzik:

»Zsidóország helyreállitása. A »Hamagid« héber hirlap egy londoni levelet közöl, melyben azt mondja, hogy a török kormány Angliában levő számos zsidó hitelezőinek felajánlotta Palaestina egy részét. Konstantinápolyi lapok arról tudósitanak, hogy Sir Hammond összeköttetésben áll Gwedallá-val, egy, angol, franczia és osztrák zsidókból álló társulat alapitójával, a mely társulat 8 millió font sterling tőkével azon van, hogy a magas portától az egész szent földet megvegye. Gwedallának egy közleménye szerint, az európai nagyhatalmak jóváhagyása nélkül az átengedésre nem lehet gondolni; van azonban remény, hogy az üzlet mégis létrejő. Már évek óta egész Európa legbefolyásosabb házainál sikerült az érdekeltséget az ügy iránt felkelteni, és pedig nem eredmény nélkül. Gwedalla legközelebb személyesen szándékozik Konstantinápolyba menni, hogy az ügyet ott helyben szorgalmazza.«

Ezen, ismert kiváló zsidó férfiak mint szereplők neveit emlitő és részletekbe is ereszkedő hirlapi közlemény annak

idején nem dementáltatott. Azon titkolódzó eljárás mellett, melyet a zsidóság, a nem-zsidó közönség számára is irt lapjaiban, saját házi ügyeit illetőleg követ, közelebbi részleteket a dologról nem tudhatni. Alapuljon a felolvasott közlemény valóságon avagy sem: egyet az mindenesetre bizonyit, s ez az, hogy a zsidó nép egy része hőn óhajtja hazája visszaszerzését.

Mi az oka annak, hogy a zsidó nép ezen része, daczára a rendelkezése alatt álló nagy eszközöknek, nem tud czélt érni: positivitással nem tudhatni. De gyanitható. Ez az ok azon mindenható és terveikkel az egész világot átölelő zsidó hatalmasok gátló közbelépte, a kik sokkal kényelmesebbnek találják a zsidó politikusok és zsidó államférfiak szerepét továbbra is Londonban, Párisban, Berlinben, Bécsben, Budapesten s egyéb európai fővárosokban játszani, és a kik szüknek találnák magukra és világrengető terveikre nézve Palaestina határait, sokkal előnyösebbnek tünvén fel előttük, a zsidó tendentiákat, az európai nemzeteknek való parancsolással követni. Ezen, terveikkel az egész világot átölelő zsidó hatalmasok, népük érdekeit sokkal inkább előmozdithatni vélik azáltal, ha a zsidó nép továbbra is más népeken élősködik, s azok életerejét szivja. Ezek a zsidó hatalmasok az európai népek társadalma ellen azon vakmerő tervet forralják, hogy ezen társadalmat anyagilag és moraliter mindinkább tönkretegyék a parancsaiknak vakon engedelmeskedő zsidó légiókkal, a mely, ellenünk csöndes irtóháborut viselő légiók ellen sem szuronyaink, sem ágyuink nem használnak semmit; — ezen zsidó hatalmasok arra spekulálván, hogy ekkép ezen társadalmat lassu halállal kiöljék, és helyébe egy, kizárólag zsidókból állandó társadalmat ültessenek.

De nagyon csalatkoztok számitásaitokban, urak. Mert ne csináljatok magatoknak illuziókat aziránt, hogy ezen pokoli tervetek nem fog sikerülni; és mivel a világtörténelem körben mozog, eredménye csak az lesz, a mi volt a korábbi századokban is hasonló viszonyok között, bármennyire a sötétség századának erőlködjetek is bélyegezni aztán a mi századunkat is.

Mesterileg üzött szemfényvesztéstek nem fog már hosszu ideig sikerülni, és a benneteket elérendő katasztropha órájában hiába fogjátok a vészharangot huzni,

az egész világot segitségül hiva: nem lesz egy hang, mely mellettetek felszólalni — nem lesz egy kar, mely mellettetek felemelkedni fog; mert lejátszani fogtátok az európai népek között oly hosszu ideig mesterileg vitt álnok szerepeteket.

Azért tehát csak lásson mielőbb hozzá a zsidó nép, saját jól felfogott érdekében is, hogy a problema gyökeresen megoldassék, és a mindkettőnkre nézve türhetetlen állapotok mielőbb véget érjenek.

És most nem azon, holmi exterminationális theoriát valló zsidó kozmopolitákra appellálok, a kik, noha mindinkább kivetkőznek a zsidóság specificus külső sajátszerüségeiből, sőt a régi traditiókból, szokásokból gunyt is üznek; de mindennek daczára, az őket környező európai társadalmi renddel nemcsakhogy őszintén megbarátkozni nem tudnak, s velünk összeolvadni nem akarnak, de sőt szünet nélkül sötét terveket forralva, egyenesen társadalmunk s annak alapjai ellen törnek; hanem appellálok a zsidó patriótákra, azon zsidó patriótákra, a kik közel két évezreden át hiven megőrizték az ősök hagyományait, a kik melegen ápolják keblükben a feldult régi zsidó haza reminiscentiáit, és a kik hőn táplálják szivükben azon reményt, hogy az a föld, a melyen atyáik járdaltak, az a föld, a mely hajdani nemzeti dicsőségük szintere volt, ujra nemzetüké lesz, s mint állam nagyob és hatalmasabb lesz, mint volt dicső királyaik alatt, ezekre a zsidó patriótákra appellálok: ragadják meg az alkalmat hazájuk visszaszerzésére. Most, midőn a Keleten minden inog és mozog, most van a legkedvezőbb pillanat a diplomátiai nehézségek legyőzésére is.

És aztán mindazok, a kik idegeneknek érezik magukat közöttünk Európában; a kik exclusiv nemzeti és faji sajátszerüségeiket megtartani akarják; — a kik nem képesek közöttünk megélni anélkül, hogy közöttünk továbbra is államot az államban ne képezzenek; — a kik az európai társadalmi renddel őszintén kibékülni s a keresztény civilisátiót minden fentartás és hátsó gondolat nélkül elfogadni nem hajlandók, s a kik velünk assimilálódni, egybeforrni nem akarnak: mindazok váljanak meg tőlünk. Boldogulásuk, jólétük és szerencséjük iránti legjobb kivánataink kisérendik őket hazájukba vissza, a honnét 1800 éven át számkivetve voltak.

Azok pedig, a kik bármely okból szivesebben maradnak közöttünk Európában, szünjenek meg azontul államot képezni az államban, hagyjanak fel véglegesen minden támadási tervekkel ellenünkben, hagyjanak fel minden kizárólagos uralmi ábrándokkal, hagyjanak fel a kiirtási politikával, fogadják el minden tartalék-gondolat nélkül szokásainkat, béküljenek ki őszintén a keresztény civilisátióval, assimilálódjanak velünk, olvadjanak belénk, s legyenek velünk egy test, egy lélek, egy és ugyanazon ember. Ily alakban aztán a legőszintébb örömmel fogjuk körünkben látni őket.

A t. ház eddigi fejtegetéseimből is látni méltóztatik, hogy egy önálló zsidó államnak avagy egy, a porta fenhatósága alatt állandó autonom tartománynak Palaestinában leendő felállitása napjainkban már nem tartozik a chimaerák országába, s hogy annak eszméje több oldalról már meg is pendittetett.

Igy állván a dolog, nem lehetetlen, hogy a keleti ügyek tán még hosszu időt igénybe veendő rendezése és a Kelet jövőjének az európai diplomatia által leendő végleges megállapitása processusának folyamán szóba fog hozatni a zsidó állam fel- s illetőleg visszaállitásának kérdése is, történjék ez akár közvetlenül az európai zsidóság vezérkörei akár pedig valamely európai állam kormánya részéről.

És erészben reméljük, s akarjuk hinni, hogy Nagy-Británnia kitünő ministerelnöke, Lord Beaconsfield-Disraeli, a ki — mint imént is emlitettem — egyszersmind a zsidó tendentiák és czélok leggeniálisabb és jelenleg leghatalmasabb képviselője is, életkorának előrehaladottságával már felhagyott azon theoriával, a mely theoriát még a 40-es években, irodalmi műveiben vallott, s a mely theoria értelmében a zsidóság mint »felsőbb emberfaj«, a természet által arra van hivatva, hogy a »zagyva vérü, alsóbb« európai népfajokat kiölje, kiirtsa. Mondom, meglehet, hogy Lord Beaconsfield-Disraeli ur *ma* már a zsidókérdést illetőleg más nézeteket vall, és nagy jövővel, fényes kilátásokkal biró népére nézve ma már tán előnyösebbnek tartja, egy saját, egy külön államban, egy saját, az ősi hazában s az ősi földrészen venni azon általa rajzolt colossális fejlődést, a mely fejlődés mellett pusztán vérrokon semita törzsek s hanyatlásnak indult, műveletlen népek fognának

csak a pezsgő életerejü zsidók által absorbeáltatni, miáltal a civilisátió, az emberi művelődés ügye nemcsak nem vesztene, de sőt nyerne; — holott az európai népfajoknak tervezett — de tán mégis nehezen sikerülhető — exstirpátiójával, a mely európai népfajok az emberi nem virágát képezik, s a mely európai népfajoknak minden szépet, nagyot és magasztost köszön az emberiség, kivéve tán egyes-egyedül a kereszténység utján általunk is elfogadott, de előttünk már azelőtt sem egészen ismeretlen volt vallási és morális igazságokat, a mely igazságok felfedezésében és fixirozásában a semiták mesterek, — mondom, ezen európai népfajok tervezett kiirtásával a civilisátió is sirjába szállna.

Ismétlem, nem lehetetlen, hogy a Kelet ügyei végleges rendezésének folyamán, a mely rendezésben Angliát illeti meg az oroszlánrész, maga Lord Beaconsfield-Disraeli ur is szóba fogja hozni Zsidóország visszaállitását. De ott van ő kivüle Gambetta ur, a ki viszont a hatalmas Francziaországnak parancsol; — ott van Lasker ur, a ki a német birodalmi gyülés többségének vezére; — ott vannak Dr. Glaser és Dr. Unger urak, a kik az osztrák kabinet lelkei; — ott vannak továbbá . . . . De hisz ennyi is elég arra, mikép láthassuk, hogy Európa vezérállamaiban zsidó államférfiak adván a hangot: csak egy szavukba kerül, hogy az ige testté váljék.

A mi mármost a török kormányt illeti, a melynek financiái rendbehozatala czéljából nevezetes pénzösszegekre van szüksége, s a melynek e czélra a zsidók nem 80 millió, de ha kell, 800 millió forintot is képesek rögtön rendelkezésére bocsátani, s a mely kormány a lefolyt háboru alatt is meggyőződhetett az összes európai zsidóságnak iránta táplált meleg rokonszenvéről és ragaszkodásáról: a török kormány egy oly államfentartó és consolidáló barátságos elemnek, mint amilyen reá nézve a zsidó elem, a birodalomba való tömeges befogadása ellen, ezen elem részére egy, az ő souverainitása avagy suzerainitása alatt állandó, szükebb vagy tágabb körü autonomiával felruházott tartomány kirendelése ellen, sőt még egy független Zsidóország felállitása ellen is, nehezen fogna ellenvetést tenni, feltéve, hogy e terv ellen az európai nagyhatalmak kormányai veto-t nem mondanak.

Jóllehet pedig nincs állam Európában, melyben a zsidókérdés oly égetőn szükséges radikális megoldást igényelne, mint monarchiánkban s különösen Magyarországon; mindamellett inditványom nem czélozza azt, hogy mi vegyük kezünkbe, legalább ezuttal, ezen ügyben az initiativát. Monarchiánk annyi oldalról igénybe van véve a különböző megoldandó kérdésekkel, hogy erre tán ideje sem igen lenne; — államadóssági roppant terheink által annyira a zsidó financkörök kegyelmére vagyunk utalva, hogy legalább is kellemetlen következményeket maga után vonható indiscretiónak vétetnék részükről, ha a mi kormányunk ragadná meg az initiativát egy oly kérdésben, a melybe ők másokat, idegeneket, nem igen szeretnek beleavatkozni látni.

De az már teljesen indokolt, igazságos és méltányos kivánalom, hogy az esetben, ha az európai zsidóság vezérkörei vagy valamely európai állam kormánya részéről, a keleti kérdés megoldásának valamely jövő pházisában megpendittetnék az eszme, ugy Ausztria-Magyarország annak realizálását ne ellenezze. Ugy hiszem, hogy külügyi kormányunk ily lépéssel a monarchia s különösen Magyarország óhaja, közvéleménye és érdeke ellen cselekednék; s hogy a magyar kormány és a közös külügyi kormány, egy oly inditvány megtétele esetére, előre tájékozhassa magát a képviselőház és az ország közvéleménye felől: tartottam szükségesnek és időszerünek jelen inditványommal felvetni a kérdést.

Elnök: A háznak akusztikája oly rossz, hogy ide csak szakgatva jöttek a hangok a t. képviselő ur előadásából. Ennélfogva én kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy miután értesültem, hogy a t. képviselő ur ilyenféle kijelentéseket tett, hogy a középkorban tömeges kivégzés által oldották meg az ilyen kérdést. (*Felkiáltások: Nem mondotta!*) Ha nem való, akkor megszünik a kérdés; de ha való volna, azt hiszem az elnökségnek kötelessége volna őt rendreutasitani. (*Nagy zaj.*) Miután örömmel értesültem, hogy nem való, ezennel semmi kijelentést sem teszek, hanem felteszem a kérdést.

Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi minister: Nagyon sajnálom, hogy e házban oly doctrinák fejtegettettek, melyek a kor humanitárius elveivel, e ház nemes

szellemével és nagy részben a tényekkel is ellentétben állanak, *(Helyeslés.)* és amellett talán hamis és káros interpretátiókra szolgáltathatnának alkalmat. Egyébiránt én az egészet egy irodalmi essay-nek tekintem, mely elmaradhatott volna, valamint az inditvány tárgyalása is el fog maradni. És én azt remélem és nem is kételkedem rajta, hogy ezen egész felszólalás mint egy irodalmi essay, minden nyom és minden utóhang nélkül a házban örökre el fog hangzani. *(Tetszés.)*

Istóczy Győző: Inditványom megtételével két főczélt akartam elérni. *(Felkiáltások: Nincs joga szólni! Van joga szólni!)* Vissza fogom vonni inditványomat. Egyik czélom az volt, hogy ezuttal a zsidókérdést minden részleteiben és főbb vonásaiban pontonkint kifejtsem, s a t. ház és a nemzet szemei elé tárjam azon veszélyeket, melyek ez oldalról a nemzetet fenyegetik. A journalisztika részint szándékosan, részint a viszonyok által kényszeritve, kénytelen-kelletlen az absolut agyonhallgatás politikáját követte és követi.

Hegedüs Sándor: Nem fogja követni!

Istóczy Győző: Különösen a »Hon«!

Elnök: Én kénytelen vagyok szorosan a házszabályokhoz ragaszkodni, a melyek azt mondják, hogy a ház érdemleges tárgyalás nélkül egyszerü szavazás utján határoz. *(Vissza akarja vonni inditványát!)*

Miután a t. képviselő ur inditványát igen bőven kifejtette, azt hiszem, hogyha azt vissza akarja vonni, egyszerü kijelentéssel is megteheti. *(Élénk helyeslés. Nagy zaj.)*

Istóczy Győző: Miután ugy látom, hogy a t. ház türelme kimerült, csak igen röviden fogok nyilatkozni.

Másik czélom az volt, hogy ezen nehéz problema megoldására nézve egy legalább is plausibilis megoldási módot javaslatba hozzak.

Ezen két czélomat elértem. Miután azonban az igen t. vallás- és közoktatásügyi minister ur kijelentése után nincs reményem arra nézve, hogy inditványom tárgyalás alá fog vétetni . . . *(Egy hang a baloldalon: Titkos szavazást kellene a képviselő urnak kérnie! Nagy derültség.)* ezennel visszavonom inditványomat, és szavaimnak helyességére nézve a jövőt hivom tanuul.

VI.

A kisbirtoki földhitelügy.

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Ötödik kötet,
a 121. s köv. lapokon.

100. országos ülés, 1879. évi márczius 29-kén Ghyczy Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények 10., 11. és 12-ik sorjegyzékének tárgyalása. . . . .
. . . .

Éles Henrik előadó (olvassa): Somogymegye közönségének kérvénye a kisbirtokosok földhitelegyesületének életbeléptetéséhez szükséges törvényhozási intézkedések megtétele iránt.

A kérvényi bizottság tanulmányozás végett a pénzügyministernek javasolja kiadatni.

Istóczy Győző: T. ház! Én teljesen jogosultnak és indokoltnak tartom, ha egyes törvényhatóságok a »Kisbirtokosok Országos Földhitelegyesületé«-nek mielőbbi életbeléptetését sürgetik.

Ha ezen egyesület pusztán magánvállalat lenne: ugy nem is bátorkodtam volna felszólalni ez ügyben.

De ezen egyesület elejétől fogva ugy lett feltüntetve, mint országos közintézet, a mely hivatva lesz a kisbirtokos osztály gazdászati regenerátióját eszközölni; s országos közintézeti jellegénél fogva az alapitvány-gyüjtés is a mult nyáron részben hivatalos uton: a főispánok és törvényhatóságok utján ment végbe, azonkivül, hogy a kormány elhatározta magát, miként az általa tett 500,000 frtnyi alapitvány jegyzése mellett, ezen országos közintézetet jogkedvezményekkel látja el.

Amint a lapok annak idején közölték, az intézet életbeléptetésére szükséges egy millió frtnyi alaptőke — beleértve ebbe a kormány által jegyzett 500.000 frtot is, — a mult nyáron alá is iratott, és pedig törvényhatóságok, községek, különféle testületek és magánosok nemes vetélkedése mellett; s igy már most itt lenne az ideje, hogy az egyesület életjelt adjon magáról.

Azonban mindnyájunknak nagy sajnálatára constatálnom kell azt, hogy ugy látszik, ezen intézet ügye valamikép zátonyra jutott.

Ugy hiszem, felesleges bővebben kiterjeszkednem annak bebizonyitására, mennyire égető szükség, hogy népünk az uzsorás kezek közül lehetőleg kiragadtassék; *(Helyeslés balfelől.)* mert arra nézve már tisztában vagyunk magunkkal, hogy a kamatmaximumot megállapitó 1877-ik évi VIII. t.-cz., a mely csak negativ intézkedéseket tartalmaz, egymagában nem orvosolja a bajt; a mely törvény rendeleteit felülrá az uzsorások száz és százféle utonmódon kijátszák.

Sikeres positiv gyógyszernek az uzsora pusztitásai ellen, a kisbirtokosokat illetőleg, a tervezett kisbirtoki földhitelegyesület tartatik. Hogy mennyi alappal, azt a jövő fogja megmutatni. De tény az, hogy igen számosan annak tartják.

Szükséges tehát, hogy az intézet a hozzá kötött várakozásoknak teljes erejéből törekedjék megfelelni; de viszont, hogy a t. kormány is, az ez irányban szükséges törvényhozási intézkedéseket mielőbb kieszközölje.

Ezen ügyben nincs halasztani való időnk. A közelebb lefolyt költségvetési vita alatt is ismételve constatáltatott az a tény, hogy a magyar földbirtokos-osztály tömeges depossedátiója van folyamatban egy betolakodó idegen elem részéről, a mely idegen elem nemzetiségünket és társadalmunk lételét fenyegeti. *(Mozgás.)*

Igaz, hogy ezen tömeges depossedátió calamitása nem oly szembeszökő, mint például a szegedi gyászeset.*) De e zajtalan pusztulási processus még hasonlithatlanul vészteljesebb reánk nézve, mint a most emlitett nagy katastropha. *(Ugy van! balfelől.)* Ezer meg ezer család

*) T. i. a szegedi árvizveszedelem. — A kiadó.

megy tönkre s pusztul el egymás után az uzsora miatt, anélkül, hogy a mindenükből kifosztogatottak panaszhangjai a hirlapok szerkesztőségeinek irodáiig hatolhatnának.

Ne nézzük közönyösen és tétlenül, miként huzzák el lábaink alól a földet; hanem iparkodjunk szorgalmatos kisbirtokos-osztályunkat oly intézményekkel ellátni, a melyek képessé teszik őt arra, hogy az uzsorások körmei közül kiszabadulhasson.

Ilyen intézménynek tartatik egy kisbirtoki földhitelintézet; s ugyanazért a t. kormányt arra kérem, hogy a tervezett »kisbirtokosok országos földhitelegyesületé«-nek mielőbbi életbeléptetését — amennyiben ez az ő actiójától is függ — lehetővé tenni méltóztassék. *(Általános élénk helyeslés.)* *)

Egyébiránt ne feledjük, hogy nemcsak a kisbirtokososztály pusztul az uzsora miatt; a mely osztályra nézve se higyjük, hogy a kisbirtoki hitelintézet felállitásával mindent megtettünk. Szenved az uzsora miatt társadalmunk minden osztálya. S ugyanazért ezuttal még csak azon óhajomnak adok kifejezést, hogy azon hatalmas mozgalom, a mely Németországban és Ausztriában a mai társadalom vámpyr-jai ellen végre-valahára megindult, nálunk is minél élénkebb visszhangra találjon, *(Élénk helyeslés.)* s nálunk is, mint a most emlitett államokban, mielőbb törvényhozási intézkedésekben is nyerjen kifejezést. *(Helyeslés.)*

---

*) »A kisbirtokosok országos földhitelintézetéről« szóló törvény az 1879. évi XXXIX. törvényczikkben lett aztán megalkotva. — A kiadó.

VII.

Mezőgazdasági érdekek.

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Nyolczadik kötet,
a 205. s köv. lapokon.

170. országos ülés, 1879. évi november 19-kén báró Kemény János elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények XIX. sorjegyzékéből elmaradt kérvények és a XX. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása. . . . . .
. . . .

Vécsey Tamás előadó: A magyar gazdák II. országos értekezletének végrehajtó-bizottsága emlékiratot nyujtott be az ország mezőgazdasági helyzetéről, kérvényezve, sat.

Istóczy Győző: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hogyha a tárgyalás alatt levő emlékirathoz ezuttal hozzászólok, nem azért teszem azt, mintha a kérvényi bizottság véleményét, mely szerint az emlékirat beható tanulmányozás és véleményes jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasittatni javasoltatik, el nem fogadnám; hanem felszólalok azért, hogy néhány szóval jelezzem azon régóta várt kedvező fordulatot, a mely a magyar gazdák székes-fejérvári II-ik országos értekezletével és annak eredményeül a jelen emlékirattal, mezőgazdasági életünk terén végre valahára beállott.

Igen, végre valahára felocsudott gazdaközönségünk azon sajnos lethárgiából, a melybe az az 1868. év óta esett, a mely évben t. i. a magyar gazdák első országos értekezlete ülésezett.

Mik voltak okai ezen pangásnak, ezen közszellemhiánynak, ezen közönynek a magyar gazdák között az 1868. óta lefolyt 11 év alatt? Azt mindnyájan tudjuk, hogy

bizonyára nem mezőgazdasági állapotaink rózsás volta, a mely mellett gazdáink oly jól érezték volna magukat, hogy minden további mozgolódást szükségtelennek tartottak volna.

Némelyek ezen sajátszerü tünemény okát a magyar emberrel veleszületett jó adag indolentiában, mások a tulságos és a nemzet egész figyelmét lekötő szerfölötti politizálásban és pártoskodásban, ismét mások az 1867. év óta volt kormányok mulasztásaiban s hanyagságában s mások ismét másutt keresik.

Én nem akarom kétségbe vonni, hogy ezen nézetek mindegyikének van bizonyos mértékig jogosultsága; hogy nálunk magyaroknál bizony elkelne egy kissé több erély, mozgékonyság és elevenség anyagi életérdekeink érvényre juttatásában; hogy a tulságos politizálással és pártoskodással az ország bajain, amint az eredmény mutatja, nemhogy nem lett segitve, de inkább a bajokba mind mélyebben és mélyebben sülyedtünk; s hogy végre eddigi kormányainkra sem fér valami nagy dicséret azért, hogy mezőgazdászati állapotaink javitásában megerőltették volna magukat. Mindezen okok azonban in ultima analysi visszavihetők egy általános főokra, a melyben én, t. ház, mezőgazdászati bajaink eredeti főokát keresem és feltalálhatni is vélem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezen általános ok nemcsak hazánknak, hanem a legtöbb európai államnak, nevezetesen Németországnak és Ausztriának mezőgazdászati életében is éreztette vészes hatását. *(Halljuk!)*

Ez az ok pedig: az ingó tőkének és az ingó tőke képviselőinek a jelen évtized eleje táján történt tulsulyra jutása a közgazdászati élet minden irányaiban, a sajtóban, a parlamentekben. Összes gazdászati életünk működéseinek ettől fogva a börze s vele természetesen a közszellemtől tudvalevőleg fennen lángoló börziáner-coteria lett regulátora; a börze lovagjai adták a hangot a szolgálatukba állott sajtóban, a rendelkezésük alatt volt parlamentekben s a parlamentek által mozgásba hozott kormányoknál.

A szabadkereskedelmi, másképp az u. n. manchesteri tanoknak a szélsőségig vitt alkalmazása folytán, az ingó tőke felszabadult minden, ugy materiális mint morális békói alól, a melyekbe annakelőtte, a termelési erők egyensulya érdekében verve volt; s az ingó tőkének privilegiumok-

privlegiumokra adattak azon korban, a melyben minden egyéb privilegiumról beszélni, sőt azokra csak visszaemlékezni is, szánalmas higvelejüségnek vagy legalább is anachronizmusnak tartatott.

És a teljesen szabad szárnyra eresztett ingó tőke s annak praepotens főképviselői nem is maradtak tétlenek a kedvező helyzet kihasználásában. A „gazdászati fellendülés“ hangzatos firmája alatt megkezdődött a bank-, vasuttársulat- sat. alapitási szédelgés.

Ki törődött volna az ilyen időben az alig 4—5 százalékot hozó földbirtok és a vesződséges mezei gazdászat érdekeivel, amikor egy éjen át milliomossá is vagy legalább is vagyonos emberré lehetett az ember a börze escamoteurjei utmutatásainak segélyével? A földbirtok közgazdaságilag azontul csak egy szerepet játszott: a jól kamatozó kölcsönök biztositékául szolgáló hypotheka szerepét. *(Derültség.)*

A mobil tőke mobilizálta a földbirtokot is; s ezen mobilizácziónak az lett az eredménye, hogy ugy nagy- mint közép- és kisbirtokos osztályunk ősi birtokából szerencsésen kimobilizáltatni kezdett. *(Helyeslés és derültség.)*

Ha hébe-korba a sajtóban vagy a parlamentben egy-egy gyenge panasz hallatta magát a földbirtokos osztály mind aggasztóbbá váló helyzete fölött: a felelet az volt, hogy „laissez passer, laissez faire“, hagyni kell a dolgokat magukra! A természet törvénye s egyik nemzetgazdászati alapelv az, hogy az erősebb elnyomja a gyengébbet, s pusztuljon a férgese!

Arra, hogy e gyengébb, ezen állitólagos férgese a magyar nép zömét képező földbirtokos osztály volt, sem a gründerek zsoldjában volt sajtó, sem a gründerek befolyása alatt állott parlament nem gondolt. *(Élénk helyeslés.)* S odáig mentek a dolgok, hogy például a ki a mezőgazdászatunk életfáján rágódó uzsorát csak felemliteni merte is, el lehetett készülve arra, hogy legalább is a bárgyuság hirébe jön.

Ilyen viszonyok sulya alatt sülyedt aztán fokról-fokra mezőgazdászatunk, és sülyedt Ausztria és Németország mezőgazdászata is.

A földbirtokos osztály, látva az ellene zuduló ellenséges áramlatot, a mely ellen minden küzdelem hiábavalónak tünt ki: kedvét, bátorságát, erélyét vesztve, apathiába esett

és resignatióval türte sorsát; a magyar földbirtok pedig mindinkább egy kozmopolitikus idegen elemnek, a mely az ingó tőke főképviselőjeként szerepelt és szerepel, esett zsákmányául.

Ezen eredmény előidézésében természetesen nem kis része volt a folyton emelkedett adóknak is, a melyek a kozmopolitikus financzcliquenek a parlamentben ült ágensei által tervszerüleg az őrült költekezésekbe és adósságcsinálásba hajszolt állam folyton növekedő szükségleteit fedezni voltak hivatva, ugy hogy az ez uton ama financzclique kezei közé került kormánynak a nép ellenében tulajdonkép csak az executor dicstelen szerepe jutott.

Ezen viszonyokban keresendők nézetem szerint, t. ház, mezőgazdasági érdekeink elhanyagolásának eredeti s fő okai; ha ugy tetszik, mondjuk e korszellemben.

Az ingó tőke s vele a börze korlátlan uralmának orgiáira a kijózanodás a „Krach“ alakjában ugyan már évekkel ezelőtt bekövetkezett; de éppen az ennek folytán beállt hitelválság által a mezei gazdászaton ütött ujabbi sebek sajgása mellett, a gazdaközönség csak a legutóbbi időkben kezdett felocsudni lethárgiájából, a melybe a kedvezőtlen körülmények őt belekényszeritették.

Az oly sokáig elhanyagolva sőt elnyomva volt mezőgazdasági érdekek visszahatása legelsőben is Németországban jelentkezett, a mely visszahatás hullámainak csapkodása felébresztette a mi gazdáinkat is. S ezen felette örvendetes agrárius mozgalom mind nagyobb és nagyobb mérveket ölt, ugyannyira, hogy Németországban és Ausztriában már-már a politikai pártszinezetet is magára öltötte, amennyiben programmjába, a mezei gazdák sorakozását a parlamentben is, felvette.

Felette kivánatos, hogy ezen korszerü mozgalom nálunk is követésre találjon és pedig annyival is inkább, mert gazdáink ne higyjék tán azt, hogy egy congressus tartásával s egy különben minden tekintetben kitünő memorandumnak a törvényhozás elé terjesztésével, eleget tettek önmaguk és a köz iránti minden további kötelességeiknek.

Sem a kormány, sem a törvényhozás nem képes, a legjobb akarat mellett is, mezőgazdaságunk bajain segiteni, ha gazdáink saját részükről passive viselik magukat, s minden üdvüket egyedül a kormánytól és a törvény-

hozástól várják. Legyen jelszavuk az önsegély. Képződjék egy erős közszellem közöttük. Vegyék kezeikbe saját ügyeik közvetlen vezetését a megyénként életbeléptetendő vagy uj életre keltendő gazdasági egyletekben; s az eredményről biztosak lehetnek.

Hogy mezei gazdáink törekvései ugy a törvényhozásnál, mint a kormánynál készséges támogatásra fognak találni: arra nézve garantiául szolgálhat nekik azon kedvező, mondhatni tárt karokkal való fogadtatás s meleg érdeklődés, a melyben jelen emlékiratuk itt a házban pártkülönbség nélkül részesült.

Azon biztos feltevésben tehát, hogy a székesfejérvári II-ik országos értekezlet és a jelen memorandum csak kiindulási pontját képezi gazdaközönségünk további erőteljes actiójának: ugy hiszem, mindnyájan csak szerencsét kivánhatunk a magyar gazdáknak ezen, hazánk életérdekeibe mélyen belevágó, sokat igérő mozgalomhoz.

Elfogadom a kérvényi bizottság véleményét. *(Hosszan tartó zajos helyeslés.)*

VIII.

A budapesti 1880. januári utczai zavargások.

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Kilenczedik kötet,
a 253. s köv. lapokon.

196. országos ülés, 1880. évi január 28-kán Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Mocsáry Lajos inditványának tárgyalása. . . . .
. . . .

Istóczy Győző: T. ház! Több, előttem szólott t. képviselőtársam beszédében — igen helyesen — végre-valahára keményen ostorozva lett az elharapódzott corruptió, a mely, különben korántsem mai keletü baj és korántsem csak egy politikai párt által monopolizált üzletág, közéletünknek valódi rákfenéjét képezi.

Arról azonban, mikép lehetne a corruptió által társadalmunk testén ütött sebeket orvosolni és a corruptió további elharapódzásának elejét venni, vajmi keveset hallottam; s a mi orvosszerek e tekintetben javaslatba hozattak is, a legjobb esetben nem mások, mint csak félrendszabályok, csak palliativ szerek, a melyek csak a betegség egyes tüneteinek elháritását czélozzák; de gyökeres orvoslást, meggyőződésem szerint, nem fognának eredményezni. És pedig azért nem, mert az egész testszervezetet megragadott chronicus betegségek csak az eredeti kóranyag radikális eltávolitásával orvosolhatók. (*Halljuk! Halljuk!*)

S éppen ezen gyökeres orvoslási módról egyik előttem szólott t. képviselőtársam sem emlékezett meg. Pedig az nagyon közelfekvő s mindnyájunknak volna tudomása róla. (*Halljuk! Halljuk!*)

Hát majd javaslatba fogom azt én hozni, (*Halljuk! Halljuk!*) annyival is inkább, mert a közel egy év óta a hazai közönséget, sőt még a külföldet is izgalomban tartó botrányok, a legutóbbi napok sajnos eseményei és a jelen discussió is, szomoru elégtétel nekem, a ki már öt év óta hirdetem, hogy a zsidóság az a kóranyag, a mely társadalmunkat megmételyezi. (*Élénk hosszas derültség. Halljuk! Halljuk!*)

Nézzük csak közelebbről mindazon botrányokat, a melyek a mai napig szakadatlan sorban merülnek fel. Mindegyik affaire-nek a hátterében mint Mephisto áll legalább is egy-egy zsidó. (*Élénk derültség.*) Hogy többet ne emlitsek: a kisbirtokosok földhitelintézeténél (egy) magát egy régi magyar családból eredettnek kiadott zsidó volt a corrumpáló daemon, a ki az egész scandalosus ügynek és gyászos utókövetkezményeinek bünszerzője.

Hanem hát a zsidóról teljesen hallgat a krónika, és az egész ügynek ódiuma egyedül az általa galádul befont és a megvesztegetés segélyével eszközeivé aljasitott nemzsidókra hárul a közönség szemeiben.

Ez pedig főleg, sőt mondhatni kizárólag azért van igy, mert a sajtó, a mely bonczkése alá vesz mindent, a mi a társadalomban és az államban alkalmas anyagnak látszik a secirozásra, sőt még a vivisectiótól sem riad vissza: szent áhitattal hajol meg és jámbor borzadálylyal áll meg minden előtt, a mi zsidóságot csak a legtávolabbról is érinti; ugy hogy a szabadnak nevezett sajtó előtt van mégis egy „noli me tangere“, van mégis egy „ne-bántsvirág“, — s ez a zsidóság. (*Egy hang a baloldalon: Igaz!*) S ha hébe-korba a conventionális hallgatást e théma felett meg kell törnie: ugy — tisztelet a csekély számu kivételeknek — csak a szolgai tömjénezés, a nyomorult hizelgés és a szolgálatkész szépitgetés a sajtó dolga.

Azért, köszönet a hazai sajtó e qualificálhatlan magatartásának, — a mely sajtó, az összes művelt világ sajtójával szembe állitva, az egyetlen kivétel, a mely a zsidókérdést teljesen ignorálja, — a hazai nagy közönség szemei bekötve vannak. S mig mi, a zsidók által előidézett corruptio folytán marakodunk egymással, s öljük-gyilkoljuk egymást: a zsidók markukba nevetnek; sőt még felülrá uszitanak bennünket, uszitják társadalmi osztályainkat egymásra. (*Nyugtalanság jobbfelől.*)

Azonban, daczára a magyar sajtó zsidóimádásának, a történelem feltartóztathatlanul halad a maga utján; és akár tetszik sajtónknak, akár nem: a zsidókérdés gyökeres megoldásának ideje nincs nagyon távol.

S éppen ezen korkérdés jelenlegi előrehaladott állása mellett fölösleges lenne ezuttal a zsidókérdés felett bővebb fejtegetésekbe ereszkednem. Elégszer megtettem ezt már e házban. És ha nálunk mindez ideig nem jött is még folyamatba e kérdés, megindult az Európa más államaiban, nevezetesen Németországban, ahol a zsidóellenes mozgalom napról-napra nagyobb mérveket ölt. (*Derültség.*)

Itt az ideje tehát, hogy végre-valahára nálunk is meginduljon. (*Nevetés.*)

Elnök: Kérem a t. képviselő urat, méltóztassék a tárgynál maradni, vagy inkább ahhoz közelebb jönni. (*Nagy derültség.*)

Istóczy Győző: Ugyanazért ezuttal csak egy praktikus javaslatot leszek bátor t. képviselőtársaim elé terjeszteni.

E javaslat pedig áll egy szövetségi tervezetből, a mely szövetséget a magyarországi nem-zsidók kötnék az aggressiv és demoralizáló zsidó hatalom elleni önvédelem czéljából.

Javaslatom alapjául a berlini „Antisemiten-Ligá"-nak a porosz kormány által megerősitett alapszabályait vettem, a részletekre nézve hazai speciális viszonyainkat szem előtt tartva.

Ha a t. ház kegyes lesz megengedni, ezen alapszabályi tervezet főbb pontjait fel fogom olvasni.

Elnök: Csak az esetben, ha a t. ház gondolja, hogy e tárgy szóba jöhet. (*Halljuk!*)

Istóczy Győző: Teszem pedig ezt főleg azért, mert a hazai sajtóban e kérdésre nézve uralkodó szellem mellett, a terv megvalósitását illetőleg, annak támogatására nem számithatok.

Elnök: Gondolja-e a t. ház, hogy ez a szőnyegen levő tárgygyal összefüggésben van? (*Nyugtalanság. Felkiáltások: Nem tartozik ide! Halljuk!*)

Istóczy Győző: A tervezetet tehát, a mely egészben csak 17 §-ból áll s igy a t. ház türelmét nem hosszu ideig fogja igénybe venni, ezen uton szándékozom t. képviselőtársaim és a hazai közönség tudomására hozni. (*Nagy derültség. Rendre!*) A nevetőket kérem, sziveskedjenek meg-

kérdezni odahaza választóikat, nevetségesnek találják-e ezt, vagy nem?

Madarász József: Bizony nevetségesek azok!

Istóczy Győző: Kérem különösen Madarász képviselőtársamat, tessék különösen neki választóit ez irányban megkérdezni. (*Olvas.*) „A magyarországi nem-zsidók szövetsége központi egyletének alapszabályi tervezete.“ (*Zaj. Felkiáltások: Ez nem tartozik ide! Rendre! Rendre!*)

Elnök: Én a t. képviselő urat eddig kértem, de most már, mert kérésemnek eredménye nem volt, követelni vagyok kénytelen, hogy a szőnyegen lévő tárgyhoz méltóztassék szólni, mert az ily szövetség alapszabálya csakugyan nincs összefüggésben a napirenden levő tárgygyal. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: Én azt csakis azon esetben óhajtottam felolvasni, ha a t. ház megengedi; azonban az elnök urnak mostani félbeszakitása folytán kénytelen vagyok ettől elállaní. (*Helyeslés.*)

Szükségesnek tartottam ezen felszólalásomat, nemcsak az általam kitüzött czél érdekében, hanem azon okból is, mert éppen a zsidó journalistika — ugy az országban, mint a külföldön — üt legnagyobb lármát és hálálkodik képmutató szemforgatással leginkább a magyar corruptió felett. (*Tetszés.*)

Tudja meg tehát a külföld is, hogy nálunk is, éppen ugy mint ottan, a legtöbb esetben zsidók a corruptorok; és ha mi, a mi embereink tisztátalan üzleteit teljességgel nem mentjük, sőt azokat határozottan kárhoztatjuk: akarjuk és nemzeti becsületünk érdekében megköveteljük, hogy a felelősségnek a zsidókat illető részét viseljék a világ előtt, a maguk neve alatt, a corruptió nagymesterei: a zsidók is.

IX.

Az „izraelita“ iskola-alap ügye.

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenegyedik kötet,
a 28. s köv. lapokon.

222. országos ülés, 1880. évi márczius 11-kén Szlávy József elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvényi bizottság sorrendjének folytatólagos tárgyalása. . . . .

. . . .

Elnök: . . . Következik a napirend második tárgya: a tegnap félbeszakadt tárgyalás folytatása. (Az „izraelita“ iskola-alap ügye.)

Istóczy Győző: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Megvallom, egyáltalában nem volt szándékomban ezen ügyben felszólalni; és pedig azért nem, mert az izraelita iskola-alapnak felosztása vagy fel nem osztása avagy mikénti felosztása s a zsidó vallásuak belügyeinek rendezése tisztán felekezeti ügy levén, én, ki a zsidóságnak mint külön társadalmi kasztnak, külön népfajnak, helyesebben mondva, külön emberfajnak (*Derültség. Halljuk! Halljuk!*) a nem-zsidók irányában való viszonyát, hogy ugy mondjam: nemzetközi viszonyát tüztem ki fejtegetéseim tárgyául, ujabban is bebizonyitani akartam, ha ugyan erre nézve még valakinek bizonyitékra volna szüksége, hogy én a zsidókérdést nem vallási és felekezeti, hanem tisztán és egyszerüen közgazdasági, társadalmi s politikai, következőleg hatalmi kérdésnek tekintem.

És, ha ezuttal mégis felszólalok, teszem ezt egyedül azért, mert több előttem szólott t. képviselőtársam, eltérve a napirenden levő tulajdonképi tárgytól, kiterjeszkedett a

zsidóságnak irányunkban nem-zsidók irányában való, hogy ugy mondjam, külügyi viszonyaira (*Derültség.*) is, s erészben oly tanokat hangoztattak, a mely tanok képesek a nagyközönségnek a zsidókérdés fölött lassankint már alakult helyes nézeteit megzavarni, s azt, reánk nézve veszélyes előitéletek képzésére fogékonynyá tenni.

Jelen felszólalásomnak czélja tehát csupán néhány rövid megjegyzést tenni némely felhozott állitásokra.

Több t. képviselőtársam, ugy látszik, a polgári házasságot sikeres eszköznek tartja azon czélra, hogy a zsidóságnak a nem-zsidó elemmel való fuziója létrejöhessen, s hogy ilykép azon mindenki — ma már maguk a zsidók által is tarthatatlannak felismert állapot megszünjék, a melyben társadalmunk, a zsidóságnak mint zárt társadalmi kasztnak fenállása mellett, létezik.

Erre nézve észrevételem az, hogy ezen nézet nem más, mint maguk a zsidók által legbuzgóbban terjesztett előitélet, a melynek nincs egyéb czélja, mint figyelmünket a zsidókérdés tulajdonképi lényegétől elvonva, azt hamis irányba terelni.

A történelemből tudjuk, hogy a zsidó nép eredettől fogva irtózott a más népekkel házasság utján való összeelegyedéstől, s hogy az ó-világból mint külön faj s külön nemzet, világhistóriai unicumként a mai napig fenmaradt: legfőkép ezen exclusivitásának köszönheti.

Pedig az ó-világban, illetőleg a kereszténység előtti korban, a nem-zsidóknál minden házasság tisztán polgárjogi ügylet volt; azidőben tehát semmi sem akadályozta a zsidókat a nem-zsidó népekkel való házassági frigy kötésében.

De továbbá vegyük azon modern államokat, mint például Francziaország, ahol a polgári házasság, és pedig már huzamosb idő óta behozva van. Mit tapasztalunk itt is? Azt, miként — eltekintve attól, hogy az európai népfajokhoz tartozók szivébe is már a természettől beoltva van a semita faju zsidókkal való családi összeköttetés iránti ösztönszerü idegenkedés, — a zsidóság, levonva a csekély számu, az általános szabályt csak megerősitő kivételt, a nem-zsidókkal való házasságkötéstől idegenkedik.

Idegenkedik pedig azon okból is, mert a zsidóság jól tudja, hogy a többi népekkel való egybevegyülés által nemzeti és faji individualitását elvesztené, s ez esetben le

kellene mondania azon világuralmi merész tervekről is, a melyek minden zsidó képzelmében élnek, s a mely világuralmi terveknek az „Alliance israélite universelle“ közelebb elhalt alapitója és elnöke, Crémieux Izsák Adolf, a következő szavakban adott mindenki által eléggé érthető kifejezést: „Egy uj messiási birodalomnak, egy uj Jeruzsálemnek kell támadnia a császárok és pápák helyébe.“

De eltekintve a nem-zsidóknak a zsidókkal és viszont a zsidóságnak a nem-zsidó fajokkal a házasság utján való összeelegyedéstől való természetszerü s illetőleg fajpolitikai indokokból eredő kölcsönös idegenkedésétől: kérdem, hogyan képzelik a t. képviselő urak a polgári házasság utján való fuziót? Mert azt felteszem róluk, hogy a törvényhozás által csak nem akarják decretáltatni azt, hogy minden nem-zsidó férfi zsidó nőt, minden zsidó férfi pedig nem-zsidó nőt tartozik elvenni? (*Élénk derültség.*) No, ezen az uton persze tán czélt érnénk, és a zsidókérdés hamarosan meg lenne oldva. Csakhogy ezen az uton is igen valószinüleg nem a zsidók mi belénk, hanem ellenkezőleg mi a zsidóságba, ezen constans, conservativ fajba olvadnánk. (**Mocsáry Lajos** közbeszól: Jónás nyelné el a czethalat!)

Tehát ugy-e, a zsidók és nem zsidók közti házasságkötések a felek szabad akaratára hagyatnának?

Ez esetben pedig semmi sem jogosit fel bennünket annak a feltevésére, hogy zsidók és nem-zsidók közt aránylag nagyobb számu házasságok köttetnének, mint köttetnek vegyes házasságok a különböző keresztény felekezetekhez tartozók között. Erészben pedig azt tapasztaljuk, hogy e vegyes házasságok száma aránylag bizony elég csekély. Pedig ez esetekben egy és ugyanazon emberfajbeliekről, a közös keresztény vallásnak csak egyes felekezeteihez tartozókról, egy és ugyanazon nemzetnek, egy és ugyanazon társadalomnak tagjairól van szó.

A zsidóságnak velünk való fuzióját tehát a polgári házasság panaceájától várni annyit tenne, — feltéve még azt is, hogy a polgári házasság nálunk azonnal behozatnék, — mint hagyni rágódni társadalmunk testén a rákfenét mindaddig, mig mi nem-zsidók minden positióból kiszoritva, minden vagyonból kifosztva, a zsidóság rabszolgáivá nem sülyedtünk, (*Derültség.*) s a Talmud által hirdetett kiirtási zsidópolitikának áldozatul nem estünk.

Elnök: (*Csenget.*) Kérem a t. képviselő urat, beszédjének elején azt méltóztatott mondani, hogy történtek itt felszólalások, melyek a tárgyhoz nem tartoznak; én nem voltam szerencsés azokat hallhatni, de ha a képviselő ur méltóztatik azokra reflektálni, kérem, tegye azt egy kissé rövidebben, mert ez csakugyan nem tartozik a tárgyhoz. (*Halljuk! Halljuk!*)

Istóczy Győző: Méltóztatik a t. ház megengedni, hogy folytassam? (*Halljuk! Halljuk!*)

No ez esetben, persze, szinte radicális módon megoldva lenne, már nem a zsidókérdés, hanem a keresztény-kérdés, vagy ha ugy tetszik: a nem-zsidókérdés: a mi létünk és nem-létünk kérdése.

Ennyit a polgári házasságról, vonatkozással a zsidókérdésre.

Áttérek mármost azon, több t. képviselőtársam által nyilvánitott optimisztikus nézetnek a birálatára, a mely nézet szerint az országban élő zsidóság nemzeti nyelvünk elsajátitása által, nemzetünk s társadalmunk testébe beolvadna, s ilykép megszünnék reánk nézve veszélyes lenni.

Ugyan kérdem: mi haszna volt abból szegény Lengyelországnak, hogy zsidói lengyelül beszéltek? (*Élénk derültség. Halljuk!*) Bizony ez a körülmény nem vette elejét annak, hogy a zsidóság a lengyel népet vagyonilag és erkölcsileg tönkre ne tegye; nem vette elejét annak, hogy a zsidóság a lengyel állam hatalmas fáját szúként lassankint össze ne őrölje, a mely szúette fa aztán dicstelenül hullt a porba a bekövetkezett viharok hatása alatt.

Avagy, hogyha a nemzeti nyelv elsajátitása s használása elégséges arra, hogy a zsidók az illető állam s társadalom valódi tagjai legyenek, ugyan kérdem: miért támadt fel napjainkban a nagy német nemzet saját zsidósága ellen? Hiszen ezen német zsidóság nemcsakhogy Németországban kizárólag a német nyelvet használja, hanem e nyelvnek egyebütt is, s nevezetesen minálunk is, legbuzgóbb terjesztője. (*Ugy van! a szélsőbalon.*)

E kérdésre vonatkozólag szinte leginkább maguk a zsidók által terjesztett előitélet az is, hogy Franczia-, Angol- és Olaszországban a zsidók teljesen beolvadtak a nemzettestbe.

Én ezen, üres frázisnál, vagy a tények szándékos elferditésénél egyebet nem képező állitást határozottan ta-

gadom, s tagadásom igazolására hivatkozom ezuttal csak arra, hogy, mig nálunk magyaroknál mindezideig nem létezik zsidó-ellenes irodalom, Franczia- és Angolországban igenis van és pedig tekintélyes zsidó-ellenes irodalom van. Különösen Angliát illetőleg hivatkozom még Gladstone-ra és az angol szabadelvü pártra, a mely részről a zsidóság tudvalevőleg éppen nem részesül valami különös sympathiákban. A mi végre Olaszországot illeti: elégséges utalnom arra, hogy a legutóbbi olasz általános képviselőválasztásoknál a zsidókérdés mint hatalmas s egyszersmind sikeres agitationális és pártfegyver szerepelt, ugyannyira, hogy még egy oly tekintélyes nem-olasz lap is, mint a „Pester Lloyd“ indittatva érezte magát ezen ügynek egy külön vezérczikket szentelni.

Pedig egész Francziaországban csak 50,000, — egész Angliában csak 40,000 s egész Olaszországban szinte csak 40,000 zsidó van; tehát, egyenkint véve, kevesebb mint egyedül magában Magyarország fővárosában.

S itt lehetetlen meg nem emlékeznem a t. előadó ur beszédének azon passusáról, a melyben a zsidók állitólagos hazafiságát oly élénk szinekkel kifesteni méltóztatott. (*Derültség. Halljuk! Halljuk!*)

Mellőzve azon akademikus kérdésnek fejtegetését, valjon a zsidók egyáltalában lehetnek-e őszinte ragaszkodással a keresztény népek államai iránt, szóval lehetnek-e a zsidók hazafiak, a mely kérdés egyebütt is, nevezetesen Angliában és Németországban ujabb időben nagyon élénken vitattatott, s ugy látszik a zsidók hátrányára döntetett el: az én meggyőződésem az, hogy a zsidóság csak addig szinlel ragaszkodást a magyar állameszme és a magyar nemzet iránt is, mig ez országban a magyar elemé a suprematia. Vesszük el ezt, s a zsidóság azonnal hátat fordit nekünk, sőt ellenünk fordul, amint hátat forditott s ellenünk fordult akkor, amidőn 1849-ben a nemzeti ügy elveszett.

Hiszen kérem, itt van csattanós illustrátióul a zsidó iskola-alap eredetének története. Haynau kiveti a hadi sarczot büntetésül a zsidókra; és ime mi történik? A hamarosan loyális „gut gesinnt“ osztrákokká változott zsidók ugyanazt a hadi sarczot, rövid egy év mulva, a zsidó iskola-alap képében, ajándékul visszakapják. (**Vécsey Tamás** közbeszól: Nem!)

Valjon a szinte sulyosan, sőt bizonyára még sulyosabban megsarczolt magyar lakosság részesült-e hasonló kegyelemben? (*Igaz! balfelől. Derültség.*)

De feltéve, hogy a zsidók nem hagyományos speculátióból, momentáne, hanem őszintén ragaszkodnak a magyar nemzethez, ugyan kérdem: mikép egyeztethető ez meg azon eljárásukkal, hogy ugyanezen, általuk annyira szeretett magyar nemzetnek egyes tagjait, a mely egyes tagjaiban él a nemzet, sokkal szivtelenebbül zsákmányolják ki s fosztják ki őseiktől reájuk maradt birtokukból, mindinkább idegenebbé téve a magyart saját hazájában, és sokkal könyörtelenebbül üldözik, mint tehetné azt a magyar nemzetnek legnagyobb, halálos ellensége? Én, részemről, nagyon szépen megköszönöm az ilyen hazafiui szeretetet; és én a magát barátomnak hazudó ellenségemnek sokkal sulyosabban számitom be az irányomban elkövetett igazságtalanságokat, mint nyilt ellenségemnek.

Végre, még az orthodoxok és neologok között folyó harcz- és háborutól se várjunk semmiféle előnyöket reánk nézve. Ezen, egymástól csak az eszközök megválasztására nézve eltérő, a közös czélra nézve azonban egymással teljesen egyetértő két zsidó párt azonnal megszünteti házi versengéseit, mihelyt arról van szó, hogy ellenünkben támadólag lépjenek fel, vagy hogy velünk nem-zsidókkal szemben védeniök kell a zsidó valódi vagy képzelt érdekeket. Bizony e tekintetben is sokat tanulhatnánk a zsidóktól.

Azért, t. ház, hagyjunk fel az olyan illusiókkal, mint a melyekre ezen felszólalásomban is utaltam, s ne ámitsuk magunkat azzal, hogy ezen, magát általános társadalmi s politikai calamitássá kinőtt nehéz kérdésen holmi hangzatos frázisokkal átsikolhatunk; legkevésbbé hitessük el pedig magunkkal azt, hogy, ha e kérdést ignoráljuk, azt nem létezővé is tehetjük; hanem ellenkezőleg nézzünk bátran szemébe a veszélynek, s a többi európai népekkel karöltve, fogjunk a zsidókérdés egyedül sikeres, radicális megoldásához. (*Mozgás. Helyeslés.*)

X.

Az egyetemi polgárok tervezett gyülésének betiltása.

Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenhetedik kötet,
a 263. s köv. lapokon.

360. országos ülés, 1881. évi márczius 3-kán Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző interpellátiója a belügyministerhez.

. . . .

Elnök: Következik Istóczy Győző képviselő ur interpellátiója. *(Halljuk!)*

Istóczy Győző: Az igen t. ministerelnök urhoz mint belügyministerhez a következő interpellátiót intézem:

Interpellátió az igen t. ministerelnök urhoz, mint belügyministerhez. Folyó évi februárhó 17-ére több budapesti egyetemi polgár értekezletet szándékozott egybehivni a czélból, hogy ott a zsidókérdés, tekintettel az egyetemi viszonyokra, s általában amint az hazánkat érdekli, megvitattassék. Ezen értekezlet megtartását a fővárosi rendőrség 6985/eln. sz. végzésével betiltotta, azon érdemleges indokból, hogy a gyülésen oly kérdések tárgyalása szándékoltatott, melyek „fajgyülölet szitására vezethetnek, melyek tárgyalása tehát a közrend és közbiztonság érdekében meg nem engedhető.“

Ezen rendőrségi végzést az igen t. belügyminister ur indokainál fogva helybenhagyta.

Eltekintve attól, hogy ezen antisemita gyülést egyetemi polgárok hivták-e egybe vagy sem, a mely körülményről

a két egybehangzó betiltó határozat indokolása sem tesz említést;

s tekintettel arra, hogy a kérdéses hatósági és kormányi intézkedés a jövőre is kihatható veszélyes praecedensül szolgálhatna,

kérdem az igen t. ministerelnök urat, mint belügyministert:

Minő tekintetek vezérelték őt, a hivatkozott rendőrségi végzésben foglalt s fentebb idézett érdemleges indokolásnak magáévá tételében s ennek alapján az antisemita gyülést betiltó rendőrségi végzés helybenhagyásában?

T. ház! — Interpellátiómat indokolandó, mindenekelőtt megelégedéssel constatálom azt, hogy daczára azon „derült" hangulatoknak, a melyekbe több t. képviselőtársam méltóztatott esni mindannyiszor, valahányszor én e házban a zsidókérdést felvetettem, s daczára azon megtámadásoknak, melyek e házban ellenem és álláspontom ellen időről-időre intéztettek: a zsidókérdés se agyonnevetve, se agyonütve nem lett; hanem ellenkezőleg az ma, a parlamentáris discussió terén is, formaszerint napirenden van; ahonnét az többé letünni nem fog mindaddig, mig ezen internationális culturkérdés gyökeresen megoldva nem lesz. (*Halljuk! Halljuk! Derültség.*)

Már az 1878-ik évi juniushó 24-én tartott beszédemben is utaltam azon szoros causális nexusra, a mely a keleti kérdés és a zsidókérdés között fenáll. (*Derültség.*) Korunk jelszava lett, a keresztény népek felszabaditása parasitáik uralma alól: Keleten a mohamedánok, Nyugaton a zsidók uralma alól, és e világtörténelmi processus kérlelhetlen logikája a koránt és a talmudot Európából rövid idő alatt számüzni fogja.

A mi a koránt illeti: ezzel vesződjenek a keleti keresztények: mi ennek uralma alatt már 200 év óta nem állunk; hanem viszont állunk a talmud törvényei alatt, a mely törvények, noha a corpus juris-ban fel nem találhatók, s noha azokat a magyar országgyülés soha meg nem szavazta s a magyar király soha nem szentesitette, nálunk, reánk mint alattvalókra tényleg alkalmaztatnak anélkül, hogy a legtöbb esetben akár biróságaink, akár a sajtó,

akár a törvényhozás előtt, e talmud-törvények ellenében az ország szentesitett törvényeire sikerrel hivatkozhatnánk.

Magyarország polgárainak vagyona, becsülete s élete fölött disponáló e törvénykönyvet bizonyára érdekében áll mindnyájunknak ismernie, s azért, a t. ház engedelmével, én e különös törvényeknek referensi tisztét is fogom ezuttal végezni. (*Mozgás.*)

Elnök: Méltóztatik a t. ház beleegyezni? (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Istóczy Győző: A zsidókérdés ugy, amint azt én az antisemitákkal együtt felfogom, egyáltalán nem valláskérdés, hanem társadalmi, nemzetgazdászati, politikai és legfölebb még faji kérdés. Ugy hiszem, annyira már jutottunk, hogy álláspontunknak megjelölésére, ennek constatálásán kivül, ma már bővebb magyarázatok feleslegesek.

Ugyanazért nem lehet szándékomban a talmud tisztán vallási tantételeinek fejtegetésébe ereszkednem. Én tisztelem mindenkinek vallási meggyőződését, és én e tekintetben a türelmességnek legszélsőbb határáig megyek.

De a talmud nem pusztán vallási könyv, hanem egyszersmind a zsidóságnak polgári, büntető, rendőri törvénykönyve és sociálpolitikai tankönyve is, a melynek tételei nemcsak a zsidóknak egymás közötti jogi és társadalmi viszonyaira alkalmaztatnak általában s különösen ott, ahol a felek alávetik magukat a rabbinusok és más zsidók sürüen igénybe vett mintegy békebirói biráskodásának; hanem a talmud tételei a nem-zsidók irányában is gyakorlati érvényben állanak, amennyiben a zsidók, irányunkban nem-zsidók irányában követett jogi és társadalmi eljárásukat a talmud elvei szerint állapitják meg.

Már pedig azon jogi elvekhez és szabványokhoz, a melyek az ország fenálló törvényei mellett, sőt egyenesen azok ellen hirdettetnek, és reánk — ott ahol a zsidók szerét tehetik, — tényleg alkalmaztatnak is; — oly társadalmi elvekhez és tanokhoz, a melyek az általunk nem-zsidók által vallott társadalmi elvekkel nemcsak diametraliter ellenkeznek, de sőt az életben tényleg alkalmaztatván, a fenálló társadalmi rend alapjait is képesek megrenditeni, s igy társadalmunkat feloszlással fenyegetik: — nekünk is, nem-zsidóknak s azon államnak, a melynek polgárai vagyunk, igenis van hozzászólási jogunk. (*Helyeslés a szélsőbal felől.*)

A nagyközönségnek a talmudról csak annyi tudomása, illetőleg homályos sejtelme van, hogy az valamely kétes természetü, mysteriosus könyv, a mely a zsidóság mindenki által saját szemeivel látott és tapasztalt üzelmeinek, ismeretlen, sötét háttereül szolgál.

De, hogy voltaképen miként hangzanak ama tételek, a melyeknek vészes hatását az életben naponkint ezer meg ezer esetben sajnosan tapasztaljuk és érezzük: arról aránylag csak nagyon keveseknek van közöttünk tudomása; és pedig legfőkép azért, mert sajtónk a zsidóságnak nem tetsző minden dolgot nagy bölcsen agyonhallgat.

A következőkben tehát bátor leszek, a t. ház kegyes engedelmével, (*Halljuk! Halljuk!*) a talmud társadalmi és jogi elvei s casuisticája felett egy rövid böngészetet tartani, (*Halljuk! Halljuk!*) dr. Rohling Ágost egyetemi tanár elismert tekintélyü műve után, a ki ezer tallér dijat tüzött ki annak részére, a ki az ő forditásában és idézeteiben csak egyetlenegy hibát is képes felfedezni; az ezer tallér dijért azonban, noha tudvalevőleg a zsidók nem szokták megvetni a pénzt, — még eddig egyetlenegy zsidó se pályázott.

Ime tehát a talmud szavai:

„A ki valamely izraelitát arczul üt, az annyit tesz, mintha az isteni felséget ütötte volna arczul, mert a zsidó isten lényegéből való. Azért azon goj (vagyis: nem-zsidó, különösen pedig keresztény,) a ki egy zsidót megüt, a halálra érdemes."

„Ha a zsidók nem lennének, nem lenne áldás a földön, se napvilág, se eső; amiért is a föld népei nem állhatnának meg, ha a zsidók nem lennének."

„Mert hát különbség van minden dolgokban; s valamint az emberek az állatok felett állanak: ugy állanak a zsidók a világ többi népei felett."

„Marhamag az idegen magva, a ki nem zsidó."

A talmud a nem-zsidókat több helyen „szamaraknak, disznóknak, kutyáknak" nevezi.

„A gojim (nem-zsidók, keresztények) házai állatok házai."

„Ti izraeliták emberek vagytok, a többi népek pedig nem emberek; mert az ő lelkeik a tisztátalan szellemtől származnak, Izrael lelkei pedig Isten szent szellemétől."

Ezen elvnél fogva a zsidó a nem-zsidót nem ismeri el felebarátjának, mert az állat irányában nem ismerünk felebaráti szeretetet.

Azért mondja a talmud: „Nem fogsz irántuk (más népekhez tartozók iránt) jóakaratot tanusitani. Meg van tiltva rajtuk megkönyörülni; — mert nem helyes ellenségeink iránt könyörületességet tanusitani."

„Meg van tiltva az istenteleneknek (nem-zsidóknak) köszönni; mindazonáltal gyöngymondás az, hogy az ember legyen mindig ravasz az isteni félelemben. Azért köszöntsünk az idegennek is, a ki nem zsidó, de csak a béke kedvéért, hogy magunkat vele megkedveltessük, és részéről kellemetlenségünk ne legyen. A képmutatás ily módon meg van engedve, hogy az ember (t. i. a zsidó) az istentelenek (t. i. a nem-zsidók) irányában udvarias legyen, őket tisztelje s azt mondja nekik, hogy őket szereti; ez meg van engedve, ha az embernek (t. i. a zsidónak) erre szüksége van és a nem-zsidótól fél. (Ellenkezőleg az bün.) Mert meg van engedve, ezen a világon az istentelenek iránt a képmutatót játszani. Azért a zsidó az istentelenekkel (nem-zsidókkal) jót is tehet, betegeiket meglátogathatja, temetésükre elmehet, de csak — a békesség kedvéért, hogy őt ne bántsák."

Mivel Izrael és az isteni felség a talmud szerint egyet s ugyanazt jelentenek, ugyanazért a zsidóké az egész világ. Azért mondja a talmud:

„Ha egy zsidó ökre egy idegen (t. i. nem-zsidó) ökrét agyonszurja, ugy a zsidó szabad; ha azonban egy idegen ökre egy zsidó ökrét szurja agyon, ugy tartozik az idegen a zsidónak egész kárát megtériteni. Mert az irás mondja: Isten álla, megméré a földet és átadá a gojimot Izraelnek."

„Isten a zsidóknak hatalmat adott minden népek vagyona és vére felett." (*Mozgás. Felkiáltások: Elég lesz!*)

„Az izraelitának meg van engedve, a goj-on igazságtalanságot elkövetnie, mert meg vagyon irva: felebarátodon ne kövess el igazságtalanságot, az pedig nincs megirva, hogy a goj-on ne kövess el igazságtalanságot."

„A goj megrablása — mondja ismételve a talmud, — meg van engedve."

„A testvéreid közül (vagyis a zsidók közül) levő napszámost ne nyomd; a többiek e szabály alól kivéve vannak."

Az a parancsolat, hogy „ne orozz“, a talmud szerint annyit tesz, hogy embert, vagyis zsidót, nem szabad meglopni; s másutt ismét kijelenti, hogy »a nem-zsidót szabad meglopni“. Természetes is ez azon elvnél fogva, hogy a zsidóké az egész világ; mert a lopás itt már nem lopás többé; mivel a zsidó csak azt veszi el, a mi az övé. A nem-zsidók vagyona a talmud értelmében uratlan jószág, mint a tenger homokja; az első foglaló annak igazi tulajdonosa.

Mondja továbbá a talmud:

„A gojt szabad megcsalnod és uzsorát venned tőle; ha azonban felebarátodnak (t. i. zsidónak) valamit eladsz, vagy tőle valamit vész, ugy testvéredet nem szabad megcsalnod.“

„Ha valamely zsidónak nem-zsidóval pere van, — mondja a talmud, — akkor megnyereted a pert testvéreddel és azt mondod az idegennek: igy akarja ezt a mi törvényünk (itt egy oly országról van szó, melyben a zsidók uralkodnak); ha a népek törvénye a zsidónak kedvező, akkor ismét megnyereted a pert testvéreddel és azt mondod az idegennek: igy akarja ezt a ti saját törvényetek; ha pedig ezen esetek egyike sem forog fen, (vagyis, ha az illető országban se a zsidók nem uralkodnak, se az ország törvénye a zsidónak nem kedvező,) akkor az idegent ármányokkal zaklatni kell mindaddig, mig a nyereség a zsidóé nem marad. Csakhogy (teszi hozzá a talmud,) vigyázni kell, hogy a dolog napfényre ne jőjjön, nehogy a zsidóság, a zsidó vallás rossz hirbe jőjjön.“

„A ki a gojnak a talált jószágot visszaadja, annak Isten nem bocsát meg. Meg van tiltva a gojnak az elvesztett jószágot visszaadni; mert a ki azt visszaadja, vétkezik; mivel azzal csak az istentelenek hatalmát növeli.“

„Isten nekünk megparancsolta, hogy a gojtól uzsorát vegyünk, s hogy neki segitséget ne nyujtsunk, hanem kárt tegyünk neki, még olyan dolgokban is, a melyekben ő nekünk hasznos; holott izraelitával ilyesmit tennünk nem szabad.“

„Meg van tiltva, a gojimnak uzsora nélkül kölcsönözni; uzsorára azonban meg van engedve.“

„A zsidó annyi uzsorát vehet a gojtól, amennyit a zsidó életszükséglete megkiván. Élete kezedben van, (óh

zsidó) — kiált fel a talmud, — mennyivel inkább tehát pénze."

„A legbecsületesebbnek az istentelenek (nem-zsidók) között vedd el életét."

„Meg van tiltva az istenteleneken (nem-zsidókon) megkönyörülnöd. Azért, ha látod őt elveszni, vagy a folyóba belefulni, vagy a halálhoz közel lenni: nem szabad őt megmentened."

„Ha az istentelen (nem-zsidó) egy gödörbe esik (vagyis bajba, szerencsétlenségbe esik), nem szabad őt onnan kihuznod; ha egy lépcső van a gödörben, kihuzod belőle a lépcsőt és azt mondod: azért teszem ezt, hogy a marhám le ne menjen a gödörbe; ha a gödör nyilásán egy kő volt, visszateszed helyére a követ és azt mondod: azért teszem ezt, hogy a marhám elmehessen fölötte."

„Helyes dolog őket (a nem-zsidókat) kezeiddel megölnöd. A ki az istentelenek (nem-zsidók) vérét ontja, Istennek áldozatot hoz."

„Az a parancs, hogy „ne ölj", annyit tesz, hogy Izraelből való embert nem szabad megölnöd; a gojim pedig nem izraeliták."

„A ki egy lelket Izraelből megöl, annak annyiba vétetik, mintha az egész világot megölte volna; a ki pedig egy izraelita lelket megtart, annak annyiba vétetik, mintha az egész világot megtartotta volna."

A talmud szerint „a nem-zsidó nő, a ki nem Izrael leánya, — „marha", a kivel (jobban mondva, a melylyel) a zsidónak minden ocsmányságot szabad elkövetnie." (*Zaj. Felkiáltások: Elég volt!*)

Megbizható eskünek a talmud keretében nincs helye, mert mi értelme lenne az eskünek állat irányában, s miután a talmud a nem-zsidók életét és vagyonát a zsidók tulajdonának hirdeti, az „enyém s tied" fölött nem-zsidó zsidóval jogosan nem is perelhet. Azért a hamis eskü és az esküszegés nem-zsidó irányában, a talmud számtalan helyei értelmében meg van engedve; a talmud szerint azonban „vigyázni kell, hogy a dolog napfényre ne jöjjön; nehogy a zsidóság, a zsidó vallás rossz hirbe jöjjön!"

Az általam most felolvasott idézetek csak egyes példák a sok közül, és illustrátiói azon épületes tanoknak, melyekkel a talmud annyira bővelkedik.

Ezen tanok tehát megtámadják a tulajdon szentségét, a személy- és vagyonbiztonság alapelveit; — ezen tanok a nem-zsidó honpolgárok vagyona, becsülete és élete ellen intézett bünös merényletekre való buzditást, sőt egyenes felhivást foglalnak magukban; — ezen tanok a nem-zsidó, keresztény honpolgárok ellen féktelen türelmetlenséget, fajgyülöletet, sőt ellenünkben egyenesen társadalmi irtóháborut hirdetnek, ellenünkben a legocsmányabb büntettek és a legkiáltóbb igazságtalanságok elkövetését a zsidóknak megengedve, sőt egyenesen kötelességükké téve; — s ezen tanok még a polgári jogegyenlőség elvét is nyiltan megtagadva, a zsidókat mint privilegizált felsőbb lényeket, bennünket nem-zsidókat pedig mint jognélküli állatcsordát tekintenek.

Ne mondja nekünk azt senki, hogy a talmudot legfölebb csak az orthodox zsidók ismerik. Ha nem tanulta volna is azt sok zsidó, annak tanai már vérükben vannak. Mert a talmud a zsidó lelkületének csak fényképe, s ha a fényképet megsemmisitjük is, a lefényképezett alak azért megmarad. Avagy a talmud tanainak hallatára, nem ismernek-e önök minden izében a zsidóra, legyen az orthodox vagy neolog vagy akár kikeresztelkedett zsidó? (*Élénk derültség.*) Mert hát — mint a tapasztalás mutatja — a faji és a nemzeti jelleget a legtöbb esetben a keresztviz se mossa le. (*Mozgás.*)

A talmud a zsidók által ellenünk nem-zsidók ellen használt fegyverek arzenálja, a mely fegyverek hogy minő gyászos sikerrel használtatnak ellenünk, naponkint számtalan esetben látjuk és tapasztaljuk azon szivtelen kizsákmányoláson, vandali pusztitáson, melyet a zsidóság az ország népén, saját törvényeink ügyes kizsákmányolásával és kijátszásával, az államhatalom és társadalmunk közönyös magaviselete mellett elkövet.

Ugy hiszem, elérkezett az ideje annak is, hogy végrevalahára mi is komolyan fontolóra vegyük, miként szabunk határt a hatalmát már végleg megalapitottnak hitt praepotens zsidó kaszt üzelmeinek, és hogy az annyiszor s oly fennen hangoztatott tolerantiát necsak önmagunknak prédikáljuk, hanem kézzelfoghatólag (*Derültség.*) megmagyarázzuk a zsidóknak is, a kik ugy látszik, a tolerantia kifejezés alatt azt értik, hogy mi az ő általuk rajtunk nem-zsidókon

elkövetett minden, még a legkiáltóbb igazságtalanságokat is birkatürelemmel eltürjünk.

Az eddig elmondottakból is látható, hogy azon mozgalom, mely a zsidóság ellen majdnem világszerte megindult s a melynek tüzpontja jelenleg Németország, — nem egyéb, mint jogosult önvédelmi küzdelem egy destructiv társadalmi hatalom, egy nemzetközi rablóbanda ellen, a melynek nihilistikus üzelmei egész nemzetek és államok jólétét s társadalmi rendjét ássák alá.

Igy állván a dolog, mi természetesebb, mint az, hogy az emberek nálunk is gondolkodóba estek, s utakról-módokról gondolkodnak, miként lehetne a zsidóság határt nem ismerő üzelmeinek nálunk is gátat vetni.

Mivel pedig a zsidók a társadalmi életnek majd minden viszonyaiba parasiták módjára beették magukat, s majd minden embert sakkban tartanak ugyannyira, hogy, bár csekély kivétellel mindnyájunk egyetért a zsidóság kártékony természete fölötti itéletre nézve, mindamellett senki sem mer ellenük nyiltan csak egy szót is koczkáztatni: ismét mi természetesebb, mint az, hogy a haza reménye, az ifjuság, a mely az élet nehéz viszonyaiba még belebonyolódva nincsen, s igy a zsidóság hatalmi körébe még nem esett, s a mely a zsidóság elharapódzása miatt saját egész jövőjét is veszélyeztetve látja: Curtius szerepére vállalkozva, beleugrik abba a mélységbe, a mely a hazát, a nemzetet elnyeléssel fenyegeti, s ezen hazafiui ténynyel hazája, nemzete megmentésére is megteszi az első lépést.

A budapesti egyetemi polgárság már huzamosb idő óta aggálylyal látta a zsidó elemnek a tudomány-egyetemen évről-évre növekvő elharapódzását. Noha a zsidóság az ország lakosságának csak 5—6%-át képezi, mindamellett a budapesti tudomány-egyetemen a zsidó hallgatók száma, a theologusokon kivüli összes hallgatóság létszámának 26%-át, ugyanennyit a jogi karnál, sőt az orvosi karnál már 36%-át teszi, s ez arány, az eddigi növekvést alapul véve, évről-évre rosszabbodni fog reánk nézve. Mármost ugyan minő kilátásaik lehetnek ifjainknak a jövőre nézve, ha a gombamódra elszaporodott diplomás zsidók, *(Derültség.)* támogatva, amint ez már náluk szokás, saját felenyájaik által, az ügyvédi, hivatalnoki, tanári, orvosi sat. pályákat

elözönlik, az állásokat előlük elhalásszák, s ily módon, a szüleik által kiképeztetésükre forditott ezerek s ezerek holt tőkévé, sárba dobott pénzzé válnak.

Ilyen tekintetek s nem fajgyülölet vezérelték azon egyetemi polgárokat, a kik februárhó 17-kén tanácskozásra szándékoztak összegyülni, a mely tanácskozás azonban a fővárosi rendőrség által betiltatott, s e betiltó határozat, az igen t. ministerelnök ur mint belügyminister által indokainál fogva helybenhagyatott.

Sajnos dolog ugyan, de tény, mikép odáig jutottunk, hogy nálunk lehet minden kigondolható czélra gyüléseket szabadon összehivni, csak arra nem, hogy a „szent" zsidóság (*Élénk derültség. Egy hang a szélsőbalon: Ugy van! Nagy derültség.*) viselt dolgai is megbeszéltessenek: ez már valóságos crimen laesae majestatis! Nem fog ártani, ha kutatás alá vesszük azon okokat, miért van ez a dolog igy és nem máskép?

Hát itt mindenekelőtt tartozom az igazságnak annak kijelentésével, hogy emiatt ugy első mint tán másodsorban is bajos lenne a kormányt okozni. Az antisemita mozgalom csak szintoly politikai mozgalom, mint akármely más politikai mozgalom, s a kormánynak utóvégre se nálunk, se másutt, sohasem volt, nem is lesz, s nem is lehet feladata, bármely népmozgalmat is kezdeményezni. Különösen bajos lenne egy magyar kormánynak egy antisemita mozgalmat inditania, azon egyszerü oknál fogva, mert az évről-évre megujuló chronikus államháztartási deficit fedezésére három dolog szükséges: először pénz, másodszor pénz és harmadszor ismét pénz. Már pedig az internationális pénzeszacskót, köztudomás szerint, a zsidó pénzhatalmasok tartják kezükben, és sajnos, ezek kénye-kedvétől függ mai nap, hogy Magyarország fizetésképes legyen-e vagy nem; mert az 1865/68-ki országgyülés és az ezt közvetlenül követett országgyülések menthetetlen könnyelmüsége Magyarországot a zsidó pénzkirályok meghóditott provinciájává sülyesztette. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

A politikai mozgalmak meginditása és szitása tehát nem a kormánynak, hanem az ellenzéknek a dolga, s erészben kereken kimondom, hogy a magyar parlamenti ellenzék, a zsidókérdést illetőleg elmulasztotta teljesiteni kötelességét. E kötelességmulasztás vádja alól ellenzékünket

még akkor se lehetne fölmenteni, ha csupán arról volna a szó, hogy ő a zsidókérdést a parlamentben nem vetette föl. De ellenzékünk nemcsak ezt tette, vagyis inkább: nem tette, de sőt ellenkezőleg évek óta mindannyiszor, valahányszor a zsidókérdés más oldalról felvettetett, annak ellenében egyenesen ellenséges állást foglalt el.

A sors sajátszerü végzése ugy hozta magával, hogy énnekem kellett a zsidókérdést hat év óta e házban ujra meg ujra felvetnem. S mit tapasztaltam, s mit tapasztalt velem együtt az ország? Azt, hogy nemcsak ellenzésre talált irányom a parlamenti ellenzék részéről, de sőt elveimért ennek részéről ujra meg ujra szenvedélyes személyes megtámadásoknak is voltam kitéve.

A mi a mérsékelt ellenzéket illeti, erre csak igen csekély részben vonatkozik az, a mit most mondottam: mert, leszámitva az annak bizonyos köreiben levő s a zsidóemancipationális aera dicsőségén merengő némely idealisták — vagy tán nagyon is realisták — platonikus ellenszenvét a követett irányom iránt, tényleges ellenzésre a mérsékelt ellenzék részéről nem találtam.

Annál hevesebb oppositió mutatkozott a szélső ellenzék részéről. Sine ira et studio fogok beszélni: csupán tényeket constatálok. Majd minden felszólalásom egy-egy replikát provocált a t. szélsőbaloldal részéről; sőt ujabb időben, ha fel nem szólaltam is, hajánál fogva rántották elő az alkalmat egyes szélsőbaloldali szónokok, hogy positiómat bombázhassák. Nem akarok neveket emliteni, mert talán közülük egyik-másik ma már szeretné zsidóbarát-felszólalását meg nem történtté tenni; csak egyet hozok fel, s ez az, hogy a t. parlamenti szélsőbaloldal egy érdemes tagja mai nap is szerkeszt egy, bevallottan egyenesen személyem ellen intézett folyóiratot, a melynek czimlapján, s ez példátlanul áll nemcsak a magyar de az egész világirodalomban is, az van kinyomtatva, hogy: „Istóczy-ellenes“ folyóirat. Távol legyen tőlem, ezt a dolgot is sérelemképen hozni fel, mert, egyrészről csak hizelgő lehet egy, a közpályán működő egyénre nézve, ha oly fontos személyiségnek tartják, hogy személye ellen egy speciális irodalmi vállalatot inditanak meg; (*Élénk derültség.*) másrészről pedig, mert én, a zsidó hatalom ellen egy évtizeden tul viselt küzdelmemben, láttam már az „Istóczy-elle-

nes" folyóiratnál is különb, czifrább dolgokat is; — hanem ezt csupán mint olyan tényt constatálom, a mely tény a t. parlamenti szélsőbaloldalnak, elveim iránt követett magatartására a legfényesebb világot veti. (*Halljuk!*)

Midőn azonban ezen, valóban sajnos tényeket constatálom, tartozom az igazságnak azzal is, hogy kijelentsem, mikép az egész szélső ellenzék voltaképen mégsem oly nagy antagonistája az antisemitikus elveknek, mint talán az eddig mondottakból látszanék. Sőt többet mondok: leghatározottabb elvbarátaimat éppen azokon a padokon, s még inkább azon padok birtokosainak tisztelt választói között birom. (*Derültség. Halljuk!*) És miután igy áll a dolog, — pedig igy áll, — miért fojtják önök vissza itt e házban érzelmeiket; miért hagyják ama padokon ülő t. elvbarátaim tiltakozás nélkül, az ő nevükben is történő, zsidókegy-hajhászó felszólalásokat és machinátiókat? Miért nem adnak önök hangot e házban is választóik erészben is táplált nézeteinek és érzelmeinek? (*Halljuk!*)

Kivánják önök, hogy megmagyarázzam ezt a sajátszerü tüneményt is? (*Halljuk! Halljuk!*) Hát először is önök azt mondják, hogy, „ha titkos lenne a szavazás, hát akkor velem szavaznának". (*Élénk derültség.*) Hát olyan rettenetes hatalom önök előtt a zsidóság, hogy önök, a kik az osztrák, a muszka, s mit tudom én minő más félelmes hatalmak ellen, annyiszor s oly hangosan fölemelik a haza érdekében szavukat, — a zsidóság ellen nem mernek nyilatkozni? (*Derültség. Halljuk!*)

Másodszor azt mondják önök; „Legyen Istóczy is szélsőbaloldali, majd akkor vele tartanak".

Szederkényi Nándor: Nem kérünk belőle!

Istóczy Győző: De hát azon körülményből, hogy engem a viszonyok ezen padokra ültettek, az következik-e, hogy mikor én egy, önök által is teljesen helyesnek elismert álláspontot védelmezek, — önök ellenem támadjanak, s nem az lenne-e a logika, hogy önök is kitüzzék ugyanazt a zászlót, melyre a magyar nemzetnek, pióczáitól való megszabaditása jelszava van irva? Én számtalanszor ismételtem már, hogy a zsidókérdést nem tartom pártkérdésnek, ez mindnyájunknak pártkülönbség nélkül közös ügye. Kellenek antisemiták minden pártban, vagyis inkább: kell, hogy minden párt egyszersmind antisemita párt is legyen.

Kezdjenek csak önök is rá a zsidókérdés fejtegetésére: én önöknek e padokról majd secundálni fogok.

Szederkényi Nándor: Nem kérünk belőle!

Istóczy Győző: Harmadszor azt mondják önök: „Hja, a politika, a politika!“ Igen, uraim, a „magas“ politika! Önök néhány vezérférfia ugyanis igy gondolkodik: „A nép ugyis a mienk, még csak a zsidókat kell megnyernünk, s akkor a többség a mienk.“ Hát ez az önök politikája egy nagy hibában szenved, s ez az, hogy önök nem hiába nem foglalkoznak a zsidókérdéssel, de nem is ismerik a zsidót. Hát majd én megismertetem önökkel a zsidókat e tekintetben is. (*Halljuk!*) A zsidók ugyanis nem volnának zsidók, ha igy nem okoskodnának: „Nekünk — már hagyományos politikánknál fogva is, — minden körülmények között a hatalommal kell tartanunk, főleg pedig olyan hatalommal, a mely nem akar abdicálni. A szélsőbaloldali választókat ismerjük: ezek, ha lehetne, legelőbb bánnának el kurtán velünk; ez elemek győzelme a mi vesztünkkel egyértelmü lenne. S minek is szövetkeznénk mi a kormány ellen a szélsőbaloldallal, amikor azt látjuk, hogy a körülöttünk levő államokban a kormányok minő ellenséges politikát követnek felenyájaink irányában: Oroszországban maig is sulyos repressiv rendszabályok állanak fenn, s a legujabb antisemitikus áramlat behatása alatt nincs is kilátás arra, hogy ott a zsidók polgárjogot nyerjenek; sőt a birodalom több tartományából s éppen e pillanatban Finnlandból is, valamennyi zsidó számkivettetik. Románia, daczára minden berlini congresszusnak, minden Alliance israélite-nek, — még azt se teszi meg, hogy a honositásért törvényesen folyamodó néhány zsidó lakosnak jó pénzért megadná a honpolgári jogot. Németországban pedig a kormányok nyiltan ápolják az antisemitikus mozgalmat, s a zsidók kiüzése ott mindinkább általánosabb jelszóvá válik. Magyarországon ellenben nekünk zsidóknak gyöngyéletünk van: leszámitva egy-egy ritka antisemitikus parlamenti beszédet s egy, csak pár hóval ezelőtt keletkezett antisemitikus havi folyóirat epéskedéseit, mi itten teljesen szabadon gazdálkodunk. A kormány védelmez bennünket, az ellenzék nem mer ellenünk semmit se tenni, — ő tudja miért, — vagy speculál néhány, a nagyhangu hazafit játszó emberünk szavazatára; a sajtó meg unisono mellettünk

harsogtatja trombitáit és aggódva gondoskodik arról, hogy a hajunk szála se görbüljön meg. Minek hagynánk tehát mi a faképnél a kormányt, a melynek, ha őt felboszantanánk, a gyeplőt csak egy kicsit kellene megereszteni, s Magyarországon is rögtön olyan, sőt tán még kuruczabb állapotok közé jutnánk, mint Németországon vagy akár Romániában. Holott ellenkezőleg, ha mi a kormányt szavazatainkkal támogatjuk, ezzel őt hálára fogjuk magunk irányában kötelezni."

Ez, t. uraim, a zsidók felfogása, és ez, saját szempontjukból helyes felfogás is. Ezen felfogás ellenében önök hiába taktikáznak, és ha az eddig követett taktikázást folytatják, maholnap oda fognak jutni, hogy önök, szinlelt zsidócultusukkal a népet is elidegenitik önmaguktól, a melynek vonzalma pedig az önök egyedüli létalapja, s a zsidókat se fogják megnyerni, s igy önök két szék között a pad alá esnek. (*Élénk derültség.*)

A most vázolt s azokhoz hasonló nézetek uralkodván önök között: valjon józanul várható volt-e a kormány részéről egy oly határozat, mely a fővárosi rendőrségnek az egyetemi antisemita polgárok gyülését betiltó intézkedését megváltoztatta volna? Valjon ki biztositott volna ez esetben bennünket arról, hogy az önök padjairól, az önök élénk helyeslése mellett, nem hallunk-e ismét egy olyan dörgedelmes interpellátiót, mint aminőt mult évi szeptember 25-kén hallottunk? — a melyben „a szabadság, a testvériség, az egyenlőség s a szabadelvüség nevében," „a törvény szigorának alkalmazása" követeltetik a kormánytól — az egyetemi ifjuság ellen; nehogy „különösen az ország kevesebb műveltségü lakóinál azon nézet fejlődjék ki," mintha a kormány az egyetemi ifjusággal rokonszenvezne. — Uraim, verjék el önök mellükön a mea culpát!

De legyünk ismét igazságosak. Annak, hogy az ellenzék a zsidókérdést illetőleg kötelességmulasztást követett el, legfőbb oka a sajtó, (*Élénk derültség*) a mely ezen egész ügyben a főbünös; mert utóvégre is, napjainkban a legtöbb ember s igy a képviselők nagy része is az ujságokból meriti informátióit, az ujságok pedig tudvalevőleg a közvélemény-gyártás mesterségét üzik. Én a zsidókérdést tárgyazó egyetlen felszólalásomban sem feledkeztem meg a zsidó hatalom e czinkosáról, azt hive, hogy idővel tán majd sikerül e

megrögzött bünösön valamit faragni. Mind hiába! Ma is csak oly megátalkodottan fenekedik az antisemitismus ellen mint évekkel ezelőtt, s teszi ezt ma, szemben a felébredt közvéleménynyel, s daczolva a háborgó nemzeti közérzülettel. Itt az ideje, hogy végre e rejtélyt is megfejtsük, és sajtónk zsidópajtás-magatartásának titkos rugóját a nyilvánosság előtt feltárjuk.

Általános itéletté vált mai nap azt mondani, hogy a sajtó nálunk zsidókezekben van. Ezt minden distinctió nélkül mondani, nem felel meg a tényeknek. A német sajtó nálunk igenis, majdnem kivétel nélkül zsidókezekben van, e német sajtóra nézve tehát helyes a most emlitett itélet. De a magyar sajtóról, nagyban és egészben, ezt egyátalán nem lehet elmondani. Sajátszerü dolog ugyan, de tény, hogy a journalisztika azon kevés terek egyike, a melyen a magyar ember meglehetős sikerrel versenyez a zsidóval. Lehet, hogy ennek egyik főoka az, hogy ma még nincsen annyi megmagyarosodott zsidó, hogy ezen uj magyarok bennünket ó-magyarokat e meglehetősen sovány térről is leszoritani tudnának. Bármi legyen is azonban oka ezen sajátságos tüneménynek, tény az, hogy ugy a fővárosi mint a vidéki magyar lapok, csekély kivétellel, legalább magyar szerkesztők kezeiben vannak. És mégis, leszámitva az egész országban tán 4—5 lapot, valamennyi magyar lap zsidóbarát s igy magyarellenes politikát követ. Ha az ember e lapok szerkesztőivel privátim beszél, majdnem valamennyien telivér „zsidófalók“-nak vallják magukat, s mindamellett inkábbb présbe csavartatnák magukat ezen tisztelt szerkesztő urak, semhogy egyetlenegy zsidóellenes czikket vagy csak rövid közleményt is felvenni mernének lapjaikba; sőt ellenkezőleg, valahányszor „izraelita polgártársaink“-at kell tolluk hegyére venniök: egész áhitattal, kegyelettel, vagy ha ugy tetszik, farkcsóváló tömjénezéssel teszik ezt. S jaj a szegény antisemitáknak: nem ismernek iránluk e „magyar“ lapok se irgalmat, se kegyelmet.

Mi a tulajdonképeni oka tehát ezen különös lélektani tüneménynek, a mely annál megfejthetlenebbnek látszik előttünk, mert hisz köztudomás szerint, minden magyar ujságszerkesztő az ujján megszámlálhatja egy-pár zsidó előfizetőjét.

És itt, uraim, ne gondolják önök, hogy tán „a XIX.

század szelleme, a türelmesség, a felvilágosultság, a szabadság, egyenlőség és testvériség, a szabadelvüség," sat. sat., a zsidók és zsidótányérnyalók által maguk számára confiscált hangzatos jelszavak lennének tulajdonképeni indokai ujságaink zsidóbarát-magatartásának.' Nem! E jelszavak csak köpönyegül, de ma már csak meglehetősen lyukas köpönyegül szolgálnak a legpiszkosabb önérdek eltakarására, a mely önérdek, világosabban: pénzérdek, ezen lapok zsidóbarát-magatartásának tulajdonképeni rugója.

Én ugyanis nagy napilapok kiadói és szerkesztőségi viszonyainak titkaiba beavatott egyénektől tudom, hogy nemcsak a fővárosi magyar napilapoknak, de még magának a „Pester Lloyd"-nak is megbuknia kellene, ha egyes-egyedül csak az előfizetési dijakra kellene nekik támaszkodniok, és a hirdetések elesnének. Az annonce, az annonce! Itt a nyitja a dolognak. A gombamódra szaporodó lapok nagy versenye mellett az előfizetési dijat aránylag alacsonyra kellvén leszállitani, a hirdetési dijak tartják a szuszt a lapokban. És kik nálunk ugy mint másutt is legtöbbnyire az annocirozók? A reclame klassikus hősei: a zsidók. Ám vegyék önök kezükbe ujságaink akármelyik számait, vessenek önök egy futólagos pillantást ezen ujságok „hátulsó fertályára", és azon, nem is egészen uj és mégis megdöbbentő felfedezésre fognak önök jutni, hogy az ott látható hirdetéseknek fele, kétharmada, háromnegyedrésze zsidó-hirdetés. Da liegt der Hund begraben!

Hirlapjaink tehát nem annyira az előfizető s igy a magyar közönség részére s javára, mint inkább az annoncirozók, nevezetesen pedig a tulnyomó számu s egymással testvérileg szorosan összetartó zsidó annoncirozók részére és javára, mi ellenünk magyarok ellen iratnak; s igy nem a magyar közönség, hanem a zsidó annoncirozók közvéleményét képviselik. Mert hát a zsidók bármely ujságon, a mely merészkednék ellenük csak egy betüt is irni, igen könnyen boszut állhatnának azzal, hogy összebeszélés folytán, vagy pusztán természeti ösztönüket követve, nem küldenének be többé annonce-okat az illető lapok részére, s ezzel rövid idő alatt bukásukat okoznák. Németországban, az antisemitikus mozgalom fejlődése közben, egyes lapokat a zsidók ilyenképen átok alá helyeztek, s vagy véglegesen felmondták nekik a hirdetéseket, vagy pedig bizonyos számu

havi, évi büntetésre itélték őket oly módon, hogy ezen idő alatt zsidónak nem lett szabad a kérdéses lapokba hirdetéseket beküldenie, — és sok esetben a zsidók czélt is értek: több ilyen megfenyitett ujság alázatosan megkövette a zsidókat, s ismét kegyelembe vétetett.

Ezzel a zsidó pénzzel corrumpált és zsidó járszalagon vezetett sajtóval mielőbb végeznünk kell: addig mindhiába erőlködünk a zsidókérdést megoldani.

Az eddig elmondottakból is látható levén, hogy nálunk a zsidókérdés stagnatiójának két legfőbb oka parlamenti ellenzékünk és a sajtó magatartása: mostmár tán meglehetősen érthető lesz előttünk az is, miért vonakodik a kormány a zsidókérdést nyilvános gyülésekben tárgyaltatni engedni. Nekünk azonban ez nem elég. A kormánynak nézetem szerint kötelessége, még egy pervers sajtó üvöltéseivel és néhány ellenzéki zsidóbarát esetleges berzenkedéseivel szemben is, — a törvénynek érvényt szerezni. A zsidókérdés — mint már emlitettem — csak szintoly politikai kérdés mint akármely más politikai kérdés, sőt többet mondok: a zsidókérdés társadalmunk s nemzetünk lét- és nemlétkérdése. Különben is az antisemita mozgalom lényegileg nem is annyira a zsidóság mint ilyen ellen, mint inkább a zsidó társadalmi és politikai hatalom ellen van intézve. Ha a zsidók csak számarányuknak megfelelő befolyással és hatalommal rendelkeznének, szintugy nem volna politikai antisemita mozgalom, amint nincsen politikai anti-czigány mozgalom; de az egyenesen a szabadelvüségnek a követelménye, hogy egy törpe minoritás ne zsarnokoskodjék a nagy majoritás fölött.

A főkapitányságnak az antisemita egyetemi polgárok gyülését eltiltott s az igen t. belügyminister ur által indokainál fogva helybenhagyott végzése azt hozza fel érdemleges indokul, hogy az ott tárgyalni szándékolt kérdések „fajgyülölet szitására vezethetnek, melyek tárgyalása tehát a közrend és a közbiztonság érdekében meg nem engedhető".

Hát erre nekünk antisemitáknak az a feleletünk, hogy a zsidókérdés fejtegetése nem fajgyülölet-szitás, hanem, mint az eddig elmondottakból is látható: jogosult társadalmi önvédelmi eszköz, s ekkép egy jogos politikai akczió. És ha szabad a politikai czélokat követő Alliance israélite

magyarországi fiókjainak, a bemutatási záradékkal ellátott alapszabályok alapján megalakulniok s gyüléseket tartaniok: nem látom be, miért ne szabadna politikai contra-alliance-israélite-gyüléseket tartani vagy akár contra-alliance-israélite-egyleteket alakitani? Avagy e tekintetben is privilegiumokat élveznek nálunk a zsidók? A „közrendet és közbiztonságot" pedig nem az antisemitismus, hanem, talmudistikus üzelmeivel, a zsidóság veszélyezteti.

Különben is „fajgyülölet szitásáról" a büntető codex nem tud semmit. A 172. §. szól „vallásfelekezetek, osztályok és nemzetiségek" elleni gyülöletre való izgatásról. De hát a büntető codex készitőinek különben éles előrelátása e pontnál cserben hagyta őket. A zsidóság, a semitizmus, ugy amint az antisemitizmus e fogalmat érti, 1. nem vallásfelekezet; mert semiták alatt a kikeresztelkedett, de a keresztviz daczára is a kereszteletlen zsidókkal továbbra is egy huron pendülő semiták is értetnek; sőt még a nem-semita zsidópajtások is, a kik reánk nézve tán még veszedelmesebbek mint maguk a semiták; 2. a semitakérdés ugyanezen okoknál fogva társadalmi osztálykérdés sem; de 3. nemzetiségi kérdés sem, mert hisz maguk a zsidók tagadják — legalább mi előttünk — legjobban, hogy ők külön nemzetiséget képeznének, hanem azt vitatják, hogy ők francziák, németek, magyarok, sat.

Az antisemitizmus tehát, még ha állana is az, hogy fajgyülöletszitás a czélja, — a mi pedig nem, — törvényeink értelmében nem esik büntető sanctió alá; s ekkép antisemita gyülések tartása jogos dolog.

És itt eltekintek attól, hogy a betiltott antisemita-gyülést egyetemi polgárok akarták-e rendezni, vagy sem; — mert egyrészt ezen körülményről a gyülést betiltott határozatok indokolásában sem foglaltatik semmi sem; másrészt pedig, mert annak elbirálása, valjon az ily lépés képez-e vagy sem az egyetemi fegyelmi szabályokba ütköző tényt, — az egyetemnek saját házi ügye; noha mindemellett lehetetlen itt meg nem emlékeznem azon gyakori politikai demonstrátiókról, melyeket a közelmult években is egyetemi polgárok rendeztek, anélkül, hogy azok ellen akár az egyetemi tanácsnak, akár a kormánynak legkisebb ellenvetése is lett volna. Eclatans például felhozom a konstantinápolyi egyetemi küldöttséget, a mely

annak idején magára vette azt a feladatot, hogy Magyarországot Konstantinápolyban az egész világ előtt képviselje. A dolog tehát ugy néz ki, mintha az egyetemi ifjuságnak mindent szabadna tennie, csak egyetlenegy dolgot nem: t. i. a Magyarországon, ugy látszik, souverain zsidó nép érdekei ellen cselekednie, vagy ellene csak egy kukkot is szólnia, s a zsidó politika circulusait zavarnia.

Még inkább eltekintek itten a rendőrség végzésének formai indokaitól, valjon t. i. a megtartatni szándékolt gyülés kellő időben lett-e bejelentve vagy sem; mert az ilyen formai hiányokon, egy esetleg ujabban egybehivandó gyülést illetőleg igen könnyen lehet segiteni.

Én tehát az antisemita gyülést betiltó határozatoknak csupán azon pontja ellen intézem interpellátiómat, a mely pont a megtartatni szándékolt antisemita gyülést azon okból perhorrescálja, mert az ott tárgyalni szándékolt kérdések „fajgyülölet szitására vezethetnek, melyek tárgyalása tehát a közrend és a közbiztonság érdekében meg nem engedhető."

Én az ezen szavakban kimondott elv törvényességét, helyességét és alaposságát bátor vagyok tagadásba venni; s miután ezzel egy, a jövőre is kihatható veszélyes praecedensnek akarom elejét venni: intézem az igen t. ministerelnök urhoz mint belügyministerhez a jelen interpellátiót.

Tisza Kálmán ministerelnök: Tekintettel az időnek igen előre haladott voltára, csak igen röviden leszek bátor válaszolni a képviselő ur interpellátiójára, válaszolni anélkül, hogy az ő általa fejtetegetett themának vitatásába még csak annyiban is bocsátkoznám, amennyiben beszédjének egy részét hallhattam. Mert egyátalában azt hiszem, hogy a szóbanlevő eljárás megitélése csakis attól függ, hogy a kormány rendelete megfelel-e fenálló törvényeinknek, gyakorlatunknak és azon kötelességnek, melylyel az ország és az abban levő különböző felekezetek, fajok és nemzetiségek közti jó egyetértés fentartása iránt tartozik?

Mult évi szeptemberhóban, midőn egy interpellátió intéztetett hozzám, elmondottam erre vonatkozólag nézetemet. Elmondottam akkor, hogy, ha sajtó utján fejtegettetnek eszmék, az ellen a kormánynak nincs direct teendője; azoknak fejtegetése szabad mindaddig, mig ez a sajtótörvény korlátaiba nem ütközik, akkor pedig ott van a

sajtótörvény ennek megtorlására. De elmondottam ugyanakkor azt is, hogy ismerem kötelességemet bármely oly izgalom irányában, a mely az osztályok, nemzetiségek és hitfelekezetek közt gyülölséget és surlódást idézne elő.

Ezen akkor elmondott és a t. ház helyeslésével találkozott nézetemnek megfelelően jártam el a jelen esetben is. Mert bármint igyekezzék is valaki azt másképen magyarázni, ha gyülés tartása szándékoltatik, ahova mindenki elmehet, de az országban létező egy felekezet, mint ilyen, onnan ki van zárva, ahol a kitüzött czél az, hogy az azon felekezet irányában nálunk eddig csak a sajtó terén észlelt hadjárat átvitessék az utczára, a piaczra: midőn ily gyülekezet tartása czéloztatik, midőn ilyen czélzattal végrehajtóbizottság alakitása vétetik szándékba, csakugyan azt hiszem, senki sem fogja tagadhatni, hogy beáll az eset, amidőn olyemü gyülekezéssel állunk szemben, melynek bevallott egyes egyedüli czélja izgalmat kelteni egy felekezet, egy faj iránt. Mert, már bocsánatot kérek, az izraelitáktól mindazt, hogy felekezetet tegyenek, mindazt, hogy faj legyenek, megtagadni csak mégsem lehet, mert képviselnek ugy fajt, mint ahogy képviselnek hitfelekezetet.

Én tehát t. ház, azt tartom, hogy a főkapitány csak kötelességét teljesitette, midőn az ily czélzattal megtartani szándékolt gyülést, mint egy ilyen izgalomnak első jelenségét megtartani nem engedte. (*Helyeslés.*) S legyen meggyőződve a képviselő ur, — a ki ugy látszik azt hiszi, hogy csakis az izraeliták ellen nem szabad gyülést tartani, — hogy, a mely perczben gyülés tarthatását fogják kérni az izraeliták, — csakhogy nem fogják tenni, — azon czélzatból, hogy hadjáratot inditsanak a keresztények ellen, azt sem fogom megengedni; (*Élénk derültség.*) nem fogom megengedni sem a keresztényeknek az izraeliták ellen, sem az izraelitáknak a keresztények ellen. (*Derültség és tetszés.*)

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Élénk helyeslés.*)

Istóczy Győző: T. ház! Az igen t. ministerelnök ur válaszának több pontjára már interpellátióm indokolásában megadtam a feleletet, nevezetesen arra, hogy a zsidókérdés nem valláskérdés; és hogy, még ha azt mint faji kérdést tekintjük is, annak fejtegetése törvényeink értelmében nem

esik büntető sanctió alá. Az antisemitizmus ma már, amidőn a zsidókérdés, a civilizált államok nagy részében a gyakorlati politika kérdésévé vált, egészen más szempontból birálandó meg, mint tán megbirálandó volt csak pár évvel ezelőtt is; mert a zsidókérdés, ugy amint azt az antisemitizmus érti, ma egy, napirenden levő internationális culturkérdés, a melynek sikeres megoldásától egész nemzetek jóléte függ.

Ennek előrebocsátása után kijelentem, hogy én az igen t. ministerelnök urtól, az interpellátióm indokolásában már fejtegetett mai viszonyaink között, más választ, mint a melyet most hallottunk, nem is várhattam, s nem is vártam.

Nekünk magyar antisemitáknak most már reményünket a közelgő általános képviselőválasztásokba kell helyeznünk és működésünket a választásokra irányoznunk. Ezen alkotmányos jogunk gyakorlása ellen senkinek sem lehet kifogása. Álljanak a választók annak idején a képviselőjelöltek elé, követeljenek tőlük kötelező nyilatkozatot arra nézve is, hogy választóik nézeteinek s óhajainak a zsidó kérdést illetőleg is érvényt szerezni fognak, s akkor a választók megteendették az első lépést arra, hogy a zsidókérdés megoldása nálunk is foganatba vétetni fog.

Amidőn pedig most, interpellátióm indokolásában kifejtett álláspontom folyományául kijelentem, hogy az interpellátiómra adott választ tudomásul nem veszem, elvbarátaimhoz a házában azon szózatot intézem, hogy: Ne csüggedjünk, hanem fel a munkára! Mert mi győzni fogunk, s mienk a jövő!

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Miután a t. képviselő ur arra nézve, hogy tőlem más választ nem várt, hivatkozott az interpellátiója indokolásában elmondottakra: kötelességem egyet megjegyezni, és ez az: hogy mennyire nem értik azt a finom megkülönböztetést, melyet itt a t. képviselő ur az antisemita és a zsidókérdés közt tett, — mutatja az, hogy — pedig egyetemi polgárokról van szó, — a zsidó kérdés és nem az antisemita kérdés megbeszélésére készültek. De még inkább mutatja ezt az, hogy maga a t. képviselő ur most épen utolsó felszólalásában nem antisemita, de zsidó kérdésről beszélt, és annak megoldását helyezi a jövőben kilátásba.

Ezt csak fel kellett hozni annak igazolásául, hogy valóban oly valamiről van szó, a minek az izgalmak terére való átvitelét meggátolni a kormánynak — ennek és minden jövőbeli kormánynak szoros kötelessége. (*Helyeslés.*)

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a ministerelnök ur válaszát tudomásul venni? (*Igen! Nem!*) A kik tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A többség a választ tudomásul veszi.

XI.

A vasvári kérvény.

Az 1881. évi szeptemberhó 24-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Harmadik kötet,
a 119. s köv. lapokon.

59. országos ülés, 1882. februárhó 18-kán Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények IX. és X. sorjegyzékének tárgyalása.

. . . .

Baross Gábor jegyző: (Olvassa a kérvényi bizottság jelentését.) »A vasvári kerület lelkészei: »a keresztények és izraeliták közt kötendő polgári házasságról« szóló törvényjavaslat visszavetését, és az izraeliták egyenjogositását kimondó 1867. XVII. t.-cz. eltörlését kérik.«

Berzeviczy Albert előadó: (egy hosszabb beszéd után ajánlja) a kérvényi bizottság következő határozati javaslatát elfogadásra: (*Olvassa.*)

»Ezen kérvény, tekintettel a keresztények és izraeliták közötti házasságról szóló s tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasitott törvényjavaslatra, ezen bizottságnak adatik ki; a kérelem második részére, vagyis az izraeliták egyenjogusitását kimondó 1867. XVII. törvényczikk megszüntetésére nézve a képviselőház intézkedés szükségét nem látja, s efelől a kérvényezőket a házszabályok 176. §-a értelmében értesiti.« (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: T. ház! Minthogy a jelen kérvény tárgyában felszólalni szándékozom, kérem a t. házat, méltóztassék a kérvény felolvasását elrendelni. (*Halljuk!*)

Elnök: A kérvény, ha méltóztatik kivánni, felolvastatik. (*Halljuk! Halljuk!*)

Rakovszky István jegyző (olvassa): . . . . .

Istóczy Győző: (*Halljuk! Halljuk!*) T. ház! Midőn a jelen kérvény védelmére, mint annak benyujtója szót emelek, lehetetlen, hogy beszédemet egy visszapillantással ne kezdjem.

Másfél hónap mulva teljes 7 éve lesz annak, hogy én, 1875. évi ápril 8-án, e házban a zsidókérdésben először felszólaltam.

A kik az akkori politikai és társadalmi viszonyokat figyelemmel kisérték, s ezek emlékezetükben vannak: azok a 7 év előtti és a mai helyzet között egy igen érdekes párhuzamot vonhatnak.

Ezelőtt 7 évvel a zsidók által Németországon és egyebütt is felidézett »Kulturkampf« kisérteni akart nálunk is, s a ki ezt a szót »zsidó« csak kiejteni merte is, az mint »ultramontán«, vagy »reakczionárius« átok alá vettetett. A zsidót csak »izraelita«, »izraelita polgártárs« névvel volt szabad megjelölni, s az »izraelita« szó mindig a legmélyebb tisztelet s bámulat hangján lőn kiejtve. Azon időben »uzsorá«-ról beszélni annyit tett, mint a nemzetgazdászati tudomány alpháját se ismerni, s középkori bornirtság hirébe keveredni. »A pénz olyan portéka, mint akármely más áruczikk,« — ez volt elfogadott obligát megjelölése az uzsoráskodásnak; »a szabad tőkeképzés«, — e jelszó alatt lett védelembe véve a népnek szabadon üzött törvényes megrablása; »a gyengébbnek az erősebb előtt pusztulnia kell,« — ezen manchesteri elv volt a jelszó, a mely alatt a magyar társadalom egy idegen elem által törvényesen pusztitatott, és pusztitatik ma is. Ezelőtt 7 évvel, a zsidók által előidézett 1873. év előtti pénzügyi szédelgés és az 1873. évi nagy »Krach« kihatása ezer meg ezer, anyagilag feldult család körében érezhető volt, s jó részben érezhető az ma is. A magyar társadalom osztályai ellen egész szemérmetlenül folyt a zsidó lapokban a harcz, hogy azok élhetetlenek, hogy azoknak pusztulniok s más »egészségesebb«, értsd: zsidó elemek számára (*Derültség.*) helyt adniok kell.

Még tovább folytathatnám e rajzot; de elég, ha még csak azt adom mindezekhez, hogy társadalmi politikája azidőben egyedül csak a zsidóságnak volt, a mely előtt a keresztény társadalom érdekei teljesen háttérbe szorultak; s hogy ezelőtt 7 évvel se nálunk, se általában Euró-

pában zsidókérdésnek még senki se hallotta hirét. Pedig ez az akkor még névtelen volt kérdés éppen az időben jutott megérlelődésre.

E zsidós közállapotok, a körülmények sajátszerü összejátszása folytán, a mely körülményeket, ha kényszeritve leszek reá, majd szellőztetni fogom, (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) engem toltak a felszinre, s igy nekem kellett, első izben egy európai parlamentben, a zsidókérdést felvetnem. És daczára minden kinevettetésnek, minden gunyolódásnak, minden megtámadásnak, a melyeknek a zsidóügybeni felszólalásaim alkalmából 7 év óta kitéve voltam: az évek, az események nekem adtak igazat; s azon élénk visszhang, a melyet szavaim az országban, s tán még inkább az ország határain tul, keltettek, igazolja azt, hogy én helyesen itéltem meg a viszonyokat.

1875. óta a zsidókérdés bejárta Európát, s ma már azon a ponton van, hogy a Continens két leghatalmasabb államában: Német- és Oroszországban a kormánykörök komolyan foglalkoznak azzal a kérdéssel, miként oldassék meg radikális módon a zsidókérdés?

A XIX. század soha le nem törölhető szégyenfoltja, gyalázata marad az, hogy a csekély kivételekkel szellemileg és testileg elkorcsosult, maroknyi sacherozó zsidó nép által oly uralmat, sőt terrorizmust engedett magán gyakorolni, mint aminőt ez körülbelül harmincz év óta Európában tényleg gyakorol, s a mely uralmat éppen nem valami nemes fegyverekkel, hanem a raffineria, a kasztszerü szoros összetartás s a legnagyobb részt uzsora, agiotage s más irreális üzletek utján összeharácsolt mérhetetlen kincsek segélyével szerezte meg magának.

Századunk a felvilágosultság századának hirdeti magát; s mindamellett a zsidóság egyik leghatalmasabb fegyverévé vált sajtó utján uralomra jutott zsidó világnézlet mellett, a rendszeresen üzött kárhozatos zsidó praktikák s a zsidóságnak a mi romlásunkra törő politikája fölött egyptomi sötétségben botorkál, a mely egyptomi sötétséget tudvalevőleg szinte a zsidók teremtették.

Századunk a humanitás századának nevezi magát, a mely humanitás jótéteményeit pedig nálunk csak a zsidók élvezik; a zsidók által agyonnyomorgatott és sok vidéken

barommá aljasitott nép e humanitásból ki van zárva. Egy zsidónak tyukszemére se szabad lépni anélkül, hogy a félvilág sajtója veszett lármát ne üssön az »emberietlenség« fölött; (*Derültség. Halljuk!*) de a zsidók a maguk praktikái utján száz- meg százezer családot kiüzhetnek hajlékaikból, apáikról rájuk maradt örökjükből, rabszolgáikká vagy pedig földönfutókká tehetik, a nyomorba, a bünökbe, az öngyilkosságba hajthatják őket: ugyan kinek jut eszébe az ilyes haszontalanságokkal csak bibelődni is, annál kevésbbé pedig itt inhumanitást keresni?

Századunk a türelmesség századának hirdeti magát. A zsidóknak szabad a mi vallási, erkölcsi elveinket, társadalmi szokásainkat, nemzeti, politikai intézményeinket nemcsak kritika, de silány gunyolódás tárgyává is tenni: és ebben senki sem lát türelmetlenséget. De merészelje valaki a zsidóságot, — nem! — csak a zsidó visszaéléseket csak a legenyhébb kritika tárgyává tenni: az már »Intoleranz«.

S ennek a parazita természetü sacherozó félnomád hordának (*Nagy derültség. Hosszasan tartó zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék kifejezéseiben kissé óvatosabbnak lenni. (*Derültség.*)

Istóczy Győző: Tehát annak, a minek mondtam, Európa kardcsapás nélkül, megkötött kezekkel és lábakkal szolgáltatta ki magát.

Szerencsére azonban a zsidóság ezen legujabb aranykora, daczára a napjainkban kifejtett kétségbeesett erőfeszitéseinek, Európában végéhez közeledik, Izrael csillaga hanyatlóban van. (*Derültség a szélsőbalon. Mozgás.*) Nem tudom, t. ház, vicczeket mondok-e és annak nevetnek, vagy a tárgyat tartják nevetségesnek? Ha az első áll, örülök neki, de ha a másik áll, azt sajnálattal constatálom. (*Egy hang a szélsőbaloldalon:* A tárgyat!) Az »Alliance israélite universelle« által ügyesen befolyásolt nagyhatalmasságoknak berlini congressusa már nem birt annyi hatalommal, hogy a kis Romániát az általános zsidóemanczipáczió keresztülvitelére kényszeritse. Sőt majdnem egy időben a berlini congressussal, indult meg épen ennek székhelyén, Berlinben s hamarosan egész Németországon az antisemita mozgalom, mely a lefolyt 1881. évben Oroszországban meglehetős drasztikus visszhangot nyert.

És ha valahol, ugy Muszkaországban fog legelőbb s legkönnyebben foganatba vétethetni a zsidókérdés radikális megoldása. (*Derültség.*) Ott nem létezik parlamenti kormányforma, következőleg ott nincsenek a hatalomért küzdő politikai pártok sem, a melyek a zsidók szavazatáért ezek magas kegyeit hajhásszák, s e viszonszolgálat fejében saját nemzetüket a zsidóságnak kiszolgáltatják. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Én csak általában beszélek az európai államokról. Ott csak egy rövid czári ukázra van szükség, és a három-négy millió főnyi muszkaországi zsidóság kezébe fogja a vándorbotot, s megy ahova neki tetszik. Hihetőleg bennünket fognának szerencséltetni ezek a legujabb »izraelita polgártársak«, hisz mi őket tárt karokkal fognánk fogadni, csak kegyeskednének neveiket megmagyarositani. S valóban, Oroszország nem üzhetne gonoszabb játékot a mi elzsidósodott politikai köreinkkel, mint, ha az általa esetleg meginditandó zsidó népvándorlást a mi határaink felé terelné. De a dolognak a másik oldalát tekintve, ez esetben tán a mi szabadulásunk órája is ütne, mert e sáskasereg megjelenése észretéritené a mi »Bildungs-Philister«-einket is, a kik még ma is a »bon-ton«-hoz tartozónak tartják philosemitáskodni.

Addig is azonban, mig ez a Deus ex machina előállana: jelszavunk legyen az, hogy: »kérjetek és megadatik, zörgessetek és megnyittatik.«

Ezen elvet követi a jelen kérvény is, a mely a ház elé került első tiltakozás az elhamarkodva behozott zsidóemanczipáczió és a zsidóság beolvasztásának sysiphusi munkáját tervező zsidóházassági törvényjavaslat ellen.

Amint én e ház tagjai nagy részének hangulatát ismerem: a keresztények és zsidók közti polgári házasságról szóló törvényjavaslat sorsa e házban már előre megpecsételve van, s az előreláthatólag visszavettetni fog.

De, ha e hozandó határozattal egyszer constatálva lesz az, hogy a zsidó kasztnak a nemzettestbe való beolvasztása iránti reményt a képviselőház s igy a nemzet végkép feladta: ugy előáll az a kérdés? Quid tunc? Mi történjék tehát ezen, a nemzet testén élődő idegen elemmel?

A most emlitett törvényjavaslat visszavetésének okvetlenül kiindulási pontjául kell szolgálnia egy, az eddigi-

től eltérő uj zsidóügyi politikának, a melynek első czélja kell, hogy a tizennégy évvel ezelőtt behozott zsidóemanczipáczió eltörlése legyen, a mely zsidóemanczipáczió behozatalakor tudvalevőleg szinte az volt a balhiedelem, hogy az az összeolvadást magával fogja hozni.

Hogy mennyire felelt meg a zsidóemanczipáczió a hozzá kötött várakozásoknak, azt látjuk ma, midőn a magunk emanczipáczíójáért kell elkeseredett küzdelmet vivnunk, nekünk, már t. i. azoknak, a kik nem tartják czélirányosabb dolognak, a veszély elől a bölcs hallgatás spanyolfala mögé menekülni, vagy pedig, a zsidók kegyeinek megszolgálása czéljából, a zsidó-patronusok csapatába önkéntesnek beállani.

Hogy mennyire időszerü e kérdéssel végre valahára komolyan foglalkoznunk: arra nézve a legutóbbi népszámlálás adatai is elégséges indokul szolgálhatnak.

Ugyanis Magyarország és Erdélynek (Horvátország és a volt katonai határőrvidék kivételével) az 1869. év végén volt 13.561,245 főnyi összes lakossága tizenegy év alatt, az 1880/81-ki népszámlálás szerint, csak 13.728,622 főre emelkedett, vagyis csak 167,377 fővel, s igy csak $1._{21}\%$-kal szaporodott, a mely szaporulati arány, egybevetve például Németország, Anglia és Oroszország szaporulati viszonyaival, ahol a lakosság évenkint 1%-kal növekedik, már magában véve is kétségbeejtő szaporulati aránynak mondható. S ezen tizenegy év alatti 167,377 léleknyi összes szaporulatból egyedül magára a zsidóságra 82,494 lélek esik, a kiknek száma a mondott 11 év alatt 542,186 főről 624,680 főre emelkedett. Tehát, mig az 1869. év végén volt 13.019,059 főnyi nem-zsidó 11 év alatt csak 84,883 fővel, vagyis csak $0._{64}\%$-kal szaporodott, addig az 1869. év végén volt 542,186 zsidó 82,494 fővel, vagyis $13._{20}\%$-kal szaporodott, s igy a zsidók szaporodása $20._{62}$-szer, vagyis közel 21-szer nagyobb volt, mint a nem-zsidó lakosság szaporodása.

Általánosan elismert nemzetgazdasági elv az, hogy a kedvező vagy kedvezőlen nemzetgazdasági viszonyokkal a lakosság szaporodása vagy fogyása karöltve jár. Az országos statisztikai hivatal főnöke részéről legközelebb közrebocsátott összeállitások alapján most felhozott hiteles számadatokból következik tehát, hogy

1. a létező közgazdasági viszonyok a keresztény lakosságra nézve ép oly kedvezőtlenek, mint fölötte kedvezők a zsidó lakosságra nézve;

2. hogy a zsidó lakosság erős szaporulata megforditott arányban áll a keresztény lakosság gyenge szaporodásával; és

3. hogy a kétféle lakosság szaporodásának e kétféle törvénye mellett a keresztény lakosság állapota évrőlévre sulyosabb lesz.

Hanem azért a t. kérvényi bizottság a zsidókérdésben »intézkedés szükségét nem látja.« (*Derültség.*)

Sokan tán abban a hiszemben lehetnek, hogy a minap a ház elé terjesztett uzsoratörvényjavaslat törvénynyé válta a zsidóság által okozott bajokat, ha nem is egészen, de legalább nagy részben megszüntetni fogja. Ez azonban téves nézet; mert az uzsoráskodás és a korcsmai könnyü hitelezés csak kettő a számtalan zsidó praktika közül; s Ausztria és Németország példái eléggé tanusitják, hogy az uzsoráskodást a zsidók a szigoru uzsoratörvény daczára is javában üzik; hol van ugyanis az a törvény, melyet a zsidó ki nem játszik vagy meg nem kerül? De Németország még más tekintetben is példakép áll előttünk; ott ugyanis az uzsoratörvény már az 1880-ik év közepén életbelépett, és mit látunk? Azt, hogy éppen az 1880. év nyarán jött ott teljes hévvel folyamatba az antisemita mozgalom.

Hanem hát, mindezek daczára, a t. kérvényi bizottság a kérvény 2-ik pontjára nézve »intézkedés szükségét nem látja«. Méltán sajnálhatja az ország a t. kérvényi bizottságot gyenge szemei miatt. A t. kérvényi bizottság miatt ott lehetnek a rendszeresen folytatott köztudomásu zsidó üzelmek, a melyek ellenében hiában állanak, ha ugyan állanak, a §-ok a törvényczikkekben. Ott lehetnek például: az uzsora s a maszlagos nadragulyás és vitriolos pálinkamérés; a fuchsinos bor és homokos liszt; mindennemü és fajtáju csalások és a hamis bukások; a hamis mérlegek és népfosztogatás; az iszákosság terjesztése és döglött marha husának kimérése. (*Derültség.*) Többen mulattatónak találják ezeket, pedig a kiken ezen üzelmek elkövettetnek, azokra nézve igen szomoru kimenetelüek szoktak lenni (*Ugy van!*); fehérrabszolgakereskedés s nép-

demoralizáczió és korrupczió; hivatalnokok megvesztegetése és a Talmud alapjáni hamis eskü; hamis tanuskodás és hamis tanuk toborzása; orgazdaság és talmi aranynak valódi arany helyett árulása; (*Hosszas derültség.*) jól bebiztositott termények és épületek felgyujtása és biztositási ügynöki üzelmek; (*Ugy van! Ugy van!*) ratenbrief-üzelem és tantus-pénzeknek körmöczi aranyok helyett kiadása, (*Derültség.*) váltóhamisitás és Amerikába szökések; (*Ugy van! Ugy van!*) a katonáskodás alól való kibuvások s állami jövedékcsonkitások; kasza-kapától való irtózás s a kereskedelem monopolizálása; liczitácziókon való összejátszások és különféle sápok; (*Derültség.*) kifizetett adósleveleknek vissza nem adása és kifizetett adósságok ujra való követelése és behajtása; (*Mozgás.*) kereszténységgunyolás és kulturkampfoskodás; a keresztény felekezeteknek s a különféle nemzetiségeknek egymás ellen hecczelése; ármányok és intrigák, zsidóboszuállás, börzejáték és plutokratia, közvéleménygyártás és revolverjournalistika, (*Ugy van! Derültség.*) népbolonditó frázisok és népnyomor, gründerség és liquidáczió, syndikátusok és prospektek, svindli és krach sat. sat. (*Ugy van!*) Mondom: ott lehetnek mindezen, a legtöbb esetben megtorolatlan, mert a mai viszonyok közt megtorolhatlan zsidó üzelmek és visszaélések, a melyeknek átka alatt pusztul a nép jóléte, s pusztul, vész maga az ország népe: — hanem azért a t. kérvényi bizottság »intézkedés szükségét nem látja«.

Azt mondják, hogy a jogegyenlőség korszakát éljük, s hogy a törvények a zsidókra is szólanak. Sok esetben igenis szólnának: a theoriában, de a gyakorlatban máskép áll a dolog. Azon nem-zsidók, a kik valamely zsidóval, s legyen az bár a legutólsó rongyszedő zsidó, egyszer életükben kikötöttek, legyenek ezen nem-zsidók akár magán személyek akár közhivatalnokok, mig csak élnek, megemlegetik azt a pillanatot, a melyben erre a boldogtalan lépésre elhatározták magukat. Mert hát minden egyes zsidó háta mögött ott áll az illető városnak vagy vidéknek, s ha kell, az egész országnak, s ha ez sem elég, az egész világnak a zsidósága, pénzükkel, befolyásukkal, sajtójukkal. A zsidók solidaritásban állanak egymással: (*Ugy van! Ugy van!*) egy mindnyájáért s mind-

nyája egyért; s még a rablógyilkos zsidót is kiszabaditani törekednek a törvény karjai közül, feltéve, hogy a bűntettet goj-on vagyis keresztényen követte legyen el. Az ilyen ismeretes zsidó összeröffenéseknek . . . (*Derültség.*) A képviselő urak ezt mulattatónak tartják, pedig nem kivánom, hogy a képviselő urak közül valaki azon helyzetbe jusson, mint a melyről szólok, —

Ugron Gábor: Az ily kifejezéseken, hogy »összeröffenés« talán csak szabad nevetni.

Istóczy Győző: ... aztán az az eredménye, hogy a zsidóval a napnál világosabb jogalapon kikötött keresztény ember a legtöbb esetben nemcsakhogy nem érvényesitheti kétségtelen jogát, de sőt lassankint azt veszi észre, hogy egy oly hálóba keveredett, a mely hálóból ép bőrrel ugyan ki nem menekül; s még szerencsés embernek tarthatja magát, ha a zsidó helyett felülrá még őt be nem zárják. (*Derültség.*) S éppen a zsidók ezen taktikájának következménye az a csöndes terrorizmus, melyet a zsidóság társadalmunk felett gyakorol.

A zsidókkal szemben tehát nekünk keresztényeknek nincs jogegyenlőségünk; mert a zsidók, a fennálló theoretikus és formai jogegyenlőség mellett, az ő kasztszerü társadalmukkal tényleg privilegizált állást foglalnak el, államot az államban képeznek, a mely tényleges zsidó privilegiumok csak akként szüntethetők meg, ha ezen zsidó privilegiumok törvényes alapját: az 1867. évi XVII. t.-czikkel behozott zsidóemanczipácziót megszüntetjük. S ezt czélozza a jelen kérvény is.

Hogy az eddig elmondottak után a t. előadó ur által tett hivatkozás a jogegyenlőségre, a polgári szabadságra, a társadalmi és állami jogokra, minő értékkel bir, azt felesleges mondani. E szólamok még hatékonyak lehettek a 60-as, sőt tán még a 70-es években is, de ma már mindenkinek felnyilhattak a szemei a szomoru valóság előtt, a mely szomoru valóságot a Potemkin festett falvaihoz hasonló frázisok többé nem maszkirozhatják.

Igenis, t. előadó ur, mi a jogegyenlőség, a polgári szabadság, a társadalmi és állami jogok nevében követeljük a zsidó privilegiumok megszüntetését.

Mivel pedig ilyen fontos kérdés csak előleges tanulmány és előkészités után oldathatik meg sikeresen, ennél-

fogva bátor vagyok a következő határozati javaslatot terjeszteni a t. ház elé, kérvén, méltóztassék a kérvényi bizottság határozati javaslatának mellőzésével, az általam és aláiró társaim által beterjesztett határozati javaslatot elfogadni.

Baross Gábor jegyző: (*olvassa:*)

Határozati javaslat. Ezen kérvény, tekintettel a keresztények és zsidók közötti házasságról szóló s tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasitott törvényjavaslatra, ezen bizottsághoz, — a kérelem második részére, vagyis a zsidók egyenjogusitását kimondó 1867. XVII. törvényczikk megszüntetésére nézve pedig, a kérdés tanulmányozása végett, az igazságügyi s a vallás- és közoktatásügyi ministereknek adatik ki. — Beadja Istóczy Győző (és 16 társa).

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! Kötelességemnek tartom (*Halljuk! Halljuk!*) az elmondottak után a kérvényi bizottság jelentése kapcsában egy pár szót a magam részéről is szólani. (*Halljuk! Halljuk!*) Egy pár rövid szót csak, mert azt hiszem, sem nem szükséges, sem nem váratik a t. ház kebelében, hogy minden részleteiben, nyomról-nyomra kövessem a kérvényi bizottság véleményével szemben, az ellenindítványt beadott képviselő urnak beszédjét.

Én csak egy pár rövid figyelmeztetést kivánok tenni. (*Halljuk! Halljuk!*) Én a magam részéről nagyra becsülök minden nemzetet, de a t. képviselő ur által példányul felállitott nemzeteknek ez ügyben követett eljárását illetőleg kénytelen vagyok megjegyezni, hogy Oroszországnak azon dicső eljárását, a mely ott az izraeliták irányában követtetik, és azon dicsőséget, hogy ott egy czári ukáz elégséges valaminek elrendelésére, és hogy ott nincsenek egymással tusakodó parlamenti pártok, nemcsak nem irigylem, de azokat, a mik ott történnek, követendő például el nem is fogadom. (*Általános helyeslés.*)

Igen nagyrabecsülöm sok tekintetben a nagy német nemzetet, (*Halljuk! Halljuk!*) de hogy annak kebelében szintén jönnek időnkint beteges mozgalmak is létre, annak éppen mi magyarok vagyunk most legközelebb tanui és tapasztalói. (*Ugy van! Ugy van!*) Azt tehát, hogy, mert ott valami történik, mi is ugy tegyünk, el nem fogadhatom. (*Általános helyeslés.*)

A második, a mit megjegyezni kivánok: én nem hiszem, hogy legyen valaki, a ki azt mondaná, hogy az izraeliták, vagy hogy a képviselő urnak tessék, a zsidók, nem üznek uzsorát soha, nem mennek schwindlbe soha, nem részesek egy krach létrehozásában soha. Senkisem mondja. De viszont igazságosan senkisem mondhatja azt sem, hogy uzsorát nem üznek keresztények, hogy schwindlt nem üznek a keresztények, és hogy krachokat nem okoznak a keresztények is. (*Tetszés.*) Hiszen az én tudtomra azon meglehetősen erős börzezavar, a mely ma Európa egy részében uralkodik, talán nem éppen a zsidóktól vette eredetét, hanem olyanoktól, a kik a zsidóellenes törekvéseket aláirják. (*Derültség.*)

A harmadik, a mit megjegyezni kivánok a következő: A t. képviselő ur azt mondja, hogy nem jogegyenlőségről van itt szó, itt privilegium van, mert a zsidók ellenében hiába van az egyenlő jog, azt keresztény ember nem érvényesitheti. Ez, t. ház, mindenesetre oly állitás, a melynek bizonyitása nehéz volna.

Istóczy Győző: Szolgálok bizonyitékokkal.

Tisza Kálmán ministerelnök: Egyes esetekkel szolgálhat zsidóval szemben, és kereszténynyel szemben is. De hála Istennek, nehéz a bizonyitás, vagy lehetetlen. Mert ugyan kérdem, hát mik volnánk mi, ezen hazának 13 millió lakosa, hogyha mi egyenlő törvények mellett nem tudnánk egyenjogosságunkat érvényesiteni 600,000 lélekkel szemben? Ez reánk sütné a meggyaláztatás bélyegét, ha be lehetne bizonyitani.

Én, t. ház, megigértem, hogy csak egy pár megjegyzést teszek; igéretemet meg is tartom. Nem tehetek róla, hogy én is azon gyanuba jövök, hogy a zsidó üzelmek védelmére, azon — nem tudom kiknek — seregébe szegődtem, amint a képviselő ur szives volt azokat nevezni, a kik az ő nézeteit nem pártolják. Nem törődöm vele, ha azzal fog vádolni, ugy mint vádolta e háznak minden pártját, hogy, mert parlamentarismusunk van, a szavazatok kedvéért teszünk olyat, a mi hazánknak veszedelmet okoz. Sajnálom, ha ez a meggyőződése, nem tehetek róla, s nem gondolhatok vele. Hanem miután az én meggyőződésem az, hogy Magyarország egy nagy, helyes és jövőjére nézve fontos diadalt aratott, midőn hosszu év-

tizedek küzdelme után ki tudta törülni törvénykönyveiből azon igazságtalanságot, mely rejlett abban, hogy lakosainak egy része, vallása miatt, a politikai jogokból ki volt zárva, — azt tartom, hogy hazafiui kötelességet teljesitek, midőn tiltakozom az ellen, hogy ezen, annyi küzdelem után helyesen megtett lépés visszacsinálása iránt bármely oldalról is még csak a látszat is mutatkozzék. (*Helyeslés.*)

Éppen azért, mert én azt tartom, hogy ennek még csak látszata sem szabad, hogy a képviselőházat nyomja, fogadom el a magam részéről a kérvényi bizottság javaslatát, mely nem tartja szükségesnek e kérdésben a tanulmányozást, hanem azt egyszerüen elutasitja. (*Helyeslés és tetszés. Felkiáltások: Szavazzunk!*)

(Többek felszólalása után:) . . . .

Elnök: T. képviselőház! Szólásra többé senki sincs feljegyezve. Szavazás előtt, ha szólani kivánnak, szó illeti még a bizottság előadóját és az ellenindítvány beadóját. Az előadó ur nem kiván szólani.

Istóczy Győző: T. ház! (*Felkiáltások: Eláll! Másrészről: Halljuk! Halljuk!*) Az idő előrehaladottsága miatt igen rövid leszek, s azért nem szándékozom reflectálni mindazokra, a miket az előttem szólottak felhoztak; csupán R. és A. képviselő urak szavaira fogok egy pár megjegyzést tenni. R. képviselőtársamnak csak azt mondom, hogy: nulla regula sine exceptione, és hogy: a kivétel csak az általános szabályt erősiti meg.

A. képviselő ur beszélt arról, hogy miket kellene nekünk nem-zsidóknak tennünk, hogy a zsidósággal konkurrálhassunk. Erre t. képviselő ur én azt mondó vagyok, hogy mi a zsidósággal a mi atomizált és meghasonlott társadalmunk mellett versenyezni képesek nem vagyunk, mert mi egy kompakt testet képező és teljes egyértelemben működő kasztával állunk szemben. Azért a mi társadalmunknak azt prédikálni, hogy iparkodjék versenyezni a zsidósággal, sőt azon tul is tenni, annyit tenne, mint ha a vakot arra akarnánk kapacitálni, hogy csak meresse jól a szemeit, majd látni fog.

A mi pedig a t. képviselő ur által nekünk javasolt összetartást illeti, erre nézve a t. képviselő ur eljárása a legfényesebb illusztráczió, a ki ellenem támad akkor,

amikor én a keresztény-magyar nép érdekeit a zsidósággal szemben védelmezem.

Egyébiránt, ha a körülöttünk levő államokban, — s itt nem értem sem az oroszországi zsidóüldözéseket, sem a németországi antisemitikus mozgalmat, hanem értem az ottani kormánykörökben levő mozgalmakat, — mondom, ha Németországban és Oroszországban a kormánykörök a zsidókérdést tüzetesen tanulmányozzák, sőt a kis Románia ezen a tanulmányozási stádiumon is már rég tulesett, amennyiben, daczára az európai areopág határozatának, az általános zsidóemancipátiót még ma sem vitte keresztül: nem látom be, hogy a magyar kormánykörök miért ne foglalkozhatnának ezen, nemzetünk életébe oly mélyen belevágó kérdéssel? Nekünk a kor áramlatával szinte usznunk kell, mert különben ez az áramlat elsöpör bennünket.

A mi pedig határozati javaslatomat illeti, az oly enyhe fogalmazásu, oly mérsékelt irányu s oly szerény óhajtást foglal magában, hogy azt még a legmérsékeltebb irányuak is bátran elfogadhatják.

A tanulmányozás maga még nem praejudikál a végleges határozatnak; ez, a tanulmányozás eredményéhez képest, a kérvénynyel szemben lehet igenlő vagy tagadó. A t. ház pedig ezen kérvénynek a vallás- és közoktatásügyi s az igazságügyi minister urakhoz való utalása által még egyátalán nem foglalt állást a zsidókérdésbeni teendőkre nézve. Ugyanazért ismételve kérem a t. házat, méltóztassék határozati javaslatomat elfogadni. (*Felkiáltások: Szavazzunk!*)

Elnök: T. ház! A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a szavazás. Az első kérdés lesz, elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság által e tárgyra nézve beadott határozati javaslatot, igen vagy nem?

Ha az elfogadtatik, akkor az Istóczy Győző képviselő ur elleninditványa elesett; ha pedig a kérvényi bizottság javaslata el nem fogadtatik, akkor azután felteszem azon második kérdést, hogy elfogadja-e a t. ház Istóczy Győző képviselő ur inditványát, igen, vagy nem? Ha a t. ház a kérdésnek ekkénti feltevését elfogadja, következik a szavazás. (*Helyeslés*).

Tomcsányi László: T. ház! (sat.) . . . .

Elnök: A t. ház bölcseségétől függ a kérdést külön is választani, de megvallom, szemben azon körülménynyel, hogy a tulajdonképeni elleninditvány csupán a második részre vonatkozik, mert az elsőre nézve nincs elleninditvány beadva, azt hiszem egy szavazással el lehetne dönteni a kérdést. (*Helyeslés.*) A kérdés tehát ugy fog feltétetni, amint javaslatba hozni bátor voltam.

Rakovszky István jegyző: (*Olvassa a kérvényi bizottság és Istóczy Győző határozati javaslatát.*)

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a kérvényi bizottság határozatát elfogadni, igen vagy nem? (*Felkiáltások: Igen! Nem!*) Kérem azokat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadta, és igy Istóczy Győző ur határozati javaslata elesett.

XII.

Tisza-Eszlár.

Az 1881. évi szeptemberhó 24-ére hirdetett ország-gyülés képviselőházának naplója.

Hatodik kötet,
a 33. s köv. lapokon.

110. országos ülés, 1882. májushó 24-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző és Irányi Dániel interpellátiója. . . .
. . . .
. . . .

Elnök: . . . Eszerint a napirend meg levén állapitva, Istóczy Győző képviselő ur fogja interpellátióját megtenni.

Istóczy Győző: T. ház! (Egy) t. képviselőtársam a tegnapi ülés folyamán elmondta egy keresztény leánynak Tisza-Eszláron egy zsidó sakter által történt meggyilkoltatása esetét. Ugyanezen ügyre vonatkozólag én a tegnapi postával a következő levelet vettem: (*Olvas.*)

»Igen t. képviselő ur! (*Felkiáltások: Ki az aláiró?!*) Azt nem nevezem meg! (*Tovább olvas.*) Egy hallatlan és vérlázitó eseményről kivánom röviden értesiteni, illetve inkább nagybecsü figyelmét felhivni, mely mig egyrészt teljes világitásba helyezi képviselő urnak a zsidósággal szemben kifejtett s a nemzet és haza javára irányuló jogosult törekvéseit, ugy másrészről illusztrálja ezen aljas és teljes megvetést érdemlő nép (*Mozgás.*) fanatizmusát, fajgyülöletét és a magyar haza és nemzet anyagi ugy, mint erkölcsi megsemmisitésére törekvő bünös czélzatait.

A »Magyar Állam« ez idei május 20-ki száma Szabolcsmegyéből, Tisza-Eszlárról egy közleményt hoz az ottani kath. lelkész tollából ezen czim alatt: »Egy leány

eltünésének titokzatos esete«, melyben többi között szórul-szóra ez áll:

»Ezelőtt öt meg egy fél héttel egy 14 éves leány, ki özvegy édes anyjának szomszédjánál szolgált, a zsidó polgártársak husvét ünnepének előszombatján, f. évi ápril 1-én, fényesen ragyogó napnak déli 12 órájakor a belfaluban lakó róm. kath. kereskedőnél tett néhány krajczár áru vásárlás után, a mintegy egy negyed órányira fekvő s velünk egy községi testet képező Ujfaluba hazafelé igyekezvén, a két falu közötti nagy térségen, közel a zsidótemplomhoz, távol a Tiszától nyomtalanul eltünt.« — Ez a tény.

Elmondja azután, hogy több idegen metsző — sakter — jelent meg akkor Eszláron az ünnepekre, s egész éjjel a zsinagógában foglalatoskodván, megölték a szegény leányt és testét a Tiszába dobták.

A legelső tanu lett erre nézve a metsző — sakter — saját gyermeke. Egész Szabolcsban nagy emiatt az elkeseredés és ingerültség ezen átkos viperafajzat ellen, (*Mozgás.*) és ha sikerül a zsidóknak — a mitől sokan tartanak is, — pénzükkel az ügyet elnyomni, akkor ki fogja meggátolni az elkeseredés és boszu indokolt kitöréseit? Pedig tarthatunk tőle, hogy a zsidó pénzhatalom, mely máris sürög-forog Nyiregyházán ez ügyben, elfojtja az egész ügyet.

Uram! Ajánlom ezen ügyet hazafiui nagybecsü figyelmébe. Legyen kegyes az egész ügyről bővebb értesülést venni; s miután ez máris törvényszéki vizsgálat tárgyát képezi, és a községi elöljáróság vizsgálatában tanuk által már be is igazoltatott, tehát világos, hogy ezen vérlázitó zsidó merénylet nem koholmány. De a mai időben Magyarországon, fájdalom, pénzzel még a megtörtént dolgot is lehet meg nem történtté tenni.

Talán lesz hatása a törvényszéki vizsgáló biró urakra annak, ha a sajtó és a nyilvánosság őrei egy kissé figyelemmel kisérik ezt az ügyet, mely megérdemli azt, hogy példás és a legszigorubb büntetésben részesüljön, ugy a kedélyek lecsillapitása, mint az igazságszolgáltatás érdekében. Hazafiui üdvözlettel, tisztelő elvtársa (Aláirás —).« (*Felkiáltások: Halljuk az aláirást!*)

Igy a levél, a melyben közölt adatokat illetékes ol-

dalról nyert informáczió alapján oda egészithetem ki, hogy a meggyilkolt keresztény leánynak neve Solymosi Eszter, a gyilkossággal vádolt zsidó sakter neve pedig Schwarcz Salamon.

Továbbá értesültem arról is, hogy alapos kifogás alá esik Szabolcsmegye felső-dadai járása szolgabirájának és a nyiregyházi törvényszéknek ez ügyben követett magatartása. Ugyanis a szolgabiró, kihez a meggyilkolt leány anyja panaszra ment, hogy gyermeke a zsidóság révén eltünt, az anyát panaszával a nyiregyházi törvényszékhez utasitotta, ahelyett, hogy az elővizsgálatot kötelességéhez képest nyomban teljesitette volna. A törvényszék a panaszos anyát viszont a szolgabiróhoz utasitotta, s igy törvényszék és szolgabiró illetékességi kérdést csinálva a dologból, a vizsgálat csak hetek mulva lett meginditva.

T. ház! Lehet, hogy itt csak egyszerü gyilkosság esete forog fen, ember által emberen elkövetve. De nincs kizárva az a lehetőség sem, hogy itt a kereszténynek mint kereszténynek, zsidó mint zsidó által vallási czélból való meggyilkoltatása forog szóban. (*Ellenmondás balfelől.*) E gyanut fokozza azon körülmény, hogy a gyilkosság a zsinagógában, közvetlenül a zsidó husvéti ünnepek előtt egy, a rituális ölésre hivatott hitközségi sakter által lett végrehajtva. (*Derültség.*)

Mióta a kereszténység fenáll, a keresztény népek öntudatából sohasem tünt el végkép a zsidók irányában az a gyanu, hogy a zsidóknak — itt persze csak az orthodoxok értendők — husvéti szertartásaikhoz keresztény vérre van szükségük. Fenáll pedig e népgyanu daczára annak, hogy a zsidók égre-földre esküdöznek, hogy ez alaptalan rágalom.

Alapos-e ez az évezredes népgyanu vagy sem, én itt nem kutatom; csak mint tényt konstatálom.

Ez ügyre vonatkozólag Rohling Ágost, a prágai egyetem jelenlegi tanára, »Der Talmudjude« czimü művében ezeket irja:

»Hogy a gyilkossági fejezettel itt végezzek, röviden tudósitok itt Tamás kapuczinus atyának 1840. évben Damaskusban történt meggyilkoltatásáról. Laurent franczia iró különös módon rendkivül ritkán találhatóvá vált könyvében, a melynek eltünését a Fáma titoknak mondja,

»Affaires de Syrie« czim alatt a Párisban, a külügyministeriumban levő aktákból a pert szó szerint lenyomatta. »Tamás atya — irja Laurent — egyuttal orvos is volt. 1840. február 5-kén őt szolgájával együtt a zsidóvárosrészbe menni látták; 6-kán a basa orvosánál volt ebédelendő. Ő azonban nem jött, s a zárda részéről már hiába kutattak utánna. A franczia konzul kezébe vette az ügyet, s legelőször is kideritette azt, hogy a zsidó városrész borbélya koromsötét éjnek idején Harari zsidó kereskedőhöz hivatott. Továbbá kiderült, hogy a borbély ott Tamás atyát megkötözve a padlón találta s felhivatott őt megölni; eleinte vonakodott ezt tenni; azonban fenyegetések által megfélemlitve, reá engedte magát venni a gyilkosságban közreműködni. Harari mérte az első csapást, egy másik zsidó a másodikat, a melynek a halál lett a következménye; erre a hust a csontokról leválasztották, ezeket szétzuzták s egy kloakába dobták; meg is találták ott a csontokat a szakállas volt állnak egy darabjával, egy darab fejbőrrel, a mely még a tonzura jeleit mutatta — s a Damaskusban mindenki előtt ismeretes volt vörösszegélyü sapkájával együtt Tamás atyának. Tamás szolgáját is meggyilkolták, hogy ne legyen vádló. Az elfogottak közül hét zsidó kereskedő bevallotta a büntettet és kivallották azt is, hogy a főrabbi néhány nappal korábban értésükre adta, hogy keresztény vért kell szerezni a közelgő husvétra. Emellett fontossággal bir annak a megjegyzése, hogy a vádlottak magánfogságban voltak, külön-külön hallgattattak ki, s egymással a legcsekélyebb körülményekre nézve is egyezően vallottak. Egész Európa izraelitái mozgalomba jöttek, hogy a halálitéletet megsemmisitsék s a felmentést kieszközöljék. Keserüen panaszkodtak azon vád fölött, hogy ma még lehet vallás, a mely embervért kiván. De ha a zsidó testvéreket Damaskusban ártatlanoknak tartották, miért nem szerezték be ártatlanságuk bizonyitékait? Miért ajánlottak a franczia és osztrák konzulátusok valamennyi tagjának pénzösszegeket és értékes ajándékokat? A kinek részén az igazság van, annak nincsen szüksége vesztegetésekre. (*Közbeszólás: Hát a választásoknál!?*) A franczia konzulátus kanczellárjának a zsidók 200,000 piasztert, egy ügyvédnek pedig 500,000 piasztert kináltak sat. Minekutánna

minden hiába volt, Crémieux — az »Alliance israélite universelle« későbbi megalapitója, — nagy kiérettel a Keletre utazott, s egyszersmind Angliától támogatva, Mehemed Alitól egy fermánt eszközölt ki, a melyben ez állt: »Crémieux és a mozaizmus követőinek küldöttei kivánságából megtudtuk, hogy ők a fogságban levők kiszabaditását óhajtják; s mivel illetlen dolog lenne oly nagy számu európai lakosság kivánalmát nem teljesiteni, elrendeljük a fogva levők szabadon bocsátását.« Ez a fermán nem szól az utólag kiderült ártatlanságról, hanem szól csak a fejedelem akaratáról Európa nagyszámu zsidó lakosságának kérelme alapján. Miért nem sürgette Crémieux a per revizióját, hogy az ártatlanság mindenkinek a szemei előtt világos legyen? Az egész Kelet meg van győződve a zsidók bünösségéről, de az erőhatalom és a zsidók pénze hatalmas tényezők.« (*Felkiáltások: Elég lesz már!*) Igy Laurent, a kinek könyve fölött a zsidó sajtó egész a mai napig mélységesen hallgat.

»Továbbá egy katona gyermekének 1831-ben történt meggyilkoltatása ügyében Pétervárott lefolyt bünperből a következő derült ki: a birák ketteje, a zsidók által, babonás czéljaikra végbevitt gyilkosságot bebizonyulva látta, egy biró a zsidók bünösségét teljesen kideritve látta, azonban a büntetést enyhittetni vélte, mert a zsidók azon hitben követték el a tettet, hogy ezzel Istennek szolgálnak; egy biró valamennyi vádlottat bünösnek találta, de szintén büntetés-enyhitést akart; az ötödik biró, tekintettel a felfedezett körülményekre, meg volt győződve, hogy a zsidók közt vannak eltévelyedettek, a kik még most is elkövethetnek ilyen büntetteket, de a fenforgó esetben nem látta bebizonyitottnak a tényt; mig a főügyész a két első biró véleményén volt. A per vége az lett, hogy a birodalmi tanács bizonyitékok elégtelenségéből fölmentette őket.«

Elnök: A képviselő urnak joga van a tárgyra tartozó idézetet felolvasni, de kérem, ne méltóztassék egy irótól ennyit idézni. A háznak szokása, a mi helyén is van, hogy az idézetet meghallgatja; de mikor a kedélyek felingerlésére vezető ilyen idézetek olvastatnak, mégis helyesebb volna, ha a képviselő ur nem folytatná, hanem tisztán saját nézeteit adná elő. (*Élénk helyeslés.*) Méltóz-

tassék elhinni, hogy ezen felolvasott idézet azáltal, hogy a képviselő ur itt elmondja, sulyban nagyon nyer, és sokkal nagyobb hatással van kifelé mint különben lenne; (*Felkiáltások: Ugy van!*) mert a legtöbben nem azt mondják, hogy ezek ezen vagy azon kutfőből valók, hanem azt mondják, hogy a képviselő ur a képviselőházban mondotta el. (*Felkiáltások: Ugy van!*)

Mikor ily kényes természetü dologról van szó, és mikor a tényállás, mint a képviselő ur maga is mondta, megvizsgálva még nem levén, kétes: akkor a kedélyeket ennyire felingerelni egyáltalában nincs helyén. (*Élénk helyeslés.*)

Istóczy Győző: Azonnal végére érek idézeteimnek, csak egy kis türelmet kérek még.

Rohling végül idézi Mousseaux franczia irónak a zsidókról irt munkáját, a mely szerint: »tekintélyes a száma azon férfiaknak, nőknek és gyermekeknek, a kik Európa bizonyos nagyvárosaiban, környezetük nagy rémületére örökre eltünnek anélkül, hogy csak nyomot is hagynának maguk után.«

T. ház! Én a priori nem akarom állitani azt, hogy a kérdés alatt levő ügyben ilynemü, vallási fanatizmusból eredő gyilkosság esete forog fen. Tekintve azonban azt, hogy a gyilkosságot a zsidók által rituális ölésre rendelt hitközségi sakter követte el, elkövette pedig közvetlenül a zsidó husvéti ünnepek előtt és pedig a zsinagógában . . . .

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék azt mégis meggondolni, hogy ilyen vád rettenetes következményeket vonhat maga után egyes helyeken. (*Élénk helyeslés.*) S ezt oly határozottsággal mondani, mikor a képviselő ur maga kérdést intézett aziránt, hogy a dolog megtörtént-e és vizsgálatot kér, ez talán mégis sok. (*Helyeslés. Halljuk!*) Méltóztassék figyelembe venni, hogy itt Magyarországnak egy igen nagy számu, szorgalmas, munkás népéről van szó (*Igaz! Ugy van! Zaj a szélsőbalon. Halljuk!*), és méltóztassék mérlegelni szavait. (*Helyeslés.*)

Szalay Imre (közbeszól): Szólásszabadság! (*Nagy zaj a szélsőbalon.*)

Elnök: Én köteles vagyok figyelmeztetni a képviselő urat, (*Élénk helyeslés.*) és meggyőződésem szerint szükség van rá; de ha nem követi, én nem tudom, hogy a ház-

szabályok betüszerinti értelmében, a dologhoz szólván és nem mondván semmi olyat, a miért felelőssé tehetném, a házszabályok pedig e tekintetben a kifejezésekre szólván s az eszméket az illető képviselő diskretiójára bizván, csak figyelmeztetem a képviselő urat, és tovább nem megyek, de ennyit a közérdek tekintetéből kötelességemnek tartottam megmondani. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: T. ház! Én nem akarok polemizálni a t. elnök urral, (*Felkiáltások: Nem is szabad!*) de kénytelen vagyok a magam igazolására megjegyezni azt, hogy itt e házban minden intézmény és minden személy ellen szabad beszélni, és igy reménylem az én általam ismertetett intézmény ellen is szabad. (*Helyeslés.*) Én csak az igazságot keresem, ez előtt pedig, azt hiszem, a képviselőház terme nincsen zárva. Nem lehetetlen az sem, hogy itt egy oly titokzatos felekezeti gyilkosság, egy vallási emberáldozat esete forog fen, a melynek kideritése az egész zsidóság sorsára nézve évszázadokra döntő befolyással fog birni, s e bünper egy világraszóló cause célèbre-ré fog válni.

Miután pedig az általam felolvasott s az illető vidék közvéleményének kifejezést adó levél tartalmából, valamint többi közölt adataimból az tünik ki, hogy az ez ügyben eddig eljárt birósági és közigazgatási közegek némelyikének eddigi eljárása alapos kifogás alá esik: ennélfogva azon czélból is, hogy a további eljárás korrektsége ez uton is lehetőleg biztosittassék, a t. bel- és igazságügyi minister urakhoz a következő interpellátiót intézem:

Interpellátió a bel- és igazságügyi t. minister urakhoz. A Tisza-Eszláron, a zsinagógában, közvetlenül a f. évi zsidó husvéti ünnepek előtt, Schwarcz Salamon zsidó sakter által meggyilkolt Solymosi Eszter keresztény leány meggyilkoltatására vonatkozólag (egy) t. képviselőtársam által a f. hó 23-iki ülésben elmondottak kapcsában kérdem a t. minister uraktól:

1. Van-e tudomása a belügyi s illetőleg az igazságügyi minister urnak arról, hogy Szabolcsmegye felső-dadai járásának szolgabirája, a kihez a meggyilkolt keresztény leánynak, Solymosi Eszternek anyja az esetet feljelentette, ahelyett, hogy kötelességszerüleg az esetet nyomban elő-

vizsgálat tárgyává tette volna, az anyát panaszával a nyiregyházi kir. törvényszékhez utasitotta; a törvényszék meg az anyát viszont a szolgabiróhoz utasitotta, s igy szolgabiró és törvényszék teljesen indokolatlan illetékességi kérdést csinálva a dologból, emiatt a vizsgálat csak hetek mulva indittatott meg?

2. Szándékoznak-e a t. minister urak ezen feltünő kötelességmulasztásért az emlitett szolgabirót s a törvényszék illető tagjait feleletre vonni?

3. Az ügynek a fenforgó viszonyok közötti kiszámithatlan horderejénél fogva, szándékoznak-e ezen ügyet figyelemmel kisérve, őrködni afölött, hogy a most mozgásba hozandó nagy zsidó pénzeszközök daczára, a bünös zsidó vagy a bünös zsidók méltó büntetésüket elvegyék?

Tisza Kálmán ministerelnök és belügyminister: Kötelességemnek tartom, az interpellátióra, ha a t. ház megengedi, igen röviden azonnal felelni. (*Halljuk!*)

Tekintettel épen az előrehaladott időre is, a t. képviselő ur indokolására csak egy pár oly megjegyzést teszek, a melyeket elhallgatnom, azt hiszem, nem lehet. (*Halljuk!*) Első megjegyzésem az, hogy e házában levő egy fajról vagy felekezetről azt mondani, hogy aljas, teljes megvetést érdemel, helytelen. (*Élénk helyeslés.*) Megjegyzem azt, hogy ily dolgokban, midőn a képviselő ur maga is bevallja, hogy az iránt nincs tudomása, a mit ő az idézetei által mint lehetőt állitott oda, sőt midőn maga is azt mondja, hogy az ügy még törvényszék előtti tárgyalás alatt van, akkor oly módon nyilatkozni, hogy a kedélyekben bizonyos rejtélyes, szerinte hitfelekezeti elvből eredő bün iránti hit terjesztése utján oly izgalom álljon elő, melynek kimenetele azután a képviselő ur kezében nincsen: ez ismét helytelen, és ez ellen tiltakozni legalább a magam részéről kötelességemnek tartom. (*Helyeslés.*)

A mi magát a kérdést illeti, — és ez megjegyzendő, — nekem a dologról eddig semmi tudomásom nem volt. Mindenesetre különös, hogy, ha ilyen eset fordult elő, midőn ugy a közigazgatási mint a birói téren megvan a fokozatos felebbvitel, (*Ugy van!*) annak felhasználása nélkül előbb hirlapi czikk, majd polemia tárgyává tétetik az ügy. (*Helyeslés. Közbeszólás a szélső baloldalon. Halljuk!*)

Biztosithatom a képviselő urat és a képviselőházat, hogy ugy az igazságügyminister ur részéről, mint az én részemről, mindenikünk részéről saját hatáskörében meg fognak tétetni a szükséges intézkedések, hogy az ügynek mibenléte kiderittessék, s ha hibáztak a közigazgatási vagy birói közegek, törvényszerü büntetésben részesüljenek. De ez még nincsen konstatálva, mert a képviselő ur állitása még nem bizonyiték arra, hogy bünösök és hibáztak. (*Ugy van!*) Gondja lesz továbbá mindenikünknek, amenynyire ez a kormányzat hatáskörébe tartozik, arra is, hogy a biróságok által azok, a kik bünösök, a törvény teljes szigorával sujtassanak. (*Helyeslés.*) De kénytelen vagyok kinyilatkoztatni azt, hogy mint belügyminister kötelességemnek fogom ismerni azt is, hogy, ha netalán a szerintem — nem akarok más szót mondani, nem a szükséges óvatossággal e házban kiejtett szavak odakünn veszélyek forrásaivá válnának, azon veszélyek megakadályoztassanak, és azoknak részesei hasonlóan a törvény teljes szigorával sujtassanak. (*Élénk helyeslés.*)

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés.*)

Pauler Tivadar igazságügyminister: Azok után, a miket a ministerelnök ur előttem mondott, nincs más mondani valóm mint az, hogy eddigelé én erről az esetről tudomással nem birtam. Tegnap azonban ezen eset itt e házban felhozatván, én már ma hivatalosan felszólitottam a nyiregyházi törvényszék elnökét, hogy az esetről és az ügy állásáról nekem jelentést tegyen. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: T. ház! A ministerelnök ur válaszára röviden csak pár szóval kivánok megjegyzést tenni.

A mi azon egyes kitételeket illeti, melyeket ő itt kifogásol, azokat nem én mondtam, hanem a felolvasott levélben foglaltatnak, én tehát csak idéztem. A mi pedig azon faktumokat illeti, melyek ellen ugy látom, szintén kifogás van, vagy legalább óhajtanák több oldalról hogy legyen, és pedig sikerrel legyen, ezekre nézve én csak azt jegyzem meg, hogy azokat a faktumokat tegnap (egy) képviselőtársam még drasztikusabban adta elő, mint én ma.

A mi pedig a ministerelnök és az igazságügyminister ur válaszának a további intézkedésekre vonatkozó részét illeti, én azt tudomásul veszem; fentartom azonban magamnak azt, hogy adandó alkalommal és szükség esetében ezt az ügyet időről időre szellőztessem. (*Nagy derültség.*)

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a ministerelnök urnak és az igazságügyminister urnak válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? (*Felkiáltások: Tudomásul vesszük!*) Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a válasz tudomásul vétetik.

XIII.

Törvényhatósági kérvények az oroszországi zsidók bevándorlása ellen.

Az 1881. évi szeptemberhó 24-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Hatodik kötet,
257. s köv. l.

119. országos ülés, 1882. évi juniushó 9-kén Péchy Tamás, később Szontagh Pál elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények XVII. sorjegyzékének tárgyalása. . .

. . . .

(Szatmármegye közönsége, Szatmár-Németi sz. kir. város közönsége, Hevesmegye közönsége, Győrmegye közönsége, Somogymegye közönsége, Hajdumegye közönsége, Torontálmegye közönsége, az Oroszországból költöző izraeliták bevándorlásának korlátozása tárgyában kérvényez.) *)

. . . .

Elnök: Következik a kérvények 17. sorjegyzékében 3.—9. folyószám alatt foglalt kérvények tárgyalásának folytatása.

Istóczy Győző: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Midőn a február 18-iki képviselőházi ülésben, a vasvári kerület lelkészei ismeretes kérvényének tárgyalása alkalmával elmondott beszédem folyamán azon nézetemnek adtam kifejezést, hogy a zsidókérdés nálunk majd csak akkor kerül napirendre, ha Oroszország a zsidó népvándorlást a mi határaink felé tereli, s ezt mint egy, végeredményében jótékonyan ható Deus ex machinát jellemeztem: bizonyára kevesen sejthették az országban, hogy ez az eshetőség, ez a Deus ex machina rövid három hónap mulva előáll.

---

*) L. a képviselőházi napló VI. kötete, 242. l. A junius 7-iki képviselőházi ülésben Tibád Antal jegyző által tett előterjesztés. — A kiadó.

Pedig hát, amint mindnyájan tudjuk, tényleg előállt. Az orosz és lengyel nép elérkezettnek látta az időt arra, hogy ama több százados társadalmi és közgazdasági békókat, a melyekbe oly tökélyre vitt raffineriával verte őt az ottani 3—4 millió főnyi zsidóság, — szétzuzza s önmagának e türhetetlen állapotból való kiszabaditására ugyanazon eszközökhöz nyult, a melyeket a házát alapos tisztogatás alá vevő gazda, a házat ellepő parazitákkal szemben használni szokott. A ki képmutató szemforgatással: barbársággal, emberietlenséggel, türelmetlenséggel sat. vádolja ezért az orosz és lengyel népet, s a 19-ik század meggyalázása frázisával s más hasonló obligát frázisokkal hadonáz: annak csak az a felelet, hogy: »C'est la guerre!« »Ez a háboru!« Az ultima ratió pedig, amióta a világon népek vannak, az egész földkerekségen bizony mindig csak ultima ratio maradt.

A népet ezen, a természeti népjogon alapuló törekvésében nemcsakhogy nem gátolja, de sőt administrativ és törvényhozási rendszabályaival teljes erejéből támogatja is a zsidókérdésben tisztán látó orosz kormány, a mely ugy látszik végleg el van határozva a birodalmat ezen istenostorától megszabaditani azáltal, hogy az ott lakó 3—4 millió főnyi zsidó népnek tulnyomó részét, meglehet azonban hogy egészét is, a »felvilágosult, humánus« és mindenekfölött »türelmes« s ekként ezen »izraelita polgártársak«-at bizonyára örömmel befogadni kész Nyugat-Európa nyakára küldi.

Hogy kik és mik ezek az oroszországi u. n. lengyel zsidók: ugy hiszem bővebben ismertetnem nem szükséges. Olyan tisza-eszláriféle népség az valamennyi. Felvidékünkön elég példány van már belőlük, hisz évek óta szivárognak át hozzánk Galicziából, főleg a vereczkei szoroson át, ugyanazon az uton, a melyen a honfoglaló Árpád őseinket bevezette e hazát birtokba veendő; s valamint őseinknek Munkács volt az első megpihenő helyük, ugy napjainkban az uj honfoglaló nemzetnek is Munkács az első stácziója az ő vándorutjában. (*Derültség.*)

De, ugy látszik, a legutóbbi időben a magyar nemzet is tisztába jött már magával ezen, részben már megérkezett, nagyobb részben azonban még csak ezután várható jövevények mivolta fölött; mert a megyék részéről

a képviselőházhoz az ország minden részéből egész sorozata érkezett s még ezután is érkezik a feliratoknak, a melyekben az orosz zsidók beözönlésének meggátlása kéretik a törvényhozástól.

S itt csak per tangentem utalok azon jellemző jelenségre, hogy mig a megyegyüléseken a valódi nemzeti közvélemény többé-kevésbé hű kifejezést nyert az e kérdés fölött hozott határozatokban, mert még azon megyék is, a melyek nem irtak föl a házhoz, Szatmármegye ismeretes körlevelét a legtöbb esetben azon indokolással vették pártoló tudomásul, hogy a kormány a zsidó beözönlés meggátlása iránt, meggyőződésük szerint, ugyis megfelelőleg intézkedni fog: — addig a városi törvényhatóságok, élükön a fővárossal, oly magatartást követnek, mintha csak várva-várnák a muszka-zsidó inváziót s azok itteni megtelepedését. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem áll!*) De igenis ugy van! — Ennek a sajnálatos jelenségnek azonban, korántse higyjék a zsidók és sattelitáik, hogy az az oka, mintha városaink nem-zsidó polgársága tán »felvilágosultabb, humánusabb s türelmesebb« lenne, mint a megyék lakossága; hanem az ok ott rejlik, hogy a zsidóság mint mindenütt, ugy nálunk is előszeretettel csoportosulván együvé a városokban, ott az ipari és kereskedelmi tért, a hitelügyet, a városi képviseletet sat. teljesen dominálja, s ezzel, főleg pedig revolver és nem-revolver sajtójával oly terrorizmust gyakorol, hogy a városok nem-zsidó lakossága már panaszra se meri felnyitni a száját. Első sorban tündököl e tekintetben, mint mondám, a főváros. S azért itt nagyon alkalomszerünek látom az igen t. földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister urhoz azt a kérdést intézni, hogy ugyan hány zsidó lakosa van Budapestnek a legutóbbi népszámlálás szerint? hogy ekkép megtudhassuk azt is, hogy mennyivel szaporodott ott a zsidó lakosság az 1869/70-iki népszámlálás óta. Csak a minap is olvastunk a lapokban egy igen érdekes akadémiai felolvasást arról, hogy mennyire magyarosodik Budapest; emellett azonban szintoly érdekkel hallanánk egyszer már arról is, hogy ugyan mennyire zsidósodik el Budapest? (*Derültség.*) Ehhez éppenséggel nem kellene valami hosszadalmas felolvasás és éleseszü számgruppirozás, csak egyetlenegy rideg számadatra volna szükségünk, a

mely egyszerü számadathoz — különös dolog ugyan, de tény, — per absolutum nincs más mód hozzá juthatni, mint ha az igen t. földmivelés-, ipar- s kereskedelemügyi miniszter ur közölni lesz szives ezen adatot. Ha aztán ez a számadat kezünkben lesz, akkor majd még jobban fogjuk méltányolni tudni a fővárosi képviselőtestületnek ismeretes határozatát, a mely nem más, mint a muszkaországi zsidókhoz intézett indirect meghivó a hazánkban való megtelepedésre. (*Mozgás.*)

De a városok és megyék e kétféle eljárásából még egy más tanulságot is vonhatunk le, azt t. i., hogy azok az állitólag »elkorhadt, önmagukat leélt, középkori jellegü« megyék még ma is bevehetetlen védbástyái a magyar nemzeti életnek, őrei a nemzet géniusának, s ez is egy ujabb indokul szolgáljon nekünk arra nézve, hogy megyei intézményünket kegyelettel ápoljuk, daczára a zsidó és zsidószagu hirlapok által a megyei intézmény ellen folytatott rendszeres támadásoknak. Tudják jól ezek a sajtózsidók, minő akadály az előretörő zsidóság utjában a megyei intézmény.

Tehát, amint a dolgok Oroszországban állanak, kilátásuk van arra, hogy, ha tán még a jelen évben nem is, hát a legközelebbi évek folyamán több százezer, sőt esetleg néhány millió főnyi orosz és lengyel zsidó fogja elárasztani Galiczián át Magyarországot.

A modern zsidó népvándorlásnak e világtörténelmi tényével szemben egyszer már végleg tisztába kell jönnünk a zsidókérdés valódi lényege felől. Többé nem lehet azt ignorálni vagy frivol nevetgélés tárgyává tenni, mert egy nagy korkérdés áll egész komolyságában előttünk. Komoly jelleget öltött pedig magára e kérdés mostmár nemcsak az európai népekre, hanem magára a zsidóságra nézve is. Kell tehát, hogy e kérdést behatóan, higgadtan, sine ira et studio megvizsgálva, azt a történelmi s politikai igazságot, a mely ellenében semmiféle csürés-csavarás, rabulisztika és frázis nem használ, egyszer mindenkorra kideritsük.

Én, kinek az a kétes szerencse jutott osztályrészül, hogy a modern zsidókérdésben — mert a zsidókérdés általában véve egyidejü a zsidó népnek a történelem szinpadán való első fellépésével; hisz Polybius szerint is: a világtörténelem körben mozog, — mondon, én, kinek a

modern zsidókérdésben némi szerepet kellett vinnem s annak filuma több izben ugyszólván kezemben volt, arra a meggyőződésre jutottam, hogy a zsidókérdés végleges megoldásának feladata a mi napjainknak lett fentartva. Ma nem középkori zsidóhecczekről van szó, amidőn a zsidó zsarolások által a kétségbeesésbe hajtott népek megelégedtek itt ott egy-egy csomó zsidónak az agyonverésével, s aztán a maradványnak ujra elölről engedték kezdeni a dolgot. A középkorban az európai népeknek csak a zsidókkal mint egyes emberekkel volt, napjainkban ellenben a zsidósággal mint politikai s társadalmi intézménynyel van dolguk. A németeket, legelső sorban pedig az antisemitizmus bölcsészét Dühringet illeti meg az érdem, hogy a zsidókérdés theoriáját végérvényesen megalapitották. És Dühring a következő végkövetkeztetésre jut: »Die Juden sind ein inneres Carthago, dessen Macht die modernen Völker brechen müssen, um nicht selbst von ihm eine Zerstörung ihrer sittlichen und materiellen Grundlagen zu erleiden.« (Magyarul: »A zsidók egy belügyi Carthagó, a melynek hatalmát a modern népeknek megtörniök kell, nehogy önmaguknak, erkölcsi és anyagi alapjaik általa való elpusztitását kelljen elszenvedniök.«)

Igenis, a zsidóság az európai államokban egy belügyi Carthagó, egy állam az államban, egy politikai és társadalmi hatalmat képező külön népfaj, nem pedig egy puszta vallásfelekezet, mint a zsidók azt feltüntetni szeretnék. Avagy mi köze van a pénzpiacz és a sajtó monopolizálásának, a Rothschildok milliárdjainak, az uzsoráskodásnak, a pálinkával való népmérgezésnek, a birtokos osztály depossedálásának, az iparos osztály tönkretételének, a kereskedelmi dictaturának sat. sat. valamely valláshoz, s legyen az akár a zsidó vallás? A politikai, társadalmi és közgazdászati tér az, a melyen a zsidóság mindinkább háttérbe szorit bennünket, s nekünk ne lenne jogunk ezen politikai, társadalmi és gazdászati bajok orvoslását sürgetnünk csupán csak azért, mert azok, a kik mind e bajokat okozzák, esetleg egyszersmind egy külön vallásfelekezetet is képeznek?

A zsidó népfaj, a korunkban általános érvényre emelkedett vallási türelmesség örve alatt, magát kizárólag csak mint vallásfelekezetet akarja tekinteni, s ezen az uton

föltétlen sérthetetlenséget és korlátlan szabad cselekvést — ahova természetesen még a tisza-eszlári rituális műtéthez hasonló dolgok is tartoznak, — vindicál magának. A számtalan zsidó svindli között tán ez a legeslegkolosszálisabb svindli, a melylyel a zsidó nép a többi népeknek port hintett a szemébe. Mert hát a dolog lényege voltaképen az, hogy a zsidóság egy különnépfaj, race, a melynek specificus nemzeti vallása van. Ott vannak például a zsidó ünnepek: ezek majd valamennyije a zsidó nép politikai történelme egy-egy nevezetesebb epizódja emlékének vannak szentelve, mint: az Egyptomból való kivonulás, a pusztában való vándorlás, a Hámán történet, Jeruzsálem elpusztitása sat. Avagy nem föltétlenül politikai czélzatot fejez-e ki az »Alliance israélite universelle« megalapitójának Cremiéuxnek azon hires mondása, hogy: »Egy uj messiási birodalomnak, egy uj Jeruzsálemnek kell támadnia a császárok és pápák helyébe?« Avagy nem a politikai és társadalmi irtóháboru tanát hirdette-e a zsidóság egy másik lumenje: Disraeli akkor, amidőn azt irta, hogy: »A tisztavérü felsőbb — zsidó — faj hivatva van a zagyva vérű alsóbb — európai — emberfajokat kiirtani« — a mely irtóháboru-theoriát az oroszok — a bot végét megforditva, — most Disraeli népfajára, a zsidókra alkalmazzák?

De menjünk tovább. Az antisemitikus tollharcz folyamán zsidó részről mejelent nyilatkozványok közül lássunk például egyet. Zürichben a mult évben egy röpirat jelent meg Judaeus álnév alatt e czimmel: »Was müssen wir Juden thun?« Ebben a röpiratban egyebek közt ez is áll:

»Nein, dass es euch (Antisemiten) um religiöse Dinge gehe, — »credat Judaeus Apella non ego.«

Um höchst materielle Dinge handelt sich's. Ein Stück Darwinismus spielt sich hier ab.

Wie hienach die geschicktere Race die minder geschickte verdrängt, z. B. vor nicht langer Zeit die orientalische Wanderratte die deutsche Hausratte verdrängte: so verdrängt die rührigere jüdische Race die eingebornen besitzenden Klassen, oder macht sich wenigstens immer breiter neben ihnen Platz.

Früher geschahen solche Verdrängungen durch Feuer und Schwert; heute geräuschloser, höflicher durch — Primawechsel und Actie. (*Derültség.*)

Der »Sieg des Judenthums« aber ist wahr. Hier sei nicht das bis zum Ekel Gehörte breit wiederholt: Wie die einstigen Ghetto-Insassen heute Paläste bewohnen, Carrossen, Theater-Logen besitzen, die Kurorte füllen, ihr Reichthum stetig wachse. Oder was sie von einzelnen Geldfürsten sagen, wie Rothschild, wahrem König der Könige, berechtigt, die dreifache Krone dem römischen Priester vom Kopf geschlagen, sich selbst aufzusetzen als Pontifex Maximus der modernen Gottheit — des Geldes, — die wir Alle anbeten.

Aber wahr, wahr ist doch das alles.«

Magyarul: »Nem: hogy nálatok (antisemitáknál) vallási dolgokról lenne szó, — »credat Judaeus Apella non ego.«

Nagyon is anyagi dolgokról van a szó. Egy darab Darwinismus játszódik itt le.

Amint ennek értelmében az ügyesebb faj a kevésbé ügyeset helyéből kiszoritja, mint például rövid idővel ezelőtt a keleti vándorpatkány a német házipatkányt kiszoritotta: ugy kiszoritja a mozgékonyabb zsidó faj a benszülött birtokos osztályokat, vagy legalább mind nagyobb tért foglal el mellettük.

Azelőtt az ily birtokból-kiszoritások kard és tüz által történtek, ma zajtalanabbul, udvariasabban — primaváltóval és részvénynyel. (*Derültség.*)

A »zsidóság győzelme« pedig igaz. Itt ne legyenek bőven ismételve a már az undorodásig hallott dolgok: miként laknak ugyanis az egykori ghetto-lakók ma palotákban, hogy vannak hintóik és szinházi páholyaik, miként töltik el a fürdőhelyeket, miként nő folytonosan gazdagságuk. Vagy, a mit az egyes pénzfejedelmekről mondanak, mint Rothschildról, a királyok valódi királyáról, a ki jogositva van a hármas koronát a római papnak — t. i. a pápának — a fejéről leütve, saját fejére feltenni, mint a mindnyájunk által imádott istenségnek — t. i. a pénznek — pontifex maximusa.

Hát igaz bizony, igaz mindez!«

Ennek a »Judaeus«-nak bizonyára csak elismeréssel tartozhatunk azért, hogy a tényleges viszonyokat és népének gondolkozásmódját ily leplezetlenül feltárta előttünk.

Mármost mindezek után ki meri még állitani azt, hogy a zsidóság nem egyéb mint puszta vallásfelekezet,

ugy mint például a katholikusok, protestansok, görögkeletiek sat.?

Tehát a zsidóság voltaképen egy, specifikus nemzeti vallással biró népfaj, race, és pedig hóditó népfaj, a melynek czélja az európai nemzetek leigázása és, ha lehetséges, kiirtása, nem ugyan kard és tüz által, erre, legalább még ma gyengék volnának a zsidók, a hajdankorban azonban ezt is megtették, ahol tehették, hanem, mint az idézett »Judaeus« mondja: prima-váltóval és részvénynyel; a mely hóditó népfajjal az európai nemzetek a népjog alapján jogosítva vannak ugy elbánni, amint hóditó ellenséggel elbánni szokás. (*Mozgás.*)

Elnök: Kérem a képviselő urat, legyen figyelemmel arra, hogy Magyarországnak 500,000 lakosa van, a ki azon népfajhoz tartozik.

Istóczy Győző: Hatszázhuszonötezer van! (*Derültség a szélsőbaloldalon. Mozgás.*)

Elnök: Annál inkább áll, a mit mondok; (*Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!*) És ha a képviselő ur szavai egy vagy más helyen netalán tetteket idéznének elő, akkor méltóztassék meghinni, hogy nagyon szomoruak lennének ezen szónoklat következményei. (*Igaz! Ugy van!*) Tessék folytatni.

Istóczy Győző: Annak sem én, sem azok, a kik az én elveimet vallják, nem leszünk okai, hanem okai lesznek egyedül maguk a zsidók, ha az tényleg bekövetkezik. (*Mozgás.*)

Hiába ütnek lármát ujságaikban a »középkori barbárság, emberietlenség, türelmetlenség« sat. fölött; a válasz e jeremiádjaikra egyszerüen csak az, hogy »C'est la guerre!« (*Mozgás.*)

Ha az annak idején hazánkban dúlt tatároknak és törököknek szintugy lettek volna hirlapjaik mint vannak ma a zsidóknak, s azon hirlapjaikban folyton azt kürtölték volna, hogy az ellenük irányuló ellenségeskedés a tatár vagy a mohamedán vallás elleni türelmetlenségből származik, s a vallás dolgában türelmes őseink ezt a svindlit elhitték volna nekik, a tatárok és törökök tán még ma is a nyakunkon ülnének. (*Derültség.*) Korán és Talmud igen sokban hasonlitanak egymáshoz, azzal a csekély különbséggel, hogy a törökök őseinket gyauroknak —

kutyáknak — hivták, a zsidók pedig gojimnak — a mi még a kutyánál is rosszabb — hivnak bennünket, a kiknek vagyona, élete, becsülete a Talmud szerint a zsidók kezében van. Hitem és meggyőződésem, hogy a magyar nemzet valamint lerázta annak idején a nyakáról a tatár és török igát, ugy le fogja rázni a kard és tüz helyett váltóval s akcziával és sok más hasonló »zajtalan és udvarias« eszközzel operáló zsidó nép igáját is.

Tehát a specifikus nemzeti vallással biró zsidó népfaj az európai államok kebelében egy politikai hatalmat és pedig egy internaczionális politikai hatalmat képez, a melynek legfőbb kormánya a Párisban székelő és Magyarországon is több fiókkal biró »Alliance israélite universelle«, a mely ma már, mint ez a berlini congressuson is történt, a nagyhatalmak concertjében, vagy legalább körülötte, követei által képviselteti is magát, s a melynek akarata és beleegyezése nélkül Európában ma már háboru se viselhető, lévén a nervus rerum gerendarum az ő kormánya alatt álló népnek a kezében összehalmozva. S itt rejlik a tulajdonképeni oka s nem másutt, az eladósodott európai államok kormányai által tanusitott zsidóbarátságnak.

A politikai hatalmat képező internaczionális zsidó nép azonban államot akar alkotni — geographiai határok nélküli területtel. Ez pedig mai napság a centralizált nemzeti államok korszakában képtelenség. A zsidóságnak tehát vagy végkép fel kell hagynia azzal az ambicziójával, hogy ő a létező nemzeti államok kebelében államot képezzen az államban, vagy pedig őt mint egy idegen, aggressiv elemet kivetik a maguk kebeléből ezen nemzeti államok; és ekkor neki nem marad más hátra, mint vagy országról-országra üzetve hajtatva hontalanul bolyongania, vagy pedig saját nemzeti államot alapitania s illetőleg hajdani birodalmát visszaállitania.

És ezen eszménykép a zsidó nép lelkében ma is élénken él. Csakhogy ez eszmény megvalósitását egy, legalább is problematikus eshetőségtől teszik a zsidók függővé. A talmud szerint ugyanis a zsidó nép jelen szétszórt állapota csak addig fog tartani, mig a Messiás el nem érkezik; de ha az eljött, akkor ő a zsidó népet Jeruzsálembe visszavezetni s a régi zsidó államot visszaállitani fogja.

Folyó évi ápril 8-kán Bécsben előkelő zsidók egy értekezletet tartottak, a melynek czélja volt Palaestina kolonizácziójának elősegitésére egyletet alakitani. Ezen értekezleten Spitzer rabbinus egyebek közt ezt mondta: »Már vallási szempontból is Palaestina felé kell gravitálnunk. Igaz ugyan, hogy mi várjuk a messiási korszakot, és szivünk az oly sokáig hiányzott Zion felé van irányulva; de a messiási idő elérkeztéig itt, t. i. Ausztria-Magyarországban maradunk.«

Tehát a zsidó nép a Messiást várja, hogy Palaestinába visszatérjen. Nohát a Messiás a korszellem képében már itt van. (*Élénk derültség.*) Igen, ez a Messiásuk a korszellem, a melyet 30 éven át Európában a zsidók gyártottak, de a mely korszellem most hirtelen ő ellenük fordult, és pedig — ne ámitsák efölött magukat, — végleg és oly alapossággal fordult ez a korszellem ellenük, miképp nincs többé kilátásuk arra, hogy azt ismét a maguk részére hódithassák. Az európai népek között pár év mulva végkép kijátszandották szerepüket. Kövessék tehát ama Messiásnak, a korszellemnek intő szavát, és távozzanak Európából régi hazájukba, ahova máskép rövid idő mulva kényszerittetni fognak távozni.

Minden, bármily kicsi nemzet, ma, a nemzetiségi eszmék uralmának korszakában nemzeti önállóság, függetlenség után vágyakodik: egyes egyedül csak a zsidó népben ne lenne meg az a büszkeség, önálló állami létre törekedni? Arról ma már végkép le kell tenniök, hogy ők az európai népeket leigázva, itt Európában egy, a pénzhatalmon és a sajtón alapuló zsidó aristokratikus univerzál-köztársaságot alapithassanak, s e nemzeteken paraziták módjára továbbra is élősködhessenek. Többé e népeket kopott frázisaikkal elvakithatni nem fogják. Ideig-óráig a pénzhatalmuktól függő eladósodott államok kormányai által szuronyokkal, börtönnel, bitóval elnyomathatják ugyan az általuk agyonsanyargatott nép lázongó kitöréseit; (*Mozgás.*) de mi lesz velük háborgós időkben, a minők a jelenlegi politikai konstellácziók között igen könnyen beállhatnak; vagy mi lesz velük, ha idővel olyan pártok kerülnek kormányra, — amint már Oroszországban és Romániában tényleg kerültek is, — a mely pártok a zsidópestist az ország mindenekfölött legsulyosabb orvoslandó bajának fogják tekinteni?!

»Gouverner c'est prévoir!« »A kormányzás előrelátás« mondja a franczia. A zsidó népfaj vezérei vessenek számot önmagukkal, s népük jövőjét ne tegyék ki annak az eshetőségnek, hogy az az ő világtörténelmi szerepét itt Európában dicstelenül fejezze be. Ha Amerikában a Monroe-tan jelszava az, hogy: »Amerika az amerikaiaké!«, ugy Európában jelszó lesz az, hogy: »Európa a keresztény népeké!« S valamint az Izlamnak meg vannak számlálva napjai Európában, ugy a Talmud népének se lesz maradása itt.

Az orosz zsidóság egy töredékének Amerikába való szállitása lehet pillanatnyi szükségbeli rendszabály; ha azonban az huzamos ideig nagy mérvekben eszközöltetnék, főleg pedig, ha az Oroszországon kivüli európai államokból is nagy tömegekben tódulna az Egyesült-Államokba a zsidóság, és pedig nemcsak a vagyonos zsidóság tódulna, hanem az Amerikában már ma sem szivesen látott zsidó proletariátus is: a praktikus eszü amerikai nép törvényhozása rövid idő mulva szintugy törvényerőre emelne egy Anti-Jewish-billt, amint csak néhány héttel ezelőtt törvényerőre emelte az Anti-Chinese-billt a chinaiak bevándorlása ellen. Sőt, amint Californiában már megalakult az anti-chinai szövetség, a mely a chinaiaknak az Egyesült-Államok területéről erőszak utján is való eltávolitását czélozza, ugy a szabad Amerikában igen könnyen megalakulhat hasonló czélra az anti-zsidó szövetség is. Mert hát az amerikai nép, minden szabadelvüsége és vallási türelmessége mellett még nem vesztette el józan eszét holmi beteges, álhumanisztikus frázisok és humbugok által.

Minthogy pedig Északamerikán kivül nincs állam, a mely az Európa keletéről vándorló zsidó nép csak egy részének is befogadására hajlandó lenne: a zsidóság előtt nincs más választás s mint nemzetnek nem is lebeghet szemei előtt más eszménykép, mint a régi hazájába való visszavándorlás, ahová, Spitzer bécsi rabbi kijelentése szerint is, a zsidóságnak gravitálnia kell.

S csakugyan az oroszországi és romániai zsidók már komoly készülődéseket is tesznek a Palesztinába való visszavándorlásra. A lapoknak egy, folyó évi május 1-ről kelt lembergi távirata szerint, már mintegy 7000 oroszzsidó család jelentette be a Jaffában levő bevándorlási

bizottságnál Palesztinában való letelepedési szándékát, s ugy Oroszországban mint Romániában, sőt, mint imént emlitettem, Bécsben is zsidó egyletek alakultak a czélra, hogy a Palesztinába való kivándorlást elősegitsék.

Itt azonban előáll a megfelelő nagyobb földterület szerzésének a kérdése. Ez azonban egyáltalán nem megoldhatlan kérdés. A zsidóknak, élükön a Rothschildokkal, elég pénzük van arra, hogy Palaestinát, s ha kell, a határos tartományokat is, népük számára megszerezzék. Azt pedig tudja mindenki, hogy Konstantinápolyban nincsenek oly bőviben a pénznek, hogy pár száz s esetleg ezer millió frankot vagy forintot megvetnének, vagy megvethetnének. De ha a zsidók tömeges bevándorlása ellen a lapok hirei szerint még a török kormánynál is uralkodó ellenszenv még ennyi pénzzel se lenne legyőzhető: akkor Európának joga és kötelessége is e czélból interveniálni. Ha Európa a görögöknek és a bolgároknak visszadta régi országukat: nem volna-e ugyanez kötelessége ugy önmaga, mint a zsidó nemzet irányában is most, midőn a zsidó nép nagy része már önszántából is szivesen térne vissza ősi honába? Ha tehát a zsidó népnek Palaestinába való visszatérése ugy az európai népeknek, mint a zsidó népnek, de a tőke- és népszegény Törökországnak is érdekében fekszik: miért nem veszi egyszer már kezébe ez ügyet a diplomáczia? a melynek a zsidóügygyel kénytelen-kelletlen ugyis foglalkoznia kell rövid idő mulva, már csak az oroszországi zsidó népvándorlás okából és alkalmából is. Az orosz kormánynyal ugyan hiába fog diplomatizálni, mert gróf Ignatyev félhivatalos lapja csak a minap is kijelentette, hogy az orosz zsidók mellett esetleg felszólalni szándékozó diplomata urakat a külügyminister helyett a ministerium portása fogná fogadni. A diplomatia tehát ne törje a fejét előreláthatólag sikertelen kisérletek és palliativ szerek fölött, hanem vegye egyszer már kezébe a zsidókérdés végleges radikális megoldásának ügyét.

A mi végül a beérkezett törvényhatósági feliratokra vonatkozólag elfoglalt álláspontomat illeti: én az orosz zsidók itteni, bármi föltételek alatti megtelepedésének természetesen határozott ellenese vagyok. De azzal, ha a muszka zsidók beözönlése meggátoltatik is, még korántsem látom az országot megmentve azon nagy veszélyektől,

a melyek azt a zsidóság, a már az országban levő zsidóság részéről is fenyegetik.

Tudom, hogy még ma sem értek meg a dolgok annyira, hogy e tekintetben oly concret inditványokkal léphetnék elő, a melyeknek kilátásuk lenne az elfogadtatásra. Hiszen csak ezelőtt 3 hóval a t. ház és a t. kormány még arra sem volt rábirható, hogy elfogadja azon határozati javaslatomat, mely szerint a kormány felhivandó lett volna a zsidókérdést tanulmány tárgyává tenni. Remélhetőleg az azóta lefolyt 3 hó bőséges tapasztalatai s a rövid idő mulva még bőségesebb leendő tapasztalatok a talajt inditványaimra nézve majd kedvezőbbé fogják tenni, s ezen szerzendő tapasztalatok majd azt is fogják eredményezni, hogy hivatalos tanulmányozás nélkül is tudni fogja mindenki, hogy mi az a zsidókérdés?

S éppen azért, mert én az oroszországi zsidókérdéssel kapcsolatban vagy annak folyományául egyuttal a magyarországi zsidókérdést is megoldva szeretném látni: én az Oroszországból jövő zsidó népvándorlás áradatát, a már mondottak értelmében is, természetes ut-irányában Ázsia felé feltartóztatni egyáltalán nem tartom a zsidókérdés végleges megoldásának, már csak azért sem, mert ugyanazon muszka zsidók, a kiket nagy tömegekben nem ereszlenénk be, kisebb csoportokban lassankint és észrevétlenül anélkül is bevándorolnának Magyarországba, amint ezt eddig is tették. Én tehát, a kellő rendőri és egészségügyi rendszabályok megtartása mellett, az orosz zsidóknak Magyaroszág területén Dél felé való keresztülvonulását megengedendőnek tartanám.

Határozati javaslatot azonban, az imént mondottaknál fogva is, e tekintetben sem adok be: én addig, mig a baj egészen a nyakunkra és a fejünk fölé nem nő, ezentul kritikai álláspontot foglalok el, és várom a további fejleményeket. Én már hosszu évek során át hozzá vagyok szokva a türelmes várakozáshoz, és e várakozás még eddig sohasem volt hiába. Hiszem, hogy most már nem sok ideig kell várakoznom. (*Derültség.*)

Hogy pedig most jelzett kritikai álláspontomnak a t. kérvényi bizottsággal szemben is eleget tegyek: utalok annak se hus se hal-féle határozati javaslatára. Az ország hangosan, sőt most már viharosan nyilvánuló közvéle-

ményével szemben ugyanis mit tesz a t. kérvényi bizottság? Az ő bölcsesége most is mint februárban a zsidókérdést illetőleg abban culminál, hogy »törvényhozási intézkedés szükségét nem látja.« Sőt annyira fumigálja a nagyszámu törvényhatósági kérvényekben kifejezésre jutott hazafiui aggodalmakat, hogy e kérvényeket még arra sem tartja méltóknak, hogy a kormánynak, a melynek figyelmét pedig az ügyre felhivja, azokat mint anteactákat kiadatni véleményezné. Magánfeleknek még a leglappáliaszerübb kérvényei is kiadatnak az egyik vagy a másik miniszternek, s itt egy egész sereg megyének, az ország és a nemzet életérdekeibe vágó hivatalos felterjesztései nem tartatnak érdemeseknek arra, hogy a kormánynak csak ki is adassanak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalon. Ellenmondások.)* Ennél rikitóbban semmi sem világithatja meg azt a légkört, a melyben a zsidókérdést illetőleg a kérvényi bizottság s vele együtt a képviselők tulnyomó része mozog.

Én tehát a kérvényi bizottság véleményét, mint semmi tekintetben ki nem elégitőt, el nem fogadom. —

Én tehát ma csak arra szoritkozom, hogy elégtétellel constatáljam azt, miszerint az antisemitizmus ma már e házban is nevezetes hóditásokat tett. (*Derültség.*) Tán rövid idő mulva még nagyobb hóditásokat is fog tenni.

XIV.

A tapolczai kérvény.

Az 1881. évi szeptemberhó 24-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Kilenczedik kötet,
a 144. s köv. lapokon.

171. országos ülés, 1883. évi január 22-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények XXII. és XXIII. sorrendjének tárgyalása.

. . . .

Rakovszky István jegyző *(olvassa)*: 2174 tapolczai választókerületbeli polgár az izraeliták egyenjogositását kimondó 1867 : XVII. t.-cz. eltörlését, az izraelitáknak a felekezeti nevelés és oktatás, továbbá a birtokképesség tekintetében való korlátozását és a keresztények és izraeliták közti polgári házasságról szóló törvényjavaslat visszavetését kéri.

Berzeviczy Albert előadó: (*Halljuk! Halljuk!*) T. képviselőház! A kérvényi bizottság határozati javaslata e kérvényre nézve a következő:

»Ezen kérvény, tekintettel a keresztények és izraeliták közti polgári házasságra vonatkozó részére, az e tárgyban benyujtott törvényjavaslat tárgyalására hivatott igazságügyi bizottságnak adatik ki. Egyéb részeit a kérelemnek a ház figyelembe vehetőnek nem találja s efelől a kérvényezőket a házszabályok 176. §-a értelmében értesiti.«

Istóczy Győző: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Miután én mult évi február 18-kán a vasvári kerület lelkészei részéről, az 1867 : XVII. t.-cz. reviziója érdemében beadott kérvény tárgyalása alkalmával indokaimat a revizió szükségessége iránt már bőven kifejtettem: ezuttal rövid lehetek annyival is inkább, mert most nemcsak egyedül

magam leszek, a ki a vita folyama alatt az antisemitikus álláspontot védelmezem.

Ugyanazért ezuttal csak néhány uj szempont kiemelésére szoritkozom, a mely uj szempontok a zsidókérdésnek a legujabb idők fejleményei folytán előállt jelenlegi pházisából és a közhangulat jelen állásából önként folynak.

Az antisemitikus áramlat által mindjobban szorongatott, de annak álláspontjára lépni különböző indokokból még sem merő politikusaink között legujabban az a szólam járja, hogy a zsidókérdés nem politikai, hanem társadalmi kérdés; következőleg szerintük azzal az országgyülési képviselők mint ilyenek, s igy a törvényhozás és a kormány sincsenek se hivatva, se kötelezve foglalkozni.

Ezen felfogással aztán ezen politikusok kettős czélt akarnak elérni. Először: a zsidókérdés létezését ezzel az okoskodással elvileg elismervén, ezzel hizelegni akarnak választóiknak és az antisemita érzelmü nagyközönségnek. Másodszor, theoriájuk szerint a zsidókérdés nem tartozván a törvényhozás elé, itt a házban a zsidók nagy örömére és tetszésére a zsidókérdés fölött kényelmesen hallgathatnak, és esetleg az antisemita képviselők beszédeit »derültség«-gel is kisérhetik anélkül, hogy ezen kellemes passiv magatartásuk fogantyut szolgáltathatna otthon a t. választóknak arra, hogy őket számon kérhessék.

Az ilyen, ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes-féle elvet valló politikusoknak okoskodása tehát arra megy ki, hogy van bizony zsidókérdés, a zsidóság okozta bajok bizony nagymérvüek s évről-évre sulyosabbak lesznek; de azért mi, a hon atyái, nem vagyunk hivatva arra, hogy ezeken a bajokon segitsünk. Segitsen a társadalom, a nép, kiki önmagán: Sauve qui peut! Azaz hogy: meneküljön a ki tud!

Tudományos szempontból tekintve a dolgot, ez a felfogás visszhangja a szerencsére már legazdálkodott manchesteri politikai theoriának, a melyet a 70-es évek alatt a zsidók nálunk ugy mint egész Közép-Európában oly nagy virtuozitással kezeltek. Ezen ferde manchesteri theoria szerint az állam és a társadalom két, egymástól szigoruan elválasztott fogalom: a társadalmi erők szabad működését az állam nem lévén hivatva korlátozni.

Ezen manchesteri theoria uralma alatt aztán a társadalmi erők hatalmasan működtek is minden korlátozás nélkül ugyannyira, mikép 10—15 év alatt oda jutottunk, hogy az országot a zsidóság által letiport magyar társadalom részére formálisan ujból visszahóditanunk kell.

De hát a zsidókérdés ma már nem is annyira társadalmi kérdés, mint inkább politikai és pedig ez idő szerint a legfontosabb politikai kérdés, mert az ma már a hatalom kérdése, s ekkép van formulázva: a magyar vagy a zsidó elem legyen-e uralkodó ebben az országban?

1848. előtt, sőt még az 1867. évi XVII. t.-cz. meghozatala előtt is lehetett azt még pusztán társadalmi kérdésnek tekinteni, és pedig azon okból, mert az a feltevés általánosan el volt terjedve, hogy, ha a jogegyenlőség elve a zsidóságra is kiterjesztetik, ez be fog olvadni a mi társadalmunkba.

Ma már azonban, ugy hiszem, ez az illuzió végleg eltünt; mert hisz saját szemeinkkel látjuk, hogy az emancipátió óta a zsidóság nemcsakhogy nem mutat semmi hajlandóságot a beolvadásra, de sőt separatismusa csak nőtt azon hatalommal, a melyet évről-évre mindnagyobb mérvben biztositani tudott magának.

Ne mondja azt nekem senki, hogy hisz a magyarosodás terén nagyot haladtak a zsidók, s ez már egy nevezetes lépés a beolvadásra. Föltéve még azt is, hogy, ha valaki valamely nyelvet elsajátit magának, ezzel már eo ipso az azon nyelvü nemzet tagjává is válik, a mi pedig nyilvánvaló absurdum, nem szabad figyelmen kivül hagynunk azon históriai tényt, hogy a zsidóságnál a nyelv absolute nem határoz, mert neki soha sem volt eredeti nemzeti nyelve. Egyptomban az egyptomi nyelvet beszélték, Kánaánban felvették a meghóditott kanaániták nyelvét, a mely a mai értelemben vett u. n. zsidó nyelv; Babylonban aztán ezt a nyelvet is elfelejtették, s felvették a chald nyelvet; Spanyolországban lettek spanyol nyelvüek, Közép- és Kelet-Európában német nyelvüek sat., de azért se egyptomiak, se kánaániták, se babyloniak, se spanyolok, se németek nem lettek belőlük, hanem maradtak ez vagy ama nyelvet rontó zsidók. (*Nagy derültség.*) S ugyanazért, még ha a Magyarországon lakó valamennyi zsidó kizárólag magyarul beszélne is, azért ők nem lennének magyarok, hanem csak magyarul beszélő zsidók.

Nemcsakhogy semmi haladás nincs 1867. óta a beolvadás tekintetében, de ellenkezőleg nagy visszaesés konstatálható. 1867. előtt s még inkább 1848. előtt legalább a kikeresztelkedett zsidók fentartás nélkül egy sziv egy lélek voltak társadalmunkkal, főleg azon okból, mert a zsidóság az ily u. n. mesummed-eket kiátkozta, kitagadta, s viszont ezért a kikeresztelkedett zsidók is megtagadták fajrokonaikat.

Ma már azonban egészen máskép áll a dolog. A zsidóság valóságos hatalmat képezvén, a mely hatalomnak tovább terjeszkedhetésére szövetségesekre van szüksége: egyrészről a zsidóság örül, ha a kikeresztelkedett zsidók neki oly körökben is előkészitik a tért, a mely körökbe zsidó vallásu zsidóknak még hozzáférhetésük nincsen, s azért a kikeresztelkedetteket még mindig a kaszt tagjainak tekinti; másrészről pedig a kikeresztelkedett zsidók közül legtöbben, látva fajuk hatalmát, opportunusabbnak tartják, mint a zsidóság uttörő pionirjai szerepelni.

Sőt még, mi több, azt a sajnos tapasztalást is teszszük, hogy még sokan olyanok is, a kiknek a 2-ik vagy 3-ik generáczióban valamelyik apai vagy anyai őse zsidó volt, ma már sok esetben nem a magyar, hanem a zsidó családi tradicziókat tekintik mérvadókul hozzátartozóságuk meghatározásánál, s eszerint cselekesznek, lévén inkább zsidó mint magyar érzelmüek.

Ugyanez a tapasztalás a zsidókkal sógorságba jutott magyarokkal. — Az előforduló kivételek csak a szabályt erősitik meg. — Az ily családi összeköttetés folytán rendszerint nem a zsidó lesz magyarrá, hanem a magyar lesz zsidóvá.

A zsidóság a legeslegconstansabb fehér emberfaj, s valamint annak fizikai typusát rendszerint bármily gyakori keresztezés se tudja generácziókon át se átváltoztatni: ugy a zsidó szellem is dominálni szokott az utódokban.

Hogy ezen phyziologiai és psychologiai igazságokkal szemben mi hasznot huzna a magyar nemzet a zsidókkal a polgári házasság utján való összekeveredésből: igen könnyü megmagyarázni.

A dolgok ily állásában, a zsidóságnak mindinkább való elhatalmasodása mellett, egy uj uralkodó kaszt, egy

uj aristokratia fejlődik ki, a mely az állami és a társadalmi hatalmat napról-napra mindnagyobb mérvekben ragadja magához, s ez az uj aristokratia, ez az uj uralkodó kaszt áll a zsidókból és a zsidókkal rokonságban álló magyarokból.

Mindazoknak pedig közülünk, a kik nem lehetünk oly szerencsések a zsidó rokonságba vagy sógorságba keveredni: az elnyomatás, a szolgai szerep van fentartva.

Már pedig a most definiált uralkodó kaszttal való rokonságba vagy sógorságba keveredés lehetséges lehet ugyan egyesekre nézve; népünk nagy zöme azonban ezt az assimilátiót természeti ösztönénél fogva perhorreskálja; de a zsidó exkluzivitás mellett ez reá nézve lehetetlen is, mert a legtöbb zsidó a nem-zsidót a Talmud értelmében állatnak tekintvén, (*Hosszas derültség.*) hogyan alázná meg magát annyira, hogy állattal rokoni összeköttetésbe keveredjék? (*Derültség.*)

Az a jövő tehát, a mely ily ügyállás mellett a keresztény-magyar társadalomra vár, valóban igen komor; s én csak szerencsét kivánhatok magamnak ahhoz, hogy ennek a veszélynek a felismerése ma már nem többé »Istóczy rögeszméje«, se nem puszta »Istóczyzmus«, a mint még csak pár évvel ezelőtt is vicczelődtek a zsidó és zsidóbarát lapok, hanem ez a felismerés a keresztény-magyar nép minden rétegének, minden osztályának öntudatában élő szilárd, megdönthetlen meggyőződéssé vált.

Ezt a komor jövőt, ezeket a fenyegető veszélyeket a magyar nemzetről elháritani tehát ez idő szerint legsürgősebb, legfontosabb feladatunk.

De hát kinek a teendője ezen veszélyek elháritása? A társadalomé? Azé is, és ha társadalmunk elég rugékonysággal, elég ellentállási képességgel birna a zsidósággal szemben, — megoldhatná a zsidókérdést maga a társadalom is.

De társadalmunk, sajnos, ma már elvesztette ellentállási képességét az elhatalmasodott zsidósággal szemben. Mint egy lidércz nehezedik az társadalmunkra, lenyügözve tartva annak szabad működését, sőt még a szabad véleménynyilvánitást is elfojtva terrorizmusával, ugy, hogy különben is atomokra oszolt társadalmunk nem képes többé egyesületi uton tömörülve ellentállási akcziót kifejteni.

Nem marad tehát más hátra, mint hogy a nemzeti

érdekek hivatott őre, a törvényhozás vegye kezébe a zsidókérdés megoldását, szóval: a zsidókérdés mint politikai kérdés tekintessék és oldassék meg.

A magyar nemzet 1867-ben nyerte vissza állami önállóságát és szabad önrendelkezési jogát. (*Ellenmondás a szélsőbalon.*) Ugyancsak 1867-ben nyerte el a zsidó nép is a teljes polgári és politikai egyenjoguságot, a magyar nemzet a zsidó néppel megosztva mindazon jogokat, a melyeket 1848. és 1849-ben fiai százezreinek feláldozásával karddal a kezében, a passiv ellentállás hosszu 17 éve alatt pedig életérdekei koczkáztatásának árán vivta ki magának.

És az elvben egyenlő jogok alapján megindult a verseny a két leghatalmasabb politikai elem: a magyar és a zsidó elem között.

E versenyben, az 1867-től napjainkig terjedő 16 év alatt máris a zsidó népet tekinthetjük győztesnek.

Hogy miért lett a győztes a számra nézve sokkal csekélyebb zsidó ellem? annak igen egyszerü a magyarázata. Azért, mert mig mi magyarok széthuzók, örökös tusákban álló pártokra oszlottak vagyunk, a zsidóság mint egy tömör phalanx nyomul előre, s mint egy hatalmas ék mind mélyebben hatolt bele állami és társadalmi szervezetünk mind tágabbá váló réseibe.

S igy történt aztán, hogy ma már ugy a hatóságok előtt, mint a törvényhozás előtt, ha zsidó érdek magyar érdekbe ütközik, rendszerint a magyar érdek huzza a rövidebbet, (*Mozgás*) és a zsidó érdek érvényesül. És hát valamely nemzet souverainitásának nem az-e a kriteriuma, hogy ama nemzet érdeke minden más érdekkel szemben érvényesüljön? Melyik elem a souverain tehát tényleg ma Magyarországon? Mi magyarok ma már csak névleg vagyunk souverain nép, a tényleges souverain nép, magyar firma alatt, a zsidó nép.

S a magyar sajtónak a zsidó hirdetések által hizlalt része (*Derültség.*) csakugyan már annyira beleélte magát ebbe a kényszer-helyzetbe, hogy még a magyar nemzet testamentomát is szivesen megcsinálná, s általános örökösül a zsidóságot nevezné ki, egy feltétel alatt, és ez a föltétel az, hogy legyen ez a zsidóság magyarul beszélő zsidóság, hogy a praenumeracziók azután se fogyjanak meg. (*Mozgás.*)

Mi magyarok tehát tényleg ismét meghóditott néppé lettünk; nem ugyan fegyverrel, hanem raffineriával meghóditva, a zsidóság kezébe összefutó érdekszálaknak bilincsekké forrasztása utján, a sajtó és a pénzhatalom által.

És mindazon tényezők, a melyeknek kezeibe van letéve a nemzet jóléte és jövője, lerakták a fegyvert a győzelmes ellenség előtt: lerakta a fegyvert a sajtó, — egy-két lap kivételével, — lerakta a fegyvert a törvényhozás s a kormány.

S ma, ha az eltiport magyar érdek kopogtat a magyar képviselőház ajtaján, a mely magyar képviselőház tagjait a magyar nép bizalma küldötte ide a nemzeti érdekek megóvására: ma a magyar nemzeti érdekeknek a zsidó uralommal szemben érvényt szerezni akaró képviselők szava itt a házban süket fülekre talál, a legtöbb esetben nevetgélés rája a válasz, a hon atyáinak határozata pedig hol az, hogy a ház intézkedésnek szükségét nem látja, hol pedig az, hogy a kérelem figyelmen kivül hagyatik, amint a t. ház tulnyomó többségének megállapodását ekkép előkésziteni s védelmezni a t. kérvényi bizottsági előadó urnak szomoru feladata szokott lenni.

A magyar nemzet százados elnyomatás után lerázta a nyakáról a török igát; a magyar nemzet széttörte az osztrák abszolutizmus százados békóit, s ez abszolutizmust éppen akkor rázta le végkép a nyakáról, amikor az Magyarországon végleg megszilárdultnak hitte magát.

S most a magyar nemzet a zsidó iga alá hajtaná fejét? — a mely valamennyi eddigi ellenségünk igája közt a legmegalázóbb, a legszégyenletesebb, de egyszersmind a legveszedelmesebb is; mert mig a török és az osztrák uralom csak államiságunkat semmisitette meg egy időre, társadalmunkat azonban meglehetős épen hagyta, addig a zsidó uralom államunk fentartó tényezőjét, a magyar társadalmat is végpusztulással fenyegeti.

A magyar nemzet nem fog fejet hajtani a zsidóuralom előtt sem, daczára annak, hogy egyes holdvilági politikusok ezt a meghódolást humánus és felvilágosult dolognak, az az alóli szabadulást pedig reakczionárius dolognak tartják.

A felébredés a hosszu lethargiából már megtörtént;

csak rövid idő kérdése már, hogy a törvényhozásnak e kérdés végleges megoldásával foglalkoznia kell.

Minél jobban tagadtatik e házban a zsidókérdés létezése, annál hangosabban fogja követelni a közvélemény az intézkedést; minél többször visszautasittatnak és minél merevebben itt a házban követeléseink, annál szélesebb körök sorakoznak zászlónk alá.

Hogy miből áll a zsidókérdés végleges megoldása, azt majd megérleli az idő.

Annyi azonban máris bizonyos, hogy e végmegoldás nem fog a zsidóságnak egész összeségében való beolvasztása utján történni, először azért, mert a zsidóság nem reformképes; másodszor azért, mert a zsidóság, eredetétől fogva még sohasem olvadt bele egyetlenegy más népbe sem, mivel különben többi ősnép-társaival együtt már rég le kellett volna tünnie a történelem szinpadáról.

A végmegoldásra az első lépés a status quo ante visszaállitása, vagyis az emanczipáczió visszavétele, (*Ellenmondások.*) a mely emanczipáczió, amint a tapasztalás mutatja, tökéletes fiaskot vallott.

Csakis ezen az uton nyeri ismét vissza a magyar nemzet azon, őt elévülhetlen történelmi jogainál fogva megillető hatalmi tulsulyt, a melyet a zsidóság 1867. óta kicsavart kezeiből, s a mely ismét visszanyert hatalmi tulsuly fogja egyedül képessé tenni a nemzetet a zsidókérdés végleges, radikális megoldhatására.

Ugyanazért a tapolczai kerületi választók kérvényének értelmében a következő határozati javaslatot van szerencsém a t. ház elé terjeszteni:

Rakovszky István jegyző (*olvassa az Istóczy Győző által benyujtott határozati javaslatot*): Határozati javaslat. Beadja: Istóczy Győző (és nyolcz társa). A ház kijelenti, hogy az 1867. évi XVII. t.-czikk revizióját szükségesnek tartja, és felhivja a kormányt ennek megfelelő törvényjavaslat előterjesztésére.*)

---

*) Az erre széles mederben megindult vita (a melynek folyamán többek között — Jókai Mór is felszólalt a kérvény ellen), kitöltötte a január 23-tól 28-ig tartott üléseket is, ezen utóbbi ülésen nyerve befejezést. — A kiadó.

Az 1881. évi országgyülés képviselőházának naplója.

Kilenczedik kötet,
a 289. s köv. lapokon.

177. országos ülés, 1883. évi januárhó 28-kán Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A kérvények 22. sorjegyzékében foglalt 31. sz. a. (tapolczai) kérvény befejező tárgyalása. . . . .
. . . .

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e elfogadni a kérvényi bizottság határozati javaslatát, igen, vagy nem? (*Igen! Nem!*) Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A kérvényi bizottság javaslata elfogadtatott, és ezzel a többi határozati javaslat elesik.

XV.

A zsidó-keresztény házassági törvényjavaslat tárgyalása.

Az 1881. évi szeptemberhó 24-ére hirdetett ország-gyülés képviselőházának naplója.

Tizenharmadik kötet,
162. s köv. l.

267. országos ülés, 1883. évi novemberhó 21-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A zsidók és keresztények között, valamint külföldön kötött polgári házasságról szóló törvényjavaslat tárgyalása.*) . . .
. . . .

Istóczy Győző: Mielőtt az ügy érdeméhez hozzá-szólnék, nem mulaszthatom el a t. előadó ur tegnap-előtti beszédére nehány megjegyzést tenni.

A t. előadó ur azt mondta, hogy, ha az emanczi-páczióval egyidejüleg a zsidók és keresztények közti polgári házasság is behozatott volna, a lelkiismeretlen izgatás nem foglalhatott volna tért, s a személy- és vagyonbiztonság nem ingattatott volna meg, amint ez tényleg megtörtént.

Hát t. előadó ur, én ugy tudom, hogy a zsidók és keresztények összeházasodásának egyebek közt Német-országban sincs már évek óta semmi akadálya; s mégis Németország volt az, hol az antisemitikus mozgalom legelőször vett fel concrét alakot.

Egyébiránt majd megmagyarázom a t. előadó urnak, hogy voltaképen kik azok, a kik az általa emlitett lelki-ismeretlen izgatást csinálták s csinálják, s a kik miatt a zsidók napjainkban nem érzik oly biztonságban magukat,

---

*) A törvényjavaslat tárgyalása a november 19-ki ülésben kezdődött meg, s tartott egész november 24-ig. — A kiadó.

mint érezték a börzesvindli fénykorában, a krach előtti korszakban, amikor a zsidóemanczipáczió méregfája dusan kezdte teremni gyümölcseit.

Ezen lelkiismeretlen izgatók első sorban maguk a zsidók, az ő népfosztogató, népdemoralizáló faji politikájukkal; s én nem habozom kijelenteni, hogy az antiszemitizmusnak legjobb, legügyesebb kortesei maguk a zsidók. Minden, naponkint pedig százával és ezrével előforduló zsidó visszaélés, zsidó üzelem, zsidó tulkapás, zsidó fosztogatás, zsidó erőszakoskodás ujabb és ujabb elemeket terel a mi táborunkba, s mivel a zsidóknak az önmérséklet sohase képezte nemzeti erényüket, a jövőben is terelni fog.

Midőn 1875-ben első izben szólaltam fel a zsidókérdésben, egyenesen ezen psychologiai tényre alapitottam politikámat; s mondhatom, számitásom minden várakozást felülmuló mértékben beütött. Hogy ez tény: ugy hiszem bizonyitásra nem szorul, annál kevésbé, mert a t. előadó ur is mint jogászember tudhatja, hogy köztudomásu tényeket bizonyitani nem szükséges.

Másodszor, a t. előadó ur által emlitett lelkismeretlen izgatás csinálói, a lelkiismeretlen izgatók azok, kiket a nép az ország bajainak orvoslása végett ide küldött, megtisztelve őket bizalmával, s a kik ahelyett, hogy orvosolni törekednének azon sulyos bajokat, melyeket a zsidóság az országra s a nemzetre hozott, megfoghatatlan könnyelmüséggel és közönyösséggel engedik kifosztogattatni s pusztittatni saját küldőiket, saját véreiket nemcsak, de sőt hasonló törvényjavaslatoknak, anélkül hogy kényszeritve lennének reá, megszavazásával, csak olajat öntenek a tüzre, s a nemzet legszentebb érzelmeiből gunyt üzve, a nép elkeseredettségét csak fokozzák.

A t. előadó ur beszélt még a személy- és vagyonbiztonság megingatásáról is, a mely szerinte az antisemitikus izgatásoknak a következménye.

Hát itt ismét téved a t. előadó ur. Mert a személy- és vagyonbiztonságot Magyarországon a zsidók veszélyeztetik legnagyobb mértékben, szövetségben fizetett alázatos szolgáikkal: a zsidóbérencz filosemitákkal, a mely épületes szövetség előtt nincsen biztonságban vagyonunk, a melyet hamis tanukkal, megvesztegetésekkel, — daczára

minden törvényparagrafusnak — mindenkor elragadhatnak tőlünk; — de a zsidóktól nincs biztonságban a keresztények élete sem, mert, a legujabb időben majdnem mindennapos zsidó merényleteket a keresztények élete ellen nem is emlitve, egy keresztény szülő se lehet biztonságban aziránt, hogy hirtelen eltünhető gyermeke pár nap mulva nem esik-e áldozatul a kannibálokon is tultevő fanatikus zsidók rituális őrjöngéseinek. . . .

Elnök: Szemben azon sajnos esetekkel, a melyek az idén Magyarországon előfordultak, kénytelen vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, hogy innen e házból olajat önteni a veszedelmes tüzre nem való. (*Helyeslés.*) Kérem ennélfogva a képviselő urat, mérsékelje szavait ugy, miként ezen törvényjavaslat objektiv tárgyalásához illik. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: . . . mert hát, daczára minden fölmentő itéletnek, mindenki lelke mélyében meg van győződve arról, hogy a boldogtalan Solymosi Eszter ott a tisza-eszlári zsinagógában lelte gyászos végét. (*Mozgás.*) Ha tehát Magyarországon a személy- és vagyonbiztonság veszélyeztetve van — amint a t. előadó ur állitja, — ugy ez első sorban és legnagyobb mértékben a zsidóság társadalmi-nihilisztikus üzelmei által van veszélyeztetve; mert, ha a zsidó hit- és erkölcstan elvei azt tanitják, hogy a nem-zsidók élete és vagyona a zsidók kezében van, és hogy a nem-zsidók vagyona uratlan jószág, a melyet Jehova a zsidóknak adott: lehet-e csudálkozni azon, hogyha a zsidó egyetemeken, t. i. a pálinkás boltokban . . . (*Derültség és mozgás.*) mondom, hogyha a zsidó egyetemeken, t. i. a pálinkás boltokban, a zsidó kultura és a zsidó nevelés áldásaiban részesült nép, nem türhetve tovább fosztogattatását, és se égtől, se földtől segélyt nem nyerve, fütyköst és fejszét ragad, s a Talmud tanait a zsidók ellen visszaforditva, azokat viszont a zsidókra alkalmazza, — persze a maga módja szerint nyilt erőszakkal, amiért aztán agyonlövetés, börtön és akasztófa éri a magyart; mig a Talmud tanait titkon s alattomban, a törvény megkerülésével alkalmazó zsidó, földesurrá, nemes emberré, báróvá s esetleg országgyülési képviselővé s maholnap tán főrendiházi taggá is lesz.

Ezek után, ugy hiszem, a t. előadó ur is tudni fogja

jövőre, hogy tulajdonképen hol keresse azokat a lelkiismeretlen izgatókat, a kik Magyarországon a személy- és vagyonbiztonságot veszélyeztető üzelmeknek az okai.

De e kérdéshez végezetül még egy szót. Vegyünk egy példát. Én magam is a tágabb értelemben vett népnek egyik tagja vagyok, ugy-e bár? Mert hisz népképviselő vagyok. Ugyan meg tudná-e mondani a t. előadó ur, hogy hát engem, a tágabb értelemben vett népnek egyik tagját, ki izgatott fel; kit és kiket terhel az én felizgatásom miatt a felelősség? Ex uno disce omnes.

Áttérve mármost az ügy érdemére, az elmondottakból folyólag is, végzetes tévedésben van az, a ki azt hiszi, hogy a tárgyalás alatt levő javaslatnak törvényerőre való emelésével már meg lesz oldva Magyarországon a zsidókérdés, és hogy a zsidóság iránt uralkodó ellenszenv és izgalom megszünik. Sőt ellenkezőleg: az uj törvény is csak olaj lesz a tüzre.

Politikai és társadalmi szempontból itélve meg a zsidók és keresztények közti polgári házasság kérdését: ezen intézménynek mindezen tekintetekben is csak káros kihatásai lesznek reánk nézve.

Én ugyan nem tartok attól, hogy valami nagyon gyakoriak lesznek az ilyen zsidó-keresztény párosodási esetek. (*Derültség.*) Bizonyitja ezt Poroszország példája is, ahol 1875-től 1879-ig 250-ről mintegy 150-re szállott alá az évenkint kötött zsidó-keresztény házasságok száma, s a csökkenés az antisemitizmus terjedése folytán azóta is évről-évre mind nagyobb lesz.

De ezenkivül még egy igen érdekes statisztikai adatot birunk Poroszországból, a mely azt bizonyitja, hogy a semitáknak az európai népfajokkal való keresztezése aránylag feltünően meddő szokott lenni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ugyanis a porosz hivatalos statisztikai adatok szerint az 1875-től 1879-ig terjedő időszakban esett átlag egy-egy házasságra:

1. evangelikusok között	4.20	gyermek,
2. katholikusok között	5.20	»
3. evangelikusok és katholikusok között	3.20	»
4. dissidensek között	4.51	»
5. zsidók között	4.43	»
6. zsidók és keresztények között csak	1.55	»

A zsidók és keresztények közti vegyes házasságok feltünő terméketlenségének az oka, (*Halljuk! Halljuk!*) a semita és európai emberfajok közt fenálló phyziologiai nagy eltéréseken kivül, e két emberfajnak egymás iránti legyőzhetlen idegenkedéséből magyarázható ki. A zsidófél a nem-zsidófélben mindig csak a gojt látja, (*Derültség.*) a kit egész életében csak gyülölni s megvetni tanult, s a kit a Talmud értelmében még az állatnál is alábbvaló lénynek tart. Viszont a nem-zsidó az édelgő zsidó férjben vagy zsidó asszonyban mindig csak az általa gyermeksége óta utált zsidót látja; s ezen kölcsönös érzelmeket a zsidót a kereszténynyel összeadott politikai hivatalnok se képes nemlétezőkké tenni.

Hogy a zsidók az összeházasodás utján se képesek beolvadni más népekbe, tanusitja háromezer éves, s különösen a kereszténység megalapitása előtti történelmük, a mely egész idő alatt elszigetelve, megvetve éltek a többi népek között, a mely népek a zsidókban mindig csak az ó-egyptomi társadalom söpredékét, az egyptomi kasztok kimustrált páriáit látták, a páriáknak minden fizikai és erkölcsi undok sajátságaival.

S ezen pária-természet még ma is teljes épségében fennáll a zsidókban. Elnyomatva lenni vagy ellenkezőleg másokat elnyomni, önmagát másoknál vagy alábbvalónak vagy ellenkezőleg fölebbvalónak, de sohasem egyenlőnek érezni: felszabadult rabszolgatermészet, a melyet a zsidók még Egyptomból örököltek, s a mely rabszolgatermészetet a zsidók, annyi évezredek után, a jogegyenlőség mai korában is teljes épségében megtartották, s nem is fogják levetkőzhetni soha.

S éppen ezen pária-természet az a speczifikus jellemvonás, a mely a zsidót minden többi néptől teljesen elütő néppé teszi, a mely unicumot képező népre a többi civilizált nemzeteknek szánt institutiók és törvények semmikép sem illenek.

Én tehát, bizva a most ismertetett természeti törvényekben, mint mondám, nem tartok ugyan attól, hogy e javaslat törvényerőre emelkedtével a zsidók és keresztények közti házasságok nálunk valami nagyon gyakoriak lesznek; de azt a veszélyt mégsem kerülhetjük el, hogy az egyes, többnyire spekuláczióból zsidókkal összeházasodó

keresztényekkel s az ezen házasságokból származó amphibiumokkal (*Derültség*) csak szaporodni fognak a zsidó-szövetségesek, a mi ellenségeink: mert tapasztalati tény az, hogy az ily összeolvadás eseteiben — csekély kivétellel — nem a zsidó lesz magyarrá, hanem a magyar lesz zsidóvá.

Ezek a félzsidó ivadékok és zsidó-sógorok, (*Élénk derültség.*) akik máris többen vannak mint a nagyközönség gondolná, ma is a legveszélyesebb ellenségei az antisemitizmusnak, a keresztény társadalomnak; mert jó hangzásu nevük mellett senki sem sejti, hogy belőlük nem a magyar, nem a keresztény, hanem a zsidó beszél.

Mivel pedig én ezeknek a társadalmunk legveszélyesebb ellenségeit képező félzsidó ivadékoknak és zsidó-sógoroknak a számát szaporitani s a magyar nemzet vérét az ó-egyptomi páriák vére által degeneráltatni nem akarom: részemről visszautasitom a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot.

XVI.

A zsidó-keresztény házassági törvényjavaslat levétele a napirendről.

Az 1881. szeptemberhó 24-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizennegyedik kötet,
a 298. s köv. lapokon.

300. országos ülés, 1884. évi januárhó 31-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A főrendiháznak a keresztények és zsidók közötti házasságról szóló törvényjavaslat tárgyában átküldött izenete tárgyalása. . . . .
. . . .

Istóczy Győző: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy, mig a korábbi években hosszabbnál-hosszabb beszédeket kellett tartanom avégből, hogy a zsidókérdésben az igazak álmát alvó hazai nagyközönséget néhány hétre fel-felrázhassam lethargiájából, mire aztán e nagyközönség, a t. ház stereotyp »derültség«e és »élénk derültség«e által megnyugtatva, ujra meg ujra hozzáfogott az alváshoz: — mondom, azon kellemes helyzetben vagyok, hogy ma már beérhetem rövidebb felszólalásokkal is, mert hisz a zsidókérdést illetőleg végre-valahára ma' már mindenki ébren és talpon van Magyarországon. Tehát ezuttal igen rövid leszek.

Midőn a főrendiháznak a keresztény-zsidó házassági törvényjavaslat elsőizbeni elvetéséről szóló üzenete a képviselőház m. é. deczember 13-kán — ominozus szám! — tárgyaltatott, Simonyi Iván képviselőtársam egy határozati javaslatot nyujtott be, a mely szerint a főrendiház üzenete tudomásul veendő lett volna, a mi egyértelmü lett volna a törvényjavaslatnak a napirendről való levételével, a

mely, a t. miniszterelnök ur által ma tényleg inditványozott napirendről való levételt a t. ház, a viszonyok kényszerüsége folytán, most már kétségkivül határozatilag ki is fogja mondani.

Simonyi Iván képviselőtársamnak emlitett határozati javaslata a mult deczember 13-iki ülésben szavazás alá bocsáttatván, annak elfogadása mellett csak az inditványozó és én keltünk fel, az illető t. képviselő urak obligát »élénk derültsége«e között.

Én akkor bátor voltam a »derülő« képviselő uraknak megjegyezni, hogy »ne nevessenek, mert nemsokára meg majd mi fogunk nevetni!« (*Derültség és mozgás.*)

Nohát, t. ház, mi — már t. i. Simonyi képviselőtársam és én — nem is gondoltuk volna, hogy oly hamar reánk kerüljön a nevetés sora.

A keresztények és zsidók közti polgári házasságról szóló törvényjavaslatnak a főrendiház által két izben történt visszavetésével, és ugyanannak ma a képviselőház által a napirendről való levételével tényleg teljesedésbe ment az »Országgyülési antisemita párt« mult évi októberhóban kiadott programmjának 9-ik pontja, a mely e párt egyik követeléseül a »zsidók és keresztények közti házasságról szóló törvényjavaslatnak visszavetését« tüzte ki. Programmunk egyik pontjának ily gyors foganatba mente igen jó augurium arra nézve, hogy lassankint majd a többi programmpontok is érvényre fognak jutni. (*Hosszantartó mozgás. Halljuk!*)

Hát bizony felette érdekes és tanulságos dolog is az, hogy a t. ház ma sanctionálni kénytelen (*Halljuk!*) az annyiszor kinevetett és perhorreskált antisemiták pártprogrammjának egyik pontját; a minél még csak az a kérdés érdekesebb és tanulságosabb, hogy valjon mi az oka annak, hogy a t. képviselőház tulnyomó többsége, a főrendiházzal és a nemzet osztatlan közvéleményével szemben ily zsákutczába juthatott?

Ennek az alkalomszerü kérdésnek a megfejtése egyszerüen az, hogy a zsidó különérdekek szolgálatkész előmozditásában és a zsidó kegyek utáni versengésben — a képiselőházban ugyan csekély számu, de a házon kivül annál számosabb antisemita pártot kivéve, — valamennyi párt, jobb ügyhöz méltó buzgalmat fejt ki, ugy, hogy valójában nehéz meghatározni azt, valjon a kormányt és

pártját-e, vagy pedig az ellenzéket éri-e ezért sulyosabb felelősség a nemzet itélőszéke előtt? (*Halljuk!*)

Mig azonban a kormánynak és pártjának eljárását, ha nem is menteni, de legalább érteni lehet, mert a deficites államháztartás gondjainak sulya alatt görnyedő kormány a zsidó pénzhatalmaknak s igy a zsidóságnak kényszerü befolyása és pressiója alatt áll (*Élénk derültség*); s aztán a kormány, a rendelkezésére álló hatalmi eszközök mellett, a képviselőválasztásoknál a nép rokonszenvét is inkább nélkülözheti: addig az egyes-egyedül csak a nép rokonszenvére támaszkodható ellenzéknek, különösen pedig a szélső ellenzéknek, a lefolyt három év alatt követett zsidóbarát magatartása semmivel sem igazolható és semmivel semmivel sem menthető; (*Derültség a jobboldalon. Mozgás a szélsőbalon.*) sőt ellenkezőleg a leghatározottabban kárhoztatandó. S e tekintetben, ugy hiszem, csak egy köztudomásu sajnos tényt konstatálok akkor, amidőn kijelentem, hogy az országgyülési függetlenségi párt — néhány, éppen a zsidókérdés miatt tőle elvált tagjának kivételével, — a zsidóbarátságban még a kormányt és pártját is felülmulta, és pedig jóval felülmulta. (*Hosszan tartó élénk tetszés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbalon. Halljuk!*)

Én nem akarok a t. ellenzéknek ezen, a magyar nemzet életérdekeit, legveszedelmesebb ellenségével: a zsidósággal szemben menthetetlen módon feláldozni kész magatartása fölött bővebb kritikába ereszkedni. A legilletékesebb kritikusok: a választók ugyis nemsokára hivatva lesznek itéletet mondani képviselőiknek három éven át folytatott sáfárkodása fölött.

Csanády Sándor: Szembe állunk vele. (*Nagy derültség.*)

Hegedüs Sándor: Ez érdekes!

Istóczy Győző: Azt az egyet azonban ki kell jelentenem, hogy, ha a zsidókérdés megoldását lehetővé tenni akarjuk, legelső sorban a képviselőházi ellenzéknek reformátiójára, »a capite et membris« reformátiójára van szükségünk. (*Nagy derültség a jobboldalon. Mozgás a szélsőbalon.*) Mert, hogy a dolgok egyátalán odáig fejlődhettek, hogy a kormány napjainkban már a zsidó-keresztény házasságnak az egész nemzet fehâborodását felidézett javaslatát is a törvényhozás elé terjeszthette: annak egyik legfőbb oka abban keresendő, hogy a parlamenti ellenzék

a zsidókérdésben — a melyben majdnem összes gazdasági és társadalmi s nagyrészben politikai bajaink kulcsa rejlik, — már több országgyülésen át elmulasztotta teljesiteni kötelességét; sőt e kérdésben egyenesen a nemzet életérdekei ellen tört. (*Ellenmondás a szélsőbalon.*)

Lükő Géza: Nem kérünk tanácsot!

Istóczy Győző: Az uj viszonyok, az uj eszmeirányok, szóval az uj idők tehát uj embereket igényelnek, a kik a zsidókérdésben is együtt érezve a nemzettel, megszabaditani törekednek a hazát a zsidóságtól, a mely gonoszabb ellenségünk, mint volt a lefolyt évezred alatt valamennyi százados ellenségünk együttvéve.

Csanády Sándor: Még a közösügyesek is nagyobb ellenségek! (*Derültség.*)

Istóczy Győző: Mivel pedig a közvélemény nyomása alatt sok érdemes filosemita máris azon töri a fejét, hogy antisemita kortesbőrt öltve, (*Derültség a jobboldalon*) miként bujhassék át szerencsésen a közelgő választások caudiumi szorosán, hogy a jövő országgyülésen aztán ujra kezdhesse zsidóskodását és az antisemitizmus elleni támadásait: jó lesz, ha a választók nem szavaik után, hanem eddigi tetteik és mulasztásaik után itélendik meg ezen urakat.

És ha Magyarország választó polgárai a jövő országgyülésre határozott, nyilt antisemita képviselőket, különösen pedig ellenzéki antisemita képviselőket fognak felküldeni: akkor — de csakis akkor — az ország nemcsak azon eshetőség elől lesz biztositva, hogy a keresztény-zsidó házassági törvényjavavaslathoz hasonló javaslatokkal ujra meg ujra zaklattassék;

Simonyi Iván (*közbeszól*): Igaz! Ugy van!

Istóczy Győző: hanem akkor aztán hozzáfoghatunk a nyakunkra érett zsidókérdés kielégitő megoldásának munkájához is. (*Mozgás jobbfelől.*)

Ezek előrebocsátása után kijelentem, hogy a benyujtott határozati javaslatokkal ellentétben, én egyszerüen a zsidó-keresztény házassági törvényjavaslatnak a napirendről való levételére, s illetőleg a főrendiházi üzenetnek tudomásul vételére adom szavazatomat.*)

---

*) Ez a vita aztán eltartott február 6-ig. — A kiadó.

XVII.

Az italmérési regále megváltása.

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Hetedik kötet,
11. s köv. l.

132. országos ülés, 1885. évi októberhó 1-én Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző interpellátiója. . . . .

Istóczy Győző: T. ház! Egy interpellátiót kivánok a t. ministerelnök urhoz mint belügyministerhez és illetőleg a t. igazságügyminister urhoz intézni. (*Halljuk! Halljuk!*) Mielőtt azonban interpellátiómat előterjeszteném, engedje meg a t. ház, hogy azt röviden indokolhassam.

Azon nagyobbszabásu reformok között, melyeket a közvélemény régóta sürget, bizonyára nem utólsó helyet foglal el az italmérési regálejognak a megváltása oly értelemben, hogy az italmérési jog mindenütt az illető község tulajdonába jusson.

Az italmérési jognak az egész országban egyszerre való megváltása azonban csak állami közvetités mellett történhetvén meg, az államra nézve egy nagymérvü pénzügyi operátiót tenne szükségessé, s ekkép az állami közvetités melletti általános megváltás, belátom, jelenlegi pénzügyi viszonyaink között nehezen lenne keresztülvihető.

Mindazonáltal az italmérési jog megváltásának keresztülvitelét oly kiváló közérdekek, a nemzet oly fontos érdekei követelik, hogy a megváltás keresztülvitelének kérdését tanulmányozni, az adatokat összegyüjteni s az előmunkálatokat megtenni addig is, amig pénzügyi hely-

zetünk a megváltás eszközlésére szükséges pénzügyi műveletet megengedi, — időszerü és szükséges lenne.

Azonban addig is, amig az állami közvetités melletti általános megváltásra reákerülhet a sor, — e megváltást lehetővé lehetne tenni oly egyes községekre nézve, a melyek azt eszközölni óhajtják, s abban az anyagi helyzetben vannak, hogy ezt tehessék.

Azt hiszem fölösleges bővebben fejtegetnem azon eminens közérdeket, a mely a korcsmáltatási jognak a magán-regáletulajdonosokról a községekre mielőbb való átszállásában fekszik. A magán-regáletulajdonosok — a kik közé, a községek kivételével, a jogi személyeket, erkölcsi testületeket is értem, — a regále bérbeadásánál egyéb tekinteteket nem igen szoktak szem előtt tartani, mint azt, hogy ki fizet több haszonbért? Ezen az uton aztán a korcsmák legnagyobb része az országban zsidók kezébe került, a kikkel a keresztény korcsmárosok már csak azért sem versenyezhetnek, mert a zsidó korcsmárosok nemcsak azzal csinálnak maguknak több jövedelmet, hogy — mint a tapasztalás országszerte tanusitja, — hamisitott s hozzá egészségellenes, sőt mérges anyagokkal vegyitett italokat adnak a keresztény közönségnek; hanem a falusi zsidó korcsmárosra nézve a korcsma nem egyéb mint népfosztogató uzsorás pénzügyi operátióinak a comptoirja, (*Ugy van! Ugy van! a balközép s a szélsőbal különböző padjain.*) ahol a szeszes italokkal elbutitott és demoralizált falubeli lakosokat hálójába keriti; de a zsidó korcsma egyszersmind orgazdatanya is, ahová vándorol minden lopott jószág a faluból.

Mindezen dolgokkal a magán-regáletulajdonos nem igen szokott törődni, csak rendesen fizesse neki a zsidó korcsmabérlő a magas haszonbért.

Ellenben, ha az italmérési regálejog a községnek a tulajdonában van, a korcsmabérlet kezelése és ellenőrzése a községet, tehát egy, a közérdeket is szem előtt tartó erkölcsi testületet illeti; s ha ez erészbeni kötelességeit teljesiteni elmulasztaná, ott van a felettes közigazgatási hatóság, a mely megfelelőleg intézkedhetik.

Az italmérési regálejogot tehát mielőbb a községek kezébe juttatni eminens közérdekek: közegészségügyi, közrendészeti, közgazdasági s közerkölcsiségi tekintetek egy-

formán sürgetőleg követelik. (*Igaz! Ugy van! a bal és szélsőbal némely padjain.*)

S erre nézve egy igen egyszerü expediens is állana rendelkezésünkre. (*Halljuk!*)

Tudjuk ugyanis azt, hogy kisajátitási törvényünk szerint a kisajátitási jog közérdekből ma már igen széles alapon nyer alkalmazást. Hogyha pedig kisajátitási törvényünk a kisajátitást községekben megengedi uj utczák és közterek nyitására, közdülőutak létesitésére, közfürdők, valamint aköztisztaság és közegészség czéljából tervezett csatornák előállitására stb. stb, sőt kivételképen még szépitési tekintetekből is: akkor nem látom át, hogy a közérdek szempontjából miért ne lenne megengedhető az italmérési regálejog tulajdonának a kisajátitása is oly községek részére, a melyek e kisajátitást óhajtják.

S én azt hiszem, hogy ezen kisajátitási jognak a községek részére való megadása igen sok vagyonos községet arra inditana, hogy a kisajátitási eljárást kérelmezze; s ekkép rövid évek mulva jó részben meg lenne oldva ezen annyiszor ventilált égető kérdés is; mert akkor már a még kisajátitatlanul maradt italmérési jogositványoknak állami közvetités melletti megváltása czéljából az államnak sokkal kisebb mérvü pénzügyi miveletet kellene keresztülvinnie.

S ez eszme megvalósitására nem is lenne egyébre szükség, mint az 1881. évi XLI. törvényczikkben foglalt kisajátitási törvény pótlásául egy rövid törvényczikkre, a melyben a kisajátitási jog közérdekből való megadásának eseteihez hozzáadandó lenne az italmérési regálejog tulajdonának a községek által való kisajátithatása esete is.

Az 1881. évi XLI. törvényczikk máris intézkedik a vasutak részére az italmérési jognak ideiglenes kisajátitásáról, s igy e törvény keretében már ez okból sem lenne heterogen alkatrész az italmérési jog tulajdonának a községek által való végleges kisajátitása. Ugyanezen törvényben a kisajátitási eljárás is minden részleteiben már megállapitva lévén, ezen eljárás az italmérési jog tulajdonának a községek által való kisajátitása eseteiben is egészben alkalmazást nyerhetne.

Egyuttal azonban elvül kimondandó lenne az is, hogy ahol a község egyszer már tulajdonában van az ital-

mérési jognak, e jogot a község többé el nem idegenitheti.

A kisajátitási jognak az italmérési jog tulajdonát illetőleg a községek részére törvény utján való megadása tehát, nézetem szerint a legegyszerübb s legczélszerübb expediens lenne arra nézve, hogy addig is, amig az állami közvetités mellett országszerte leendő megváltás keresztülvihető lenne: az italmérési regálejognak a községek kezébe mielőbb való jutását eszközölhetnénk.

Ezen indokolásomnak előrebocsátása után a következő interpellátiót vagyok bátor előterjeszteni. (*Halljuk!*) *Olvassa:*)

Interpellátió a t. ministerelnök urhoz mint belügyministerhez és illetőleg a t. igazságügyminister urhoz:

Tekintve azon fontos közegészségügyi, közrendészeti, közgazdasági és közerkölcsiségi érdekeket, a melyek az italmérési regálejognak a jelenlegi magán regáletulajdonosokról a községekre mielőbb való átszállását sürgetőleg követelik, a következő kérdéseket intézem:

1. Foglalkozik-e a t. ministerelnök ur mint belügyminister az italmérési regálejognak állami közvetités mellett a községek részére leendő általános megváltása kérdésével?

2. Van-e kilátás arra, hogy ezen állami közvetités melletti általános megváltás a közel jövőben keresztülvihető leend?

3. Addig is, amig az állami közvetités melletti általános megváltás keresztülvihető lenne, nem látnák-e a t. bel- és igazságügyi minister urak czélszerünek a mielőbbi részleges megváltást oly módon eszközölhetőnek, hogy a kisajátitási jog az italmérési jognak tulajdonát illetőleg a községek részére törvényileg megadassék?

Elnök: A képviselő ur felolvasván interpellátióját, nem szükséges azt ujra felolvasni, hanem közöltetni fog a ministerelnök és az igazságügyminister urral.

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Nyolczadik kötet,
29. s köv. l.

163. országos ülés, 1886. évi januárhó 19-kén
Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Tisza Kálmán ministerelnök válasza Istóczy Győző interpellátiójára. . . . .

. . . .

Tisza Kálmán ministerelnök: T. ház! (*Halljuk!*) Nem tudom, méltóztatnak-e megengedni, — mert tisztán a t. ház engedélyétől függ, — hogy Istóczy képviselő ur interpellátiójára válaszoljak. (*Halljuk!*) Megtenném a magam részéről szivesen azért, mert mint tudom, a képviselő ur a legközelebbi napokban a jelenlétben akadályozva lesz. (*Halljuk!*)

Ha tehát méltóztatnak megengedni, miután az interpellátió régebben tétetett, mindenekelőtt bátor leszek azt felolvasni. Az interpellátió ugyan hozzám mint belügyministerhez és egyuttal az igazságügyminister urhoz van intézve, de a feleletet bátor leszek mindkettőnk nevében megadni. (*Olvassa:*)

»Tekintve azon fontos közegészségügyi, közrendészeti, közgazdasági és közerkölcsiségi érdekeket, a melyek az italmérési regálejognak a jelenlegi magán regáletulajdonosokról a községekre mielőbb való átszállását sürgetőleg követelik, a következő kérdéseket intézem:

1. Foglalkozik-e a t. ministerelnök ur mint belügyminister az italmérési regálejognak állami közvetités mellett a községek részére leendő általános megváltása kérdésével?

2. Van-e kilátás arra, hogy ezen állami közvetités melletti általános megváltás a közel jövőben keresztülvihető leend?

3. Addig is, amig az állami közvetités melletti általános megváltás keresztülvihető lenne, nem látnák-e a

t. bel- és igazságügyi minister urak czélszerünek a mielőbbi részleges megváltást oly módon eszközölhetőnek, hogy a kisajátitási jog az italmérési jognak tulajdonát illetőleg a községek részére törvényileg megadassék?«

A t. ház méltóztatik tudni, hogy a regálejog megváltását, mihelyt lehet, én a magam részéről óhajtom; de megjegyzem, hogy mindazon igen fontos szempontoknak, a melyeket a képviselő ur érintett: közegészségügyi, közrendészeti, közgazdasági és közerkölcsiségi szempontoknak maga azáltal, hogy a regálejog a magántulajdonosoktól a községre száll át, bizonynyal elég téve nem lenne, mert ahhoz egész más, mindezen szempontokra kiterjedő törvényhozási intézkedések szükségesek. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Azzal, hogy a regále állami közvetitéssel megváltassék, ugy hogy egy ideig legalább még a községek birtokában érvényben maradjon, igenis foglalkozott a kormány; majdnem azt mondhatnám, hogy a javaslatai régen készen vannak; de arra, hogy keresztülvitessenek, okvetlenül szükséges a pénzügyi helyzetnek és nemcsak a hazai, hanem az összes világbeli pénzügyi helyzetnek kedvező voltát megvárni s felhasználni, mert máskülönben vagy az államnak kellene igen nagy terhet vállalni, vagy az eddigi regále-tulajdonosok érdekei sértetnének. Mert én hallottam ugyan, hogy volna oly módja is a megváltásnak, a községek részére megváltásnak, hogy az állam hitele igénybe ne vétetnék, de, megvallom, én a magam részéről még ezt nem tudtam meglelni. Nem tudtam meglelni ugy, hogy a nyujtott kárpótlás ne csak papiroson, hanem — amint akarjuk — a valóságban és lényegében is meglegyen, pedig azt gondolom, anélkül venni el a regálet az illető tulajdonosoktól, senkinek szándékában nincsen. (*Helyeslés.*)

Erre tehát csak azt felelhetem, hogy igenis, a kormány foglalkozott e kérdéssel, javaslatai majdnem készen vannak, figyelemmel kiséri az eseményeket és mihelyt a lehetősége beáll, teljes örömmel és készséggel fogja javaslatait beterjeszteni. (*Helyeslés.*)

De a mi már a harmadikat illeti, hogy a regálejog iránt törvényes kisajátitási jog adassék, engedelmet kérek a t. képviselő urtól, ezt sem én, sem t. collegám, az

igazságügyminister lehetőnek és helyesnek nem látnók, és éppen azért aziránt, hogy ily törvényes intézkedést javasoljunk, igéretet nem is tehetünk.

Ez az, a mit felelhetek. Kérem válaszomat tudomásul venni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Istóczy Győző: T. ház! Midőn az italmérési regálejog megváltása tárgyában interpellátiót terjesztettem be, czélom volt egyrészről, hogy ezen, a közvélemény által régóta sürgetett követelménynek hangot adjak, másrészről pedig, hogy a t. kormányt e kérdésben állásfoglalásra birjam.

E lépésemnek részben sikere is lett, amennyiben a t. ministerelnök ur kijelentette, hogy foglalkozik a kormány ezzel a kérdéssel, sőt a javaslat is már majdnem kész; csakhogy ezen javaslatnak a beterjesztése függ ugy az ország, mint általában a világpiaczi pénzügyeknek kedvező állásától.

Én szintugy mint a t. ministerelnök ur, ezen álláspònton állottam interpellátióm megtételekor is, amennyiben már akkor kijelentettem, hogy én az azonnali, vagy a közel jövőben leendő országos megváltást éppen a jelenlegi pénzviszonyok mellett nem tartom kivihetőnek; és ha mi azt várjuk, hogy a pénzügyi helyzet megjavuljon, akkor azt hiszem, hogy még igen sokáig kell várnunk arra, hogy a törvényjavaslat előterjesztessék.

Eszerint tehát a t. ministerelnök ur válaszának első részében megnyugodhatnám; de nem nyugodhatom meg feltétlenül annak második részében, amennyiben én azon expedienst, hogy a községeknek engedtessék meg az italmérési jog kisajátitása, amint a kisajátitási törvényben a vasutak részére meg van engedve az ideiglenes kisajátitás, feltétlenül szükségesnek tartom, hogy végre valahára meginduljon legalább a partiális megváltási eljárás.

Tekintve azonban, hogy éppenséggel nem lehetetlen, hogy a pénzviszonyok megjavulnak, és akkor kilátás van arra, hogy e törvényjavaslat beterjesztetik: én azon feltétellel, hogy ezen törvényjavaslat a legrövidebb idő alatt elő fog terjesztetni, megnyugszom ugyan a t. ministerelnök ur válaszában, fentartom azonban magamnak a jogot, hogy az esetben, ha e benyujtás huzamosabb ideig

nem történnék meg,*) ugyanezt az inditványomat, tudniillik a kisajátitási jognak a községek részére való megadására vonatkozó inditványomat, esetleg határozati javaslat alakjában, benyujthassam. (*Helyeslések.*)

Elnök: Minthogy a t. képviselő ur maga is tudomásul vette a választ, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház a ministerelnök ur válaszát tudomásul veszi.

---

*) Az italmérési jogot mint jövedéket az állam az 1888. évi XXXV. t.-czikkben a maga részére tartván fen, az italmérési regálejogosultakat az 1888. évi XXXVI. t.-czikk utján kártalanitotta. — A kiadó.

XVIII.

Börzeadó.

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenegyedik kötet,
a 48. s köv. lapokon.

219. országos ülés, 1886. évi áprilhó 3-kán Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az inditvány- és interpellátióskönyv felolvasása
Istóczy Győző törvényjavaslatának felolvasása. . . . .

. . . .

Szathmáry György jegyző: Az inditványkönyvben a következő bejegyzés foglaltatik: Istóczy Győző: Törvényjavaslat az értékpapirok adás-vevése és a tőzsdeszerü adásvevési és egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről.

Istóczy Győző: T. ház! A magam és elvtársaim nevében van szerencsém egy törvényjavaslatot beterjeszteni, az értékpapirok adás-vevése s a tőzsdeszerü adás-vevési és egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről.

Kérem a t. házat, hogy a házszabályok értelmében ezen inditványom kinyomatását és szétosztását elrendelni s egyszersmind indokolására határnapot kitüzni méltóztassék.

Elnök: A törvényjavaslat fel fog olvastatni.

Ábrányi Kornél jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot.*)

Elnök: A törvényjavaslat és indokolása ki fog nyomatni, a ház t. tagjai között szét fog osztatni és felvételét, azt hiszem, legczélszerübb lesz april 14-ére kitüzni. (*Helyeslés.*)

Az 1884. évi szeptemberhó 27-kére hirdetett országgyülés képviselőházának irományai.

XII. kötet. — 50. s köv. l.
401. (298.) szám.

Törvényjavaslat,

az értékpapirok adás-vevése és a tőzsdeszerü adás-vevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről.

Az illetékköteles ügyletek tárgyai és az illeték mérve.

1. §. Azon adás-vevési és egyéb beszerzési ügyletek, a melyek

a) külföldi bankjegyek, külföldi papirpénz és külföldi pénznemek fölött,

b) belföldi részvények és részvényrészjegyek s az ezen értékpapirokra történt befizetésekről szóló ideiglenes elismervények fölött,

c) külföldi és osztrák részvények és részvényrészjegyek s az ezen értékpapirokra történt befizetésekről szóló ideiglenes elismervények fölött,

d) belföldi, a kereskedelmi forgalomra szánt járadék- és egyéb kötvények, — ugyszinte részkötvények, — valamint az ezen értékpapirokra történt befizetésekről szóló ideiglenes elismervények fölött,

e) magyar és osztrák állami járadék- és egyéb kötvények fölött — (az államjegyek kivételével),

f) külállamok, külföldi és osztrák testületek, részvénytársulatok vagy iparvállalatok járadék- és egyéb kötvényei — ugyszinte egyéb, a kereskedelmi forgalomra szánt külföldi és osztrák járadék- és egyéb kötvények, valamint az ezen értékpapirokra történt befizetésekről szóló ideiglenes elismervények fölött,

g) belföldi községeknek, községek egyesületeinek, földhitel- és jelzálogbankoknak, közlekedési vállalatoknak s egyéb részvénytársulatoknak bemutatóra szóló járadék- és egyéb kötvényei fölött (az osztrák-magyar bank jegyeinek kivételével), ugyszinte az ezen értékpapirokra történt befizetésekről szóló ideiglenes elismervények fölött

köttetnek, — a jogügylettől, a jogügylet tárgyának értéke után számitva, 1/10 (egy tized) ezredék (pro mille) illeték alá esnek.

2. §. Azon adásvevési és egyéb beszerzési ügyletek, a melyek a budapesti áru- és értéktőzsde vagy a vidéki termény- és gabonacsarnokok szokványainak (usance-ainak) alapul vétele mellett (milyenek a közvetlen, leszámitolási, határidőre szóló, dij- stb. ügyletek), tőzsdeszerűleg adott-vett áruk mennyiségei fölött köttetnek, — a jogügylettől, a jogügylet tárgyának értéke után számitva, 2/10 (két tized) ezredék (pro mille) illeték alá esnek.

Tőzsdeszerüleg adott-vetteknek azon áruk tekintetnek, a melyekre nézve a budapesti áru- és értéktőzsdén határidőre szóló árak jegyeztetnek.

3. §. A jogügylet tárgyának értéke 1000 forintonkint számittatik, az egyik ezer forinttól a másik ezer forintig levő részösszeg teljes ezer forintnak vétetvén; 5000 forint értékü, valamint ezen felüli ügyleteknél a tárgy értéke ötezer forintonkint számittatik, az egyik ötezer forinttól a másik ötezer forintig levő részösszeg teljes ötezer forintnak vétetvén; 1000 forinton aluli ügyleteknél az illeték teljes ezer forint után számittatik.

A tárgy értéke a felek által megállapitott adásvevési vagy szállitási árhoz képest, egyébkint pedig a kötés napján jegyzett tőzsdei vagy piaczi ár szerint határoztatik meg.

Az értékpapirokhoz tartozó kamat- és osztalékszelvények az illeték kiszámitásánál tekinteten kivül maradnak.

Külföldi értékek a belföldi folyó értékre számitandók át.

Illetékmentesség.

4. §. Az 1. és illetve a 2. §-ban megállapitott illeték nem fizettetik:

a) ha az ügylet tárgyának értéke 300 forintot meg nem halad; —

b) az 1. §. *a)* pontjában körülirt tárgyak fölött kötött ugynevezett készfizetési (comptant) ügyletek, — valamint veretlen arany és ezüst fölött kötött ügyletek után; — készfizetési ügyleteknek azon ügyletek tekintetvén, a melyek szerződésszerüleg, a tárgynak a kötelezett által az ügylet megkötése napján való szállitásával teljesitendők; —

c) a 2. §-ban körülirt oly adásvevési és egyéb be-

szerzési ügyletek után, a melyek a szerződő felek egyike által a belföldön termelt vagy előállitott tárgyak vagy áruk mennyiségei fölött köttetnek.

Illetékköteles ügyletek.

5. §. Az 1. és 2. §-ban megállapitott illeték az ugyanott körülirt s a magyar állam területén belül kötött minden ügylet után lerovandó.

A külföldön vagy Ausztriában kötött ügyletek illetékkötelesek, ha a szerződő felek mindegyike a magyar állam területén belül lakik; hogyha csak az egyik szerződő fél lakik a magyar állam területén belül, ugy az illetéknek csak felerésze rovandó le. Kereskedelmi czégeknél a lakhely kérdésére nézve azon kereskedelmi telep helye dönt, a mely az ügyletet megkötötte.

Külföldön, illetve Ausztriában kötötteknek tekintetnek az olyan ügyletek is, a melyek levél vagy távirat utján a belföld egyik helye és a külföld, illetve Ausztria egyik helye között jöttek létre.

6. §. Feltételes ügyletek az illetékkötelezettség tekintetében feltétlenül kötötteknek tekintetnek. Ha az egyik szerződő félnek választási jog van engedve, vagy pedig azon jogositvány, hogy bizonyos korlátok között a szállitás terjedelmét meghatározhassa: — ugy az illeték az ügylet tárgyának lehető legmagasabb értéke szerint számittatik ki.

Minden oly megállapodás, a mely által az ügylet teljesitése megváltoztatott szerződési határozmányok mellett, vagy viszonszolgáltatás fejében ugyanazon szerződési határozmányok mellett egy későbbi határidőre halasztatik, — uj illetékköteles ügyletnek tekintetik.

Ha az ügylet bizományos által (kereskedelmi törvény 368. §-a) köttetett, ez esetben az illeték ugy a bizományos és a harmadik személy közti ügylet után, mint a bizományos és a megbizó közti leszámolási ügylet után lerovandó.

7. §. Ha ugyanazon szerződő felek által egy napon ugyanazon szerződési feltételek mellett ugyanazon nemü tárgyak fölött alkusz (kereskedelmi törvény 534. §-a) nélkül, vagy ugyanazon alkusz által több ügylet köttetik, — ugy ezen ügyletek az illeték kiszabására nézve egy ügyletnek tekintetnek.

Az illeték lerovására kötelezett személyek.

8. §. Az illeték lerovására első sorban köteleztetnek:

a) ha az ügylet belföldön lakó alkusz által köttetik, az alkusz; —

különben pedig

b) hogyha csak az egyik szerződő fél lakik a belföldön, ez a szerződő fél; —

c) ha a szerződő felek közül csak az egyik belföldön lakó s a kereskedelmi törvény 25. §-a által kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezett kereskedő, — ugy ez a kereskedő; —

d) ha a bizományos és a megbizó közti leszámolási ügyletről van szó, (6. §. harmadik bekezdése) ez esetben a bizományos; —

e) minden más esetben az eladó.

Kötjegykényszer.

9. §. Az illeték lerovására első sorban kötelezett személy tartozik az illetékköteles ügyletről kötjegyet (kötlevelet) kiállitani, a melynek az alkusz és a szerződő felek nevét és lakását, az ügylet tárgyát és feltételeit, nevezetesen az árt, valamint a szállitás idejét tartalmaznia kell. A kiállitó aláirása nem kivántatik meg.

A kötjegy kettősen, egy, már bélyegzett vagy a megkivántató bélyegjegyekkel ellátott nyomtatott ürlapon állitandó ki, a melyből mindegyik szerződő félnek egy-egy felerész jut. Legkésőbb az ügylet megkötése utáni harmadik napon tartozik a kötjegy kiállitója a kötjegynek nem a neki járó felerészét, — ha pedig ugyanő a kötjegyet mint alkusz állitotta ki (8. §. *a*) pontja), a kötjegy mindkét felerészét a kötjegyre jogositottaknak megküldeni.

Az alkuszok ezen elküldést és a felhasznált bélyeg mennyiségét üzleti könyveikben feljegyezni tartoznak.

Az illeték lerovására első sorban kötelezett személynek nem szabad az illetékkötelezett ügylet fölött bélyegtelen kötjegyeket kiállitania és kezeiből kiadnia.

10. §. Ha valamely, az illeték lerovására kötelezett szerződő félnek (8. §. *b*) pontja) a kellőnél kisebb bélyeggel ellátott kötjegy kézbesittetik, — ugy ez köteles az ügylet megkötése után 15 nap alatt a hiányzó bélyegmennyiséget a

kötjegyen utólag alkalmazni; — ha pedig valamely ilyen szerződő fél részére bélyegzett kötjegy egyáltalán nem érkezett, — ugy ez saját részéről, a most emlitett határidőn belül, a 9. §. első és második bekezdésének határozmányai szerint tartozik eljárni.

Ha valamely, alkusz által megkötött ügyletnél (8. §. *a*) pontja) két ilyen szerződő fél van érdekelve, — ugy mindegyikük csak felét tartozik a kézbesitett kötjegyen hiányzó bélyeg mennyiségének utólag alkalmazni; a kötjegy nem kézbesitése esetén pedig a saját maga által kiállitandó kötjegyen csak a köteles bélyegmennyiségnek felét tartozik alkalmazni.

11. §. Egy kötjegy több illetékköteles ügyletet foglalhat magában, amennyiben ezen utóbbiak ugyanazon illetéki tétel alá esnek, és ugyanazon napon, ugyanazon szerződő felek között, a kik ugyanazon minőségben jártak el, köttettek. Az illeték ez esetben az ügyletek összértéke után számitandó ki.

12. §. A kötjegyek időrend szerint számozva, öt évig megőrzendők.

13. §. Ha valamely illetékköteles ügyletnek a kereskedelmi törvény 25. §-a által kereskedelmi könyvek vitelére nem kötelezett két szerződő fél közt való megkötésénél, egy, mindkét részről aláirt szerződési okirat állittatott ki, — ugy a 8., 9., 10., 11. és 12. §-ok nem alkalmazandók. Ily esetekben a szerződő felek kötelesek a szerződési okiratot az ügylet megkötése után 15 nap alatt az illetékszabási hivatalnak, az illeték kiszabása végett bemutatni. Ezen kötelezettség azon ügyleteknél, a melyek után az illeték csak félösszegben rovandó le (5. §. második bekezdése), csak a belföldön lakó szerződő felet terheli.

Büntető határozatok.

14. §. A ki a 9. §. első és második bekezdése, valamint a 10. és 13. §-ok rendelkezései ellen cselekszik, a megröviditett illeték ötvenszeres összegét fizeti büntetésül, a mely pénzbüntetés azonban 10 forintnál kevesebb nem lehet.

Ha a megröviditett illeték mennyisége meg nem állapitható, ugy a most meghatározott illetékfelemelés helyett rajta 10 forinttól 3000 forintig terjedhető pénzbüntetés hajtatik be.

15. §. A ki, minekutánna a 14. §. alapján már büntetve lett, az ott hivatkozott rendelkezések ellen ujra vét, — az a 14. §-ban megállapitott pénzbüntetésen felül még 200 forinttól 3000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel is sujtatik.

Ez a pénzbüntetés még az esetben is alkalmazandó, ha a korábbi büntetés egészben vagy részben elengedtetett is.

Ezen pénzbüntetés ki van zárva, ha a legutólsó pénzbüntetés lefizetése vagy elengedése óta öt év eltelt.

16. §. A ki a 9. §. harmadik bekezdésének és a 12. §-nak rendelkezései ellen vét, 2 frttól 3000 frtig terjedhető pénzbüntetés alá esik.

17. §. Ezen törvény határozmányainak vagy e törvény végrehajtása czéljából kiadott szabványoknak azon áthágásai, a melyekre a jelen törvényben büntető határozatok nem foglaltatnak, 3 forinttól 20 forintig terjedhető rendbüntetés alá esnek.

Ugyanezen rendbüntetés alkalmazandó az esetben is, ha a 14. §. eseteiben a körülményekből kitünik, hogy illetékmegröviditės nem követtethetett el vagy nem szándékoltatott elkövettetni.

18. §. A jelen törvény alapján kiszabandó pénzbüntetések, szövetkezeteknél és részvénytársulatoknál az igazgatóság tagjai ellen, betéti társaságoknál a beltagok ellen, közkereseti társaságoknál pedig a társasági tagok ellen, csak egyszeres összegben, mindazonáltal valamennyijüknek egyetemleges kötelezettségével, állapitandók meg. Ugyanez áll azon esetekről is, amidőn egy és ugyanazon ügyletnél többen, mint ugyanazon szerződő félnek képviselői járnak el, vagy pedig több személy mint közös szerződő fél van érdekelve.

A 15. §-ban a visszaesési esetekre megállapitott pénzbüntetésekre a jelen 18. §. határozmányai nem alkalmazhatók.

Vegyes és átmeneti intézkedések.

19. §. A pénzügyminister intézkedik bélyegzett kötjegyürlapok nyomtatásáról s elárusitásáról, és szabályzatot bocsát ki a kötjegyek alakja s a bélyegjegyeknek ezeken való mikénti alkalmazása tárgyában.

20. §. Jelen törvény életbeléptével az ebben ezredékes (pro mille) illetékkötelesekinek kijelentett ügyletek után okirati állandó bélyegilleték többé nem jár, s igy az illetéki Dijjegyzék 5. tételszáma harmadik bekezdése esetében sem. Ugyanez okból az 1868 : XXIII. t.-czikk 15. §-a és az 1875 : XVI. t.-cz. 5. §-a is, a jelen törvényben ezredékes illetékköteleseknek kijelentett ügyletek tekintetében, hatályon kivül helyeztetnek.

21. §. Mindazon esetekben, a melyekre nézve a jelen törvény különös intézkedéseket nem tartalmaz, továbbra is a fenálló általános bélyeg- és illetékszabályok nyernek alkalmazást.

22. §. Jelen törvény végrehajtásával a pénzügyminister bizatik meg.

Budapesten, 1886. áprilhó 3-kán.

Beadják:

Istóczy Győző (és 17 társa).

Melléklet a 401. (298.) számu irományhoz.

Indokolás,

„az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről“ szóló törvényjavaslathoz.

Szemben a szabad verseny elve által uralt közgazdaság terén az ingó tőkének mind nagyobb tulsulyra való emelkedésével s ugyanennek az ingatlan tőke fölött élvezett természetszerü tényleges s részben törvényesitett kiváltságaival, a mely kiváltságokkal az ingó tőke fő képviselői a közgazdasági szervezet helyes egyensulyának megzavarására sok tekintetben visszaélnek: — a legujabb időkben európaszerte azon törekvés észlelhető, hogy az ingó tőke tultengésének hathatósan eleje vétessék s tulkapásai elé gátak emeltessenek, főleg pedig, hogy az ingó tőke, az ingatlan tőkével arányban, a közterhek egyenlő viselésére szorittassék.

Az államok általános adósságot-adósságra halmozási rendszere mellett, a melyeknek példáját aztán az államban létező testületek és társulatok is telhetőleg követik, — az értékpapirok folyton növekvő özöne, a társadalomnak egy, tulnyomó részben dusgazdag zsidókból álló here-osztályát teremtette meg s növelte nagygyá, a mely here-osztály nem szánt, nem vet, de azért ő arat legjobban, s a melynek „productiv" ipari munkája legfölebb csak az értékpapirok kamat- és osztalékszelvényeinek időnkinti leollózásából és bekasszálásából s az értékpapirok folytonos csereberéléséből áll.

S ennek a tulnyomólag gazdag zsidókból álló hereosztálynak a számára dolgozik, fárad és izzad a földmives, a földbirtokos, az iparos, a szolid kereskedő; ennek a here-osztálynak a szolgálatában, érdekeit mindenben előmozditandó, működik a sajtó, működnek a parlamentek, s állanak rendelkezésére az állami hatalmi összes tényezők.

Ugyanazért, ha nem akarjuk azt, hogy ez az egészségtelen közgazdasági és társadalmi állapot in ultima analysi egyrészről a legcrassabb zsidó plutokratiát, másrészről pedig a mindenéből kifosztott proletariátust mint egyedüli két, még fenmaradó társadalmi osztályt teremtse meg: ugy eleve gondoskodnunk kell arról, hogy az ingó tőkének a zsidóság által mindinkább ad absurdum vitt korlátlan uralmát lehetőleg paralyzáljuk, s dictaturáját megtörjük.

Az ingó tőkével, a pénzzel, a társadalom többi osztályai ellen pusztitó gazdasági hadjáratot folytató zsidóságnak fő működési tere a tőzsde. A tőzsde a zsidó plutokratiának a legerősebb vára, a tőzsde a zsidó hadoszlopoknak a csatatere, a melyen naponkint száz meg száz, ezer meg ezer nem-zsidó gazdasági existentia mint halott vagy nehéz sebesült terül el.

Ha már tehát azon, több oldalról ápolt törekvés, hogy a tőzsdék, ezen privilegizált állami játékbarlangok egyszerüen bezárassanak, hiunak bizonyult; mert ezen radikális rendszabály egyuttal a legitim kereskedelmi forgalomra is mért elviselhetlen csapás lett volna, a mely legitim kereskedelmi forgalom életérdekeinek köpenyével a tőzsde szédelgő elemei oly ügyesen tudnak takaródzni; s ha már ugyanez okból a börzén üzött differentia-játékot sem lehet betiltani s ez uton a tőzsdét megrendszabályozni: — legalább eszkö-

zölnünk kell azt, hogy a börze kiváltságos néposztálya s az általa képviselt ingó tőke, a polgárainak erszénye irányában mind fokozottabb igényekkel fellépő államkincstár javára kellőleg megadóztassék, s ezáltal egyszersmind az ingatlan tőkére aránytalan sulylyal nehezedő közterhek egy része az ingó tőke vállaira rakassék.

A zsidóság által uralt mai korbeli tőzsdéknek valódi lényege fölött a leplet a 70-es évek elején a berlini, bécsi, budapesti stb. börzéken jelenetezett féktelen szédelgés s a visszahatáskép erre 1873-ban következett „Krach" rántotta le végleg, a mely szédelgés és „Krach" által okozott gazdasági iszonyu pusztitások utóhatásait még ma is érezzük.

S éppen ezen börzeszédelgés és „Krach" ideje óta, különösen Németországban, a tőzsde megrendszabályozásának és eredményes megadóztatásának kérdése nem ment le többé a publicistikai és parlamenti discussió napirendjéről; a minek Németországban egyelőre az az eredménye lett, hogy az 1881. julius 1-jéről szóló német birodalmi bélyegtörvény a tőzsdei kötjegyekre 20 fillérnyi, illetve egy márkányi állandó bélyegilletéket vetett, körülbelül hasonlóan a nálunk már az 1875. évi XVI. t.-cz. 5. §-a által a tőzsdealkuszi kötjegyekre nézve megállapitott egy frtos állandó bélyegilletékhez.

De még ez a fölötte mérsékelt s aránylag minimális állandó bélyegilleték is czélját tévesztette a tőzsdével szemben; mert se Németországban, se nálunk nem volt a törvényben kötelezőnek kimondva kötjegynek minden ügyletkötési esetben való tényleges kiállitása, s hozzá, például nálunk, az egy frtos állandó bélyegilleték csak az esetben levén lerovandó, ha az alkuszi kötjegy a felek aláirásával is el van látva (1875: XVI. t.-cz. 5. §-a), — ez, a kereskedelmi ügyleteknek minden szerződési okirat nélkül is való jogérvénye mellett azt eredményezte, hogy a szerződő felek sok esetben megelégedtek azzal, hogy a kötlevelet a tőzsdei alkuszoktól aláiratlanul vegyék ki, mely esetben a kötlevelek nálunk, egy frt helyett csak darabonkint 5 krajczárnyi állandó bélyegilleték alá estek. (Illetéki Díjjegyzék 5. tételszám.)

De mégha a törvényben a kötjegyekre megállapitott minimális állandó bélyegilleték a most mondottak szerint kijátszva nem lenne is, ezen minimális állandó bélyeg-

illeték, — tekintve azt, hogy a tőzsdén naponkint millió és millió forintok erejéig köttetnek ugy reális, mint pusztán csak az árkülönbözetre czélzó spekulativ kötések, — az állam többi adózó osztályaira nézve kiáltó igazságtalanság is, és a közteherviselés egyenlősége elvének nyilt megsértését is képezi; mert például ingatlanok fölött kötött adás-vevések után nálunk, a jogügylettől, az érték szerint $4^{3}/_{10}\%$-nyi sulyos százalékos illeték fizetendő; (Illetéki Dijjegyzék 1. tételszám;) holott a budapesti áru- és értéktőzsdén, illetve a vidéki termény- és gabnacsarnokokban kötött, bár százezrekről vagy milliókról szóló adás-vevési jogügylet esetében is, a kötjegy darabja után csakis 1 frt, mondd egy frt állandó bélyegilleték rovandó le.

Az ilyen, Németországban is hasonlag fenforgott anomaliák tehát arra inditották a német birodalmi törvényhozást, hogy a tözsdeügyleteket is százalékos, illetve ezredékes (pro mille) illeték alá vesse.

Erészben azonban a német birodalmi törvényhozásnak mindenekelőtt két nehézséggel kellett megküzdenie. Az egyik nehézség ugyanis abban állott, hogy, ha egyedül csak a tőzsdén kötött ügyletek adóztatnak meg, — akkor a tőzsde leleményes elemei utat-módot találtak volna arra, hogy zug-börzék felállitásával stb., a hivatalos tőzsde falain kivül „jobber"-ozzanak tovább, hogy ekkép a tözsdeadó alul kibujhassanak. — A másik nehézség pedig abban állott, hogy a tőzsdei és tőzsdeszerü ügyletek általános megadóztatása mellett, miként legyenek megóvhatók a termelők: a földbirtokosok és iparosok érdekei, a kiknek terményei és gyártmányai a tőzsdén vagy tőzsdeszerüleg kerülnek eladásra, s a kik az aránylag sulyos tőzsdeadóval ujra terheltetnének, minekutánna már földadójukat és jövedelmi adójukat ugyis megfizették.

Mindezen nehézségeket az 1885. május 29-iki német birodalmi tőzsdeadó-törvénynek szerencsésen megoldania sikerült, a mely törvény négy évi beható, alapos discussióknak a gyümölcse. Az e törvényről szólott javaslat fölött a viták a birodalmi gyülésben 1885. május 4. 5. és 6-ik napjain folytak, amidőn is a törvényjavaslat szövege végleg megállapittatván, mint az „Adás-vevési és egyéb beszerzési ügyletek"-ről (Kauf- und sonstige Anschaffungsgeschäfte) szóló novella az 1881-iki birodalmi bélyeg- és illetéktörvé-

nyekhez, a császár által 1885. május 29-én szentesittetett, s 1885. október 1-én hatályba lépett.

E törvényben ugyanis, hogy a forgalom a tőzsdékről zugbörzékbe el ne tereltethessék, kimondva lett, hogy a megállapitott $^1/_{10}$, illetve $^2/_{10}$ pro mille illeték, a belföldön kötött s a törvényben körülirt valamennyi ügylet után fizetendő, — köttettek legyen tehát ezen ügyletek akár a tőzsdén, akár a tőzsdén kivül. — A fentebb jelzett második nehézségen pedig akkép segitett az 1885. május 29-iki német birodalmi törvény, hogy az ezredékes illeték alól mentesitette mindazon tőzsdei és tőzsdeszerü ügyleteket, a melyek a szerződő felek egyike által a belföldön termelt vagy előállitott tárgyak vagy áruk mennyiségei fölött köttetnek, — a mi által a gazdaközönség és az iparos-osztály érdekei teljesen meg lettek óva.

Volt azonban a tőzsdeadó-törvény megalkotásánál még egy harmadik nehézség is, a mely azonban csak a törvény sikere biztositásának kérdését illette. Ugyanis az 1881-iki német birodalmi bélyeg- és illetéktörvény, (miként a mi illetékszabályaink is) csak a kötjegyre, az okiratra rótta az állandó bélyegilletéket, nem pedig magára az ügyletre. Ha tehát kötjegy tényleg nem állittatott ki, — az ügylet után még a minimális állandó bélyegilleték se volt lerovandó. Ha mármost a pro mille illeték behozatala után is a felek szabad akaratára lett volna hagyva, kötjegyeket kiállitaniok vagy ki nem állitaniok, — ez uton a szerződő felek a pro mille tőzsdeadótól menekültek volna, s az egész tőzsdeadó-törvény kijátszva lett volna. Ezen a kiviteli nehézségen az 1885. május 29-iki német birodalmi törvény ismét akkép segitett, hogy illetékkötelesnek nem a kötjegyet, nem az okiratot, hanem magát a jogügyletet jelentette ki, — szigoru büntető határozmányokkal szoritva az alkuszokat, illetve a szerződő feleket, kötjegyeknek minden ügyletnél való kiállitására, — szóval a német tőzsdeadó-törvény behozta a kötjegykényszert.

A tényleg érvényben levő 1885. május 29-iki német birodalmi tőzsdeadó-törvénynek ezen tagadhatlan előnyei mellett az ügy érdekében levőnek találtuk, a jelen törvényjavaslat alapjául e minta-törvényt venni, annyival is inkább, mert benne egy, a publicistikai és parlamenti beható discussio retortáin már keresztülment, szakemberek

által már minden oldalról megvilágitott és megbirált kész művet birunk.

A jelen törvényjavaslat tehát az 1885. május 29-iki német birodalmi tőzsdeadó-törvénynek — s az ezen törvény által az 1881. julius 1-ji korábbi birodalmi bélyeg- és illetéktörvény érvényben hagyott részeinek alapján készült, természetesen e külföldi törvények átültetésénél hazai speciális viszonyainkat számba véve, s egyuttal a szerves egészszé alakitott jelen törvényjavaslatot, a könnyebb áttekinthetés czéljából, tárgyjelző fejezet-feliratokkal ellátva.

Ezen általános nézpontok előrebocsátása után, mármost áttérünk a törvényjavaslat egyes szakaszaira.

A törvényjavaslat 1—3. §-ai részletesen meghatározzák az illetékköteles ügyletek tárgyait és az illeték mérvét, az illetéket, a jogügylet tárgyának értéke után, az 1. §-ban körülirt tárgyak fölötti ügyletektől, a német törvényhez hasonlóan, $^1/_{10}$ ezredékben (pro mille), a 2. §-ban körülirt áruk fölötti ügyletektől pedig, szinte a német törvényhez hasonlóan, $^2/_{10}$ ezredékben (pro mille) szabván meg.

A 4. §-ban meghatározva vannak az illetékmentes ügyletek, köztük azon ügyletek, a melyek a szerződő felek egyike által a belföldön termelt vagy előállitott áruk vagy tárgyak mennyiségei fölött köttetnek, — a mely kivétel folytán gazdaközönségünk és iparos-osztályunk a tőzsdeadó-törvény hatálya alól kivonatik.

Az 5—7. §-ok részletesen meghatározzák az illetékköteles ügyleteket.

A 8. §. az illeték lerovására kötelezett személyeket jelöli meg.

A 9—13. §-ok a kötelező kötjegykiállitásról szabatos rendelkezéseket foglalnak magukban, — a kötjegykényszer által levén egyedül biztositva a tőzsdei és tőzsdeszerü forgalom sikeres megadóztatása.

A 14—18. §-okban szigoru pénzbüntetések állapittatnak meg a törvény rendelkezéseinek áthágásaira.

A 19—22. §-ok végül vegyes és átmeneti intézkedéseket tartalmaznak; nevezetesen a 20. §. megjelöli azon korábbi bélyeg- és illetéki törvényeinket és szabályainkat, a melyek a jelen törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedtével hatályukat vesztik. — Mivel pedig a jelen bélyeg- s illetéktörvény külön viszonyokat szabályozó speciális

törvény, — a 21. §. kimondja, hogy mindazon esetekben, a melyekre nézve a jelen törvényben különös intézkedések nem foglaltatnak, — továbbra is a fenálló általános bélyeg- és illetékszabályok alkalmazandók.

S most, minekutánna a fentebbiekben jelen törvényjavaslatunkat indokoltuk volna, — amidőn még a tisztelt képviselőház becses emlékezetébe hozni bátorkodnánk azt, hogy az osztrák birodalmi tanács képviselőháza, a folyó 1886. évi márcziushó első napjaiban egy, a börzeadó behozatala tárgyában a birodalmi tanácsbeli antisemita képviselők altal beterjesztett inditványt tárgyalván, — ezt a márczius 4-én tartott ülésében elfogadta, s tárgyalás és jelentéstétel végett egy e czélból kiküldött külön bizottsághoz utasitotta, — s ekkép a tőzsdeadó behozatalának ügye a monarchia másik felében már a parlamenti tárgyalás előrehaladott stádiumában lévén, nézetünk szerint, de a dolog természetéhez képest is, a magyar törvényhozásnak e kérdésben is egyenlépést kell tartania Ausztria törvényhozásával: — a jelen törvényjavaslatot a tisztelt képviselőháznak elfogadásra ajánlani bátorkodunk.

Budapesten, 1886. áprilhó 3-kán.

Istóczy Győző (és 14 társa).

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenegyedik kötet,
240. s köv. l.

228. országos ülés, 1886. évi áprilhó 14-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyal: . . . . Istóczy Győző indokolása a tőzsdeügyletek megadóztatásáról. . . . .

. . . .

Elnök: . . . Következik az Istóczy Győző képviselő ur által beadott 298. számu, az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről szóló törvényjavaslat indokolása.

Istóczy Győző: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Az 1876. évi költségvetési általános vita alkalmával, az 1875. november 12-iki képviselőházi ülésben tartott beszédem folyamán egy izben már inditványba hoztam a tőzsdeadó behozatalát állami bevételeink szaporitása szempontjából.

Azidőben azonban, miként az antisemitizmussal, ugy börzeadóinditványommal is egyedül állottam a képviselőházban.

Azóta már a tizennegyedik éve tapossuk a képviselőház parquetjét, — már t. i. azok, a kiket az azóta lezajlott választások ki nem rostáltak közülünk, — s ma elégtétellel konstatálhatom azt, hogy ma már nemcsak az antisemitizmussal, hanem börzeadó-inditványommal is, nem állok egyedül e házban, hanem velem együtt ma már longus est idem petentium ordo. *(Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.)*

Hogy egyébkint a börzeadó behozatalára vonatkozott inditványom ezelőtt 11 évvel nem talált e házban visszhangra, — az igen könnyen megmagyarázható volt azon körülményből, hogy a törvényhozási munkáink menetére oly nagy befolyást gyakorló szomszéd nyugati államokban is még csak egyes hirlapi czikkekben, egyes röpiratokban volt pengetve a börzeadó behozatalának szükségessége, anélkül, hogy akár Németországban, akár Ausztriában concrét javaslatok lettek volna a törvényhozás elé terjesztve.

Ma már e tekintetben is lényegesen megváltozott a helyzet, amennyiben a német birodalomban a mult évi október 1-től fogva a tőzsdeadó tényleg be van hozva, Ausztriában pedig jelenleg egy képviselőházi külön bizottság foglalkozik a tőzsdeadó-törvényjavaslat kidolgozásával; s igy most már mi rajtunk magyarokon van a sor a Németország és Ausztria által adott jó példát követni. *(Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.)*

S e tekintetben voltaképen nem az a nevezetes dolog, hogy nyugati szomszédaink napjainkban részint már behozták, részint pedig készülnek behozni a tőzsdeadót, s hogy utánnuk most mi is készülünk azt behozni; hanem a nevezetes dolog az, hogy csakis egy év óta öltött a tőzsdeadó behozatalának az ügye concrét alakot, s hogy nem hozatott az be már évekkel ezelőtt. *(Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.)*

S ha áll ez Németországra és Ausztriára nézve, még inkább áll Magyarországra nézve; mert évi 30—40 milliónyi tényleges deficitünk mellett az állam senkinek se engedhet adómentességi kiváltságokat akkor, amikor — a börziánerek kivételével — a társadalom minden többi osztálya majdnem leroskad a különfélébbnél különfélébb közterhek sulya alatt. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*) s akkor, amikor az ingatlan birtokra már absolute nem róható több adóteher, mint amennyi azt már tényleg nyomja. Nem adhat pedig az állam adómentességi kiváltságokat a börziánereknek, az értékpapir-kereskedőknek, a kik hozzá még legkönnyebben is fizethetik az adót, mert vagyonukat nem fáradságos munkával, hanem mások rovására üzött puszta spekulácziókkal szerzik; s mert a börziánereknek értékpapirokban fekvő vagyonukba se beruházásokat nem kell tenniök, se nem veri el a jég azt, se nem pusztitja el a szárazság, se vizáradás, se rozsda, se phylloxera. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*)

S ha már az állampapirokra szelvényadót nem vethetünk, legalább az értékpapirok forgalmát vessük adó alá, a mely megadóztatás ellen elvi szempontból se lehet absolute semmi kifogást se tenni. Mert a szilárd, börzei műnyelven „fest“ kezekben levő értékpapirok birtokosait az értékpapirok adásvevésére vetett illeték nem sujtja, hanem sujtja igenis az értékpapirokkal kereskedő üzéreket, a kik az árfolyamok különbözetére spekulálnak és játszanak. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*)

Már pedig, amint egyrészről nemzetgazdászati fontos tekintetek igénylik azt, hogy az értékpapirok a belföldön szilárd kezekben megkötve maradjanak, — ugy másrészről a termelők érdeke meg azt követeli, hogy terményeik minél kevesebb számu közvetitő kezén át jussanak a fogyasztók kezébe; mert minél több közvetitő kezén mennek a termények keresztül, a termelő által kapott ár annál alacsonyabb, a fogyasztó által fizetett ár pedig annál magasabb lesz. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*) A tőzsdeszerüleg adott-vett mezőgazdasági és ipari termékek fölött a közvetitők által kötött ügyletek után fizetendő illetékek pedig azt a jót is fogják eredményezni, hogy a termények lehető rövid uton, lehetőleg kevés számu közbenső adásvevési ügyletek utján fognak a fogyasztók kezébe

jutni, s ekkép ugy a termelők, mint a fogyasztók is csak nyerni fognak, eltekintve attól, hogy a mezőgazdasági és ipari termékek fölött a tőzsdén üzött differentiális, fiktiv ügyletek, a rájuk vetett százalékos, illetve ezredékes illeték folytán szinte kevesbedni fogván, ekkép ezen fiktiv ügyletek utján a termelők rovására üzött gyakori indokolatlan árlenyomási üzelmek ellenében is hathatós gátul fog szolgálni az ezen fiktiv ügyleteket legsulyosabban érintő börzeadó. (*Ugy van! a bal és szélsőbaloldal egyes padjain.*) A börzeadó behozatalát tehát nemcsak pénzügyi, hanem nemzetgazdasági fontos tekintetek is egyaránt sürgetőleg követelik.

Az értékpapir-forgalomra és a tőzsdeszerüleg adott-vett termények és áruk fölött nem a termelők s igy nem a földbirtokosok és nem az iparosok által kötött ügyletekre vetett adó tehát igazságos, helyes és korszerü adónem, a mely a közteherviselés elvéből önként folyik, s a melynek behozatalát eddig is — mondjuk ki a való igazságot, — csakis a mind nagyobb befolyásra vergődött zsidóság hátráltatta. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*) Mert hát mióta a börzéket, a kereskedelmi forgalomnak e góczpontjait, az ujkor szelleme által békóiból kiszabaditott zsidóság európaszerte mindinkább elözönlötte, s onnan a nem-zsidó elemet mindinkább kiszoritotta, — azóta a börzék mindenütt specifikus zsidó jelleget öltöttek fel, — nálunk elejétől fogva is igy állott a dolog, — ugyannyira, hogy napjainkban a börzék a leghatalmasabb eszközökké lőnek arra a czélra, hogy a zsidóság a keresztény államok közgazdasága fölötti uralmat magához ragadhassa és gyakorolhassa, s ekkép a népeket gazdaságilag s igy politikailag is tőle függő, neki dolgozó, neki fáradó és neki izzadó solgahaddá tegye. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*)

A börzeszidók hausse és baisse spekuláczIói souverain módon szabják meg nemcsak értékpapirjainknak az árfolyamát, hanem legelső életszükségleteinknek az árait is; (*Ugy van! balfelől*) s azért az állam minden polgárának a zsebét közvetlenül érdeklik azok a dolgok, a mik a börzén történnek; az állam minden polgárának közvetlen érdeke tehát az, hogy ezen, a zsidóság kezében oly hatalmas fegyverré vált intézmény kinövései lehetőleg lenyirbáltassanak, a mely czélt, ha teljesen nem biztositja is, de

mindenesetre megközeliti egy megfelelő tőzsdeadó behozatala.

Hogy voltaképen mi a mai börzének a lényege: arra nézve egyszerüen hivatkozom két tekintélynek a börze fölött mondott itéletére. E jeles férfiak egyike Maybach porosz minister, a ki a 70-es években, a porosz képviselőház egyik ülésén tartott beszédében a börzét „Giftbaum"-nak, méregfának nevezte el. Meglehet, hogy a zsidók és zsidóbarátok Maybach ministert nem ismerik el tekintélynek; de bizonyára tekintély és pedig nagy tekintély előttük az elhalt Lasker Eduárd, ez a kitünő zsidó férfiu, a ki, ha nincs Németországnak egy Bismarckja, a ki ennek a zsidó portentumnak idejekorán szárnyát szegte, — minden bizonnyal egy német Disraelivé vagy német Gambettává nőtte volna ki magát. (*Ugy van! a bal és szélsőbal egyes helyein.*) Tehát Lasker Eduárd, a zsidó, egy őszinteségi pillanatában, a német birodalmi gyülésnek, közvetlenül az 1873. évi börzekrach kitörése előtti hetekben tartott egyik ülésén elmondott fulmináns beszédében a börzét akként jellemezte, hogy az nem egyéb, mint „eine Akademie der Gesetzes-Übertretungen", vagyis magyarul: „a törvényáthágások akadémiája."

Én tehát azt hiszem, hogy a méregfát, a törvényáthágásoknak az akadémiáját, a börzét, nem áll hivatásunkban és nem áll érdekünkben dédelgetni azzal, hogy neki az adómentességi kiváltságot továbbra is megadjuk akkor, amikor rongált állami pénzügyi viszonyaink között minden alkalmas és nem alkalmas segélyforrást kénytelenek vagyunk megnyitni állami bevételeink fokozására, s akkor, amikor takarékossági szempontból például még a biróságoknál alkalmazott dijnokok létszámát, a továbbra is alkalmazásban hagyottaknak pedig nyomorult napidijait is kénytelenek vagyunk redukálni igazságszolgáltatásunk menetének érzékeny rovására. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

És ha a vidéki intelligentia uri passióját, a vadászatot, sőt még a közbiztonság tekintetéből oly fontos fegyvertartást is, legfőkép financiális okokból, kénytelenek vagyunk adóval megróni, oly két adóval, a melyek összevéve nem hoznak be többet hatszázezer forintnál, s a mely csekély jövedelmü adóknak a kezelése oly nehézkes s

ellenőrzésük oly vesződséges: akkor nincs semmi okunk kimélettel, előzékenységgel lenni a börziáner zsidók uri passiója, a börzegseftelés, a börzei differentiális játék iránt sem, s nincs semmi ok meg nem róni a börzét oly adóval, a melynek a kezelése ugyszólván semmi fáradságba és semmi költségbe sem kerül; mert a tőzsdeadó bélyeges nyomtatott kötjegy-ürlapok egyszerü felhasználásával rovatik le, ugy amint a váltókra vetett bélyegilleték is lerovatni szokott. (*Helyeslés a bal és szélsőbaloldal egyes helyein.*)

Az általam és társaim által benyujtott törvényjavaslat genezisének és egyes részleteinek fejtegetésébe fölöslegesnek tartom ezuttal belebocsátkozni; mert egyrészről a törvényjavaslat irott indokolása erészben már ugyis bőséges felvilágositást nyujt; másrészről pedig majdan a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával lesz idején és helyén a részletekre kiterjeszkedni.

Egyet azonban itt ujra, ismételve kiemelek, mert az ily dolgokat, netáni félreértések vagy félremagyarázások kikerülése végett nem árt minél többször hangoztatni, s ez az, hogy a törvényjavaslatban termelőinknek: földbirtokosainknak és iparosainknak az érdekei teljesen meg vannak óva; mert a törvényjavaslat negyedik §-a illetékmenteseknek jelenti ki azon adásvevési ügyleteket, a melyek a szerződő felek egyike által az országban termelt vagy előállitott tárgyak vagy áruk fölött köttetnek.

Ezek után magam és társaim nevében a törvényjavaslatot a t. képviselőháznak elfogadásra ajánlva, kérem a t. képviselőházat, hogy azt előleges tárgyalás és jelentéstétel végett szakbizottsághoz utasitani méltóztassék. (*Elénk helyeslés a bal és szélsőbaloldal egyes helyein.*)

Gr. Szapáry Gyula pénzügyminister: T. ház! (*Halljuk!*) Mindenekelőtt kötelességemnek tartom nyiltan és határozottan kijelenteni, hogy az Istóczy Győző t. képviselő ur által beadott és elvtársai által aláirt törvényjavaslat indokolásában foglaltakra, valamint az általa most mondottakra kitérni egyáltalában nem szándékozom. Nem szándékozom pedig azért, mert, felfogásom szerint, a t. képviselő ur és elvtársai által az antisemitizmus tekintetében vallott elvek teljes ellentétben állanak a jogegyenlőséggel; (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Mozgás és ellenmondás a bal- és szélsőbaloldal egyes helyein.*) teljes ellentétben állanak

azon összes elvekkel, a melyeken a magyar alkotmány nyugszik, és igy az általa felhozott kérdésekre kiterjeszkedni annál kevésbé kivánok, mert nem hiszem, hogy őt és néhány társait capacitálhassam, a háznak és az országnak óriás többsége pedig ezen elveket határozottan elitéli. (*Ugy van! jobbfelől.*)

A t. képviselő ur az antisemitizmus terjedésére kivánt következtetni abból, hogy mint felszólalásában mondja, nemcsak az antisemitizmus, de maga az ilyen javaslat is, mint a tőzsdeadó-javaslat most már követőkre talál. Erre kötelességem kijelenteni, hogy a tőzsdeadó felfogásom szerint az antisemitizmussal semminemü összefüggésben nincs. Be lehet azt hozni és elfogadhatja azt valamely képviselő, anélkül, hogy azért az antisemitizmus rásüthető volna. (*Helyeslés.*)

De áttérve most arra a kérdésre, mi történjék e javaslattal, tárgyalás alá vétessék-e az, vagy ne? Bátor vagyok kijelenteni, hogy a törvényjavaslat ugy amint azt a t. képviselő urak beadták, nézetem szerint nem egyéb, mint kivonata, illetőleg forditása a legközelebb Berlinben elfogadott törvényjavaslatnak és pedig hiányos kivonata azért, mert a Németországban behozott törvénynek némely lényeges intézkedése a javaslatból kihagyatott. Azt hiszem, ez azért történt, mert a képviselő urak ez adónemre nézve a lehető legszigorubb intézkedéseket akarták behozni, s mindazon intézkedéseket, melyek némi könnyitéssel látszanak járni, ki akarták küszöbölni. De éppen ezért, a törvényjavaslat, ugy mint beadatott, teljesen kivihetetlen volna a gyakorlatban és ezért ugy amint van, a házban tárgyalás alapját nem képezheti.

A tőzsdeadó kérdése sokkal ujabb Európában, mert hiszen mindössze néhány hónapja hogy behozatott Németországban, semhogy arra nézve sok tapasztalatot lehetett volna tenni. Annyi constatálható, hogy a belőle származó jövedelem sokkal csekélyebb, mint a mi kilátásba helyeztetett akkor, amikor behozták. Közgazdasági eredményére nézve pedig éppen az idő rövidségénél fogva teljes és biztos következtetést vonni nem lehet. A kérdés nálunk is sokkal ujabb és annak következményei sokkal kevésbé fontolhatók meg, semhogy felőle e törvényjavaslat egyszerü tárgyalása utján itéletet mondani lehessen. A házszabályok ma nem

engedik meg a kérdés tüzetes tárgyalását és megállapitását, mert csak az inditványozónak és a ministernek adnak jogot a nyilatkozásra, de a mellette és ellene felhozható érveket előadni nem lehet. A törvényjavaslat hiányosságánál fogva az sem vezetne czélhoz, ha egyszerre napirendre tüznők, mert a hiányokat nyilvános tárgyalás utján orvosolni nem lehet. Különben ezt a házszabályok sem engednék meg, mert a 103. §. világosan kimondja, hogy, ha oly inditvány adatik be, mely törvény alkotását czélozza, az mindenesetre vagy az osztályokhoz vagy bizottsághoz utasitandó.

Én tehát a házszabályok emlitett szakaszára hivatkozva, kérem a t. házat, hogy azon czélból, hogy a kérdés helyes vagy helytelen volta minden oldalról megvitatható legyen, méltóztassék a beadott törvényjavaslatot a közgazdasági és a pénzügyi bizottsághoz utasitani. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: Miután a házszabályok értelmében jogom van felszólalni, engedje meg a t. ház, minthogy tizen aláirták javaslatomat . . .

Elnök: Nem azon körülménynél fogva, hogy tizen irták alá az inditványt, hanem mert egy praecedens esetben a ház elhatározta, hogy a minister nyilatkozata után az inditványozó képviselő még egyszer szólhasson. (*Egy hang a szélsőbaloldalról: A ministernek nem volt joga szólni. Ellenmondás.*)

Kérem, méltóztassék figyelembe venni azt, hogy a ministernek igenis megvolt és megvan a szólási joga, mert az 1848. törvény azt mondja: hogy a ministerek, ha szólni akarnak, a ház által meghallgatandók. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Istóczy Győző: A t. pénzügyminister ur kifogásolja azon indokolást, melylyel mi e törvényjavaslatot előterjesztettük, s melyet én beszédemben is felhoztam. Hogy a t. kormány, a t. ház egyes tagjai és az antiszemitapárt két árnyalatán kivül a többi pártok miféle indokokból fogadják el a törvényjavaslatot, — az az ő dolguk; mi antiszemiták, kik nem tartjuk szükségesnek holmi elkopott filoszemitikus frázisok fügefalevelével (*Derültség balfelől.*) takaródzni, mi antiszemiták azt tartjuk, hogy a gyereket a maga nevén kell megnevezni; (*Ugy van! a szélső baloldalon.*) s azért sulyt fektetünk az antiszemitikus indokolásra, mert börze és zsidó egymás nélkül nem is képzelhető. (*Derültség.*) Majd csak akkor lesz képzelhető, ha eljő az idő, hogy a börze nem lesz

kizárólagos zsidó dominium; addig azonban a börzeadó ügye egyszersmind zsidókérdés is lesz. Méltóztassék a t. pénzügyminister ur elhinni nekem, hogy akárki által terjesztetett volna is be e házban a tőzsdeadó behozatalára irányuló törvényjavaslat, és lett legyen ez bármiféle indokolással, nem kerülhette volna ki a javaslat beterjesztője azt, hogy javaslatát a zsidóság egyenesen maga ellen intézettnek ne tekintette volna. Azért a legjobb, a legbiztosabb ut az volt, a melyet mi antiszemiták választottunk; igy legalalább a börzeadó ellen a sajtóban és egyebütt felmerült és még ezután is felmerülhető okoskodásokkal is azonnal tudni fogjuk hogy hányadán vagyunk. Mi antiszemiták örültünk volna annak legjobban, hogyha a képviselőház akármelyik más pártja terjesztette volna elő e törvényjavaslatot; erre azonban senki se mervén vállalkozni — ime ismét a zsidókérdés! — előterjesztettük mi antiszemiták a magunk szempontjából.

Elnök: T. ház! (*Halljuk!*) Meg kell jegyeznem a ház tanácskozási rendje érdekében, hogy először tudomásom szerint aláirták a törvényjavaslatot oly képviselő urak is, kik nem vallják magukat antisemitáknak. Másodszor, a képviselő ur e törvényjavaslat indokolása alkalmából is bizonyos gyülöletes szint igyekszik a zsidóságra háritani.

Méltóztassék figyelembe venni, hogy Amerikában vannak a legnagyobb börzeüzelmek, és ott a börze semmi összeköttetésben a zsidósággal nincs.

Midőn a képviselő ur összeköttetésbe hozza a börzét a zsidósággal, a házat abba a helyzetbe hozza, hogy oly kérdést tárgyaljon ezzel kapcsolatban, mely ezzel valódi összeköttetésben nincs. (*Helyeslés.*)

Istóczy Győző: A mi az igen t. pénzügyminister urnak a törvényjavaslat állitólagos hiányaira vonatkozó megjegyzéseit illeti, én megengedem, hogy ebből a javaslatból ki van hagyva némely tul-enyhe intézkedés, a mely a német törvényben benne van.

Többi közt benne van a német törvényben az, hogy az ezen törvény alapján kiszabandó pénzbüntetések miatt ingatlan birtokok, ha a tulajdonosaik belföldiek, el nem árverezhetők. Bocsánatot kérek, ha nálunk akármilyen más adó- vagy illetéktartozás miatt a legszegényebb embernek is ellicitálják mindenét, — akkor a börziánerek iránt

miért legyünk kiméletesek, ha vétettek az illetéki szabályok ellen, annak a rátióját nem értem.

Hogy miért van e tul-enyhe intézkedés a német törvényben, azt nem tudom, de ily tul-enyhe intézkedést a mi viszonyaink között nem látok indokoltnak.

Továbbá ott van például a német törvényben az, hogy az alkuszoknak és más üzletembereknek, a kik gyakran kötnek tőzsdeszü ügyleteket, bélyeges kötjegyürlapok előlegeztetnek és hiteleztetnek. Ha a t. ház méltóztatik ez enyhitést felvenni a törvényjavaslatba, azt a t. ház a tárgyalásnál mindenkor megteheti, — de ez egyáltalában nem szolgál akadályul arra nézve, hogy a törvényjavaslat a tárgyalás alapjául elfogadtassék.

Egyébiránt örvendetes tudomásul veszem a t. pénzügyminister ur azon kijelentését, hogy a törvényjavaslatot bizottságokhoz kivánja utasittatni. Egy pénzügyministertől, főleg pedig egy chronicus deficittel küzdő állam pénzügyministerétől, nem is lehetett mást várni. (*Élénk derültség a szélső balfelől.*)

Kérem a t. házat én is, méltóztassék a törvényjavaslatot tárgyalás végett a szakbizottságokhoz utasittatni.

Elnök: A házszabályok szerint most szavazással döntendő el, hogy kivánja-e a ház a törvényjavaslatot tárgyalni, illetőleg azt előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Kérdem tehát a t. házat, méltóztatik-e a törvényjavaslatot tárgyalni, illetőleg azt előzetes tárgyalás végett a pénzügyi és közgazdasági bizottsághoz utasitani? (*Igen!*) Ennélfogva kijelenthetem, hogy a ház a törvényjavaslatot tárgyalni kivánja, s evégből azt a pénzügyi és közgazdasági bizottsághoz utasitja.

·/. alatti melléklet a 482. (352.) számu irományhoz.

A közgazdasági bizottság jelentése,

„az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről“ szóló 298. számu törvényjavaslat tárgyában.

A közgazdasági bizottság tárgyalás alá vévén a fentemlitett, Istóczy Győző és társai által beadott 298. számu

törvényjavaslatot, azon megállapodásra jutott, miszerint a nevezett törvényjavaslatot, illetőleg a tőzsdeilleték behozatalát, ámbár azt elvileg jogosultnak tartja, — mint időszerütlent, nem ajánlja elfogadásra a t. háznak.

A bizottság ugyan készséggel ismeri el, hogy az államháztartás nehéz viszonyai között minden, bármely jelentéktelen jövedelmi forrás elhanyagolása hiba volna, ezen szempont elbirálására azonban, miután a javaslat a pénzügyi bizottsághoz is van utasitva, nem érzi illetékesnek magát; legfeljebb a közforgalom szempontjából látja helyénvalónak felvetni azon kérdést, — melyre mind az olasz, mind a német tapasztalatok tagadó választ látszanak adni, — hogy t. i. állana-e a nyerhető jövedelem arányban azon számos inconvenientiával, a melyet a kötjegykényszer behozatala — és az egész törvényjavaslat természetesen ezen elvre van fektetve, — szükségképen hozna magával.

A behozandó illeték illetékszerü jogosultsága tekintetében egyátalán nincsenek a bizottságnak kételyei. Eltekintve ugyanis attól, hogy még a legmerevebb hasonló pénzügyi jövedelmi forrásoknál, pl. a franczia illetéknél is, mutatkozik némi fokozat; eltekintve attól, hogy a szerződés alapját képező értékhez való hozzásimulása az állam részére fizetendő illetéknek jogos is, méltányos is: a javaslat illetékszerü természetét és egyátalán a tőzsdeszerü ügyleteknek adó alá vonását teljesen jogosultnak találja a közgazdasági bizottság nálunk is, és pedig azért, mert a tőzsdén kivül kötött ügyletek hasonló illeték alá esnek, sőt a telekkönyvi rendszer folytán az ingatlanokra kötött ügyleteknél az állami jogvédelem hatályosságához a telekkönyvi bejegyzés kivántatván, igy az illeték megfizetése alól ez ügyleteknél kibuvó nincs is; s igy elvileg ugyanilyen joggal követelhető illeték alá vonása a tőzsdén kötött és tőzsdeszerü ügyleteknek is, és pedig annyival inkább, mert ezen ügyletek különös jogi védelemben is részesülnek.

A bizottság véleménye szerint tehát a tőzsdeadó elvileg jogosult, sőt némi szembeszökő egyenlőtlenség megszüntetésére vezetne, azonban annak behozatalát mégsem tartja ez alkalommal időszerünek.

El akar tekinteni a közgazdasági bizottság azon ténytől, hogy a törvényjavaslat, melyet részleteiben ugysem tárgyalt, hazai viszonyainkra semmi tekintettel nincs, s az

ingó tőke megadóztatását keresve, kétszeresen sujtja (1. §. és 2. §.) éppen a gabnatőzsde ügyleteit az értéktőzsdén kötöttekkel szemben, s igy épen megforditott eredményeket érne el maga elé tüzött czélzatával; eltekint továbbá attól is, hogy a tőzsdeadó tapasztalatai még egészen ujak, hogy ennek folytán annak hatásáról a forgalmi viszonyokra még apodiktikus véleményt sehol sem lehet formálni, sőt viszonyaink közt jövedelme is aránytalanul kevés volna, erkölcsi értéke pedig előreláthatólag semmi; hanem pusztán azon tényre szoritkozik, a mely előtt közgazdasági érdekeink méltányolásánál szemet semmi körülmények közt nem hunyhat.

Köztudomásu a budapesti tőzsdénk függő állapota a bécsitől.

Bármennyire elismerjük ugyan, hogy az utóbbi években nevezetes haladás mutatkozik ez irányban, különösen a gabonatőzsdén, nem lehet tagadni, hogy értéktőzsdénk önállósága egészen fikczió, gabonatőzsdénké pedig még ma is nagy mértékben a conjunkturáktól függő. Évek óta hallatszott, — a társadalom és a kormány által egyértelmüleg hangsulyoztatott, és hosszu évek következetes, az érdekelteknek gyakran nagy áldozatával járt küzdelmébe került a gabonakereskedést annyira is megtartani, és illetőleg kifejleszteni Budapesten, mint amennyire tényleg sikerült. Bizonyosan tévedés volna a törvényjavaslat egyszerü elfogadása által ezen nehezen elért előnyöket, — tisztán az ingó tőke csekély jövedelmü megadóztatása okából — nem koczkáztatni, mert arról nem volna szó sem, hanem egyszerüen és véglegesen, vagy legalább hosszu időre, feláldozni.

Az ingó tőke ugyanis caeteris paribus oda vonul, a hol nagyobb jövedelemre és biztonságra van kilátása. Igaz, hogy az ingó tőke nálunk, pl. a takarékpénztári betéteknél, már meg van adóztatva, mig más országokban nincs. De ezen esetben megtalálja a compensatiót azon magasabb kamatlábban, melyet nálunk élvez, s a költségben, mely a kevésbé mozgékony elemekből álló betevőknél nagy praemium.

A tőzsdei forgalomra nézve ugy állana az eset, — ha mi elfogadnók a javaslatot s a bécsi tőzsde adómentes maradna, — hogy az egészen mozgékony szellemü spekulatióval szemben, mely még ugy sem honosodott meg nálunk, a mi jelentéktelenebb tőzsdénk kötjegykényszer mellett adózást, minden más viszonyok ugyanazonos volta mellett

pedig az ugyis sokkal jelentékenyebb bécsi tőzsde teljes szabadságot biztositana a forgalomnak. Hogy ezen állapotnak természetes következménye volna a tőzsdei és illetőleg tőzsdeszerü ügyletek átvitele Bécsbe: az szembeszökő; valamint szembeszökő az is, hogy ezen átvitel ugyan sujtaná a tőzsde forgalmát, de nagyban és egészben mégis épen a termelő osztály, s gabonatőzsdénk elbukását éppen a földbirtokos osztály érezné meg legérzékenyebben.

A bizottság komolyan méltányolva ezen eshetőséget, s az elvi jogosság kedvéért ily mélyreható kárt okozni nem lévén hajlandó: mindaddig, mig ezen viszonyok meg nem változnak, nem ajánlja a tőzsdeadó behozatalát.

Ezeknek alapján tisztelettel ajánljuk a t. képviselőháznak a következő határozat kimondását:

„A képviselőház jogosultnak tartja ugyan elvileg a tőzsdén vagy azonkivül kötött tözsdeszerü adás-vevési vagy más beszerzési ügyleteknek illeték alá vonását:

A 298. sz. törvényjavaslatot azonban ez alkalommal időszerütlennek tartván, nem fogadja el, hanem utasitja a kormányt, hogy a kérdést figyelemmel kisérje s annak idején e tárgyban megfelelő javaslatot terjesszen elő."

Budapesten, 1886. évi májushó 16-kán.

Falk Miksa s. k.,
a közgazdasági bizottság elnöke.

György Endre s. k.,
a közgazdasági bizottság előadója.

2·/. alatti melléklet a 482. (352.) számu irományhoz.

A pénzügyi bizottság jelentése,

„az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről" szóló törvényjavaslat tárgyában.

E törvényjavaslatban Istóczy Győző és több képviselőtársai azt javasolják, hogy a tőzsdén és azon kivül tőzsdeszerüleg kötött adásvevési és beszerzési ügyletek százalékos illeték alá vettessenek, kötelező kötjegyekben kifejezett értékük alapján, mely illeték értékpapirok után: az érték $^1/_{10}$ pro mille, és árumennyiségek után az érték $^2/_{10}$ ezred

része lenne. Csaknem szó szerint átveszik e tekintetben ép ugy, mint a kiviteli intézkedések tekintetében a német birodalmi 1885. május 29-iki hason czimü és czélu törvénynek rendelkezéseit.

Sem a német kisérlet kezdetlegessége és csekély pénzügyi eredménye, sem az értékforgalom ilyforma megadóztatásának jelenlegi állása a tudományos irodalomban és gyakorlati életben, nem engedik meg, hogy a törvényjavaslatot elfogadásra csak általánosságban is ajánljuk. Annál kevésbé, mert sem a javaslat indokolásának tendentiosus felekezeti szempontjait, sem azon állitását el nem fogadhatjuk, hogy az ingó tőke nálunk olyan uralomra vergődött volna, hogy „tultengéséről" panaszkodhatnánk, holott hiányát érezzük. A tőzsdei és tőzsdeszerü üzleteknek százalékos illeték alá fogása pedig nálunk most, midőn az még Ausztriában nincs alkalmazva, nemcsak az ingó tőke ujabb megterheltetését, de az értékpapir és gabnaüzlet egy részének hazánkból elterelését is jelentené és vonná maga után.

Ezek folytán csatlakozik a pénzügyi bizottság a közgazdasági bizottság ·/. alatt mellékelt jelentésének végén foglalt határozati javaslat azon alapeszméjéhez, hogy a 298. sz. törvényjavaslat a t. képviselőház által még a tárgyalás alapjául se fogadtassék el.

De hogy ne zárkózzék el a kérdés tanulmányozásának szüksége elől, elfogadja a pénzügyi bizottság a közgazdasági bizottság — a tárgyalásai folytán kibővitett — egész határozati javaslatát és kéri a t. képviselőházat, méltóztassék kimondani, hogy:

„A képviselőház jogosultnak tartja ugyan elvileg a tőzsdén vagy azon kivül kötött tőzsdeszerü adásvevési vagy más beszerzési ügyleteknek illeték alá vonását:

a 298. számu törvényjavaslatot azonban ez alkalommal időszerünek nem tartván, nem fogadja el, hanem utasitja a kormányt, hogy a kérdést figyelemmel kisérje s annak idején e tárgyban megfelelő javaslatot terjeszszen elő."

Budapesten, 1886. évi juniushó 10-én.

Zsigmondy Vilmos s. k., *a pénzügyi bizottság elnöke.*

Hegedüs Sándor s. k., *a pénzügyi bizottság előadója.*

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett ország-gyülés képviselőházának naplója.

Tizenharmadik kötet,
311. s. köv. l.

286. országos ülés, 1886. évi decemberhó 4-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az értékpapirok tőzsdeszerü üzlete után fizetendő illetékekről szóló törvényjavaslat tárgyalása és névszerinti szavazás utján elvetése. . . . .
. . . .

Elnök: . . . Következik a pénzügyi és közgazdasági bizottság 352. számu jelentése, „az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékekről“ szóló 298. számu törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, méltóztatnak a bizottsági jelentést felolvasottnak tekinteni, és igy az általános vitát megnyitom. Az első szó illeti a bizottság előadóját.

György Endre, a közgazdasági bizottság előadója: T. ház! Istóczy Győző és több képviselő ur az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek után fizetendő illetékek tárgyában törvényjavaslatot nyujtottak be, melynek értelmében, hogy röviden fejezzem ki magamat, az értéktőzsdén és azon kivül tőzsdeszerüleg kötött adásvevési és beszerzési ügyletek százalékos illeték alá vettessenek, még pedig az értéktőzsde üzletei után $^1/_{10}$ promille, a gabonatőzsde üzletei után pedig $^2/_{10}$ promille fizettetnék. E tárgyban a közgazdasági és pénzügyi bizottság a következő határozati javaslatot ajánlja a t. háznak: (*Olvassa.*)

„A képviselőház ugyan jogosultnak tartja elvileg a tőzsdén vagy azon kivül kötött tőzsdeszerü adásvevés vagy más beszerzési ügyleteknek illeték alá vonását; a 298. számu törvényjavaslatot azonban ez alkalommal időszerünek nem tartván, nem fogadja el, hanem utasitja a

kormányt, hogy a kérdést figyelemmel kisérje s annak idején e tárgyban megfelelő javaslatot terjesszen elő" stb.

. . . .

Elnök: Istóczy képviselő urat mint a törvényjavaslat beadóját illeti a szó.

Istóczy Győző: T. képviselőház! (*Halljuk!*) Mint a törvényjavaslat beterjesztője előre is kijelentem azt, hogy én a közgazdasági és pénzügyi bizottságok határozati javaslatait nem fogadom el. Nem fogadhatom el pedig annál kevésbé, mert én e bizottságok határozati javaslatainak irott indokolása és a t. előadó ur szóbeli indokolása közt egyrészről, másrészről pedig a határozati javaslatok között logikai összefüggést nem látok.

Ugyanis a két bizottsági jelentés és a t. előadó ur is beismerik, hogy ők a tőzsdeadót jogosultnak és szükségesnek tartják; ennek daczára azonban mégis arra concludálnak, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat ne fogadtassék el, s ekként a tőzsdei ügyletek ne vonassanak százalékos illeték alá.

S itt nem mulaszthatom el kiemelni azt az anomaliát, hogy a közgazdasági bizottság indokolása sokkal méltánylóbban nyilatkozik a tőzsdeadóról pénzügyi szempontból, mint maga a pénzügyi bizottság, a melynek pedig a kérdést tisztán pénzügyi s nem egyszersmind közgazdasági szempontból kellett volna tekintenie. Hát ez bizony anomália, főleg ha tekintetbe vesszük azt, hogy a t. pénzügyi bizottságnak még eddig nem volt bevett szokása a hozzá utasitott adóügyi törvényjavaslatok ellen közgazdasági szempontból scrupulusokat csinálni magának; hanem derüre-borura elfogadott minden adóügyi javaslatot, amint bizonyára szó nélkül meg fogja szavazni a t. pénzügyminister ur által minapi kijelentése szerint a bélyegilletékek és a szállitási adó felemelése tárgyában legközelebb benyujtandó törvényjavaslatot is anélkül, hogy közgazdasági szempontból aggályai fognának lenni arra nézve, hogy például a szállitási adó felemelése Magyarország áruforgalmát nem fogja-e megbénitani?

A közgazdasági bizottság, — a melynek, mellesleg megjegyezve, még eddig nem volt szava adóügyi kérdésekben, kivételt egyes-egyedül a börzeadó képezvén, — mondom, a közgazdasági bizottság és a pénzügyi bizott-

ság jelentései, valamint a t. előadó ur is, egyik főérvül hozzák fel a börzeadó ellen, hogy az állitólag csekély jövedelmet hozna, mert Németországban is csekély pénzügyi eredményt mutat állitólag fel.

Hát mostmár előttünk fekszik a német tőzsdeadó egy egész évi jövedelméről szóló kimutatás, a mely megdönti a tőzsdeadó elleneseinek erészbeni állitásait. A német birodalomban ugyanis befolyt tőzsdeadó czimén az 1885. október 1-től, vagyis a tőzsdeadó-törvény életbeléptétől egész 1886. október 1-ig terjedő egy év alatt összesen 8.002,333 márka, a mi osztrák értékben közel öt millió forintot tesz ki. Igaz, hogy a német birodalmi budgetben ennél nagyobb bevétel irányoztatott elő az első évre a tőzsdeadóból; — de, hogy a praeliminált összeg nem éretett el, annak az okát Scholz pénzügyminister a német birodalmi gyülés f. hó 1-én tartott ülésén világosan megmagyarázta. (*Halljuk!*) Scholz pénzügyminister ugyanis oda nyilatkozott, hogy a tőzsdeadó Németországban csak a sikkasztások, az illeték-megröviditések miatt hoz kevesebb jövedelmet, mint előirányozva volt, a miből kitünik az is, hogy csak alkalmas utakat, módokat kell keresni az illeték-megröviditések sikeres megakadályozására és megtorlására, s a tőzsdeadó Németországban is meg fog felelni a hozzá kötött várakozásoknak. (*Ugy van! a baloldal némely padjain.*)

Mármost, ha Németországban, daczára minden illeték-megröviditésnek, daczára minden sikkasztásnak, a tőzsdeadó az első egy év alatt öt millió forintot jövedelmezett, — ugy nálunk, ennek csak egy tizedrészét számitva is, be fog hozni ötszázezer forintot, a mely összegnek igen jó hasznát fogjuk venni most, amikor az 1887-ik évre az államháztartási deficit hivatalosan 22 millióra számittatik, a félhivatalos lapok beismerése szerint pedig a tényleges deficit 54 millióra fog rugni. (*Ugy van! balfelől.*)

A tőzsdeadó ellen felhozott azon kifogás se próbaálló, hogy, ha az nálunk behozatik, Ausztriában pedig nem, akkor az értékpapir- és a gabonaüzlet egy része hazánkból Ausztriába, Bécsbe tereltetik. Mert amig Magyarország gabonatermő ország lesz, — az pedig mindig lesz, — bizonyára gabonakereskedőink is lesznek; s ha, a mi különben alig hihető, a zsidó gabonakereskedők a csekély tőzsdeadó miatt, hátat találnának forditani Magyarország-

nak, a mi utóvégre is nem lenne valami nagy baj, — majd támadna helyükbe azonnal egy hazafias keresztény-magyar gabonakereskedő osztály, — a mely hű maradna ehhez a földhöz a csekély börzeadó daczára is, s a mely keresztény-magyar gabonakereskedő osztály létrejöttét és megizmosodását éppen a minden tisztességes versenyt leszoritó zsidó gabonakereskedők elharapódzása tette mindeddig lehetetlenné, aminthogy tény az is, hogy ők pusztitották ki majdnem teljesen a hajdan virágzó volt keresztény-magyar gabonakereskedői osztályt is. (*Ugy van! a baloldal némely padjain.*)

De aztán más részről tekintetbe kell vennünk azt is, hogy Ausztriában viszont meg azért haboztak eddig behozni a tőzsdeadót, mert ott viszont meg attól tartanak, hogy, ha azt előbb behozzák mint mi, akkor a tőzsdei forgalom Bécsből Budapestre lesz elterelve. Csak tegyük meg mi magyarok az első lépést a tőzsdeadó behozatalával, s biztosak lehetünk benne, hogy Ausztriában is azonnal behozzák azt, mert hisz ott is égető szükség van az állami bevételek szaporitására; — s aztán ugy az osztrákok, mint mi magyarok is megszabadulunk majd attól a fenyegető szörnyü veszedelemtől, hogy börzezsidóink elhagynak bennünket, bucsut véve a kapufélfától.

És itt a t. előadó urnak még néhány megjegyzésére akarok reflectálni. A t. előadó ur minket felekezetességgel vádol, hogy mi ellenszenvvel viseltetünk a börze iránt azért, mert zsidó.

Erre az én megjegyzésem az, hogy köztudomásulag, a mit a t. előadó ur sem fog kétségbe vonni, a börzén majdnem kizárólag zsidók ügyködnek. Mi a gyereket csak a maga nevén nevezzük meg és van bátorságunk ezt tenni. Bennünket nem vezérel ellenszenv, mint a t. előadó ur jelezte, hanem vezérel az államnak érdeke, és ha bennünket ellenszenvvel vádol az előadó ur a börzezsidók iránt, ugy feljogosit bennünket arra, hogy mi meg viszont a pénzügyi és közgazdasági bizottságot és a t. előadó urat vádoljuk a börzezsidók iránti tulságos rokonszenvvel. (*Helyeslések. Ugy van! a bal és szélsőbal némely padjain.*)

Mi csak azt akarjuk, hogy a kik legkönnyebben szerzik a pénzt, azok is hozzájáruljanak a közteher viselésé-

hez legalább is azon arányban, a melyben az adófizetők többi osztályai. (*Helyeslések. Ugy van! a bal és szélsőbal némely padjain.*)

Ha tehát, mint a t. előadó ur constatálta, a két bizottság is jogosultnak tartja a börzeadót, és hogy az abból befolyó jövedelemre állami pénzügyi sanyaru viszonyaink között szükségünk van, vonjuk le ezen praemissákból az egyedüli helyes következtetést azzal, hogy fogadjuk el tárgyalás alapjául a jelen törvényjavaslatot, a melyet, ha a deficit fedezésének gondjai között sorvadó t. pénzügyminister ur elfelejtett eddig beterjeszteni, — ne vegye senki rossz néven mi tőlünk, hogy azt mi terjesztettük be.

Ezek után, amidőn ujból kijelentem, hogy a közgazdasági és pénzügyi bizottságok határozati javaslatait nem fogadom el, — bátor vagyok elfogadásra ajánlani a t. háznak a következő határozati javaslatot. (*Halljuk! Halljuk!*)

Határozati javaslat.

A képviselőház az értékpapirok adásvevése és a tőzsdeszerü adásvevési s egyéb beszerzési ügyletek százalékos illeték alá vonását az egyenlő közteherviselés szempontjából is igazságosnak és szükségesnek, az állam sanyaru pénzügyi viszonyai között pedig elodázhatlannak jelentvén ki, — a 298. sz. törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja, s ujból a pénzügyi bizottsághoz utasitja avégből, hogy ez a törvényjavaslatot részleteiben megvitatva, jelentését a háznak mielőbb s még oly időben terjeszsze be, hogy a törvényjavaslat a házban még az 1887. évi költségvetés tárgyalása közben letárgyaltathassék. (*Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldal némely padjain.*)

(Többek felszólalása után:)

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve; hogyha tehát szólani senkisem kiván, a vitát bezárom.

. . . .

. . . .

Istóczy Győző: T. képviselőház! A vita lefolyásából itélve, nekem voltaképen felesleges is lenne felszólalnom; mert hiszen amint egyrészről az én határozati javaslatomat a szónokoknak egész sora támogatta és pedig nem

csak saját pártfeleim, hanem még a többi t. ellenzéki pártok részéről is — habár némi fentartással, — ugy másrészről a börzeadó elleneseinek hosszu, gazdag sorából egyetlenegy védelmező sem támadt, kivéve a t. bizottsági előadó és a t. pénzügyminister urat, a kiknek hivatalos kötelességük álláspontjukat védelmezni.

A kik az én határozati javaslatomat támogatólag szólaltak fel, azok reflectáltak már legnagyobb részben azon ellenvetésekre, melyeket az előadó ur legutóbbi felszólalásában és a pénzügyminister ur határozati javaslatom ellen felhoztak. Ugyanazért én csak egy pár állitásukra teszek észrevételt.

A t. pénzügyminiszter ur kifogásolja azt, hogy én rosszalom a pénzügyi bizottság azon eljárását, hogy adóügyi javaslatok tárgyalásánál a közgazdasági szempontokra is tekintettel van.

Én a legtávolabbról sem rosszaltam a pénzügyi bizottságnak ezen eljárását, sőt helyeslem azt. De azt óhajtom, hogy ne csak a börzeadó kérdésében, hanem minden más adókérdésekben is figyelembe vegye a közgazdasági tekinteteket és aszerint hozza meg határozatát.

Azt mondja továbbá a t. pénzügyminister ur, hogy azért nem akartak a börzeadó ellenzői felszólalni, mert nem akartak bennünket követni azon térre, a melyre mi léptünk.

Engedelmet kérek, én másban keresem az okot, abban t. i., hogy most az országgyülési cyclus vége felé már nincs oly bátorságuk ellenünk oly erősen felszólalni, mint volt korábban, és hogy most haza hallgatnak. (*Igaz! Ugy van! Derültség a bal- és szélsőbaloldal némely padjain.*)

A t. előadó urnak is csak egy pár szóval kivánok válaszolni.

A t. előadó ur minket azzal vádol, hogy agitálunk saját álláspontunk mellett, midőn a börzeadó behozatala mellett szólunk. Ám legyen ez a vád alapos, de viszont akkor én is kénytelen vagyok megjegyezni, hogy a t. előadó ur és a kik vele tartanak, viszont szintén agitálnak magatarsukkal a czélból, hogy a börzezsidók kegyeiből ki ne essenek. (*Igaz! Ugy van a bal- és szélső baloldal némely padjain.*)

A mi végül azt illeti, hogy Szemnecz képviselő ur és mi a manchesteri politikának köszönjük, hogy itt sza-

badon beszélhetünk, arra megjegyzem, hogy Magyarország alkotmányos szabadsága nem a manchesteri iskola keletkezésétől vette kezdetét. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldal némely padjain.*)

Ezek után kérem a t. házat, méltóztassék az általam benyujtott határozati javaslatot annál inkább elfogadni, mert ezen kérdés még az által sem odázható el, hogy a t. pénzügyminiszter ur a bécsi kormánynyal érintkezésbe tegye magát. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldal némely padjain.*)

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom, következik a szavazás. . . . . . . Előre is kijelentem, hogy az Istóczy képviselő ur határozati javaslatára nézve 21 képviselő névszerinti szavazást kért, erre tehát a szavazás a névsor felolvasása mellett fog megtörténni.

Zay Adolf jegyző: (*olvassa a határozati javaslatokat*).

Elnök: Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést folytatjuk. Következik a szavazás. Méltóztassanak meghallgatni a kérdést.

Tibád Antal jegyző: (*olvassa*). Elfogadja-e a ház az Istóczy Győző és társai által benyujtott határozati javaslatot, igen vagy nem?

Elnök: A névsort olvasni fogja Szathmáry György jegyző. Az igen-nel szavazókat Törs Kálmán, a nem-mel szavazókat Zsilinszky Mihály, a távollevőket Zay Adolf jegyző urak fogják jegyezni.

Szathmáry György jegyző: (*olvassa a névsort*).

. . . .

Elnök: A szavazatok összeszámittatván, 448 igazolt képviselő közül elnök nem szavazván, igen-nel szavazott 30, nem-mel szavazott 103, távol volt 314. És igy Istóczy Győző képviselő ur határozati javaslata 73 szavazattöbbséggel elvettetett.*)

*) A börzeadó, kormányi kezdeményezésre csakis 14 év mulva hozatott be. Az értékpapirforgalmi adóról szóló 1900. évi XI törvényczikkben. — A kiadó.

XIX.

A börzebiráskodás megszüntetése.

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenharmadik kötet,
311. s köv. l.

286. országos ülés, 1886. évi decemberhó 4-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az inditvány- és interpellátiókönyv felolvasása, Istóczy Győző törvényjavaslatának bemutatása. . . . .

. . . .

Istóczy Győző: A magam és társaim nevében van szerencsém a t. képviselőháznak bemutatni egy törvényjavaslatot a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok kivételes biróságainak megszüntetéséről. Kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslat kinyomatása, szétosztása és napirendre tüzése iránt intézkedni.

Elnök: Méltóztassék a t. ház a törvényjavaslatot meghallgatni.

Törs Kálmán jegyző: (*olvassa a törvényjavaslatot.*)

Elnök: A törvényjavaslat ki fog nyomatni, szétosztatni s a képviselő ur decemberhó 14-én fogja az indokolást előterjeszteni.

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának irományai.

Tizenkilenczedik kötet. — 293. s köv. l.
561. (401.) szám.

Törvényjavaslat,

a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön, kivételes biróságainak megszüntetéséről.

1. §. A budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön, kivételes biróságairól szóló 1870. évi II. t.-cz. és az 1881. évi LIX. t.-cz. 94—99. §-ai hatályon kivül helyeztetnek.

2. §. Az 1. §. intézkedése folytán

a) a tőzsdén vagy a gabonacsarnokban kötött minden kereskedelmi ügyletből felmerült peres kérdés, habár az ügylet csak az egyik szerződő félre nézve képez is kereskedelmi ügyletet, —

b) a kereskedők között kötött kereskedelmi ügyletekből felmerült peres kérdések, ha az ügylet tőzsdei jogositott ügynök közvetitése mellett jött létre, — s a felek a közvetitő ügynök által kézbesitett és a tőzsdebirósági kikötést tartalmazó tőzsdeügynöki (alkuszi) kötjegyet kifogás nélkül elfogadták, —

ha e kereskedelmi ügyletek a budapesti áru- és értéktőzsdén, illetve ennek jogositott tőzsdei ügynökei közvetitése mellett jöttek létre, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek mint tőzsdebiróságnak, — ha pedig e kereskedelmi ügyletek valamely vidéki termény- és gabonacsarnokban, illetve ennek jogositott ügynökei közvetitése mellett jöttek létre, — az illető vidéki termény- és gabonacsarnok székhelyére nézve illetékes kir. törvényszéknek mint tőzsdebiróságnak ügykörébe tartoznak.

3. §. A 2. §-ban megjelölt első folyamodásu tőzsdebiróságok szintugy, mint a rendes fölebbviteli biróságok is, a tőzsdei perekben a kereskedelmi törvény, valamint az igazságügyi és kereskedelmi ministerek által egyetértőleg átvizsgált és jóváhagyott tőzsdei szokások (Usance-ok)

értelmében járnak el, a mely tőzsdei szokások (Usance-ok) a kereskedelmi törvénynyel ellentétben nem állhatnak.

4. §. A tőzsdei peres ügyekben a kereskedelmi perek vitelére nézve fenálló eljárás követendő, a tőzsdei ügyek természetéből folyó eltérésekkel; mivégből az igazságügyminister felhatalmaztatik, a tőzsdei peres ügyekben követendő kereskedelmi eljárást rendeletileg szabályozni.

5. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyi s a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerek bizatnak meg, a kik egyuttal felhatalmaztatnak, hogy megállapithassák azon napot, a melyen a jelen törvény hatályba lép.

Budapesten, 1886. évi deczemberhó 1-én.

Beadják:

Istóczy Győző (és 10 társa).

Melléklet az 561. (401.) számu irományhoz.

Indokolás,

„a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön, kivételes biróságainak megszüntetéséről“ szóló törvényjavaslathoz.

A pesti áru- és értéktőzsde rendszabályai, a provisorium alatt, 1865. évi november 24-kén kelt kir. udvari rendelet alapján a fennállott helytartótanács által megerősittetvén, — ezen rendszabályok értelmében az 1865. évben az emlitett tőzsde külön birósága is megkezdette működését.

Ezen működését aztán folytatta alkotmányunknak 1867-ben történt visszaállitása után is egész az 1868: LIV. t.-czikkben foglalt polgári törvénykezési rendtartás életbeléptéig, a melynek alkotásánál a magyar törvényhozás, a jogegyenlőség elvéből indulva ki, azt hitte és joggal hihette is, hogy a tőzsde »választott« biróságára nézve is már megfelelő intézkedések foglaltatnak a polg. törv. rendtartásnak a választott biróságok szerkezetére és eljárási szabályaira vonatkozó §-aiban.

Ekkor azonban hamarosan kitünt, hogy a tőzsde euphemice »választott«-nak nevezett birósága nem a polg. törv. rendtartásban körülirt kellékekkel biró tulajdonképeni választott biróság, hanem egy, idegenszerü érdekek megóvása és érvényesitése czéljából alkotott külön, igazi néven kivételes, kiváltságos biróság, a mely az ország fennálló jogintézményeivel semmikép össze nem fér.

E börzebiróság ugyanis csakis a börzetanács kebeléből alakitható olykép, hogy a peres felek mindegyike két-két birót választ a börzetanács tagjai közül, a kik maguknak elnököt szinte csak a börzetanácstagok közül választhatnak. Az ilykép megalakitott börzebiróság a felek által felhozott bizonyitékokat szabadon mérlegeli s a perrendtartás szabályaihoz kötve nincsen, s ekkép mint egy esküdtszék, »lelkiismerete« szerint hozza itéleteit.

A jogegyenlőséget különben oly fennen hangoztatni szokott ismeretes börzei elemek tehát, a melyek köztudomás szerint, csekély kivétellel, csupa zsidókból állanak, az 1868 : LIV. t.-czikkben reájuk is alkalmazott jogegyenlőséget és törvényelőtti egyenlőséget nem türhetvén, hanem kiváltságos állásukhoz továbbra is ragaszkodván, a zsidó befolyásnak azidőben kezdődött mind nagyobbmérvü emelkedése folytán, létrejött az 1870: II. t.-czikk, a melynek 1. §-a a pesti áru- és értéktőzsde külön biróságát mint »választott« biróságot »a törvényhozás végleges intézkedéseig« visszaállitotta; 2. §-a pedig az 1. §. intézkedését kiterjesztette azon »választott« biróságokra is, »melyek az ország több városaiban létező termény- vagy gabonacsarnok kebelében, az 1868: LIV. t.-cz. életbelépte előtt, felsőbb helyen jóváhagyott alapszabályok erejénél fogva tényleg fennállottak«.

Az 1870 : II. t.-cz. tehát a tőzsdebiróságokat csak »a törvényhozás végleges intézkedéseig«, tehát csak ideiglenesen állitotta fel. Hogy mi volt a törvényhozásnak e tekintetben intentiója — arra nézve felvilágositást nyujt az akkori kereskedelmi és igazságügyi ministerek által az 1870 : II. t.-cz. javaslata mellett a képviselőházhoz 1869. november 27-ről beterjesztett indokolás, illetve »jelentés«, a mely egyebek közt a következőket mondja: »Az ezennel a t. képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat czélja tehát az, hogy addig is, mig a kereskedelmi törvényhozás anyagi

és alaki része megállapitva nem lesz, — a pesti érték- és árutőzsde birósága ideiglenesen szerveztessék és törvénykezési eljárásunk keretébe beillesztessék«.

Ezzel kapcsolatban a képviselőház osztályainak előadóiból alakult központi bizottság, az 1869. december 6-ról beterjesztett jelentésében azt inditványozta, hogy »az igazságügyi és a kereskedelmi minister urak felhivassanak, hogy a kereskedelmi és tőzsdeviszonyok végleges rendezése tárgyában, a törvényhozás elé mielőbb terjeszszenek be törvényjavaslatot«; — a mely inditvány a képviselőház által az 1869. december 9-iki ülésben elfogadtatván, — határozattá emeltetett.

A kormány és a képviselőház tehát azidőben a külön tőzsdebiróságot csak mint ideiglenes intézményt tekintette, a mely csak addig volt fenállandó, mig a kereskedelmi törvényhozás anyagi és alaki része megállapitva nem lesz.

Hogy pedig a börze u. n. »választott«, lényegében azonban kiváltságos birósága ellen nemcsak az akkori kormánynak és képviselőháznak voltak mélyen gyökerező aggályai, hanem a főrendiháznak is, kitünik ez a főrendiház 1869. évi december 20-án tartott ülésének jegyzőkönyvébe iktatott 168. számu határozatából is, a melyben a pesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabnacsarnokok külön biróságainak visszaállitásáról szóló törvényjavaslatról egyebek között ezeket mondja: » . . . habár a polg. törv. perrendtartás szabványainak mindenekben szorosan meg nem felel is, s igy ezen szempontból némi kételyekre nyujhatna is alkalmat« stb.

Törvényhozásunk aztán az 1875-ik évben megalkotta a kereskedelmi törvénykönyvet. Azonban daczára annak, hogy ezen uj kereskedelmi törvény a kereskedelmi forgalom igényeit sok esetben még a nem-kereskedők ellenében is egész a tulságig érvényesiti; — s daczára továbbá annak, hogy megfelelőleg ujból szabályozva lett a kereskedelmi peres és peren kivüli eljárás: még ezen uj kereskedelmi törvény és ezen uj kereskedelemügyi eljárás keretébe se tudta magát beilleszteni a kiváltságai mellett magát oly jól érező s e kiváltságaihoz továbbra is makacsul ragaszkodó tőzsde; hanem az 1870: II. t.-cz. alapján továbbra is folytatta kivételes birósági

működését. A mi fölött nem is lehet csodálkozni. Mert, ha már 1870-ben, a zsidó emancipationális aera harmadik évében a törvényhozási tényezők, minden, nyiltan is kifejezett aggodalmaik daczára is, kényszerülve voltak a bőrzének kiváltságos biróságot adni, — a mind nagyobb hatalomra vergődött zsidóság gazdászati, társadalmi és politikai befolyásának időközben történt rohamos növekvése mellett ki merészkedett volna 1875-ben e kiváltságos zsidó biróság exoticus intézményének eltörlése mellett szót emelni?

Nemcsakhogy továbbra is működött tehát a tőzsde birósága; de az 1881 : LIX. t.-czikkben foglalt perrendtartási novella 94—99. §-aiban a budapesti áru- és értéktőzsde s a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön biróságainak hatásköre még ki is tágittatott.

Miután pedig a törvényhozásnak az 1870 : II. t.-cz. meghozatalánál csak egy ideiglenes törvényt volt szándékában hozni, a mely ideiglenes törvénynek, az uj kereskedelmi törvénykönyv behozatala és a kereskedelmi peres eljárás megfelelő szabályozása folytán, ratiója és occasiója megszünt;

miután továbbá a tőzsdei kivételes biróságok létezését, az elsőfolyamodásu kir. biróságok szervezése óta többé semmi sem igazolhatja; —

s miután a külön tőzsdebiróság egy hazai jogrendszerünkbe semmikép sem beillő, s idegen, exclusiv — mondjuk ki a szót: zsidó érdekek előmozditását czélzó s a jogegyenlőség elvét sértő kiváltságos biróságot képez; —

s végül, miután a tőzsdebiróságok hatásköre jelenleg nemcsak a tőzsde ismeretes typusu rendes látogatóira s nemcsak a kereskedőkre, hanem a tőzsdén vagy a gabonacsarnokokban kötött kereskedelmi ügyletek tekintetében nem-kereskedőkre, tehát a termelőkre, a magyar gazdaközönségre is kiterjed; a magyar gazdaközönség pedig legkevésbé sem találhat megnyugvást abban, hogy legéletbevágóbb kereskedelmi peres ügyeit ezen, majdnem kizárólag zsidókból álló és a hazai törvények megtartásához nem kötött kivételes, kiváltságos biróságok, a fölebbezés kizárásával, verdictszerüleg döntsék el:

mindezen okoknál fogva a jelen törvényjavaslat 1. §-a kimondja, hogy a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint

a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön kivételes biróságairól szóló 1870 : II. t.-cz. és az 1881 : LIX. t.-cz. 94—99. §-ai hatályon kivül helyeztetnek.

A törvényjavaslat 2. §-a taxative megjelöli azon kereskedelmi peres ügyeket, a melyek ezentul a tőzsdebiróságok hatáskörébe tartoznak. A tőzsdei peres ügyek ezen nemei ugyanazonosak azokkal, a melyek az 1881 : LIX. t.-cz. 94. §-ának *a*) pontjában és *b*) pontja második részében vannak elősorolva. Az ezeken kivül az 1881 : LIX. t.-cz. 94. §-ának *b*) pontja első részében, valamint *c*), *d*) és *e*) pontjaiban felsorolt egyéb peres ügyek kizárólag azon esetekre vonatkozván, a melyekben a felek magukat a tőzsdei külön kivételes biróság illetőségének kifejezetten alávetik, — ezen esetekre nézve a külön kivételes tőzsdebiráskodás megszüntetése folytán, intézkedésnek szüksége nem forog fen.

Ezekkel kapcsolatban ugyancsak a jelen törvényjavaslat 2. §-a a budapesti áru- és értéktőzsdén, illetve ennek jogositott tőzsdei ügynökei közvetitése mellett létrejött kereskedelmi ügyletekre vonatkozó perekre nézve elsőfoku tőzsdebirósági hatáskörrel a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket, a valamely vidéki termény- és gabonacsarnokban, illetve ezek jogositott ügynökei közvetitése mellett létrejött kereskedelmi ügyletekre vonatkozó perekre nézve pedig elsőfoku tőzsdebirósági hatáskörrel, az illető vidéki termény- és gabonacsarnok székhelyére nézve illetékes elsőfolyamodásu kir. törvényszéket ruházza fel, — önmagától értetődvén, hogy az 1870 : II. t.-czikknek és az 1881 : LIX. t.-cz. 94—99. §-ainak hatályon kivül helyezésével a polg. törv. rendtartásnak a fölebbvitelt szabályozó §-ai a tőzsdei peres ügyekben is alkalmazást nyernek, s igy a kir. itélő Táblához és a kir. Curiához az érdemben való fölebbezésnek is helye lesz; mert hisz az 1881 : LIX. t.-cz. 96. §-a a tőzsde külön birósága előtt folyt perekben eddig is helyt adott alaki sérelmek miatt felfolyamodásnak a kir. itélő Táblához s innen a kir. Curiához, s ekkép a tőzsdei peres ügyek eddig is végig vitethetvén valamennyi fölebbviteli forumon, — azok kellő gyors elintézésének érdeke egyáltalán nem szenved csorbát azáltal, hogyha a fölebbvitelnek a felső biróságokhoz nemcsak alaki sérelmek miatt, hanem az ügyek érdemében is helye lesz.

Miután a jelen törvényjavaslat a tőzsdebirósági hatáskörrel a kir. biróságokat ruházza fel, a melyek nem verdictszerüleg, hanem a fenálló törvények és jogszabályok értelmében hozzák határozataikat, a jelen törvényjavaslat 3. §-a elrendeli, hogy a 2. §-ban megjelölt elsőfolyamodásu királyi törvényszékek szintugy, mint a rendes fölebbviteli biróságok is, a tőzsdei perekben a kereskedelmi törvény s a tőzsdei szokások (Usance-ok) értelmében járnak el, a mely tőzsdei szokások (Usance-ok) azonban a kereskedelmi törvénynyel ellentétben nem állhatnak; mivégből azok az igazságügyi és kereskedelmi ministerek által egyetértőleg átvizsgálandók és jóváhagyandók. Mert a tőzsdei ügyletek szinte csak kereskedelmi ügyletek, habár sok esetben specifikus jellegü kereskedelmi ügyletek levén, azok elbirálása csakis a fenálló kereskedelmi törvény és az ezt kibővitő, de vele mint országos törvénynyel ellentétben nem állható tőzsdei szokások (Usance-ok) alapján eszközöltethetik.

Mivel tehát a tőzsdei peres ügyek nem egyebek, mint kereskedelmi ügyek, a jelen törvényjavaslat 4. §-a elrendeli azt is, hogy azokra nézve a kereskedelmi perek vitelére nézve fenálló eljárás követendő, de a tőzsdei ügyek sajátszerü természetéből folyó eltérésekkel; mivégből az igazságügyministert felhatalmazza, hogy a tőzsdei peres ügyekben követendő eljárást rendeletileg szabályozhassa.

A budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabnacsarnokok fölött a felügyeletet a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister gyakorolván, a javaslatnak 5. §-a szerint a jelen törvény végrehajtásával ő és az igazságügyminister bizatnak meg, a kik egyuttal, mivel nekik a jelen törvény hatálybalépte előtt, a 3. és 4. §-okból kifolyólag, előkészitő, átmeneti intézkedéseket kell eszközölniök, — a jelen törvény hatálybalépte napjának megállapitásával is megbizatnak.

Mely indokolásunk előterjesztése után, a jelen törvényjavaslatot a t. képviselőháznak elfogadásra ajánljuk.

Budapesten, 1886. évi decemberhó 1-én.

Istóczy Győző orsz. képviselő
(és 10 társa).

Az 1884. évi szeptemberhó 27-ére hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenharmadik kötet,
352. s köv. l.

291. országos ülés, 1886. évi decemberhó 14-kén Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző javaslatának indokolása a tőzsdebiróságokra nézve. . . . .
. . . .

Elnök: . . . Következik a napirend szerint Istóczy Győző és több képviselő által a budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön kivételes biróságainak megszüntetéséről beadott törvényjavaslat indokolása.

Istóczy Győző képviselő urat illeti a szó.

Istóczy Győző: T. képviselőház! Csak rövid napokkal ezelőtt bőven szellőztetve lett itt a házban a börzének adómentességi kiváltsága. Ma a börzének egy ujabbi kiváltságáról van alkalmam szólani. Ugyanis a börziánerek, ha már élvezik a régi magyar nemességnek hajdani adómentességi privilegiumát, élvezni akarják s tényleg élvezik is a magyar nemesek azon hajdani előjogát is, hogy mig ezek csak saját rendjükbeli, saját osztályukbeli birák judicaturája alatt állottak. — ugy ők, a börziánerek is csak saját börziáner-társaik judicaturája alatt akarnak állani s tényleg állanak is! (*Ugy van! a bal és szélsőbal némely padjain.*)

Mivel pedig a börze látogatói tudvalevőleg majdnem kizárólag zsidókból állanak s igy a börze adómentessége voltaképen zsidó privilegium, — azért a külön börzebiráskodás is tényleg nem egyéb, mint egy másik zsidó privilegium, a mely a börzén üzött szédelgéseket védszárnyai alá véve, az ország rendes biróságainak hatásköre, ellenőrzése alul elvonja. (*Ugy van! a bal és szélsőbal némely padjain.*)

A tőzsdebiróság csakis a tőzsdetanács tagjai közül alakitható olykép, hogy a peres felek mindegyike két-két

birót választ a tőzsdetanács tagjai közül, a kik maguknak elnököt szintén csak a tőzsdetanács-tagok közül választhatnak. Az ilykép megalakitott tőzsdebiróság a felek által felhozott bizonyitékokat szabadon mérlegeli, s a perrendtartás szabályaihoz kötve nincsen, s ekkép mintegy esküdtszék »lelkiismerete« szerint hozza itéleteit.

Az 1870 : II. t.-czikk és az 1881-ki perrendtartási novella 94. §-a szerint, tőzsdebirósági hatáskörrel nemcsak a budapesti áru- és értéktőzsde, hanem a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön biróságai is felruházva vannak.

A mi a budapesti tőzsdetanácsot illeti, ennek az elnökökkel együtt összesen 30 tagja van, a kik között csupán két-három keresztény-magyar ember van, a többi mind egy szálig semita. S ha ez igy van Budapesten, ahol a kereskedői karnak igen számos és tekintélyes keresztény tagjai is vannak, elképzelhetjük, minő állapotok uralkodhatnak a vidéki városokbeli termény- és gabonacsarnokok tanácsai körében, köztudomásu dolog levén, hogy városaink nagy részében, sajnos, többnyire csak zsidó kereskedők vannak.

1870-ben a börze még elhitetni tudta a törvényhozással, hogy az ő külön birósága voltaképen választott biróság. Az 1881-ki perrendtartási novella azonban már nyiltan beismerte, hogy a börze külön birósága egy kivételes biróság, s ez a perrendtartási novella szerkesztőjétől egy őszinte beismerés volt; mert ugyan micsoda választott biróság az, ahol a peres felek, — értve itt természetesen a keresztény-magyar peres feleket, — mondom, micsoda választott biróság az, ahol a peres felek csak a Pinkelesz, a Kohn, a Lévy urat, vagy a Rubinstein, Galitzenstein, Karfunkelstein urat, avagy pedig, a változatosság kedvéért, a Goldberger, Silberberger, Hörebberger s más Erger-Berger urakat választhatják peres ügyeikben itélő birákul? (*Derültség.*)

Valóságos jeruzsálemi szanhedrinek tehát ezek a kivételes börzebiróságok, (*Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldal egyes padjain.*) a melyek, ha csak egyedül börziánerek, zsidók fölött ülnének törvényt, még hagyján volna; de hatáskörük alá van vetve a magyar gazdaközönség is, amennyiben az okos börziánerek, zsidó gabonakeres-

kedők a nagyobb üzleteket a földbirtokosokkal az árutőzsdén, illetve a gabonacsarnokokban iparkodnak megkötni, vagy pedig a gabona- s egyéb terményvásárlási üzleteket csak azon feltétel alatt kötik meg a földbirtokosokkal, ha ezek magukat a tőzsdebiróság illetékességének alávetik, hogy ekként a tőzsdebiróság hatásköre alá vonhassák őket, mert azt hiszik, hogy ott aztán elveretik a port a magyar gazdán.

Mikor az 1870: II. t.-cz. javaslata a képviselőházban az 1869. év végén tárgyaltatott, ugy az akkori kormány, mint a képviselőház e törvényt csak ideiglenesnek tekintette, s ez a felfogás a törvényben is világos kifejezést nyert azzal, hogy annak 1. §-a kijelentette, hogy a pesti áru- és értéktőzsde külön birósága mint választott biróság a törvényhozás végleges intézkedéséig visszaállittatik; a 2. §. pedig ezen intézkedést kiterjesztette a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön biróságaira is. — Itt közbevetőleg megjegyzem, hogy a provizórium alatt 1865-ben működni kezdett pesti tőzsdebiróságot az 1868: LIV. törvényczikkben foglalt polgári törvénykezési rendtartás teljesen ignorálta, s ennélfogva a semmitőszék sem ismervén el a tőzsdebiróságot, ennek itéleteit sorra megsemmisitette. S ezért fordultak a megrémült tőzsdei körök a törvényhozáshoz az 1870: II. t.-cz. megalkotásáért.

Az akkori kormány az ezen törvény javaslatának irott indokolásában határozottan kijelentette, hogy a külön tőzsdebiróság csak addig fog fennállani, amig a kereskedelmi törvényhozás anyagi és alaki része megállapitva nem lesz. A képviselőházban a törvény javaslatának 1869. december 9-kén történt tárgyalása alatt felszólalt képviselők nagyobb része szinte elitélte a külön tőzsdebiróság intézményét s azt károsnak tartotta; s a törvényjavaslat ellen felszólalt képviselők csakis azzal lettek részben megnyugtatva, hogy hiszen e törvény csakis ideiglenes lesz, s hatálya azonnal megszünik, mihelyt a kereskedelmi törvénykönyv behozatik, és a kereskedelmi peres eljárás szabályozva lesz.

Maga az akkori igazságügyminister, Horvát Boldizsár, az 1869. december 9-ki képviselőházi ülésben a többi között ekként nyilatkozott:

»Magam sem vagyok barátja a kivételes biróságoknak,

hanem ezen átmeneti korszakban, mig codexünk el nem készül, és mig rendszeres birói szervezettel nem birunk, mindig hiányok fognak támadni, melyeket csak kivételes intézkedések által leszünk képesek kitölteni.« Továbbá: »reménylem, hogy e törvény csak rövid ideig lesz hatályban, miután nemsokára egy külön pesti váltótörvényszék szervezésére vonatkozó törvényjavaslatomat teszem le a t. ház asztalára. Ha ez elfogadtatik, akkor a kivételes biróságok szüksége ugyis meg fog szünni.« Igy nyilatkozott Horvát Boldizsár, akkori igazságügyminister.

Gorove István akkori kereskedelmi minister pedig felszólalásában kijelentette, hogy »ugy a ministerium mint a központi bizottságnak előadása szerint, egy ideiglenes intézkedés kéretik az országgyüléstől.«

A felszólalt képviselők közül pedig még maga Wahrmann Mór is oda nyilatkozott, (*Halljuk! Halljuk!*) hogy a törvénynyel csak ideiglenes intézkedés czéloztatik. (*Derültség a szélsőbalon.*)

Ez volt e kérdésben a kormány és a képviselőház álláspontja az 1869. év végén.

1871-ben aztán rendeztettek az elsőfolyamodásu kir. biróságok; 1875-ben pedig behozatott a kereskedelmi törvénykönyv és szabályoztatott a kereskedelmi peres ügyekben követendő eljárás. De bizony, a külön kivételes tőzsdebiróság zavartalanul csak tovább élt és uralkodott, mintha semmi sem történt volna; sőt az 1881-ki perrendtartási novella 94—99. §-aiban végleges szervezetet is nyert.

Persze 1869-től 1881-ig nagyot változtak a dolgok Magyarországon. 1869-ben még nem csináltunk ezer-ezerötszáz millió frtnyi uj államadósságot, s igy a börzére nem volt oly nagy szükségünk s a börzezsidókat nem kellett annyira simogatnunk, mint kellett 12 év mulva, vagy pláne ma. Azért 1881-ben már senkise talált valami felötlő, különös dolgot abban, hogy az ország rendes biróságai mellett külön zsidó szánhedrinek is birói széket üljenek magyar emberek fölött, a mely szánhedrinek az ország szentesitett törvényeit respektálni nem tartoznak, hanem fölebbezhetlen itéleteiket tagjaiknak lelkiismerete szerint hozzák.

Az általam beadott törvényjavaslat, egy kissé későn ugyan, de mégis elégtételt akar szolgáltatni az 1869-ki

törvényhozásnak, a melynek traditiói, az azóta az ország nyakára ült zsidó uralom lidércznyomása alatt, ugy látszik, feledékenységbe mentek.

Az általam benyujtott törvényjavaslat elégtételt akar szerezni hazai rendes biróságainknak, a melyek irányában egy élő bizalmatlansági szavazat a külön, kivételes tőzsdebiróság intézménye a börzezsidók reszéről, a kik nem biznak a magyar biróságok judicaturájában, mert tudják, hogy ezek a börze turpis causáit is az ország fenálló törvényei szempontjából birálnák el, s az érvényben levő magyar jog értelmében hoznák a tőzsdeperekben is itéleteiket.

Az általam beterjesztett törvényjavaslat azon anomália megszüntetését czélozza, hogy jeruzsálemi szánhedrinek lelkiismeretük szerint hozott itéletei ellen keresztény-magyar embereknek sehova se lehessen appellálniok, s az ilyen fölebbezhetlen itéleteket hazai rendes biróságaink végrehajtani legyenek kötelesek.

Van Budapesten külön kereskedelmi és váltótörvényszék, a melyet köztudomásulag ugyis csakis a zsidók kedvéért kell fentartanunk, s a melynél a kellő szakavatottság feltalálható a tőzsdei ügyek elintézésére is. A vidéken pedig a tőzsdei peres ügyek ellátása szintoly biztosan helyeztethetik a kir. törvényszékek kezeibe.

Az se próbaálló kifogás, hogy az érdemben való fölebbezésnek a kir. táblához és a kir. Curiához való megengedésével, a tőzsdei perek kellő gyors lefolyásának az érdeke csorbát szenvedne; mert hiszen a perrendtartási novella 96. §-a a tőzsde külön, kivételes birósága előtt lefolyt perekben eddig is helyt adott alaki sérelmek miatt felfolyamodásnak a kir. táblához s innen a kir. Curiához; s ekkép a tőzsdei peres ügyek eddig is végig vitethetvén valamennyi fölebbviteli forumon, azok kellő gyors elintézésének az érdeke egyáltalán nem szenvedne csorbát azáltal, hogyha a fölebbvitelnek a felső biróságokhoz nemcsak alaki sérelmek miatt, hanem az ügyek érdemében is helye lesz.

Ugy hiszem, hogy az általam beterjesztett irásbeli indokolás és jelen szóbeli előterjesztésem a külön, kivételes tőzsdebiráskodás megszüntetését teljesen indokoltnak, szükségesnek és időszerünek tüntette ki; s azért kérem a t. képviselőházat, hogy az általam és társaim

által benyujtott törvényjavaslatnak tárgyalás alá vételét elhatározni méltóztassék. (*Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldal egyes padjain.*)

Fabiny Theophil igazságügyminister: T. képviselőház! A házszabályok 100-ik és következő szakaszai meghatározzák az eljárást, mely követendő, amidőn inditvány terjesztetik be. Elsősorban csak az iránt hozatik határozat, valjon tárgyalásra bocsátandó-e a bejelentett inditvány. Én tehát a házszabályok által szabott kereten belül kivánván a tárgyban nyilatkozni, megjegyzem az előttem szólott igen t. képviselő ur beszédére azt, hogy midőn a polgári törvénykezési rendtartást szabályozó 1868 : LIV. törvényczikk folytán a budapesti tőzsdebiróság törvényes alapja megszünt, a törvényhozás szükségesnek látta az 1870 : II. törvényczikk által a tőzsdebiróság visszaállitását.

Igaz, hogy ezen törvény csak ideiglenesség jellegével birt, mert hiszen az eljárás épen semmiképen sem lett szabályozva, és igy ennek az lett a következése, hogy az 1881 : LIX. törvényczikk által alkotott perrendtartás 94-ik és következő szakaszaiba már felvétettek azon szabályok, a melyek az ideiglenes törvényben helyet nem találtak és a melyeknek felvételét a törvényhozás, ezen eljárás és igazságszolgáltatás érdekének biztositása tekintetében szükségesnek találta.

Ezen utóbbi törvényczikk tüzetesen körülirja hatáskörét az áru- és tőzsdebiróságnak, valamint szintén a vidéken levő gabona- és termény-csarnokok kivételes biróságainak. Azonkivül az eljárásra bizonyos, a jogszolgáltatás biztosságát tartalmazó intézkedéseket foglal magában és intézkedik az iránt is, miszerint az ilyen kivételes biróságok által hozott itéletek megsemmisitését a polgári eljárás rendes utján keresettel követelni lehessen.

T. ház! Jogi intézményeink állandóságát minduntalan megtámadni és ingadozóvá tenni az alapot, melyen ezek állanak, nézetem szerint nagyon káros következményekkel járna kereskedelmi és közgazdasági viszonyainkra nézve. Kétségtelen, már annak elhatározása is, hogy tárgyalásra tüzessék ki egy ilyen inditvány, mely a létező törvények megszüntetését czélozza, kártékony hatással volna. Én tehát kérem a t. házat, ne méltóztassék az

inditványnak tárgyalás alá bocsátását elhatározni; ennélfogva ellene szólok annak, hogy a t. képviselő ur által beadott és indokolás végett a mai ülés napirendjére kitüzött törvényjavaslat tárgyalás alá vétessék. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Az inditványozó képviselő urnak joga van még szólani, ha akar.

Istóczy Győző: T. ház! Én csak néhány szóval leszek bátor a t. igazságügyminister urnak válaszolni. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Igen sajnálom, hogy a t. igazságügyminister ur az általam benyujtott törvényjavaslatra a non possumussal felel; méltán megvárhattuk volna tőle, hogy legalább a reformok szükségét el fogja ismerni, de a t. minister ur még azt sem tette. Én tehát ragaszkodom ahhoz, hogy a jelen törvényjavaslat tárgyalásra kitüzessék. Kérem a t. házat, méltóztassék inditványomat tárgyalásra kitüzni. (*Helyeslések a bal és szélsőbal némely padjain.*)

Elnök: A házszabályok értelmében kérdem a t. házat, méltóztatik-e kivánni, hogy az inditvány, illetőleg törvényjavaslat tárgyalás alá vétessék?

Minthogy azonban 20 képviselő ur névszerinti szavazást kért, (*Mozgás.*) a házszabályok értelmében a szavazás a névsor felolvasása mellett fog megejtetni. Mindenekelőtt a betüt fogom kihuzni, a melylyel a szavazás kezdődik. (*Megtörténik.*)

A szavazás a »Z« betünél kezdődik.

Az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Az ülést folytatjuk. Következik a névszerinti szavazás. A névsort Tibád Antal jegyző ur fogja olvasni; az igen-nel szavazókat Törs Kálmán, a nem-mel szavazókat Szathmáry György, a távollevőket Zay Adolf jegyző ur fogja jegyezni.

Méltóztassék még egyszer meghallgatni a kérdést.

Zay Adolf jegyző: (*olvassa a kérdést*).

Elnök: Kezdetét veszi a szavazás.

Tibád Antal jegyző: (*olvassa a névsort*).

. . . .

. . . .

Elnök: T. ház! 449 igazolt képviselő közül 36 horvát-szlavon képviselő és az elnök nem szavazván, kellett volna 412 képviselőnek szavazni.

Igen-nel szavazott 36 képviselő, nem-mel 114, távol volt 232, eszerint 78 többséggel az inditvány nem fogadtatott el, és igy a törvényjavaslat napirendre nem fog kitüzetni.

XX.

A hazai ipar állami támogatása.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenhetedik kötet,
239. s köv. l.

353. országos ülés, 1890. évi márcziushó 19-kén, szerdán, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . A hazai iparnak kedvezményezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása és elfogadása. . . . .
. . . .

Elnök: T. ház! . . . Következik a napirend: a pénzügyi és közgazdasági bizottság 497. számu jelentése a hazai iparnak állami kedvezményekben való részeltetéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.
. . . .
. . . .

Madarász József jegyző: Istóczy Győző!

Istóczy Győző: Tisztelt képviselőház! Én magam is azok közé tartozom, a kik a hazai ipar activ fejlesztését az államkormány egyik feladatának tartják, s nem vallom a szabadkereskedelmi iskolának azt az elvét sem, a mely szerint az ipar is a saját maga erejére lenne hagyandó azért, mert, ha életképes, és a fejlődési föltételek reá nézve megvannak, ugy az önmagától is fejlődni s megerősödni fog, s igy állami gyámkodásban, mesterséges gyámolitásban az ipar se lenne részeltetendő.

De, amidőn én a hazai iparnak positiv támogatását közgazdaságunk egyéb ágainak, nevezetesen földmüvelési érdekeinknek az indirect előmozditása szempontjából is, a kormány eminens feladatai közé sorolom, én az ipar alatt nemcsak a gyáripart értem, hanem értem, és pedig

hazai speciális viszonyaink között kiváló mérvben, a közép- és kisipart is. (*Helyeslés.*)

S ezen szempontból nézve a dolgot, sajnosan tapasztaljuk azt, hogy a t. kormány a jelen törvényjavaslatnak megadta ugyan az általános czimet, mert ezen törvényjavaslat czime »a hazai iparnak állami kedvezményekben való részesitéséről« szól; ámde ezen tetszetős, általános czim egyátalán nem felel meg a törvényjavaslat tartalmának, mert ebben csakis a gyáripar részesittetik állami kedvezményekben, teljes figyelmen kivül hagyásával a közép- és kisiparnak. Sőt, amennyiben a gyáripar tultengése, átalában véve, egyenesen megölő betüje szokott lenni a közép- és kisiparnak, a jelen törvényjavaslat a gyáripart egyenesen a közép- és kisiparnak a rovására és hátrányára kedvezményezi s ruházza fel privilegiumokkal.

Már pedig, ha ily egyoldalu közgazdasági politika káros kihatással lehet általában minden állam közgazdasági és társadalmi viszonyaira, ugy hazánkban egyenesen vészessé válhatik, azon okból, mert a tudvalevőleg tulnyomó részben keresztény-magyar elemekből álló középiparos és önálló kisiparos osztályunk elpusztulását, megsemmisülését vonhatja maga után, közép- és kisiparosainkat egyszerü gyármunkásokká degradálván, a kikkel a gazdag gyárosok kényük-kedvük szerint rendelkezhetnek. S ugyan kikből állottak eddig is tulnyomó részben gyárosaink, s a jelen törvényjavaslatnak a megszavazása után még nagyobb mérvben kikből fognak állani azok az államilag kedvezményezett gyárosok? Legyünk őszinték: legnagyobb részben állottak és állani fognak ezentul is zsidó polgártársakból, a kik, a bankokat s egyéb pénzintézeteket domináló felenyájaiknak a révén könnyü szerrel jutnak azon nagy tőkéknek a birtokába, a melyeken a jelen törvényjavaslatban megjelölt, kedvezményezett gyárakat felállithatják és üzemben tarthatják, s aztán rajtuk, a jelen törvényjavaslat által nyujtott állami kedvezmények segélyével, meg is gazdagodhatnak.

Azon közgazdasági politika mellett, a mely a középés kisiparnak a rovására, a gyáripart mesterségesen előmozditja, majd nemsokára oda jutunk, — hisz máris azon az uton vagyunk, — hogy a közép- és kisiparos osztály mindinkább elszegényedik, elcsenevészik és ki-

pusztul. Pedig középföldbirtokos és kisbirtokos osztályunk mellett közép- és kisiparosaink képezik a nemzetnek a zömét, képezik városaink hazafias polgárságát, a kiket tehát hazafias és nemzeti szempontból se szabad martalékul odadobni, Galicziából vagy Morvából s Isten tudja még honnét bevándorolt zsidó gyárosok érdekeinek.

Egyátalán az a legutóbbi időkig Európában általában korlátlanul uralkodott közgazdasági és politikai irány, a melyet zsidó liberalizmus néven ismerünk, oda törekszik, hogy a középosztályokat mindenütt eliminálja olykép, hogy a társadalom in ultima analysi egyrészről csupa pöffeszkedő pénzeszsákokból, másrészről pedig mindenükből kifosztott proletár napszámosokból álljon. Mert a zsidó liberalizmus valamint gyülöli a közép- és kisbirtokot, ugy gyülöli a középipart és az önálló kisipart is. Neki a mezőgazdaságban csakis latifundiumok és béresek, az iparban pedig csakis milliomos gyárosok és szegény gyármunkások kellenek.

Bizony nagy ideje immár végleg szakitanunk ezen zsidó liberális közgazdasági politikával az ipar terén is; s azért, ha már egyszer a gyáripart törvény utján állami kedvezményekben részesitjük, ugy adjuk meg az állami kedvezmények hasonló mértékét a középiparos és kisiparos osztálynak is, azon osztálynak, a mely a magunk embereiből áll, s a mely hazafias közép- és kisiparos osztály tagjai a hazának jó és rossz napokban folyton hű támaszai voltak és lesznek is.

S hiszem is, hogy a jelen törvényjavaslatot benyujtott t. kereskedelmi és pénzügyminister urak nem fognak késni, a hazai közép- és kisipar részére adandó állami kedvezmények tárgyában is mielőbb törvényjavaslatot terjeszteni a képviselőház elé; de hisz a közgazdasági bizottságnak a jelen törvényjavaslathoz készitett jelentésében is benfoglaltatik, hogy a t. kereskedelmi minister ur kijelentette, hogy a közép- és kisipar érdekében is megteendi a kellő intézkedéseket, a mire a t. kereskedelmi minister urat magam is ezennel felkérem.

Ebbeli óhajtásom kifejezése után kijelentem, hogy a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Helyeslés balfelől.*)

. . . .

Elnök: T. ház! Az előadó ur nem kíván szólani. A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom s kérdem a t. házat, méltóztatik-e a szőnyegen fekvő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? (*Igen!*)

Azt hiszem kijelenthetem, hogy az általánosságban elfogadtatik, s igy következik a részletes tárgyalás, először a czim.

Szathmáry György jegyző: (*olvassa a törvényjavaslat czimét.*)

Madarász József jegyző: Istóczy Győző!

Istóczy Győző: T. ház! Volt szerencsém már az általános tárgyalás alkalmával elmondott beszédemben kifejteni, hogy a törvényjavaslat czimét nem találom megfelelőnek annak tartalmának; mert a törvényjavaslat voltakép csak a gyáripart kedvezményezi, a czimben pedig általában a hazai iparról van szó. Én azonban módositványt nem akarok benyujtani, nehogy az a módositványom félremagyaráztassék: hanem ezen alkalmat bátor leszek a t. ház kegyes engedelmével felhasználni arra, hogy azokra, a miket az igen t. pénzügyminister ur*) és György Endre t. képviselő ur az én felszólalásomra megjegyeztek, viszont észrevételeimet megtegyem. (*Halljuk!*)

Az igen t. pénzügyminister urnak beszédemre vonatkozó megjegyzéseire nagyon kevés észrevételem van. Csak azt akarom constatálni, hogy az én álláspontom, amikor antisemitikus értelemben beszélek, nem vallási, nem felekezeti álláspont, hanem az az álláspont, hogy épugy, amint e házban és még inkább a sajtóban hangsulyozható a németellenes és szlávellenes irány, épugy vindikálom magamnak a jogot, hogy én meg az antisemitikus irányt hangsulyozhassam és jogosultnak tartsam.

György Endre t. képviselő ur felszólalásával azonban valamivel hosszasabban szándékozom foglalkozni. Ő és vele együtt a t. pénzügyminister ur is kifogásolták azon felfogásomat, hogy én közép-iparról is beszéltem, és ezt ugy akarják feltüntetni, mintha ez valami nonsens volna, melyet én találtam volna fel. Bocsánatot kérek, méltóztassék a közgazdasági bizottság jelentését figyelmesen át-

*) Dr. Wekerle Sándor. — A kiadó.

olvasni, a melyben a következő passust is méltóztatnak találni:

»A jelen törvényjavaslat előterjesztése ezen szempontoknál fogva a közgazdasági bizottság általános helyeslésével találkozott, miután abban a t. kormánynak a hazai ipar, főleg gyáripar fejlesztése iránt való gondossága nyilatkozik, a mely a kereskedelemügyi minister ur kijelentése szerint, a közép- és kisipar tárgyában teendő külön intézkedésekben kiegészitését fogja találni.«

Mikor tehát én közép-iparról beszéltem, csakis a t. közgazdasági bizottság után mentem, a mely azt hiszem, ipari ügyekben oly illetékes faktor, a melyet egy laikus bizton követhet.

A t. képviselő ur fejtegeti velem szemben, hogy mi voltakép a liberalizmus. Én is tudom azt, hogy mi a liberalizmus; de én nem is a liberalizmus ellen, hanem a zsidó liberalizmus ellen beszéltem, mely uszályhordozója azon pénzügyi feudalizmusnak, mely Rothschildék vezetése alatt Európa-szerte és világszerte mindinkább megszilárdulni igyekszik, és a mely a mai korban a szabadságnak a legveszedelmesebb ellensége. És éppen a tiszta szabadelvüség követelménye az, hogy az a mai, a modern korban a szabadság legveszedelmesebb ellenségévé válandó pénzügyi feudalizmus ellen küzdjön.

Ezeket voltam bátor megjegyezni a t. pénzügyminister ur és György Endre t. képviselő ur észrevételeire.

XXI.

Az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizennyolczadik kötet,
305. s köv. l.

382. országos ülés, 1900. évi májushó 28-kán, szerdán, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki jelentés . . . . Istóczy Győző képviselő törvényjavaslatáról »az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában« . . . .
. . . .

Elnök: Bemutatom Istóczy Győző képviselő urnak törvényjavaslatát »az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában«. A házszabályok értelmében ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és a fenforgó tárgyak letárgyalása után indokolása napirendre fog tüzetni.

— ———

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának irományai.

Huszonkettedik kötet. — 302. s köv. l.
829. (579.) szám.

Törvényjavaslat,

az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában.

1. §. Ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásánál az eladó nem-szavatolásának a kikötése jog-

hatály nélküli. A vett tárgyon észlelt hiányoknak a szavatossági igény fentartása czéljából az eladóval való azonnali közlése nem szükséges. Az észlelt hiányokra alapitott kifogás, a melyre vonatkozó jogról való lemondás szinte joghatály nélküli, az ügylet végleges lebonyolitásáig a vevőt mindig megilleti. Ugyszinte nem bir joghatálylyal azon kikötés sem, hogy, ha a vevő a részleteket pontosan nem fizetné, az addig fizetett részletek, beszámitás nélkül, az eladó javára esnek.

2. §. Ha ingó dolog fölött részletfizetés mellett kötött adásvételi ügyletről okirat állittatik ki, az eladó köteles a vevőnek arról pontos másolatot kiadni.

3. §. Azon törvényi határozmányok, a melyeknél fogva valamely okiratnak teljes bizonyitó erő tulajdonittatik, illetve nem tulajdonittatik, nem alkalmazhatók azon magánokiratokra, a melyek ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladása fölött állittattak ki.

Ezen okiratokat illetőleg, a biró minden körülmény számbavétele mellett belátása szerint határoz afölött, hogy a bizonyitó erőnek mily mértéke tulajdonitható azoknak.

4. §. Házalók ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásától, illetve ilyen eladások közvetitésétől, valamint másoknak ily ügyletek kötésére való felszólitásától eltiltatnak.

5. §. Megrendeléseknek egyik helyről a másikra való szorgalmazása esetében, az ily ügyletek kötésére való felszólitás, valamint ezen ügyleteknek a kötése csakis olynemü ingó dolgokra vonatkozhatik, a melyek a vevőnek üzleti körébe tartoznak, vagy általában az ingó dolog vevője gazdasági szükségletének megfelelnek.

6. §. A fentebbi 2., 4. és 5. §-ok rendelkezései ellen vétők, valamint azok is, a kik másokat a 4. és illetve 5. §. által tiltott czélokra alkalmaznak, az 1884. évi XVII. t.-cz. VI. fejezete alá sorolt iparrendészeti kihágást követnek el, és 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők, a mely, behajthatlanság esetén, az 1879. évi XL. t.-cz. 22. §-a értelmében megfelelő tartamu elzárásra változtatandó át. Házalók ezenkivül a házalás további üzhetésétől is eltiltathatnak.

7. §. A ki ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásánál a vevő könnyelmüségét, értelembeli fogyatkozásait vagy tapasztalatlanságát kizsákmányolja azáltal,

hogy őt olyan megrendelésekre birja rá, a melyek a vevő gazdasági viszonyainak nyilvánvalólag meg nem felelnek; vagy pedig önmagának avagy harmadik személynek oly viszonszolgáltatásokat igértet, köttet ki vagy adat, a mely viszonszolgáltatások az eladott ingó dolognak az értékét mértéken felül tulhaladják, amennyiben ily ügyletek kötésével üzletszerüleg foglalkozik, vétséget követ el, a mely egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és 100 forinttól 2000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ezenfelül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is együtt vagy külön kimondható.

Ezenfelül az elitélt, ha belföldi és nem azon községbeli illetőségü, ahol a vétséget elkövette, ezen községből, — ha pedig külföldi, a magyar állam területéről kiutasitható.

8. §. Ugyancsak vétséget követ el s ugyancsak a 7. §-ban meghatározott büntetés alá esik az is, a ki, ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásából származó követelésének a biztositására, a vevő által vagy ennek hozzátartozói által váltót állittat ki.

9. §. A 7. és 8. §-okban meghatározott vétségek fölötti biráskodás a kir. törvényszékek hatásköréhez tartozik, a melyek e vétségek tényálladékának a megállapitásánál a törvénynek a bizonyitékok teljességére vonatkozó intézkedéseihez kötve nincsenek.

10. §. A fentebbi 1., 2., 3., 7., 8. és 9. §-ok nem alkalmazhatók ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladása azon eseteire, a melyekben az ügylet a vevő részéről kereskedelmi ügyletet képez.

11. §. A közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés mellett való eladása eseteire a jelen törvény határozmányai csakis annyiban nyernek alkalmazást, amennyiben ezek a részletügyletről szóló 1883. évi XXXI. t.-cz. határozmányaival ellentétben nem állanak.

12. §. Jelen törvény végrehajtásával a belügyi, az igazságügyi és a kereskedelemügyi minister, illetve Horvát-Szlavonországokra nézve a horvát-szlavon-dalmátországi bán bizatik meg.

Budapesten, 1890. évi májushó 27-kén.

Beadja:

Istóczy Győző s. k.,
képviselő.

Melléklet az 579. számu irományhoz.

Indokolás,

„az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában“ beadott törvényjavaslathoz.

Nagyrészt ugyanazon okok, a melyek a törvényhozást a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés mellett való eladását részben szabályozó 1883. évi XXXI. törvényczikknek a meghozatalára birták, teszik indokolttá általában az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának törvény utján való szabályozását is, a mely üzletág legujabb időben hazánkban is igen nagy kiterjedést nyert.

Igen sok üzletember az országban egyenesen iparszerüleg foglalkozik a legkülönfélébb áruknak részletfizetés mellett való eladásával, a mely mellett több irányban oly veszélyes üzleti praxis fejlődött ki, hogy ez, a vevőközönségnek a kizsákmányolástól való megóvása szempontjából, a törvényhozási intézkedést egyenesen kihivja.

Magában véve a részletfizetés mellett való eladási üzlet ellen nemzetgazdasági szempontból nem emelhető kifogás; mert azáltal, hogy a vevőnek aránylag magasabb értékü ingó tárgyak vétele a részletfizetési kedvezmény folytán lehetővé tétetik, a lakosság kevésbbé vagyonos rétegeinek is mód nyujtatik oly tárgyaknak a megszerezhetésére is, a melyekhez különben tán alig juthatnának; ezenkivül pedig a vételnek ez a neme a takarékossági érzék felkeltésére és fejlesztésére is igen alkalmas; másrészről meg a részletfizetés melletti eladás, az áruk forgalmának az emelése által, a kereskedelemre is jótékonyan hat ki.

Ámde ezen üzletágnak a kiterjedésével a visszaélések is ugyanazon arányban harapództak el, a mely, rendszeresen üzött visszaélések mellett, kapzsi üzletemberek és ügynökeik az országban máris számtalan gazdasági existentiát tettek tönkre, vagy legalább gyengitettek meg, s teszik ezt folyton jelenleg is, részben azáltal, hogy a vevőket olyan, rájuk nézve aránylag nagy értékü megrendelésekre csábitják a részletfizetési kedvezménynyel, a mely megrendeléseknek az árát aztán azok vagyoni

helyzetük mellett megfizetni nem képesek; részben pedig azáltal, hogy selejtes portékákat aránytalan magas árban sóznak a vevőnek a nyakába, magukat pedig az áruk hiányainak a tekintetében a szavatosság alul a vevő által kiállittatott nyilatkozattal kivonják; sőt sok esetben, követelésük bővebb biztositására, erről a vevő vagy hozzátartozói állal váltót is állitatnak ki, s ezzel a vevő kényük-kedvükre ki lesz nekik szolgáltatva; sőt adósaikon nem ritkán kétszeresen is behajtják az egy és ugyanazon vételári összeget, t. i. váltói peruton is és a részletügylet alapján polgári peruton is.

Hogyha statisztikai adatok állanának rendelkezésünkre afelől, hogy az országban a sommás pereknek és a kisebb polgári peres ügyeknek, de a váltópereknek is hány százalékát teszik ki éppen az ilyen részletfizetés mellett való eladási ügyletekből eredő perek, ugy bizonyára kiderülne az, hogy ezen pereknek egy igen tekintélyes hányadrésze éppen a részletüzlet egészségtelen fejlődésében leli kutforrását.

S ugyanezért a részletfizetés melletti eladások körül országszerte uralkodó visszaélések birhatták rá nyilván a a temesvári kereskedelmi- és iparkamarát is arra, hogy, miként a lapok nemrég jelentették, ezen kamara, a mult hó végén tartott teljes ülésében elhatározta, hogy fölir a t. kereskedelemügyi minister urhoz, avégből, hogy a részletüzletnek a törvényhozás utján való szabályozása tárgyában tegye meg a szükséges lépéseket.

Ugyszinte kiemelendő itt az is, hogy mivel ez ügyben Ausztriában is hasonló viszonyok forognak fenn, mint nálunk, ott máris oda fejlődtek a dolgok, hogy az osztrák kormány folyó évi április 16-án, a birodalmi gyülés képviselőháza elé törvényjavaslatot terjesztett be a részletüzlet szabályozása tárgyában. Ekkép tehát, nehogy az által, hogy Ausztriában a részletügy törvényileg rendeztetik, nálunk pedig nem, a részleteladási üzelmeknek a működési teréül még az osztrák e fajta spekulánsok is Magyarországot szemeljék ki, — már ez okból is elodázhatlan szükségességgé vált, a részleteladási üzletet hazánkban is törvényhozási uton mielőbb szabályozni.

Ily körülmények között tehát időszerünek és czélszerünek tartottam e tárgyban a most emlitett osztrák

javaslat alapján, hazai jogviszonyaink számbavételével, a jelen törvényjavaslatot elkésziteni s a t. képviselőháznak elfogadásra ajánlani.

A törvényjavaslat egyes rendelkezéseit illetőleg:

az 1. §. abban találja indokolását, hogy az eladó, az általa részletfizetésre eladott tárgyaknak esetleges hiányai miatt őt terhelő törvényes szavatossági kötelezettség alul ki ne bujhassék azáltal, hogy a vevőt lemondásra birja az ezt jogilag megillető szavatossági igényről. Mivel pedig a vevő a legtöbb esetben nem szakember, az elől a hátrány elől is meg kell óvni őt, hogy, ha az ingó dolgok átvételekor azonnal fel nem képes fedezni az azokon levő hibákat s emiatt azok felől az eladót se értesiti, — az eladó ne állhasson elő utóbb azzal, hogy hisz a vevő a tárgyakat kifogás nélkül átvette, illetve, hogy őt az észlelt hiányokról az átvétel után azonnal nem értesitette. A hiányokra alapitott kifogás érvényesitésének az esete a legtöbb esetben csakis akkor állván be, mikor az eladó a vevő ellen éppen a hiányok miatt fizetni megtagadott vételárhátralék iránt keresettel lép föl, a vevő részére, a vett tárgyakon észlelt hiányokra alapitott kifogás érvényesithetését a részletügylet végleges lebonyolitásáig, vagyis a vételár teljes lefizetése időpontjáig, illetve a peregyezség létrejöttéig vagy a birói itélet meghozataláig fentartani kell. Hogy pedig a vevőt, a ki sok esetben tőle nem függő okokból képtelen minden egyes fizetési rátát a kikötött időben pontosan megfizetni, a sokszor éppen ezen eshetőségre speculáló eladónak a kapzsisága elől megóvni kell azzal, hogy a törvényben kimondassék, hogy joghatály nélküli az a szerződési kikötés, hogy a vevő az általa fizetett részleteket a fizetési határidők pontos be nem tartása esetén elveszti, — ez az igazságnak és a méltányosságnak oly nyilvánvaló követelménye, hogy bővebb indokolásra nem szorul.

Az ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladása fölött az ügylet létrejöttekor vagy állittatik ki okirat vagy nem; ha nem állittatik ki, ugy a vevő hátrányára irásbeli kikötések se léteznek, s igy erészben a vevő hátrányt se szenvedhet. Ha azonban okirat állittatott ki, akkor a vevőnek érdekében áll, annak tartalma felől a részletügylet egész tartama alatt folyton tájékozva lennie,

s ez okból az eladó kötelezendő, hogy azon okiratról a vevő részére pontos másolatot szolgáltasson ki. Ezt czélozza a törvényjavaslat 2. §-a.

A 3. §. intézkedésére azon okból van szükség, mert a részletügyletről igen gyakran törvényes kellékekkel biró rendes okirat nem állittatik ki; hanem a felek megelégednek — nem ritkán csakis irónnal irt — rövid feljegyzésekkel, kelet, aláirás stb. nélkül. Magánjogi törvényeink, illetve perrendtartásunk pedig szorosan meghatározzák azon kellékeket, a melyek mellett valamely okirat teljes vagy más bizonyitékkal kiegészitendő részleges bizonyitó erővel bir. Hozzá még a részletüzleti speculánsoknak rendes törekvésük szokott lenni, a maguk részére a vevőtől teljes bizonyitó erejü okiratokat beszerezni, saját maguk ellen azonban a vevő kezébe minél fogyatékosabb bizonyitékokat adni. Czélszerünek látszik tehát az 1883: XXV. t.-cz. 15. §-ának, mint analog intézkedésnek megfelelőleg is, a bizonyitékok szabad mérlegelését az eljáró biróságra hagyni.

A 4. §. a házaló kereskedőket eltiltja ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásától, illetve ilyen eladásoknak a közvetitésétől, valamint másoknak ily ügyletek kötésére való felszólithatásától. A házalás szabályozására nézve az 1852. szeptember 4-ki pátensben foglalt s hazánkban tényleg még jelenleg is alkalmazott szabályok a házalókat közrendészeti, közegészségügyi, közerkölcsiségi stb. tekintetekből különben is igen sokféle áruczikkre nézve eltiltják a kereskedéstől. Annyival inkább megtiltandó nekik tehát a részletügyletek kötése és közvetitése, a melylyel, foglalkozásuk természeténél fogva, a vevő hátrányára oly könnyen visszaélhetnek, a felelősség alul pedig magukat kivonhatják.

Az 5. §. vonatkozik azon esetekre, amidőn vagy maga az eladó üzletember, vagy pedig kereskedelmi meghatalmazottja, utazója vagy akár ügynöke egyik községből a másikba jár, felszólitva másokat részletfizetés melletti vételre. Ezek a tulbuzgó, mézes-mázos beszédü utazók, ügynökök stb. addig-addig dicsérgetik portékáikat, látszólag oly rendkivül kedvező feltételek mellett kinálgatják részletfizetésre azokat, hogy igen gyakran oly egyének is, a kiknek a kinálgatott portéka se üzleti körükbe nem tartozik,

se pedig gazdasági szükségletüknek éppen nem felel meg, végre is rávétetni engedik magukat a részletfizetés melletti vételre, — s aztán utóbb a szerződési feltételeknek megfelelni nem birván, a nyakukba sózott s rájuk nézve gyakran teljesen haszonvehetetlen, aránytalanul drága, selejtes portékák miatt nem ritkán vagyonilag tönkre is mennek; holott az utazónak vagy ügynöknek az igérgetései, mézes-mázos beszédei nélkül tán soha eszükágába se jutott volna azokat a portékákat megrendelni. Az ily és hasonló visszaéléseknek, illetve bajoknak akarja elejét venni a törvényjavaslat 5. §-a.

A 6. §. a törvény 2., 4. és 5. §-ai rendelkezéseinek az áthágóira szabja ki a büntetést. Az illetékes forum e tekintetben az iparhatóság és pedig a házalókra nézve is, mivel a fenállott földmivelés-, ipar- s kereskedelemügyi ministeriumnak 1870. évi julius 17-kén 12.357. sz. alatt kelt rendelete a házalóknak nem jövedéki kihágást tartalmazó büntetendő cselekvényei elbirálására az iparhatóságot jelölte ki illetékes forumul.

A 7. §. az 1883. évi XXV. törvényczikkben az uzsora vétségére vonatkozólag megállapitott büntető határozmányokkal analog intézkedéseket foglal magában. S tényleg egyenlő tekintet alá is esik, a másoknak az elfajult részletüzlet utján való kizsákmányolása az uzsora utján való kizsákmányolással; s azért erészben szintoly szigoru törvényes intézkedésekre van szükség, mint a melyek az uzsora ellen már meghozattak, és pedig annyival is inkább, mert az uzsoráskodás az 1883. évi uzsoratörvény által némi korlátok között tartatván, az uzsorás speculatió napjainkban teljes erővel a közönségnek a jelenleg még szabályozatlan részletügylet utján való kizsákmálására vetette magát. A tőke visszaéléseinek ezen uj, busásan jövedelmező terét tehát az azt ellepett kalózoktól a törvényhozásnak szinte megtisztitania kell.

A legnagyobb visszaélések azonban a részletfizetés melletti eladások körül a váltó intézményének a felhasználásával történnek. Igen gyakran megesik ugyanis, hogy az eladó, azonkivül, hogy a részletügyletnek a megkötése utján követelését a vevőn polgári peruton ugyis megvehetné, követelésének a fedezetéül még váltót is állittat ki a vevővel a vételárról, illetve csakis elfogadmányt vesz

tőle, s aztán a váltó egyéb tartalmát kénye-kedve szerint kitölti s beperli, daczára annak, hogy a vevő a részleteket pontosan fizeti. Lehet, hogy az eladó a váltót tovább adta, s igy a vevőt egy előtte teljesen ismeretlen harmadik váltóbirtokos perli, a kivel szemben a részletügylet s ennek körülményei, mint nem »a váltójogból eredő« kifogások vagy oly kifogások, »a melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül« nem »illetik«, — a váltótörvény 92. §-a értelmében nem érvényesithetők. De ha az eladó maga perli is a váltót, a váltóadós vevő, fennálló váltóeljárási szabályaink mellett, csakis kivételes ritka esetekben levén képes bebizonyitani azt, hogy a váltó csakis részletfizetési kötelezettségének a biztositására kiállitott fedezeti váltót képez, a következmény a most jelzett mindkét esetben az, hogy az eladó a részleteket különben pontosan fizető vevőn, a részleteladási szerződés határozmányainak ellenére a váltó értékét a per- és végrehajtási költségekkel együtt megveszi, sőt felülrá nem ritkán a részletügylet alapján a hátralékos rátákat polgári per utján is behajtja a vevőn.

A törvényhozás feladata levén az ily kizsákmányolási üzelmeknek elejét venni, evégből szükséges, hogy a részletfizetés mellett való eladásból származó követelésének a biztositására, az eladó a vevő által vagy ennek hozzátartozói által váltót különbeni érzékeny büntetés terhe alatt, ne állittathasson ki.

A törvényjavaslat 9. §-a az 1883. évi XXV. t.-cz. 7. és 15. §-ai intézkedéseivel analog módon rendelkezik.

A jelen törvényjavaslat czélja lévén a közönségnek nemkereskedő köreit a részletüzlet utján való kizsákmányolás elől lehetőleg megóvni, annak 1., 2., 3., 7., 8. és 9. §-ai a kereskedelmi ügyletekre, illetve azon ügyletekre nézve, melyek a vevő részéről az 1875. évi XXXVI. t.-cz. 258. s köv. §-ai értelmében kereskedelmi ügyletet képeznek, a jelen törvényjavaslat 10. §-a értelmében alkalmazást nem nyernek; nehogy ellenesetben a kereskedelem jogosult érdekei csorbát szenvedjenek. E tekintetek azonban nem forognak fen a jelen törvényjavaslat 4., 5. és 6. §-ainak az eseteiben, a mely §-oknak az intézkedései éppen a hazai kereskedelem érdekében kell, hogy a kereskedőknek egymás közötti viszonylataiban is alkalmazást nyerjenek.

Noha az 1883. évi XXXI. törvényczikk a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés mellett való eladását sok tekintetben már szabályozta és ezzel számos visszaélésnek az utját bevágta; mindazonáltal az e törvény meghozatala óta szerzett tapasztalatok azt bizonyitják, hogy ama törvény a közönséget a kizsákmányolás elől és pedig éppen a legsulyosabb esetekben kellőleg nem védi meg, különösen a rövid hat hónapi elévülés miatt. Ez okból szükséges, hogy a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés mellett való eladása eseteire is alkalmazást nyerjen, azonban csakis annyiban, amennyiben annak határozmányai az 1883 : XXXI. t.-czikkben foglalt speciális törvény határozmányaival ellentétben nem állanak. S ezen elvet mondja ki a jelen törvényjavaslat 11. §-a.

Végül a 12. §. a törvény végrehajtására vonatkozó intézkedést tartalmazza.

Ezek után a jelen törvényjavaslatot a t. képviselőháznak elfogadásra ajánlom.

Budapesten, 1890. évi májushó 27-én.

Istóczy Győző s. k.,
képviselő.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizennyolczadik kötet,
354. s köv. l.

384. országos ülés, 1900. májushó 30-kán, pénteken, Péchy Tamás elnöklete alatt.

. . . .

Elnök: . . . A hétfői ülésen Istóczy képviselő ur fogja indokolni az általa beadott törvényjavaslatot, mely az ingó vagyon eladása körül követendő eljárásról szól. . . .

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizennyolczadik kötet,
378. s köv. l.

385. országos ülés, 1890. évi májushó 31-kén, szombaton, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Napirend megállapitása. . . . .
. . . .

Elnök: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) A mai napra még egy interpellátió is van bejelentve. . . . Mielőtt azonban az interpellátiót meghallgatnók, czélszerü lesz a hétfői ülés napirendjét megállapitani. (*Halljuk! Halljuk!*) Méltóztatik tudni, hogy a hétfői ülés első tárgyául azon törvényjavaslatnak indokolása volt kitüzve, a melyet Istóczy Győző képviselő ur nyujtott be (*Halljuk! Halljuk!*) az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában. Istóczy Győző ur azonban, tekintettel arra, hogy ebből a törvényjavaslatból a tanácskozások mostani stádiuma mellett, semmi körülmények között nem lehetne törvény, és tekintettel arra, hogy ez irányban ipari téren országszerte különben is bizonyos mozgalom indult meg, kijelentette, hogy csak a nyári szünetek után szándékozik indokolni javaslatát a képviselőházban. (*Helyeslés.*) Azt hiszem tehát, a t. ház méltóztatik beleegyezni abba, hogy ez a napirendről azzal vétessék le, hogy annak indokolása a nyári szünetek után az elnök által teendő előterjesztés alapján történjék. (*Helyeslés.*)

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenkilenczedik kötet,
46. s köv. l.

397. országos ülés, 1890. évi október 30-kán, csütörtökön, Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző indokolása az ingók eladására vonatkozó törvényjavaslata tárgyában . . . .
. . . .

Elnök: . . . Következik a napirend, és pedig Istóczy Győző képviselő ur által »az ingó dolgok részletfizetés mellett való eladásának szabályozása tárgyában« benyujtott törvényjavaslatnak az inditványozó ur által való indokolása.

Istóczy Győző: T. ház! Az általam még folyó évi májushó 27-kén beterjesztett ezen törvényjavaslat azon visszaéléseknek akarja elejét venni, a melyek ingó dolgok, mint pl. házibutorok, órák, varrógépek, gazdasági gépek stb. részletfizetés mellett való eladása körül napjainkban igen elterjedve vannak. Sok üzletember, ki selejtes portékáira nem talál vevőt, azzal csalja lépre az embereket, hogy portékáit részletfizetés mellett adja el, a mely látszólag igen kedvező részletfizetési kedvezmény sokakat oly nagy megrendelésekre is bir, a melyek gyakran a vevőknek vagyoni romlását is idézik elő, mert a részletek nem pontos fizetése esetében az eladó a szokásos kikötés szerint a részletfizetési kedvezményt megszüntnek tekintvén, beperli az összes hátralékos rátákat, és ekkép a csak bizonyos időközökben kisebb részletek fizetésére képes vevő a legnyomasztóbb körülmények közé kerül, és gyakran egész vagyonkája is belevész ezen vételi ügyletbe; sőt megtörténik sokszor az, hogy szintén a kikötés értelmében a vevő az esetben, ha a részleteket pontosan nem fizeti, nemcsak a részletfizetési kedvezményt, hanem a már fizetett részleteket is elveszti s az eladó beperli az

egész vételárt, a melyet a vevőnek meg kell fizetnie, daczára annak, hogy a vételár nagy részét befizette.

Gyakori eset az is, hogy az eladó váltót állittat ki magának a vételárról, a melyet azután, tekintet nélkül arra, hogy a vevő fizeti-e pontosan a rátákat, beperel. Ezen váltó ellenében, főleg ha az tovább forgattatott, váltójogunk erészbeni intézkedései értelmében hiába hivatkozik a vevő arra, hogy hiszen ő a váltót csak a részletfizetési kötelezettség biztositására irta alá: elverik rajta a port és meg kell fizetnie a váltó értékét, a sok per és végrehajtási költséggel együtt; sőt a vevő még szerencsésnek mondhatja magát, ha az eladó a részleteladási ügylet alapján polgári peruton is meg nem perli, és meg nem veszi rajta a vételárt másod izben is. Hozzájárul mindezekhez még az is, hogy az ily részleteladási ügyletekkel iparszerüleg foglalkozó üzletemberek a részleteladási üzletek közvetitésére ügynököket, házalókat is alkalmaznak. Ezek az ügynökök aztán bebarangolják a vidéket, a falvakat, és ott fütől-fához addig dicsérgetik megbizóik portékáit, látszólag oly rendkivül kedvező részletfizetési feltételek mellett kinálgatják azokat, hogy sokszor még olyanok is, a kiknek a kinálgatott portéka üzleti körükbe nem tartozik, sőt általában gazdasági szükségleteiknek meg sem felel, az ügynökök mézes-mázos beszédeire végre ráállanak a részletfizetés melletti vételre, mire aztán oly selejtes portékát sóznak a nyakukba, a mely még tizedrészét sem éri meg annak a vételárnak, a melyért megvásárolták, de a mely vételárt meg kell nekik rátánként fizetni, mert különben peruton megveszik rajtuk azt. Beperlik pedig az ily szerencsétlen vidéki vevőt például Budapesten, ahová aztán például a szombathelyi vagy máramaros-szigeti vevőnek fel kell utaznia a tárgyalásra, s itt Budapesten ügyvédet fogadnia, hacsak nem akarja magát elmakacsoltatni.

Az ilyféle, napjainkban már szerfelett elharapódzott visszaéléseknek akarja elejét venni az általam beterjesztett törvényjavaslat.

Orvoslási módokul pedig azt ajánlja, hogy a hozandó törvényben mondassék ki az, hogy az ily részletfizetés melletti eladásoknál az eladó nemszavatolásának a kikötése joghatály nélküli; hogy a vett tárgyon észlelt hiányok-

nak a szavatossági igény fentartása czéljából az eladóval való azonnali közlése nem szükséges; hogy az észlelt hiányokra alapitott kifogás az ügylet lebonyolitásáig a vevőt mindig megilleti; hogy a szavatossági igényről való lemondás joghatály nélküli, és hogy szinte nem bir joghatálylyal még azon kikötés sem, hogy a vevő, ha a rátákat pontosan nem fizetné, a már kifizetett részletek, beszámitás nélkül, az eladó javára esnek. Hogyha pedig a részletfizetés mellett kötött adás-vevési ügyletről okirat állittatik ki, köteles az eladó a vevőnek ezen okiratról másolatot kiadni; per esetén pedig az ily okirat bizonyitó erejének a mértéke a biró szabad mérlegelésének a tárgyát képezi. Ugyszintén eltiltatnak a házalók a részletfizetés melletti eladás közvetitésétől, valamint másoknak az ily ügyletek kötésére való felszólitásától. A megrendeléseknek egyik helyről a másikra való szorgalmazása esetében pedig az ily ügyletek kötésére való felszólitás, valamint ezen ügyleteknek kötése, csakis olynemü ingó dolgokra vonatkozhatik, a melyek a vevőnek üzleti körébe tartoznak, vagy általában gazdasági szükségletének megfelelnek.

A törvényjavaslat szerint a hozandó törvényben mondassék ki az, hogy ezen utóbbi rendelkezéseknek áthágása iparrendészeti kihágásnak tekintetik, a mely 100 frtig terjedhető és behajthatlanság esetén elzárásra átváltoztatandó pénzbüntetéssel büntetendő. A ki pedig ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásánál a vevő könynyelmüségét, értelembeli fogyatkozásait, vagy tapasztalatlanságát kizsákmányolja azáltal, hogy őt olyan megrendelésekre birja rá, a melyek a vevő gazdasági viszonyainak nyilvánvalólag meg nem felelnek, vagy pedig önmagának, vagy harmadik személynek oly viszonszolgáltatásokat igértet, köttet ki, vagy adat, a mely viszonszolgáltatások az eladott ingó dolognak az értékét mértéken felül tulhaladják, amennyiben ily ügyletek kötésével üzletszerüleg foglalkozik, vétséget követ el, a mely egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és 100 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ugyanezen büntetés érje azokat is, a kik ingó dolgoknak részletfizetés mellett való eladásából származó követeléseiknek biztositására a vevő által, vagy ennek hozzátartozói által váltót állittatnak ki.

Mindezen rendelkezések azonban csakis a nem-kereskedő s igy az üzleti dolgokban kevésbbé jártas nagy közönségnek a védelmére vannak szánva; mert azon esetekben, melyekben az ügylet a vevő részéről kereskedelmi ügyletet képez, az ezen törvényjavaslat által contemplált törvénynek csakis azon rendelkezései alkalmazandók, a melyek szerint házalókat ily ügyletek közvetitésére alkalmazni nem szabad és megrendeléseknek egyik helyről a másikra való szorgalmazása esetében az ily ügyletek kötése csakis olynemü dolgokra vonatkozhatik, melyek a vevő üzleti körébe tartoznak, vagy általában gazdasági szükségletének megfelelnek.

Ezen intézkedéseken kivül a törvényjavaslat egyéb intézkedései a kereskedőkre nem nyernek alkalmazást.

Az általam benyujtott ezen törvényjavaslat továbbá a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés melletti eladásáról szóló 1883. évi XXXI t.-cz. módositását is czélozza, amennyiben kimondja, hogy az ezen törvényjavaslat folytán hozandó törvény a részletiv-ügyletekre is alkalmaztatik, de csak annyiban, amennyiben ennek rendelkezései az 1883. évi XXXI. t.-cz. határozmányaival ellentétben nem állanak. Vagyis a jelen törvényjavaslat szigorubb eljárást akar alkalmaztatni a részletiv-ügyletekkel szemben is. Hogy pedig ez mennyire indokolt, bizonyitják azt egyebek közt egy fővárosi bankháznak csak a folyó hóban napfényre került bünös üzelmei is, a mely bankház, daczára az 1883. évi XXXI. t.-cz.-nek, száz meg száz szegény embert fosztott meg keservesen összekuporgatott filléreitől. Ennek az ügynek most üti a biróság a nyomát; nagy kérdés azonban, hogy a megkárositott szegény emberek hozzájuthatnak-e majd pénzeikhez, azért, mert a bankár ellen folyik a bünvizsgálat.

Az ilyen visszaéléseknek és üzelmeknek megelőzése a törvényhozónak a hivatása és teendője, s ezért ezen most általam felemlitett ráta-szédelgési eset is eléggé indokolja annak a szükségét, hogy a közforgalom tárgyát képező értékpapirok részletfizetés melletti eladását szabályozó 1883. évi XXXI. t. cz. okvetlenül és pedig mielőbb módosittassék oly irányban, hogy annak intézkedései szigorittassanak.

Ezen okokból kérem a t. képviselőházat, méltóztassék

az általam benyujtott tötvényjavaslatnak tárgyalás alá vételét elhatározni.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Bátor leszek előadni az igazságügyminister urral egyetértőleg és a kormány nevében azon indokokat, a melyek alapján kérni szándékozom a t. házat, hogy Istóczy Győző t. képviselőtársunk által benyujtott ezen inditványt tárgyalás alá venni ne méltóztassék. (*Halljuk! Halljuk!*)

T. ház! A részletfizetés melletti ügyletek kötése, bármi mondassék is, fontossággal bir és sok előnynyel is jár éppen a szegényebb polgárokra, amennyiben az lehetővé teszi nekik, hogy a keresetükhöz szükséges eszközöket részletfizetés mellett vásárolhassák meg és azokat fentartásukhoz felhasználhassák. De nem szenved kétséget az sem, hogy számos visszaélés merül fel ezen részletügyleteknél, a mely bajoknak elejét venni a kormány feladatának ismeri. Csak az a kérdés t. ház, hogy mily intézkedések vezethetnek ez irányban czélhoz. (*Halljuk! Halljuk!*) Legyen szabad tehát t. képviselőtársam inditványát azon szempontból birálnom meg, valjon az általa javaslatba hozott módozatok megnyugvással elfogadhatók-e a kivánt czél elérése végett.

Az inditvány több rendelkezést tartalmaz, a melyek ipari és jogi szempontból megbirálandók. Igy a 4. és 6. szakasz a házalókra vonatkozó intézkedéseket tartalmaz.

T. ház! Kétséget nem szenved, hogy az itt vázolt visszaéléseket főleg a vándoripar és a házalás utján az utazó ügynökök szokták elkövetni, és hogyha és amenynyiben ezek visszaéléseinek akarunk gátat vetni, ez irányban a házalásról és a vándoriparról szóló törvényben kell majd intézkednünk. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Bátor vagyok a t. házat most aziránt tájékoztatni, hogy a házalásról és vándoriparról szóló törvényjavaslat az előkészités igen előrehaladott stadiumában van, és hogy annak 16. szakasza szerint magam is azt contemplálom, hogy a házaló kereskedés alkalmával részletfizetésekre árukat kinálni vagy eladni tilos legyen. És e tilalom megszegésére ugyanezen javaslat igen szigoru büntető határozmányokat tartalmaz. (*Helyeslés.*) Tekintettel azonban arra, hogy a házalás és a vándoripar kérdéseiben a magyar

kormánynak más kormánynyal is kell előzőleg érintkezésbe lépni, és hogy e tárgyalások ez idő szerint folyamatban vannak, csak azt jelenthetem, hogy e törvényjavaslatot remélhetőleg a jelen ülésszak alatt a t. ház elé fogom terjeszteni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

A képviselő ur javaslatának 5-ik szakasza ezt mondja: »Megrendeléseknek egyik helyről a másikra való szorgalmazása esetében, az ily ügyletek kötésére való felszólitás, valamint ezen ügyleteknek a kötése csakis olynemü ingó dolgokra vonatkozhatik, a melyek a vevőnek üzleti körébe tartoznak vagy általában az ingó dolog vevője gazdasági szükségletének megfelelnek.«

T. ház! E szakaszt és e dispositiókat én a magam részéről sem helyeseknek, sem elegendőknek nem tartom. Előrebocsátom, hogy ez homlokegyenest ellenkezik az 1884 : XVII. t.-cz. 50. §-ával, mely az iparosokra nézve következőket tartalmazza: »Minden iparosnak joga van ugy saját, mint mások készitményeit nemcsak lakhelyén, hanem azon kivül is az ország bármely helyén tartott országos vásárokon, akár személyesen akár megbizott által eladni; továbbá jogában áll azokra bárhol és bármikor minták előmutatásával is megrendeléseket gyüjteni, vagy gyüjtetni, megrendelt munkát teljesiteni, vagy munkásai által teljesittetni.« *)

A javaslat tehát, t. ház, mely kivételt ez irányban nem tesz, módositását czélozná az 1884. : XVII. t.-cz.-nek épen az iparosok javára eső bizonyos rendelkezéseinek; minthogy azonban maguk a kereskedelmi s iparkamarák is kérik e törvényes rendelkezésnek bizonyos irányban való módositását, a magam részéről ugyancsak a házalásról és a vándoriparról szóló törvényjavaslatban erre vonatkozó s viszonyainknak megfelelő intézkedéseket fel fogok venni. (*Helyeslés.*) Csakhogy ezt nem oly határozatlan alakban kivánom tenni, amint azt a t. képviselő ur mondja; mert az árulhatásnak egyik kriteriuma az volna, hogy azok a vevő gazdasági szükségleteinek megfelelnek. Ezen gazdasági szükségletek megállapitása s meghatározása minden külön egyéni viszonylatban nehéz feladat

*) L. »az 1884. évi XVII. törvényczikk 50. §-ának a megrendelések gyüjtésére vonatkozó rendelkezései módositásáról« szóló 1900. évi XXV. törvényczikket — A kiadó

s a controversiáknak és pereskedéseknek bő forrását képezhetné; sőt amennyiben e határozmány a törvény értelmében sanctióra tarthat számot, még büntető eljárás tárgya lehet oly esetben is, midőn gazdasági szükséglet valóban fenáll, és viszont elmaradna oly esetben, mikor ily gazdasági szükségletről szó sem lehet.

A kérdést tehát ily általánosságban oly törvénynyel megoldani akarni, a mely szigoru sanctiót tartalmaz, a czélnak nem volna megfelelő. De ismétlem, ez irányban a kamarák és a szakkörök meghallgatásával az általam előterjesztendő törvényjavaslatban intézkedéseket fogok javaslatba hozni, melyek viszonyainknak teljes mértékben fognak megfelelni. (*Helyeslés.*)

De a t. képviselő ur javaslatának 11. §-a is olyan, a mely ellen alapos kifogást lehet tenni. A 11. §. ugyanis igy szól: »A közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetés mellett való eladása eseteire a jelen törvény határozmányai csakis annyiban nyernek alkalmazást, amennyiben ezek a részletügyletről szóló 1883. évi XXXI. t.-cz. határozmányaival ellentétben nem állanak.« Én igen behatóan összehasonlitottam e szakaszt az 1883. évi XXXI. t.-cz. dispositióival és azon következtetésre jutottam, hogy a biró a legnagyobb zavarban volna, ha pontosan meg akarná vonni azon határt, melyről itt szó van. Az 1883. évi XXXI. törvényczikk igy alkalmilag nem módositható.

A t. képviselő ur emlitette, hogy e törvényczikk módositandó lesz. Lehet, a tanulmányozások azirànt folyamatban vannak, és ha eredményük azt fogja mutatni, hogy e törvényczikk határozmányai szigoritandók, a kormány ezirànt javaslatot fog előterjeszteni.

De arra reá nem állhat a kormány, hogy egy magában véve organicus törvény ily általános kifejezésekkel érintessék, esetleg egyes dispositiói érvényen kivül helyeztessenek. (*Helyeslés.*) Ha kell, módositsuk a törvényt, de csakis kellőleg előkészitett külön törvény utján. (*Helyeslés.*)

Ezeket voltam bátor előadni ipari szempontból; most még bátor vagyok röviden kitérni egy jogi természetü kérdésre. (*Halljuk!*) Nem bocsátkozom a törvényjavaslat jogi természetü dispositióinak részletes fejtegetésébe. Az első szakasz azt mondja: »Ugyszinte nem bir joghatály-

lyal azon kikötés sem, hogy, ha a vevő a részleteket pontosan nem fizetné, az addig fizetett részletek, beszámitás nélkül, az eladó javára esnek.«

T. ház! Azt hiszem, ez ismét sok esetben a vevőnek adna indokolatlan előnyt. Ehelyett a kormány sokkal helyesebbnek tartja az 1883. évi XXXI. t.-cz 9. §-át, a mely azt mondja, hogy, ha az eladott tárgy, például az illető értékpapir eladatik, a bejött vételárból az eladó megtartja az őt illető részt, a különbözetet pedig a vevő visszakapja.

Olyan általános dispositiónak törvénybe foglalását, mely aztán más irányban volna igazságtalan, a legnagyobb óvatossággal kerülni kell. Azért én a törvényjavaslat dispositióját ily alakban elfogadhatónak nem tartom. (*Általános helyeslés.*)

Ezek után a következő conclusióra jutok: A kormány a maga részéről is elismeri, hogy a t. képviselőtársam javaslatának tárgyát képező visszaélések tényleg fenforognak, és hogy azoknak elejét kell venni. A kormány elejét fogja venni azon törvényjavaslat kapcsán, melyet a vándoriparról és a házalásról előterjeszteni szerencsénk lesz. Egyuttal az igazságügyminister urral egyetértőleg bátor vagyok kijelenteni, hogy amennyiben az általam már érintett tanulmányok során kitünnék az, hogy az 1883. évi XXXI. törvényczikken tulmenőleg intézkedni kell, akár e törvényczikk módositása által, akár másként: eziránt az igazságügyminister ur a kellő időben fogja a javaslatait a törvényhozás elé terjeszteni.

Kérem, méltóztassék e fontos ügyben az initiativát a kormánynak átengedni, (*Helyeslés.*) méltóztassék lehetővé tenni, hogy a kormány ezt kellő tanulmány alapján tegye. Mert amint igaz, hogy a visszaéléseket meg kell szüntetni, épugy igaz az is, hogy nagyon óvatosan kell eljárnunk, nehogy éppen a hazai iparra való szempontból más irányban sérelmes határozatokat hozzunk s éppen azt a czélt koczkáztassuk, melyet elérni óhajtunk. (*Helyeslés.*)

Ezek után kérem a t. házat, hogy indokaimat méltányolva, Istóczy Győző képviselő ur törvényjavaslatát további tárgyalás alapjául elfogadni ne méltóztassék. (*Általános helyeslés.*)

Istóczy Győző: T. ház! Megnyugvással hallottam . . .

Elnök: Kénytelen vagyok a t. képviselő urat arra figyelmeztetni, hogy a házszabályok értelmében másodszori felszólalásra joga nincs; kivévén, ha a képviselő ur a ház engedélyét erre kikéri és a t. ház ebbe beleegyezik. (*Halljuk! Halljuk!*)

Istóczy Győző: Ha a t. ház a másodszori felszólalást megengedni méltóztatik, bátor leszek válaszolni a t. kereskedelemügyi minister ur nyilatkozatára. (*Halljuk. Halljuk!*)

Megnyugvással hallottam a t. kereskedelemügyi minister urtól azt a kijelentést, hogy a kormánynak is van tudomása azon visszaélésekről, a melyek megszüntetését az általam beterjesztett törvényjavaslat czélozza. Megnyugvással vettem tudomásul azt is, hogy a t. kormány meg fogja tenni a kellő intézkedéseket, és törvényjavaslatokat szándékozik kidolgozni arra nézve, hogy ezen visszaélések megszüntettessenek; nevezetesen, hogy a házaló ipar szabályozásáról szóló törvényjavaslatban a házalóknak a részletfizetési ügyletek körüli közvetitését is el fogja tiltani, és hogy ugyanez fog állani a vándoriparra nézve is. Örvendetes tudomásul veszem azt is, hogy a t. kormány a részletivügy szabályozását is czélba vette, és erészben törvényjavaslatot szándékozik beterjeszteni.

Mindazonáltal kénytelen vagyok kijelenteni, hogy én nem tartom fölöslegesnek azt, hogy a t. ház ezen törvényjavaslat tárgyalás alá vételét elhatározza; mert hisz a t. kormánynak előterjesztései sem szoktak minden változtatás nélkül keresztülmenni, hanem azokon a bizottságokban és a házban gyakran igen nevezetes változások, toldások és kihagyások történnek. Az én törvényjavaslatom sem igényel más sorsot, mint a t. kormány előterjesztései. Én szivesen belenyugszom abba, hogy a czélnak megfelelő módositások történjenek rajta. De miután a t. kereskedelemügyi minister ur kijelentette, hogy egyetért a törvényjavaslat czélzatával és általános tendencziájával, nem látom szükségét annak, hogy miért kellene ezen törvényjavaslat tárgyalását a limine visszautasitani. Hisz a kilátásba helyezett intézkedések csakis egy részét meritik ki annak, a mit ezen törvényjavaslat rendezni akar. A törvényjavaslat azon részére nézve, hogy általában rendeztessék a részleteladási üzlet az ingó dolgokra nézve,

nem értve ide a közforgalom tárgyát képező értékpapirokat, csak azon vague kijelentést hallottam a t. kereskedelemügyi minister urtól, hogy az igazságügyi minister ur, majd ha szükségét látja az ily intézkedésnek, annak idején gondoskodni fog arról, hogy ez is orvosolva legyen. Ilyen ad graecas calendas való elhalasztásba nem egyezhetem bele, mert erészben nemcsak a házalók által követtetnek el visszaélések és a vándoripar utján, hanem helyben levő üzletemberek által is. S ezen visszaéléseknek meggátlására nézve semmiféle biztositást nem nyertünk a t. kereskedelemügyi minister urtól.

Ha a t. ház kegyes lesz megengedni, ezen alkalomból némelyeket bátor leszek elmondani a képviselők kezdeményezési jogára nézve. (*Mozgás. Halljuk! Halljuk!*)

Én, t. ház, általában véve nem tartom helyes eljárásnak azt, hogy a t. kormány, a képviselők, főleg pedig az ellenzéki képviselők által benyujtott törvényjavaslatokkal szemben már a limine oly elutasitó magatartást követ. Mi népképviselők mindnyájan azért vagyunk ide küldve, hogy az ország és a nemzet bajait legjobb erőnkhöz és tehetségünkköz képest orvosoljuk és annak javát előmozditani törekedjünk, és pedig nemcsak a kormány eljárásával szemben gyakorolt meddő kritika utján, hanem positiv irányu tevékenységgel is, a mely positiv irányu tevékenység éppen a képviselők által beadott inditványokban, törvényjavaslatokban nyer kifejezést.

Miért akadályoz bennünket a t. kormány ezen népképviselői kötelességünknek a teljesitésében? Hiszen, legalább a legutóbb lefolyt másfél évtized alatt nem volt eset arra, hogy ellenzéki képviselő által beterjesztett törvényjavaslatot a t. kormány és többsége elfogadott volna, sőt azokat, egy-két esetnek a kivételével, még csak tárgyalás alá venni se engedte. Igaz, hogy szerfelett kevés törvényjavaslatot is nyujtanak be nálunk a képviselők. Minden ülésszakban egy, legfölebb kettő nyujtatik be. Ennek pedig a legfőbb oka abban rejlik, hogy az ellenzéki képviselők jól tudják, hogy legyen bár törvényjavaslataikban Salamon királynak a bölcsesége, a t. kormány még tárgyalás alá vételni sem engedi azokat azért, mert ellenzéki képviselőktől származnak.

Azért aztán nálunk a képviselők megelégesznek puszta

szónoklatoknak a tartásával. E szónoklatok ugyan szintén adnak munkát a képviselőknek, különösen ha figyelmes meghallgatásra igényt tartanak; de én azt mondom, hogy könnyebb itt e házban tiz dictiót tartani, mint egy jól szerkesztett törvényjavaslatot kidolgozni. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*)

A képviselők positiv irányu tevékenységét rendszeresen megzsibbasztó ezen parlamenti praxis csakis nálunk Magyarországon van meg; más országok parlamentjeiben jobban respectálják a képviselők inditványozási jogát.

Francziaországban például a képviselők által benyujtott törvényjavaslatok nem utasittatnak vissza a limine a kormány által, hanem benyujtásuk alkalmával az ugynevezett parlamenti kezdeményezési bizottsághoz, commission d' initiative parlementaire-hez utaltatnak; ez a törvényjavaslatokat tárgyalás alá veszi, s csak ezen tárgyalás után kerülnek azok a ház plenuma elé, hol azután a kormány nyilatkozatának meghallgatása után a ház határoz afelett, valjon azok tárgyalás alá vétessenek-e vagy sem?

De a képviselői inditványozási jog ezen respectálásának meg is van Francziaországban a maga eredménye, a mely abban nyilvánul, hogy a franczia parlamentben a képviselők ülésenkint legalább is annyi, sőt gyakran több törvényjavaslatot nyujtanak be, mint maga a kormány.

A t. ház engedelmével bátor leszek ezen állitásomat néhány adattal is igazolni. (*Halljuk!*)

Ugyanis a franczia képviselőháznak például az 1889. november 19-ikétől december 3-ikáig terjedő két hét alatt tartott ülései közül hat ülésben beterjesztetett törvényjavaslat, és pedig; a nov. 19-ki ülésben a kormány részéről beadatott 30 tövényjavaslat, a képviselők részéről 36; a nov. 21-ki ülésben beadatott a kormány részéről 7, a képviselők részéről szintén 7; a nov. 23-ki ülésben a kormány részéről 1, a képviselők részéről 4; a nov. 28-ki ülésben a kormány részéről 7, a képviselők részéről 8; a decz. 2-ki ülésben a kormány részéről 1, a képviselők részéről 6, s a decz. 3-ki ülésben a kormány részéről 5 s a képviselők részéről 6 törvényjavaslat terjesztetett be.

Beterjesztetett tehát a franczia képviselőházban

a mondott két hét alatt tartott 6 ülésben — mert több ülés is tartatott, — a kormány részéről összesen 51 törvényjavaslat, a képviselők részéről 67 törvényjavaslat. Nálunk Magyarországon természetesen ilyesmi nem történik; sőt, ha valamelyik képviselő neki áll, és napokon, sőt heteken át gyüjti az adatokat egy általa elkészitendő törvényjavaslathoz, és a törvényjavaslatot elkészitve azt a képviselőházban beterjeszti, mindenki nagyot néz, hogy micsoda természetellenes dolgot mívelt az illető. Pedig hát a képviselői állásból kifolyólag nálunk is az lenne a természetes állapot, hogy a képviselők minél sürübben terjesztenének be törvényjavaslatokat, és ne elégednének meg pusztán a szónoklatokkal. De, hogy ez a természetes parlamenti állapot Magyarországon is beállhasson, arra nézve szükséges, hogy a t. kormány jobban respectálja a képviselők initiálási jogát. Ne utasitson a t. kormány a limine vissza minden, ellenzéki részről származó inditványt, csak azért, mert az ellenzék részéről jött; ne azt nézze, hogy ki az inditványozó, hanem azt, hogy mit inditványoz.

Igaz, a mi házszabályaink nem ismernek parlamenti kezdeményezési bizottságot ugy, mint azt a franczia parlament házszabályai ismerik, a mely kezdeményezési bizottság az ilyen törvényjavaslatokat előzetes tárgyalás alá veszi; de ott vannak az osztályok. Mire valók ezek? Ezek a házszabályokban benne vannak; azonban hogy mi a czéljuk, mi a teendőjük, arra e házban már csak az öreg képviselők emlékeznek. A legközelebb elmult korszak az osztályokat végkép kihozta a divatból. Minden ülésszak kezdetén a képviselőház két órát áldoz az osztályok kisorsolására, és mikor megalakultak, azontul absolute semmit sem hallani többé róluk.

Szakitson tehát a t. kormány a közelmultnak azon hagyományával is, mely az osztálytárgyalások divatból való kihozásával, a képviselői tevékenységre és initiativára oly zsibbasztólag hatott. Az osztályok működésének ujra gyakorlatba hozatalára nézve czélszerü lenne, ha a képviselők által beterjesztett törvényjavaslatokat az osztályok előzetesen tárgyalnák, és ekkor a t. kormánynak még mindig elég ideje lenne nyilatkozni az osztályok jelentéseinek a megtétele után aziránt, hogy beleegyezik-e

abba, hogy azok tárgyaltassanak. Ha ezen intézkedés megtörténnék, meg vagyok győződve, hogy a képviselők részéről sürübben nyujtatnának be törvényjavaslatok, a melyek közül bizonyára legalább egy-kettőnek az ország hasznát is látná.

Ezek előterjesztése után bátor vagyok a t. képviselőházat ismételve arra kérni, hogy méltóztassék törvényjavaslatom tárgyalását elhatározni.

Baross Gábor kereskedelemügyi minister: T. ház! *(Halljuk!)* Egy-két megjegyzést mégis kell tennem azokra, a miket a t. képviselő ur előadni szives volt.

Nekem eszemágába sem jutott bármely képviselőnek initiálási jogát akár kétségbe vonni, akár megakadályozni akarni; de éppen azzal az erővel, a melylyel a képviselő ur a maga inditványát védelmezi, védem én a magam és a kormány álláspontját. *(Ugy van!)* Két nézet áll egymással szemben, és a t. képviselőház bölcsesége fog ezen két nézet fölött határozni.

Én, t. képviselőház, a tárgyra nézve csak azt bátorkodom megjegyezni, hogy felszólalásomban volt szerencsém minden fontosabb pontra kiterjeszkedni és lehető rövidséggel indokolni azt, hogy én a t. képviselő ur törvényjavaslatát gyakorlatilag helyesnek és keresztülvihetőnek nem tartom, bár a czélzatot a magam részéről sem kifogásolom. Nekem az a tervem, hogy a czélzat helyességét tekintve, a kormány oly javaslattal lépjen a t. képviselőház elé, mely a kérdésnek gyakorlatilag is helyes megoldását tartalmazza. (*Helyeslés.*) Ezért, t. ház, azt hiszem, a kormány kötelességet teljesitett a házzal szemben, és ez semmi esetre nem jelentette azt, hogy a t. képviselő urak initiativája bármi tekintetben érintessék. (*Helyeslés.*)

Ennélfogva tagadom azt, t. képviselőház, hogy a kormány álláspontját az irányozná, hogy éppen ellenzéki képviselő urnak jutott eszébe törvényjavaslatot terjeszteni a ház elé. Ha az a törvényjavaslat helyes és megfelelő alapokon nyugodnék, bizonyára a kormány sem tenne semmi kifogást annak tárgyalása ellen; de viszont arra meg a t. képviselő ur a képviselők initiálási joga alapján nem fogja a kormányt kényszeriteni, hogy az ellenkezőnek bizonyitása érdekében a priori hozzájáruljon egy tör-

vényjavaslathoz, melyet a maga részéről czélszerűnek nem tart.

A t. képviselő ur a franczia kamarára hivatkozott. Én az ő statisztikai adatait nem tudom ellenőrizni; de bármiképen álljon ott a helyzet, az lehet az ottani parlamenti viszonyoknak megfelelő; kérdés azonban, hogy ugyanazon tömeges eljárás helyes volna-e a mi parlamenti viszonyaink között? És azt tartom, hogy egy kormány, mely czéltudatosan szándékozik intézni az ország ügyeit, mindig élénken fogja megbirálni, valjon mennyiben azonositja és azonosithatja a maga eljárását a képviselőknek soha meg nem tagadott initiálási jogával.

Én csak egyben osztozom a t. képviselő urral és ez az, hogy könnyebb dictiót tartani, ha kell, még a soha meg nem támadott initiálási jog védelmére is, mint egy helyes törvényjavaslatot alkotni. (*Élénk helyeslés.*)

Elnök: T. ház! A házszabályok értelmében fel fogom tenni a kérdést: elfogadja-e a t. ház Istóczy Győző képviselő urnak törvényjavaslatát az érdemleges tárgyalás alapjául, igen vagy nem? Meg kivánom jegyezni, hogy elfogadás esetében a törvényjavaslat mindenesetre a bizottsághoz fog utasittatni.

Ha tehát a kérdésnek ilyen feltevésével a t. ház egyetért, (*Helyeslés.*) ezennel ismétlem a kérdést: elfogadja-e a t. ház Istóczy Győző képviselő ur törvényjavaslatát az érdemleges tárgyalás alapjául, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*)

Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A t. ház a törvényjavaslatot érdemleges tárgyalás alapjául nem fogadja el.

XXII.

Otthonmentesités. (Homestead-exemptió.)

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Tizenkilenczedik kötet,
78. s köv. l.

399. országos ülés, 1890. évi novemberhó 5-kén, szerdán, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az inditvány- és interpellátióskönyv felolvasása; elnöki jelentés Istóczy Győző törvényjavaslatáról. . . . .
. . . .

Josipovich Géza jegyző: T. ház! Van szerencsém jelenteni, hogy az inditványkönyvben a következő bejegyzés foglaltatik: »1890. november 5. Istóczy Győző: Törvényjavaslat az otthon mentesitéséről.«

Elnök: T. ház! Istóczy képviselő ur törvényjavaslatot terjesztett be indokolásával együtt az otthon mentesitéséről. E törvényjavaslatot, mely már kezeim közt van, Istóczy képviselő ur a házszabályok értelmében annak idején indokolni fogja. Minthogy azonban a törvényjavaslat és indokolása igen terjedelmes, azt hiszem, hogy legczélszerübb lesz a kinyomatás után tenni javaslatot aziránt, hogy a t. képviselő ur mikor indokolja a beadott törvényjavaslatot. (*Helyeslés.*)

Ennélfogva ezt határozatkép jelentem ki.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának irományai.

Huszonnegyedik kötet. — 30. s köv. l.
911. (627.) szám.

Törvényjavaslat az otthon mentesitéséről.

I FEJEZET.

Az otthon terjedelme és alapitásának szabályai.

1. §. Minden nagykoru vagy nagykorunak nyilvánitott magyar állampolgár és állampolgárnő, a ki mezei gazdasági czélra szolgáló ingatlanságnak telekkönyvi tulajdonosa, jogositva van ezen birtokát vagy ennek egy részét, amenynyiben az husz kataszteri holdat meg nem halad s egy és ugyanazon község határában fekszik, — a jelen törvény értelmében mentesitett otthonul kijelölni.

A kijelölt ingatlanokon azonban csakis egy lakház s csakis az ezen egy lakházhoz tartozó gazdasági épületek lehetnek.

Ugyszinte nem jelölhetők ki mentesitésre oly ingatlanok sem, a melyeken valamely gyártelep, kastély vagy pusztán a fényüzés czéljára szolgáló villa van épitve.

2. §. Az otthon mentesitésének törvényes kedvezményét magának megszerezni kivánó telekkönyvi tulajdonos tartozik az illetékes telekkönyvi hatósághoz benyujtandó és a fennálló szabályok által a bekebelezésre megkivánt kellékekkel ellátott kérvényben szabatosan megjelölni, a telekkönyvi számok s a helyrajzi számok felsorolása valamint a térmérték kitüntetése mellett azon ingatlanokat, melyekből a mentesitett otthont alkotni akarja, kérve egyuttal azt, hogy ezen ingatlanokra nézve, részére, a birtokállási lapon, a jelen törvény értelmében mentesitett otthonminőség följegyeztessék.

Amennyiben egy és ugyanazon telekkönyvben fölvett s összesen husz kataszteri holdat meg nem haladó öszszes ingatlanok mentesitendő otthonul lettek kijelölve, a mentesitett otthon följegyzése ezen telekkönyvben eszközöltetik.

Az esetben azonban, ha ugyanegy községbeli több telekkönyvben fölvett telekkönyvi jószágtestek jelöltettek ki mentesitendő otthonul, a melyek azonban összevéve a husz kataszteri holdat meg nem haladják, akkor valamennyi többi helyrajzi számu ingatlan — az esetleg rajtuk bekeblezve vagy előjegyezve levő terhekkel együtt — azon telekkönyvbe vitetik át, a mely telekkönyvet a folyamodó erre a czélra kijelöl. Ily kijelölés hiányában a telekkönyvi hatóságtól függ, melyik telekkönyvben összesiti a kijelölt ingatlanokat.

Hogyha pedig a mentesitett otthont egy, husz kataszteri holdnál nagyobb telekkönyvi jószágtestnek csakis egy része lesz képezendő, — tartozik a folyamodó, kérvénye mellett, a telekkönyvi hatóságnál, a telekkönyvi rendeleteknek megfelelő vázrajzot bemutatni, a melynek alapján az otthonul kijelölt birtokrészlet lejegyeztetvén, a netáni terheknek mint mellékjelzálogoknak egyidejüleges átvitele mellett, a mentesitendő otthon alkatrészeiül kijelölt többi ingatlanok bejegyzésére kijelölt telekkönyvbe átvitetik, illetve, amennyiben a lejegyzett birtokrészlet egymaga fogja a mentesitett otthont képezni, részére uj telekkönyv nyittatik.

Az otthonmentesités joghatálya azon időponttól kezdődik, a mely időpontban az otthonnak a jelen §. szerinti alapitására vonatkozó szabályszerü kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett.

A husz kataszteri holdnál kisebb terjedelmü mentesitett otthon, egyes birtokrészleteknek telekkönyvi utólagos hozzájegyeztetése által, egész a maximális husz kataszteri hold mennyiségig később is folyton kiegészithető. Az ily utólag kijelölt ingatlanokra nézve azonban a törvényes mentesség csakis azon időponttól fogva veszi kezdetét, a mely időpontban a mentesités iránti kérelmet tartalmazó szabályszerü kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett.

3. §. A mentesitendő otthonul kijelölt ingatlanok telekkönyvi tulajdonosa, az esetben, ha törvényes házasságban él, tartozik egyuttal, a 2. §-ban emlitett kérvényben, nejének, illetve férjének a nevét, a mentesitett otthont tartalmazandó telekkönyv tulajdoni lapján kitüntetendő feljegyzés eszközlése végett bejelenteni. Amennyiben a tulajdonos ezt tenni bármely okból elmulasztaná, s e mu-

lasztását utóbb se pótolná, neje, illetve férje, jogositva van, a tulajdonos megkérdezése nélkül, sőt akarata ellenére is, e följegyzést kérvény utján bármikor eszközöltetni. E kérvényhez az esketési anyakönyv hiteles kivonata melléklendő.

Ha a nőtlen, hajadon vagy özvegy telekkönyvi tulajdonos utóbb házasságra lép, az ezen §-ban meghatározott bejelentés a házasság létrejötte után azonnal megteendő.

A házastárst a jelen törvény által részére biztositott jogok csak az esetben illetik meg, ha neve, a mentesitett otthont magában foglaló telekkönyvben szabályszerüleg följegyeztetett; e följegyzés joghatályának a kezdetét pedig, az ezen följegyzés iránti kérvénynek a telekkönyvi hatósághoz való beérkezte időpontja képezi.

4. §. Az otthon mentesitésének törvényes kedvezményéről való lemondás, illetve az erre vonatkozó telekkönyvi följegyzésnek a kitöröltetése csakis a tulajdonosnak, a bekebelezésre megkivántató kellékekkel ellátott kérvénye alapján eszközölhető.

Ezenkivül pedig, ha a telekkönyvi tulajdonos nős ember, illetve férjes nő, s ez a körülmény a telekkönyvben, a 3. §. értelmében kitüntetve van, szükséges még az is, hogy a házastárs, az ezen kérvényre vezetett külön nyilatkozatban, a tulajdonosnak az otthonmentesités törvényes kedvezményéről való lemondásába és az erre vonatkozó telekkönyvi följegyzésnek, valamint a saját neve följegyzésének a telekkönyvből való kitöröltetésébe beleegyezését adja.

A házastárs ebbeli nyilatkozata azonban csak az esetben jogérvényes, ha e nyilatkozatán levő aláirása szabályszerüen hitelesittetik.

Ugy a házastárs e külön nyilatkozata, mint aláirásának a hitelesitése bélyegmentes.

5. §. Mindenki csak egy mentesitett otthont alapithat magának. Az esetben tehát, ha valaki egy otthonon felül, bárhol további egy vagy több otthont mentesittetne, bármely érdekelt félnek a folyamodására, sőt ily folyamodás hiányában hivatalból is, a telekkönyvi hatóság a többi telekkönyvekből az otthon mentesitésének a följegyzését kitörölni tartozik.

Az illető telekkönyvi hatóságok, mihelyt ilyen esetek

tudomásukra jutnak, érdemleges határozat hozatala előtt egymással érintkezésbe téve magukat, a köztük létrejött megállapodáshoz képest egyikük felszólitja a tulajdonost 15 nap alatt nyilatkozni aziránt, melyik telekkönyvben foglalt ingatlanait kivánja mentesitett otthonul fentartatni. A tulajdonosnak eziránti nyilatkozata e kérdésben döntő. Ha pedig a tulajdonos nyilatkozni elmulasztja, azon telekkönyvből töröltetik ki az otthon mentesitésének a följegyzése, a melyből való kitörlés iránti kérvény előbb beérkezett. Ily kérvény hiányában a telekkönyvi hatóságoktól függ, egymás közt eszközölt előleges tárgyalások folytán egyöntetüen határozni afölött, melyik telekkönyvben tartassék fenn továbbra is a mentesités följegyzése, s mely telekkönyvből, illetve telekkönyvekből töröltessék az ki.

Ezen szabályok megfelelőleg alkalmazandók akkor is, ha a törvényes egy otthonon felül mentesitett többi otthonokat képező ingatlanok egy és ugyanazon telekkönyvi hatóságnál vezetett telekkönyvekben lennének fölvéve.

6. §. A férj és nő, a házasság tartama alatt szinte csakis egy és ugyanazon mentesitett otthonnal birhat. Ha azonban a házasság létrejötte előtt ugy a férj, mint a nő már birtak külön mentesitett otthonnal, ugy a bekövetkező házasság tartama alatt is mindegyikük továbbra is megtarthatja külön mentesitett otthonát.

Az esetben, ha a házasság tartama alatt mentesittetne a házastárs egy külön otthont a maga részére, az 5. §-ban emlitett felszólitás mindkét házastárshoz intézendő; s ha arra nézve, hogy melyiküknek a birtokát óhajtják mentesitett otthonul fentartatni, a kitüzött 15 nap alatt nem nyilatkoznának, vagy erészben egyetértésre nem jutnának, a további eljárásra nézve az 5. §-ban foglalt szabályok alkalmazandók.

7. §. Az esetben, ha az 1. §-ban meghatározott maximális husz kataszteri holdon felül, akár eredetileg, akár később tényleg nagyobb térfogatu ingatlanok mentesittettek volna, valamint az esetben is, ha az 1. §. tilalma ellenére oly ingatlanok mentesittettek volna, a melyeken egy lakóháznál több, illetve az ezen egy lakóházhoz tartozó gazdasági épületeken kivül még egyéb gazdasági épületek is állanak, vagy pedig a melyeken valamely gyártelep, kastély

vagy pusztán a fényüzés czéljára szolgáló villa van épitve, avagy pedig, ha az ily épületek a mentesitett ingatlanokon később emeltettek volna: bármely érdekelt félnek, bármikor előterjesztett kérelmére, a telekkönyvi hatóság, az összes érdekelt feleknek meghallgatása után, a körülményeknek hivatalból is való számbavételével, végzés által határoz afölött, valjon a kérdéses telekkönyvi jószágtestre nézve a mentesités fentartassék-e, avagy pedig róla az otthonmentesités följegyzése kitöröltessék-e. Az utóbbi esetben a kérdéses telekkönyvi jószágtest a mentesitett otthon telekkönyvéből a tulajdonosnak egy másik telekkönyvébe, vagy pedig egy ujonnan nyitott telekkönyvbe átvitetik.

Érdekelt feleknek a jelen §., ugy az 5. §. eseteiben is, a telekkönyvi érdekelteken és illetve a tulajdonos házastársán kivül mindazok tekintendők, kiknek a tulajdonos ellen bármely jogczimen jogérvényesen megitélt követelésük van, s a jelen §. esetében tartandó tárgyalásra való beidéztetésük iránt a telekkönyvi hatósághoz folyamodtak.

8. §. A telekkönyvi hatóság minden egyes mentesitett otthon alapitásáról, valamint végleges megszüntéről is, a telekkönyvi érdekelt feleken kivül, az illető községelőljáróságot, a királyi törvényszéki elnököt, a törvényhatóságot és a kir. pénzügyigazgatóságot, és pedig mindezen hatóságokat hivatalos felzeten, értesiti. Az ilykép értesitett hatóságok az alájuk rendelt illető hivatalokat a hozzájuk beérkezett ezen bejelentésekről havonkint táblás összeállitásban értesitik.

II. FEJEZET.

Az otthon mentességének terjedelme.

9. §. Általános szabály, hogy a mentesitett otthonra és az alábbi 10. §-ban felsorolt tartozékaira, valamint ezeknek haszonélvezetére, se birói, se közigazgatási végrehajtás (kielégitési, biztositási végrehajtás, zárlat) nem vezethető, s ennélfogva a hozzá tartozó ingatlanokra a végrehajtási zálogjog se keblezhető be, sem nem jegyezhető elő.

III. FEJEZET.

A mentesitett otthon tartozékai.

10. §. A mentesitett otthon tartozékai, a rajta levő lakóházon és gazdasági épületeken kivül, a következők:

a) a lakásbeli butorzat, konyhaedények s egyéb konyhai és éléskamrai, valamint asztali fölszerelvények, ugyszinte a fehérnemüek és egyéb ruházati tárgyak, ágynemüek és könyvek, mindezek összesen 300 forint becsérték erejéig;

b) egy pár ló, egy éven aluli csikóikkal, vagy egy pár ökör, az egy fogathoz való összes szerszámokkal és gazdasági fölszerelvényekkel;

c) a *b*) pont alattiakon kivül levő és a birtok tényleges terjedelméhez képest szükséges egyéb összes gazdasági szerszámok és fölszerelvények;

d) egy tüzfecskendő;

e) két tehén és két sertés, a féléven aluli fiaállatokkal együtt;

f) a ház körül található összes baromfi;

g) a mentesitett birtokon termett függő és learatott, illetve behordott összes termények;

h) a *b*) *e*) és *f*) alatt felsorolt állatok számára szükséges takarmány és eleség egy évre, a *g*) pont alatti terményekből tényleg létezőnek a beszámitásával;

i) a *g*) pont alatti terményekből tényleg létezőknek a beszámitásával, a tulajdonos és családja, valamint egy cseléd részére szükséges élelmi és tüzelőszerek egy évre;

k) a *g*) pont alatti termésből tényleg létezőnek beszámitásával, a birtok tényleges terjedelméhez mérten szükséges vetőmag, illetve az ültetésre szükséges mag- és terménymennyiség;

l) ha a tulajdonos vagy családja által a mentesitett ingatlanon valamely házi ipar, illetve kisipar is üzetik, az ezen ipar folytatásához szükséges összes fölszerelvények, gépek és szerszámok; — az anyagszerek, a munka alatt levő vagy már bevégzett készitmények pedig összesen 100 forint becsérték erejéig;

m) a gyármunkás vagy napszámos tulajdonosnak munkaszerei;

n) vallási ereklyék, öt forint becsértéket meg nem haladó foglalványaikkal;

o) a végrehajtást szenvedő és családja ima- és iskolakönyvei s taneszközei;

p) a családi arczképek és foglalványaik, az utóbbiak egyenkint két-két forintot meg nem haladó becsértékben; ugyszinte egyéb képek, foglalványaikkal együttesen, darabonkint három-három forintot meg nem haladó becsértékben;

r) a keresetmód folytatására, a polgári rendeltetés betöltésére és a személyes biztonságra szükséges fegyverek;

s) a tudósoknak és művészeknek s általában diplomatikus embereknek hivatásuk betöltéséhez szükséges könyvei, mintái és szerei;

t) a mentesitett otthon és tartozékai után a biztositott tulajdonosnak, illetve a haszonélvező tulélő házastársnak járó tüz- és jégkárbiztositási összeg;

u) a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok után a tulajdonosnak vagy haszonélvező tulélő házastársának járó bér-, illetve haszonbérösszegnek a felerésze.

IV. FEJEZET.

A mentesités alóli kivételek és az ezekre vonatkozó perbeli eljárás.

11. §. A 9. §-ban körülirt törvényes mentesség nem foghat helyt, illetve az otthonul kijelölt ingatlanokra, valamint az otthonnak a 10. §-ban felsorolt tartozékaira, a tulajdonos tartozásaiért, azok haszonélvezetére pedig a haszonélvező tulélő házastárs tartozásaiért, végrehajtás intézhető a következő esetekben:

a) állami, törvényhatósági és községi adótartozásokért, valamint bélyeg- és illetéki tartozásokért, a fölemelt illetékeket ide nem értve;

b) hitközségi járulékokért;

c) vizszabályozási tartozásokért;

d) ha a végrehajtás az otthon tulajdonosának feleségét vagy törvényes leszármazóit illető tartás miatt intéztetik;

e) azon adósságokért és egyéb kötelezettségekért, melyek a tulajdonos által irásban, és pedig azon világosan

kifejezett hozzátétellel vállaltattak el, hogy azokat illetőleg a tulajdonos az otthonmentesités jogkedvezményéről lemond. Amennyiben pedig a tulajdonos házasságban él, szükséges továbbá, hogy ezen kötelezettségeket illetőleg az otthonmentesités jogkedvezményéről a tulajdonos által történt lemondáshoz a telekkönyvben följegyzett házastárs, magára a tulajdonos által kiállitott kötelező iratra vezetett külön irásbeli nyilatkozatban jóváhagyását adja. A házastárs ebbeli jóváhagyó nyilatkozatának a jogérvénye ugyanazon alakiságok betartásától függ, melyek a 4. §-ban megállapittattak.

A házastársnak ebbeli jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető és nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, mely által a házastárs a tulajdonosnak ily tartozásaira nézve, netaláni saját külön vagyonát illetőleg személyes kötelezettséget vagy kezességet vállalt volna magára;

f) a mentesitett otthonul kijelölt ingatlanok vételárhátralékáért;

g) a mentesitett otthont képező ingatlanokon emelt vagy kijavitott épületekhez az anyagot vagy munkát szolgáltatott iparosoknak vagy más vállalkozóknak ebbeli követeléseikért; ugyszinte a mentesitett ingatlanok területén teljesitett gazdasági s egyéb munkák után az iparosoknak, napszámosoknak és cselédeknek járó munkabér iránti követelésekért;

h) büntetendő cselekmények eseteiben a sértett félnek megitélt kártéritési összegre nézve;

i) azon mindennemü kötelezettségekért, melyek a jelen törvény hatályba lépte előtti időből származtak;

k) azon, szerződésekből eredő kötelezettségekért, a melyek azon időpont előtti időből származnak, a mely időpontban a mentesitett otthont megalapitó szabályszerü kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett.

12. §. A 11. §. *e*), *f*), *g*), *h*), *i*) és *k*) pontjai alatt felsorolt kivételes követelések tárgyában hozott marasztaló határozatokban vagy kötött peregyezségben, a mely peregyezség jogérvényéhez a házastársnak jóváhagyása is szükséges, — világosan kiteendő az, hogy a marasztaló határozat, illetve peregyezség a mentesitett otthonra és tartozékaira, illetve a mentesitett otthon haszonélvezetére nézve is végrehajtható; a marasztaló határozat indokai-

ban az *e*), illetve *f*), *g*), *h*), *i*) és illetve *k*) pontok alatt felsorolt illető körülmények fenforgása világosan kiemelendő.

A házastárs által az ilyen peregyezséghez adott jóváhagyó nyilatkozat, az ezt tárgyazó birósági jegyzőkönyvben mindig külön szövegezendő; s a házastársnak ebbeli jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető és nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, a mely által a házastárs, a tulajdonos ily tartozásaira nézve, netaláni saját külön vagyonát illetőleg személyes kötelezettséget, illetve kezességet vállalt volna magára.

A jelen §. *e*), *f*), *g*), *h*), *i*) és *k*) pontjai határozmányainak megsértése esetében, a sérelmes határozat ellen fölebbezésnek és semmiségi panasznak van helye, s ezekkel a házastárs is élhet, mivégből az *e*), *f*), *g*), *i*) és *k*) pontok eseteiben a házastárs is, e minőségében, a perbe szinte beidézendő; mi ha meg nem történt, a házastárs emiatt szinte élhet semmiségi panaszszal, illetve az egész eljárást semmiségi keresettel megtámadhatja.

V. FEJEZET.

Az otthonra vonatkozó végrehajtási szabályok.

13. §. A 11. §. eseteiben a mentesitett otthonra, illetve az annak tartozékaiul a 10. §-ban felsorolt gazdasági fölszerelvényekre s egyéb ingóságokra, illetve haszonélvezetére nézve, a végrehajtás az erre vonatkozólag fenálló általános szabályok szerint foganatosittatik, a következő eltérésekkel:

a) a végrehajtást elrendelő végzésben mindig világosan kiteendő, hogy a végrehajtás a végrehajtást szenvedőnek mentesitett otthonára és tartozékaira, illetve haszonélvezetére nézve is foganatositható;

b) ingóságokra vezetett végrehajtás esetében az otthon tartozékaiul a 10. §-ban felsorolt tárgyak csak az esetben foglalhatók le, ha a foglaláskor a végrehajtást szenvedő egyéb elfogadható ingóságokat kijelölni nem képes;

c) a mentesitett otthon tartozékaiul a 10. §-ban felsorolt ingóságokra nézve a kijelölési jog a végrehajtást szenvedőt illeti;

d) amennyiben a mentesitett otthont képező ingatlanokra a végrehajtató követelésére nézve egyetemleges

zálogjog van bekeblezve, a mentesitett ingatlanokra nézve csakis az esetben rendeltethetik el az árverés, ha a végrehajtató követelése a végrehajtást szenvedőnek egyéb ingatlanai vételárából előreláthatólag ki nem kerül. Ez esetben is azonban a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok, egyéb ingatlanokkal együttesen nem bocsáthatók árverés alá; az árverési hirdetményben és az árverési föltételekben pedig világosan kifejezendő, hogy a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok csak legutólsó sorban s csak az esetben kerülnek árverés alá, ha a végrehajtató követelése az előbb elárverezett egyéb ingatlanok vételárából előreláthatólag ki nem kerül.

14. §. Az esetben, ha a mentesitett otthon tulajdonosa ellen oly adósságok vagy egyéb kötelezettségek miatt intéztetik végrehajtás, melyek a 11. §-ban felsorolva nincsenek, — ezek miatt az otthon területén található ingóságoknak csakis azon részei, illetve csakis azon mérve foglalhatók le, melyek a 10. §-ban egyenkint felsorolt mentesitett tartozékok mennyiségét, illetve mérvét tulhaladják.

Arra nézve, hogy a mentesitett ingóságok mennyiségén felüli részül ezen ingóságok közül melyek foglaltassanak le, a kijelölési jog a végrehajtást szenvedő felet illeti.

Ugyszinte, amennyiben a 10. §. *a*) és *l*) pontjai alatti ingóságoknak az ott külön-külön kitett maximális összértékén felül található része vonatik végrehajtás alá, ezen összérték maximuma keretén belül szinte joga van a végrehajtást szenvedőnek kijelölni azon tárgyakat, melyeket a foglalás alul kivétetni óhajt.

15. §. A 11. §-ban fel nem sorolt adósságok és egyéb kötelezettségek miatt, ingóságokra vezetett végrehajtás esetében, a czélból, hogy a végrehajtás teljesitésére kiküldött közegek eljárása kellőkép ellenőrizhető legyen, külön leltár készitendő, s csak ennek alapján vehető fel a külön végrehajtási jegyzőkönyv.

A leltár a mentesitett otthon területén található összes tartozékok, illetve ingóságok felsorolását, becsértékük egyenkinti kitételével tartalmazza; a foglalási jegyzőkönyvben pedig az ezek közül lefoglalt tárgyak soroltatnak fel, pontonkinti hivatkozással a leltár illető sorszámaira.

16. §. A jelen törvény 13., 14. és 15. §-ai rendelkezéseinek megsértése eseteiben a kiküldött eljárása ellen a végrehajtást foganatositott biróságnál, illetve közigazgatási hivatalnál, illetve a kir. pénzügyigazgatóságnál a sérelmes eljárástól számitott 8 napon belül előterjesztésnek, illetőleg felszólamlásnak van helye, és pedig a végrehajtást szenvedő tulajdonosnak a házastársa részéről is. Az előterjesztésnek, illetve felszólamlásnak az árverésre halasztó hatálya van.

Ha a végrehajtás az otthonra és illetve tartozékaira a 11. §-ban fel nem sorolt valamely tartozásra nézve rendeltetett volna el, a végrehajtást elrendelő végzés ellen, — valamint ingatlanra vezetett végrehajtásnál a 13. §. *d)* pontja rendelkezéseinek megsértése eseteiben az árverési végzés ellen szinte nemcsak a végrehajtást szenvedő tulajdonos, hanem ennek házastársa is élhet felfolyamodással.

E felfolyamodásoknak az árverésre halasztó hatályuk van.

VI. FEJEZET.

Eljárás csőd esetében.

17. §. Csődnyitást a mentesitett otthon és tartozékai tekintetében csakis azon hitelezők kérhetnek, a kiknek a követeléseire nézve a 11. §. értelmében az otthonmentesités törvényes kedvezménye fen nem forog. Ezen követelésekre nézve — amennyiben a mentesitett otthont illetőleg jelzálog által biztositva nincsenek, — külön bejelentésnek és felszámolásnak van helye.

Az otthonra is kiterjedő csőd esetében, a mentesitett ingatlanokon jelzálog által biztositott hitelezők kielégitése után ezen ingatlanok eladási árából fenmaradó érték, a mentesitett ingatlanokon leltározott ingóságok értékével együtt, külön általános csődtömeget képez, a melyből csakis azon csődhitelezők elégithetők ki, kiknek követelései, a 11. §. értelmében, a mentesitett otthonra nézve is érvényesithetők. Ezen követeléseknek, a tömegköltségek és tömegtartozások után való mikénti sorozására és osztályozására nézve a csődtörvény rendelkezései irányadók.

Ha az ilykép meghatározott külön általános csődtömegen kivül, az otthonhoz nem tartozó egyéb vagyon-

ból eredő általános csődtömeg is létezik, ugy az illető ugyanegy sorozásu és osztálybeli, mindkét tömeget terhelő tömegköltségek és tömegtartozások, valamint csődhitelezői követelések, ezen kétrendbeli általános tömeg összértékének arányában elégittetnek ki.

Ha pedig a mentesitett otthonnak és tartozékainak külön csődtömege, az ezeket a jelen törvény értelmében terhelhető követelések által ki nem merittetnék, a fenmaradó összeg, amennyiben csalárd bukás esete fen nem forog, a közadósnak kiadatik.

VII. FEJEZET.

Az otthon jelzálogi megterhelésére, elidegenitésére és bérbe- illetve haszonbérbeadására vonatkozó szabályok.

18. §. A mentesitett otthont képező ingatlanokra telekkönyvileg csakis oly tartozásokra nézve keblezhető be vagy jegyezhető elő a szerződési zálogjog, a mely tartozásokra nézve az otthon tulajdonosa az otthonmentesség törvényes kedvezményéről irásban lemondott, s a melyekre vonatkozó zálogjognak a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanokra való bekeblezése iránti beleegyezését a tulajdonos kifejezetten megadta. Ha pedig a tulajdonos házasságban él, szükséges ezenkivül még az is, hogy a kérdéses tartozásra vonatkozólag a tulajdonos részéről az otthonmentesség jogkedvezményéről történt lemondáshoz, ugyszinte a zálogjognak ezen tartozást illetőleg a mentesitett ingatlanokra való bekeblezéséhez, a telekkönyvben kitüntetett házastárs, magára a kötelező iratra, illetve zálogszerződési okiratra vezetett külön nyilatkozatban jóváhagyását adja. A házastárs ebbeli jóváhagyó nyilatkozatának a jogérvénye ugyanazon alakiságok betartásától függ, melyek a 4. §-ban megállapittattak.

A házastársnak ebbeli jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető s nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, a melylyel ő, az ily tartozásokra nézve, netaláni saját külön vagyonát illetőleg, személyes kötelezettséget vagy kezességet vállalt volna magára.

Ha a szerződési zálogjog a mentesitett ingatlanra a házastárs ilyen jóváhagyása nélkül kebleztetett volna be vagy jegyeztetett volna elő, a házastárs a bejegyzést el-

rendelő végzés ellen felfolyamodással, illetve a bejegyzés ellen kitörlési keresettel élhet.

19. §. Ugyszinte szükséges a házastársnak a 4. §-ban körülirt alakiságok mellett adott irásbeli jóváhagyása a mentesitett otthont képező ingatlanokra vonatkozó bérleti vagy haszonbérleti szerződéseknek, valamint azok egészbeni vagy részbeni elidegenitését tárgyazó szerződéseknek a jogérvényéhez is. Ezen jóváhagyás igazolása nélkül, az ezen ügyletekre vonatkozó szerződések semmisek és jogérvénytelenek, s azok alapján a tulajdonjog telekkönyvi átirása, illetve a bérleti vagy haszonbérleti jog bekeblezése se eszközölhető.

Ha pedig a házastárs által a 4. §-ban előirt alakiságok betartása mellett jóvá nem hagyott ilyen szerződések alapján a bérlő vagy haszonbérlő, illetve a vevő vagy cserélő, a mentesitett otthont képező ingatlanoknak tényleges birtokába behelyezkedni megkisérli, a házastársnak jogában áll, ezeket a birtokból sommás visszahelyezési per utján kivettetni.

VIII. FEJEZET.

Általános szabály a házastársnak az otthonra vonatkozó jogaira nézve.

20. §. A házastárst a jelen törvény által részére biztositott jogok, halál esetén kivül, mindaddig megilletik, amig az illetékes biróságnál meginditott válóper folytán az életfogytiglani ágy- és asztaltól való elválasztás, illetve a házassági kötelék felbontása, vagy a házasság érvénytelensége, jogerejü birói itélettel ki nem mondatott.

IX. FEJEZET.

A tulélő házastárs haszonélvezeti joga.

21. §. A mentesitett otthon tulajdonosának elhalta után, — amennyiben a hitvestársi örökösödésnek helye nincsen, — a tulélő házastárst a mentesitett otthonra és tartozékaira nézve az életfogytiglani haszonélvezeti jog illeti meg, a mely jogától őt a tulajdonos végrendelet utján se foszthatja meg.

Ezen haszonélvezeti jog, a telekkönyvben már följegyezve levő házastárst illetőleg, már pusztán nevének ezen följegyzése alapján teljes joghatálylyal bir még az esetben is, ha az, részére, a mentesitett otthont képező ingatlanokra külön be nem kebleztetett volna is.

Ezen haszonélvezeti jog azonban, leszármazó törvényes örökösök létében csak addig illeti meg az özvegy férfit vagy özvegy nőt, amig ujabb házasságra nem lép.

22. §. Az özvegy férfit, illetve özvegy nőt a mentesitett otthonra nézve megillető haszonélvezeti jognak a megszoritását bármely czimen még a leszármazó törvényes örökösök se követelhetik.

X. FEJEZET.

Az otthonra vonatkozó hagyatékkezelési szabályok s az örökösök és a haszonélvező özvegy közötti jogviszony.

23. §. A mentesitett otthon és tartozékai az örökhagyó egyéb hagyatékától külön választandók, s mint külön hagyatéki tömegre nézve az általános hagyatékkezelési és az örökösök közti osztályra vonatkozó törvényes szabályok csakis annyiban nyernek alkalmazást, amennyiben azok a jelen törvény rendelkezéseivel ellentétben nem állanak.

24. §. Az özvegy férfit, illetve özvegy nőt illető haszonélvezet tartama alatt, a haszonélvezetre jogosultnak a 4. §-ban körülirt alakiságok betartása mellett adott irásbeli jóváhagyása nélkül, se az örökösök közötti természetbeni osztály nem foganatositható, se az osztály eszközlése céljából, se egyébkint, az otthon és tartozékai el nem adhatók, se pedig az ahhoz tartozó ingatlanokra az örökösök saját adósságai miatt a szerződési zálogjog be nem keblezhető és elő nem jegyezhető.

A haszonélvező özvegy férfinak vagy özvegy nőnek ilyetén jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető s nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, melylyel a haszonélvező özvegy férfi vagy özvegy nő, az örökösök közti természetben való osztály folytán, vagy pedig az otthonhoz tartozó ingatlanok eladása folytán, azokra nézve saját haszonélvezeti jogáról lemondott volna, s mintha az örökösök részéről saját adósságaikra nézve engedett szerző-

dési zálogjog bekebelezéséhez adott jóváhagyó nyilatkozata által, az örökösnek vagy örökösöknek ily tartozásaira nézve, netaláni saját külön vagyonát illetőleg személyes kötelezettséget, illetve kezességet vállalt volna magára.

25. §. Egy vagy több örökös ellen intézett végrehajtás esetében, tekintet nélkül a közös ingatlan értékére, minden esetben csakis a végrehajtást szenvedő örökös vagy örökösök tulajdoni hányadára rendeltethetik el az árverés.

XI. FEJEZET.

Az örökösök és az örökhagyónak hitelezői közötti jogviszony.

26. §. A haszonélvezetre jogosult özvegy férfi vagy özvegy nő, az elhalt tulajdonosnak olyan tartozásaira nézve, a melyek ennek életében a mentesitett otthon ellenében nem voltak érvényesithetők, — a tulajdonos elhalta után nem adhatja többé jóváhagyását arra nézve, hogy az elhalt tulajdonosnak ama tartozásai a mentesitett otthon és tartozékai ellenében is érvényesithetők legyenek. A haszonélvező özvegynek ily utólagos jóváhagyó nyilatkozata a mentesitett otthonra és tartozékaira, illetve ezek értékére nézve semmis és jogérvény nélküli.

27. §. A leszármazó törvényes örökösök, ugyszinte az örökhagyónak szülei, nemkülönben a házastárs, ez utóbbi akár végrendelet utján, akár hitvestársi örökösödés utján örökösödött legyen is az otthonban, — a mentesitett otthonból rájuk szállott örökrészre, vagy ennek eladása esetében az eladási árra nézve, az örökhagyónak csakis olyan tartozásaiért felelősek, a mely tartozások a 11. §. értelmében, az örökhagyónak mentesitett otthona és tartozékai ellenében, még annak életében érvényesithetők lettek volna.

Ha ellenben az örökhagyónak se leszármazó törvényes örökösei, se életben levő szülei nincsenek, se pedig utánna akár hitvestársi örökösödés utján, akár végrendelet utján örökösödött özvegy nem maradt, — egyéb örökösök, az otthonhoz tartozó ingatlanok és ingóságok értéke erejéig az örökhagyó minden tartozásaiért felelősek.

XII. FEJEZET.

A mentesitett otthon megszünte és megszünésének következményei.

28. §. Az özvegy hátrahagyása nélkül elhalt tulajdonosnak halála után, továbbá a haszonélvezetre jogosult özvegy férfinak vagy özvegy nőnek elhalta után, vagy ezeknek leszármazó törvényes örökösök létében ujabb házasságra lépte esetében, a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanokról ezen minőségük a telekkönyvből, bármely érdekelt fél kérelmére, kitöröltetik, s ezen ingatlanok a mentesitett otthon jellegét elvesztik; — szabadságában állván mindegyik örökösnek, amennyiben az 1. §-ban körülirt kellékekkel bir s az 1. és 2. §-ban előirt föltételeknek megfelel, — saját örökrészéből magának saját mentesitett otthont alapitani.

29. §. Az otthonmentesités törvényes kedvezménye személyes jog s nem az ingatlanhoz kötött jog levén, az másra át nem ruházható; következőleg a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanoknak tulajdoni joggal való megszerzőjét, ezen ingatlanokra nézve az otthonmentesités törvényes kedvezménye csak az esetben illeti meg, ha ő is bir az 1. §-ban körülirt kellékekkel, s ő is megfelel az 1. és 2. §. által megkivánt föltételeknek.

Ugyanazért a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok elidegenitése esetén, az elidegenitett birtokrészletekre nézve, a mentesitett otthonra vonatkozó följegyzés a telekkönyvi birtokállási lapról hivatalból is kitörlendő.

30. §. A mentesitett otthon és tartozékai ellenében nem érvényesithető követelés, az azok eladásából eredő eladási árral szemben se érvényesithető, de csakis az adás-vételi szerződés keltétől számitott egy éven belül nem.

31. §. Ha a tulajdonos, mentesitett otthonát eladva vagy elcserélve, uj mentesitett otthont alapit, — a korábbi mentesitett otthon jogszerü megszüntéig ez utóbbi ellenében érvényesithető nem volt követelések, a korábbi otthonhoz tartozott ingatlanok és tartozékok erejéig, az uj mentesitett otthon ellenében se érvényesithetők.

XIII. FEJEZET.

Vegyes intézkedések.

32. §. A jelen törvény által szabályozott jogviszonyokra, amennyiben a jelen törvény eltérő rendelkezéseket nem tartalmaz, a hatályban levő általános törvények és szabályok megfelelően alkalmazandók.

33. §. A polgári peres eljárásban, az osztrák-magyar bankot az 1878. évi XXV. t.-cz., illetve az 1887. évi XXVI. t.-cz. alapján, — a magyar földhitelintézetet az 1871. évi XXXIV. t.-cz. és az 1879. évi XLV. t.-cz., valamint az 1889. évi XXX. t.-cz. alapján (az 1881. évi LX. t.-cz. 258. §-ában foglalt módositással), végre a kisbirtokosok országos földhitelintézetét az 1879. évi XXXIX. t.-cz. alapján (az 1881. évi LX. t.-cz. 258. §-ában foglalt módositással) megillető kiváltságos jogok jelen törvény által nem érintetnek.

A mentesitett otthon tulajdonosa által ezen intézetektől fölveendó kölcsönökre vonatkozó kötelezvények alapján azonban a zálogjog a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanokra szinte csak az esetben keblezhető be, ha a kötelező okiratban a tulajdonos, a jelen törvény 11. §-ának *e*) pontja, ugyszinte 18. §-a értelmében az ilykép fölveendő kölcsönre nézve az otthonmensités kedvezményéről kifejezetten lemond; s ezenkivül, ha házastársa, ugyancsak a 11 §. *e*) pontja és a 18. §. értelmében, az ott, illetve a 4. §-ban körülirt alakiságok betartása mellett, a kölcsönnek a tulajdonos általi fölvételéhez s annak a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanokra való zálogjogi bekebelezéséhez jóváhagyását adja.

A házastársnak ebbeli jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető és nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, mely által a házástárs, a tulajdonosnak ily tartozásaira nézve, netaláni saját külön vagyonát illetőleg személyes kötelezettséget, illetve kezességet vállalt volna magára.

XIV. FEJEZET.

Zárhatározatok.

34. §. Jelen törvény hatálybaléptének napját a földmivelésügyi, az igazságügyi, a belügyi és a pénzügyi minis-

terek közös egyetértéssel állapitják meg, s ugyanők bizatnak meg a jelen törvény végrehajtásával is.

35. §. Felhatalmaztatik az igazságügyminister, hogy a peres eljárásban és a telekkönyvi hatóságok előtt a jelen törvény eseteiben követendő külön eljárást, valamint a kir. biróságok által eszközölt s a jelen törvény eseteiben követendő külön végrehajtási eljárást, a jelen törvény által nem szabályozott további részleteikben, a szükséghez képest rendeletileg szabályozhassa.

36. §. Ugyszinte felhatalmaztatnak a belügyi és a pénzügyi ministerek, hogy a saját közegeik által eszközölt s a jelen törvény eseteiben követendő külön végrehajtási eljárást, a jelen törvény által nem szabályozott további részleteiben a szükséghez képest rendeletileg szabályozhassák.

Kelt Budapesten, 1890. évi novemberhó 5-kén.

Beadják:

Istóczy Győző *s. k.,* ***Veres József*** *s. k.,* ***Kudlik János*** *s. k.,* ***Detrich Péter*** *s. k.,* ***Dr. Komlóssy Ferencz*** *s. k.,* ***Ónody Géza*** *s. k.,* ***Szalay Imre*** *s. k., orsz. képviselők.*

Melléklet a 911. számu irományhoz.

Indokolás

„Az otthon mentesitéséről“ szóló törvényjavaslathoz.

I.

Általános rész.

Az ősiségnek az 1848-ik évi törvényhozás által történt eltörlésével és a volt urbéri birtoknak az 1848-ki törvényhozás által lerakott alapokon szabad rendelkezési és teljes tulajdoni joggal birt birtokká nyilvánitásával, a magyar földbirtok megszabadult azon békóktól, a melyekbe verve azt a hűbéri korszak agrárrendszere évszázadokon át tartotta.

Azon makacs ellenállás azonban, melyet a korábbi hűbéri rendszert, daczára az ujabb kor eszméinek és egész

szellemi és gazdasági irányának, továbbra is fentartani akart irányzatnak a képviselői egész az 1848. évig kifejtettek, a nagy franczia forradalom eszméin nagyranőtt győzelmes szabadelvü pártot 1848-ban és azóta egy másik végletbe sodorta, a mely másik véglet a magyar földbirtokra nézve legalább is szintoly káros következményekkel jár, mint ahogy járt 1848. előtt évszázadokon át a hűbéri rendszer.

Hogyha 1848. előtt az ősiség a föld tulajdonával való szabad rendelkezhetést korlátok közé szoritotta, illetve bizonyos föltételekhez kötve megnehezitette, ezen jogrendszernek legalább megvolt az a sociál-politikai és nemzetfentartó jellege, hogy a birtoknak a magyar családok kezében maradását biztositotta. A földbirtokot ilykép megkötve tartó agrárrendszernek a teljes eltörlésével azonban a törvényhozás 1848. óta nem gondoskodott arról, hogy oly intézményeket léptessen életbe, melyek a föld szabaddá tétele folytán beállható s tényleg be is állott földmobilizácziónak nemzetgazdasági ugy mint sociálpolitikai és nemzetiségi tekintetekben való káros következményeit ellensulyozni vagy legalább mérsékelni lettek volna hivatva.

Igy történt aztán, hogy a magyar földbirtoknak szabaddá tett minden kategoriája a hűbériség bilincseiből alighogy kiszabadult, máris a tőke hűbériségének a bilincseibe került, a mely tőke-hűbériség még a korábbi rossz helyzetnél is rosszabb helyzetet teremtett, amennyiben kitette a magyar nemzetet annak a veszélynek, hogy a magyar földbirtok a lábai alól lassankint elvonatva, maga a magyar nemzet a magyar földtől elválasztva, mintegy a levegőben függjön saját hazájában, a mely hazát az ősök vérükkel szerezték meg, vérükkel és verejtékükkel tartották meg, s hagyták hátra a késő nemzedéknek, török-tatár ellen vivott évszázados küzdelmek után.

S a mit se török, se tatár, se egyéb külellenség kardja nem volt képes végrehajtani: megfosztani a magyar nemzetet a magyar földtől, azt végrehajtja napjainkban, egy kardcsapás nélkül a nemzetközi nagy tőke, végrehajtja a váltó, végrehajtja az uzsorás, a telekspekuláns, végrehajtja a kozmopolitikus érdekeknek a szolgálatában álló közgazdasági politika.

Ez a kozmopolitikus érdekeknek, a nemzetközi nagy tőkének a szolgálatában álló közgazdasági politika és az ebből folyó magánjogi rendszer, ingó és ingatlan vagyon között semmi különbséget nem ismer. Ugyanazon jogelveket alkalmazza a tetszés szerinti mennyiségben előállitható ingó dolgokra, mint a természetszerüleg mindig csak egy és ugyanazon mennyiségben maradható és maradó földbirtokra. Ugyanazon jogelveket alkalmazza a Wertheim-szekrényben tüz és egyéb veszedelem ellen biztositható, a spekuláczió és agiotage által egy percz alatt teremthető s hozzá adómentes tizezer, százezer és millió forintnyi pénzre, mint az egy egész hosszu éven át kimondhatlan fáradsággal, nagy beruházásokkal megmunkált, az elemek minden szeszélyének és csapásának kitett s a különfélébbnél különféle adókkal agyonterhelt földbirtokra. S ugyanazon jogelveket alkalmazza az 50—100 s esetleg több %-ot is jövedelmezhető pénzre, mint a legfölebb csak 5—6%-nyi jövedelmet nyujtó földbirtokra.

Sőt, még ha csak eddig volna a dolog, ugy ez az állapot a jogegyenlőség elvével még ugy ahogy menthető lenne. De hogy állunk tényleg?

Mig a földbirtokkal se törvényhozás, se kormány nem törődik, mert 1867. óta — kivéve a pusztán csak az 1848. előtti, illetve a 1848-ki agrártörvényeknek a kiegészitését tartalmazó 1868. évi XXXIII., ugyszinte az 1871. évi LIII., LIV. és LV. t.-czikkeket — nálunk egyetlenegy, tulajdonképeni agrártörvény se lett hozva, noha az ország lakosságának tulnyomó része földmiveléssel foglalkozik, — addig a mozgó tőke a törvényhozás és kormány által a leggondosabb ápolásban részesittetett és részesittetik jelenleg is, s egyik kiváltság után a másikkal ruháztatik fel. Az állampapirok szelvényei szintugy, mint az egész tőzsdei üzlet adómentességben részesülnek; a bankoknak és hitelintézeteknek a legmesszebb menő, sőt exorbitans kiváltságok adatnak, hogy az általuk kezelt nemzetközi nagy tőke valamiképp csorbulást ne szenvedjen, sőt hogy ennek a nemzetközi nagy tőkének az uralma a földbirtok fölött minél kiterjedtebb és korlátlanabb legyen; — az állampénztár heverő pénzei, a melyeknek egy része nem egy földmives gazdának adóhátralék miatt árverés alá került utólsó pár ökre vagy lova, vagy utólsó ekéje, boronája s lakásbeli

holmii vételárából került ki, a bankoknak a rendelkezésére bocsáttatnak, hogy azon állami pénzeket aztán a bankokból, bejegyzett czégü kereskedők, üzérek, váltóra, olcsó disconto mellett, tizezer meg százezer forintonkint kivéve, a gazdaközönségnek uzsorás kamatra kölcsön kiadhassák. Mert hát ezen bankoktól gazdaember kölcsönt csakis a költséges jelzálogi biztositék mellett hosszadalmas teketória utján kaphat; holott ezen bankok benfenteseinek, bejegyzett czégü kereskedőknek, üzéreknek elég az aranyozott czégtáblájuk meg a szakálluk, a nekik adott kölcsön „biztositására“. Hogy pedig a gyári nagyipar nálunk minő messzemenő állami kedvezményekben részesül, azt az ezen 1890. év folyamán meghozott XIII. és XIV. t.-czikkek is eléggé bizonyitják.

Igaz, hogy a bankok és hitelintézetek által kezelt nagy tőkének adott törvényes kedvezmények közvetve részben a földbirtoknak nyujtott kedvezmények is; de agrár érdekeinket egyoldalulag csak ugy fogni fel, hogy ezen érdekeknek az ápolására elégséges, ha a hitelnyerés minél könnyebbé tétetik, és ha a földbirtokra minél nagyobb adósságteher rakatik, — ez a kapitalizmus szóvivői által czélzatosan terjesztett téves nézet; mert a földbirtokosnak az érdeke nem a minél nagyobb mérvü eladósodásban, hanem abban áll, hogy ezen eladósodásnak s a földbirtok ebből folyó mértéken felüli mobilizácziójának, a birtokos osztály expropriácziójának lehetőleg utját álljuk. Mert utóvégre is a földbirtokosnak nem az az ethikai, sociális és nemzetgazdasági hivatása, hogy munkájának, véres verejtékének a gyümölcsét, kamatok fejében, harmadik személyek, a jelzálogos hitelezők, minden fáradság nélkül élvezzék, neki pedig csak a száraz kenyér maradjon; hanem a földbirtokosnak, a ki szintoly önczél, mint bármely más emberi lény, szintoly természetes joga van arra, hogy a gazdaságából befolyó jövedelemből maga és családja megélhessen, mint a mily természetes joga van erre, a saját üzlete után, a kereskedőnek, az iparosnak, és saját hivatala után huzott jövedelmét illetőleg a köz- vagy magánhivatalnoknak.

Minekutánna tehát már eléggé gondoskodtunk arról, hogy a földbirtokos minél könnyebben adósságokba verhesse magát, mostmár, ezen állapotnak a magyar föld-

birtokos osztályra nézve beállott s napról-napra mindinkább fenyegető veszélyeit ellensulyozandók, ideje, hogy gondoskodjunk arról, hogy a földbirtokos osztály teljes eladósodását s ennek folyományául a birtokából való expropriáczióját lehetőleg meggátoljuk.

Hogy a magyar földbirtok mobilizácziója és eladósodás folytán a birtokosok személyében beálló változások száma évről-évre mily megdöbbentő mértékben növekedik, arra nézve közöljük itt a Jekelfalussy József és Vargha Gyula által, a m. kir. statisztikai hivatal támogatása mellett szerkesztett „Közgazdasági és statisztikai évkönyv“ III.—IV. évfolyama (1889—1890.) 222-ik lapján található s a telekkönyvi birtoktesteknek az 1875.—1887-ig terjedő 13 év alatt volt forgalmáról szóló következő statisztikai adatokat, — megjegyezve azt, hogy ezen adatok csakis a szorosan vett Magyarországra vonatkoznak:

A birtokváltozások eseteinek száma

Év	Szerződés által		Végrehajtás által		Haláleset folytán		Összesen
	összesen	%	összesen	%	összesen	%	
1875.	138,088	71.34.	9,606	4.96.	45,874	23.70.	193,568
1876.	130,120	68.76.	12,982	6.86.	46,147	24.38.	189,249
1877.	152,963	69.72.	15,965	7.28.	50,453	23.00.	219,381
1878.	157,519	71.19.	15,285	6.91.	48,458	21.90.	221,262
1879.	165,166	70.13.	19,213	8.16.	51,121	21.71.	235,500
1880.	190,406	69.51.	19,748	7.21.	63,782	23.28.	273,936
1881.	190,443	70.84.	19,204	7.15.	59,178	22.01.	268,825
1882.	204,561	75.47.	18,443	6.80.	48,047	17.73.	271,051
1883.	218,247	75.45.	17,071	5.90.	53,943	18.65.	289,261
1884.	210,060	73.72.	15,606	5.48.	59,270	20.80.	284,936
1885.	207,872	74.56.	15,561	5.58.	55,361	19.86.	278,794
1886.	207,081	73.98.	15,538	5.55.	57,310	20.47.	279,929
1887.	217,275	72.64.	16,623	5 56.	65,208	21.80.	299,106

Ezen most közölt statisztikai adatokból kiderül először is az, hogy a birtokváltozások eseteinek a száma évről-évre növekszik, ugy, hogy 1887-ben 54%-kal volt magasabb, mint 1875-ben. A földbirtok mobilizácziója tehát valóban megdöbbentő mérveket öltött.

Ha mármost az 1887. évben volt birtokváltozásoknak összes 299,106-ot
tett számából levonjuk a halálesetek folytán beállt 65,208

birtokváltozást, esik a szerződés által és végrehajtások által beállt birtokváltozásokra összesen 233,898 eset, s ezek közül 16,623 árverés utján beállt birtokváltozási eset; s mindez egyetlen egy év alatt!

Ezen 16,623, az 1887. évben birói árverés utján történt birtokváltozás egyébkint korántsem meriti ki az eladósodás miatti birtokváltozási eseteknek a mérvét; mert köztudomás szerint igen sok birtokeladás éppen azon okból történik, hogy a bekövetkezhető végrehajtás elől a tulajdonos, birtokának egészbeni vagy részbeni eladása utján menekülhessen; következőleg az 1887. évben volt 217,275, szerződés utjáni birtokváltozási esetnek legalább is 25%-át olyan birtokváltozási esetként vehetjük, a mely esetekben mezei gazdasági birtokok, a tulajdonosaik eladósodása miatt adatnak el szabad kézből. Ezen ilykép kényszerülve „szabad" kézből az 1887. évben eladott birtokokul, a most emlitett 217,275-öt tevő összmennyiségnek legalább is 25%-át bizvást fölvehetjük, s igy kijön . . 54,313
ily „szabad" kézből való kényszereladási eset, a melyekhez az 1887-ben végrehajtás utján elárverezett 16,623

birtokot hozzáadva, összesen lesz . . . . 70,936 eset.

Csupán a szorosan vett Magyarországon tehát napjainkban, évenkint a legkisebb számitással 70,936 telekkönyvi birtoktest cserél gazdát a tulajdonosnak az eladósodottsága miatt.

Még szomorubb szinben tünik fel a dolog, hogyha az 1875-től 1887-ig terjedő 13 év adatait összefoglaljuk. Eszerint volt szerződés utján birtokváltozás ezen 13 év alatt összesen 2.389,801, végrehajtás utjáni birtokváltozás pedig összesen 210,845. A szerződés utjáni birtokváltozások összegéből ismét 25%-ot véve az eladósodás miatti „önkéntes" kényszereladási esetekül, kitesz ez 597,450 esetet, a mihez hozzáadva a végrehajtás utján a most mondott 13 év alatt birtokost cserélt . . 210,845

birtokot, kitesz ez összesen 808,295

esetet, vagyis az 1875-től 1887-ig terjedő 13 év alatt eladósodás miatt összesen 808,295 birtok került eladás alá.

Ezen számból ugyan meg nem határozható az, hogy hány birtokos vált meg összes birtokától; mert ebben a 808,295 számban az egyes parcellák eladási esetei is benfoglaltatnak, valamint e szám mellett arra nézve sincs adat, hány parcellának a birtokosa volt végleg eladósodva s igy hány birtokos ment végleg tönkre; ámde erre nézve a végrehajtási árverés utján eladott birtokok számából már biztos következtetést vonhatunk le, mert a ki ellen egyszer ingatlanok árverésére kerül a dolog, annak minden birtoka árverés alá is kerül s igy tönkre jutott ember lett belőle.

Ehhez képest tehát mint constatált tényt tekinthetjük azt, hogy az 1875-től 1887-ig terjedő 13 év alatt végrehajtás utján elárverezett 210,845 birtoknak a birtokosa egyuttal végleg tönkrement ember is.

Mivel pedig a birtokok száma, a dr. Földes Béla által szerkesztett „Nemzetgazdasági és statisztikai évkönyv“ szerint (1888. III. évfolyam, a 45. lapon)

Magyarországon	1.922,377,
Erdélyben pedig	563,930,
s igy összesen	2.486,265,

eszerint az 1875-től 1887-ig terjedő rövid 13 év alatt Magyarország és Erdély birtokosainak 8·6%-a fosztatott meg végleg a birtokától.

Ennél még sokkal kedvezőtlenebb szinben tünik fel a helyzet, ha a 210,845, végrehajtás utján az 1875—1887. alatti 13 év folytában eladott birtokhoz hozzászámitjuk az ugyanazon 13 év alatt eladósodás folytán „szabad“ kézből eladott s föntebb kitüntetett 597,450 birtokot, a mely két szám összesen 808,295 eladósodás miatt birtokost cserélt birtokot tevén ki, ez a Magyarországon és Erdélyben levő összes birtokok 32.5%-ának felel meg.

Azt hisszük ezek után, hogy nem kerül nagy fejtörésbe kiszámitani azt, hogy Magyarország jelenlegi földbirtokosai hány évtized mulva fosztatnak meg minden birtokuktól, s hogy hány évtized mulva szünik meg Magyarország „Magyarország“ lenni. Mert hisz senki által nem controvertált tétel az, hogy azé az ország, a kié a föld. Mivel pedig végrehajtási árverésen, de egyébkint is csakis

azok vehetnek birtokot, a kiknek pénzük van, pénzük pedig manapság tudvalevőleg leginkább csak a hazánkba beözönlött idegen „káros elemeknek“ van, — nyilvánvaló dolog az is, hogy Magyarország — hacsak a jelenlegi állapotok más fordulatot nem vesznek, — néhány rövid évtized mulva „Magyarország“ helyett más valami országgá lesz.

Ezen, mondhatni, kétségbeejtő állapotban tán csakis az az egy „vigasztalásunk“ lehet, hogy körülbelül hasonló állapotok uralkodnak mindazon külföldi államokban is, a hol a földbirtok föltétlen mobilizácziója és adósságokkal való korlátlan megterhelhetése hatályban levő közgazdasági és magánjogi elvet képez, mint Ausztriában, Németországban, Francziaországban stb.

Ámde nem szabad szem elől tévesztenünk azt, hogy a mi viszonyaink között egyrészről, a most emlitett államok hasonló viszonyai között pedig másrészről az a lényeges nagy különbség áll fen, hogy, mig ezen államoknak legalább egy részében, akárkinek a javára terheltetik is meg a földbirtok, akárki másnak a tulajdonába megy is át a föld, ez az „akárki“ csak test az illető nemzetnek a testéből s vér annak a véréből, s igy a föld mobilizácziója és tulterhelése folytán ott a nemzeti erők nem pusztulnak el, hanem csakis kicserélés alá esnek: addig nálunk a földbirtok tulterhelése és mobilizácziója a magyar nemzet lábai alól rántja ki a talajt; s az eladósodás folytán a magyar földnek a hozadéka, a renteje, a birtokváltozások főleg pedig az árverés utjáni birtokváltozások folytán pedig maga a magyar föld, in ultima analysi oly elemeknek a kezébe jut, a mely elemeknek a nemzeti tradicziói és nemzeti aspirácziói nem a magyar földben gyökereznek.

Az általunk vázolt közgazdasági bajok s az ezekkel elválhatlan kapcsolatban álló sociális bajok tehát közösek levén mindazon államokkal, a melyekben a föld tulajdonával való korlátlan szabad rendelkezhetésre vonatkozó római jogi elv a hatályban levő magánjognak kiegészitő részét képezi, — ezen többi államokban az arra hivatott körök komolyan foglalkoznak különösen azon kérdéssel, hogy mily intézményekkel lehetne a földbirtok eladósodottságán segiteni, illetve ezen eladósodásnak további kiterjedése elé, habár csak bizonyos határokig is, korlátokat emelni. A különböző javaslatba hozott orvoslási módok között leg-

ujabban már szó van arról is, hogy az államkormányok elé maholnap egy uj földtehermentesitésnek a postulátuma fog állani, miután konstatálva lett az, hogy nagy területeken már a jobbágyságnak egy uj neme lett tényleg életbeléptetve, és pedig olykép, hogy a nép, birtokából kiárverezteteve, ezt a birtokát a hitelezőnek, az uzsorásnak a „kegyelméből“ tovább is művelheti és lakhatja, csakhogy birtokának az összes jövedelmeit, hitelezőjének, az uj tulajdonosnak tartozik beszolgáltatni kamatok fejében, magának a volt tulajdonosnak csak annyi hagyatván meg a birtok terményeiből, hogy családjával együtt éppenséggel éhen ne vesszen.

Különben szükségtelen a külföldre mennünk erészben példákért; elég, ha a magyarországi felvidéki állapotokra utalunk. Ott a hajdani földesurat felváltotta ma már a falusi bankár, az uzsorás, az „uj földesur.“ Csakhogy a mai urbériség és a hajdani urbériség között, egyebeket nem is emlitve, az a különbség van, hogy hajdan a nép kilenczedet fizetett a földesurnak, de a földje jövedelmének nyolcz kilenczede megmaradt neki; ma pedig jövedelmének a nyolczkilenczedét az „uj földesurnak“ szolgáltatja be, magának pedig csak egykilenczed marad; s mig hajdan évenkint 25—52 napon át volt ur dolga, ma 365 napon át „ur dolga“ van rá nézve, t. i. ezen szegény népnek ma már még vasárnapja s ünnepnapja sincs. Ez a tőke feudalizmusa.

A földmüves népnek s általában a földbirtoknak ezen modern tőkefeudalizmus alól való felszabaditása czéljából, Németországban és Ausztriában máris felmerült az a positiv javaslat, hogy mikép az imént jeleztük, az állam váltsa meg a földbirtokra nehezedő jelzálogos terheket, egy uj földtehermentesitési művelet utján.

Ez a terv azonban még csak elméletileg fejtegettetik; concret alakban mindeddig még egy államnak a törvényhozása elé se került.

Másként áll azonban a dolog egy másik orvoslási módra, egy másik intézményre nézve, a mely hivatva van a földbirtok mobilizáczióját lehetőleg mérsékelni szintugy, mint a földbirtok eladósodásának lehetőleg gátat vetni. Értjük ezen intézmény alatt az amerikai homestead-exemptió, az otthon-mentesités jogintézményét, a mely az észak-

amerikai Egyesült-Államokban a legutóbbi fél évszázad alatt egyik lényeges alkatrészévé vált az Unio államai jogrendszerének; sőt, mint szabadelvű, demokratikus intézmény, kiegészitő részét képezi ott az állami alkotmánynak, egyik létalapját, erős oszlopát képezi az északamerikai Unio lakossága polgári és politikai szabadságának, egyik leghathatósabb emeltyűjét a köztársaság jólétének, felvirágzásának, politikai és gazdasági hatalmának.

Mielőtt a homestead-exemptió, az otthonmentesités jogintézményének az ismertetésébe fognánk, annak történeti előzményeit s létrejöttének körülményeit kell itt röviden ismertetnünk.

Az északamerikai Egyesült-Államokban a jelen század első évtizedeiben egyre nagyobb mérvekben fejlődött bankrendszer mellett a közép- és kisbirtokos osztály, a könnyű hitelnyerés folytán mind mélyebben eladósodott, ugyannyira, hogy 1830-tól fogva, a viszonyok nyomása alatt megindult a mozgalom a földbirtoknak a tőke által való elnyomatása ellen. New-York államban megalakult 1835-ben az „egyenlő jogok“ (equal rights) pártja, a mely czélul tüzte ki magának, a földbirtok érdekeinek (landed interest) a védelmét a kapitalizmus tulkapásai ellen. Ezen párt, a melyet ellenfelei „agrár pártnak“ neveztek el, ellene volt minden bankmonopoliumnak és bankkiváltságnak, s ellenezte azt, hogy magánvállalatok az állam által anyagilag támogattassanak; a földbirtokot pedig elidegenithetlen s adósságokkal meg nem terhelhető homestead-ekké (otthonokká, tanyákká, házi tüzhelyekké,) kivánta a törvényhozás utján alakittatni.

Eközben a féktelen spekuláczió, agiotage és szédelgés a bankügy és hitelügy terén mindinkább megérlelte a maga gyümölcseit, a minek a következése az lett, hogy 1837. május 10-kén, egy new-yorki nagy banknak a bukásával, egy általános Krach ütött ki (épugy mint monarchiánkban az 1873. évi május 8-ki bécsi Krach), a mely Krach folytán beállt bank- és hitelválság az 1839. évig dühöngött, és kiterjedt az Unio egész területére. Több száz bank beszüntette fizetéseit, s felmondta a kölcsönöket a mezei gazdáknak is. Ezek, a hitel forrásai hirtelen bedugulván, fizetni nem birtak s igy birtokaik árverés alá kerültek. Vevő azonban, az általános pénzszükség közepette vagy nem akadt rájuk, vagy csak potom áron keltek el, s ekkép

tulajdonosaik tönkrement emberekké lettek. Ily módon mintegy kétszázezer tönkre jutott, földönfutó ember lett az Egyesült-Államokban, a kik nemcsakhogy minden vagyonukat elvesztették, de még hitelezőik irányában kisebb-nagyobb összegekig továbbra is obligóban maradtak, s ekkép uj gazdasági existencziát se alapithattak többé maguknak.

Mellőzve itt annak a fejtegetését, mikép iparkodott az Unio törvényhozása ezen bajokon egy általános unionális csődtörvény utján enyhiteni, — ezen közgazdasági és sociális mizeriáknak a homestead-exemptió, az otthonmentesités jogintézménye megszülemlésére nézve történt mikénti kihatása történetét fogjuk itt röviden ismertetni.

Az Unio déli államaiban, az imént ismertetett utonmódon vagyonilag tönkrement földbirtokosok, ültetvényesek közül sokan, a hitelező bankok üldözései elől családjaikkal együtt a távoli Texasba menekültek, magukkal vive, amennyiben még megvolt nekik, gazdasági fölszerelvényeiket is. Texas, egész az 1829. évig Mexiconak egyik tartománya volt, a mely azonban az anyaországtól elszakadván, 1829-ben független köztársaságnak jelentette ki magát. Noha pedig Texasnak abban az időben még csak 65,000 főnyi gyér lakossága volt, (ma már két millión felül van lakosainak a száma) s igy a bostoni, new-yorki vagy philadelphiai hitelezők, az országnak akkor még meglehetős rendezetlen volt közviszonyai mellett, alig birták volna előlük megszökött adósaikat Texasban felhajszolni s őket ott megexequáltatni; — mindazonáltal Texas köztársaság törvényhozása, a czélból, hogy az Unio államaiból az országba menekült ezen adósokat föltétlenül biztositsa az ellen, nehogy őket, vagyonuk megmentett foszlányaitól az unióbeli hitelezőik valahogy mégis megfoszthassák, 1839. évi január 26-kán meghozta a legelső homestead-exemptionális (otthont mentesitő) törvényt, a melynek értelmében Texas köztársaság minden polgárának megadatott azon jog, hogy birtoka, 350 holdnyi (acres)*) kiterjedésig, az azon található gazdasági fölszerelvényekkel és többrendbeli egyéb ingóságokkal együtt, birói végrehajás utján — némely, a törvényben meghatározott kivételes eseteken kivül, — tőle

*) 1 acre = 1125 □ öl.

el ne vétethessék. Az ingatlanon és rajta levő lakóházon és gazdasági épületeken kivül, mentességben részesittettek a következő ingóságok is: a házi butor és konyhai felszerelvények 200 dollárnyi*) értékmaximumig; továbbá a gazdasági eszközök; 5 fejős tehén, 1 pár jármos ökör vagy egy ló, ugyszinte 20 darab sertés, valamint az élelem és a takarmány egy évre stb.

A független köztársaságot képezett Texas, az Egyesült-Államok és Mexico közt folyt háboru folytán 1845-ben az Egyesült-Államokhoz csatoltatván, ezzel az otthonmentesités jótékonynak és praktikusnak bizonyult jogintézménye az Unio többi államai által is felkaroltatott és successive behozatott.

Legelsőben is az észak-keleti u. n. uj-angliai régi államok és az észak-nyugoti földmüves-államok iktatták törvénykönyvükbe a homestead-exemptio intézményét, a mely államokban a kisbirtok volt tulnyomó, s éppen ennek a megvédésére az otthonmentesités intézménye igen hatékony eszköznek bizonyult. Igy megalkották otthont mentesitő törvényeiket Vermont, New-York, Pennsylvania és Wisconsin államok 1849-ben, Michigan állam 1850-ben, Indiana és New-Jersey államok 1851-ben, Nevada állam 1861-ben stb.

A rabszolgatartó volt déli és délnyugoti államok, a melyekben az arisztokratikus nagybirtok volt inkább tulnyomó, egész a secessio-háboruig nem érezték igen szükségét a homestead-exemptio jogintézménye behozatalának. Ezen 1862—1864-ig dühöngött polgárháboru azonban a déli államok birtokosainak nagy részét vagyonilag tönkretéve, az ezen körülmény folytán beállt sanyaru állapotok mellett, ezen déli államok is siettek egymásután behozni az otthonmentesitést: igy Florida és Virginia államok 1865-ben, Észak-Carolina, Alabama és Arkansas államok 1868-ban, Mississippi és Georgia államok 1870-ben stb.

Ilykép ma már az Unio összes 46 állama, illetve területe (territory) közül 41-ben létezik jelenleg az ingatlan birtokra és tartozékaira nézve kiható otthonmentesités, s csakis 5 államban nem lett az, legalább eddig még, behozva. Ezen öt állam a következő: Connecticut, Rhode-

*) 1 dollár = 2 frt 10 kr. o. é. ezüstben.

Island, Delaware, Maryland és Oregon. A négy első ezek közül az északkeleti államokhoz tartozik s az Uniónak aránylag legkisebb terjedelmü államait képezik; mig a legszélsőbb nyugaton, a Csendes-tenger partján fekvő Oregon, egyik legujabb alakitásu állam, jelenleg is csakis mintegy 225,000 lakossal. Ugyszinte nincs homestead-exemptio a Washington főváros területét képező Columbia kerületben sem. Ezen 5 államban és Columbia kerületében csakis bizonyos mennyiségü ingóságok vannak a végrehajtás alól kivéve, ugy, amint például a magyar végrehajtási törvényben is van. Mivel pedig a most mondott 5 államnak és Columbia kerületének összevéve csakis mintegy 2.300,000 főnyi lakosa van, az Egyesült-Államok összes lakossága pedig jelenleg 65.000,000 főre rug, az otthonmentesités jótéteményeit az északamerikai Egyesült-Államokban jelenleg hatvankét millió ember élvezi.

Azon 41 állam, illetve terület közül, a melyekben otthonmentesités létezik, 15 államban az otthonmentesités az állam irott alkotmányának kiegészitő részét képezi; a többi 26 államban, illetve területen pedig külön törvények lettek erészben hozva. Ezen otthonmentesitési törvények közül, bővebb tájékozhatás czéljából közlünk itt szószerinti magyar forditásban kettőt, és pedig közöljük Iowa állam otthonmentesitési törvényét az 1 ·/. alatti mellékleten, Texas államnak az 1882. évben revideált uj homesteadtörvényét pedig a 2 ·/. alatti mellékleten, mindkettőt gróf Andrássy Gézának „Az otthont mentesitő törvények“ czim alatt 1883-ban Budapesten kiadott füzete nyomán.

Az otthonmentesitésnek az északamerikai Egyesült-Államok 41 állama, illetve területe mindegyikében fenálló kiterjedésére nézve pedig utalunk a 3 ·/. alatt ezen indokoláshoz csatolt mellékleten összeállitott kimutatásra.

A mi mármost a homestead-exemptió intézményének a lényegét és sajátságait illeti, alább, a jelen indokolás különös részében alkalmunk lesz azokat bővebben fejtegetni. Azért ehelyütt általában csak azt jegyezzük meg, hogy az amerikai homestead-exemptió hivatva van, a tulajdonosnak, az ingatlan birtok tulajdonával korlátlanul való szabad rendelkezhetésére vonatkozó római-franczia jogelvet, a földbirtok mobilizácziója és adósságokkal korlátlanul való megterhelhetése tekintetében gyakorolt káros

kihatásaiban megcorrigálni, ugyszinte a földbirtokot, adósságok miatti végrehajtások ellen általában megoltalmazni, s mindezzel a földbirtok állandóságát és biztonságát emelni, anélkül, hogy akár a föld tulajdonosát hatósági gyámkodás alá helyezné s az ő polgári jogait megszoritaná, akár pedig magát a földbirtokot bármiként is lenyügözné.

A homestead-exemptió, az otthonmentesités ugyanis az állampolgárnak azon joga, a melynél fogva bizonyos mennyiségü ingatlan birtoka, a mely neki otthonul (hajlékul, házi tüzhelyül) szolgál, bizonyos mennyiségü ingó tartozékaival együtt, végrehajtás alá — a törvényben meghatározott kivételes eseteken kivül, — nem vonható; s a homesteadet a tulajdonosnak csakis oly adósságai terhelhetik, a melyekre nézve a tulajdonos az otthonmentesités törvényes kedvezményéről irásban lemondott; ha pedig a tulajdonos törvényes házasságban él, szükséges ehhez még az is, hogy az ily adósságokra nézve a homestead-exemptió kedvezményéről való lemondásba a házastárs is, szinte irásban, beleegyezését, illetve jóváhagyását adja. S ugyancsak a házastárs beleegyezése nélkül a homestead se jelzálogilag meg nem terhelhető, se pedig el nem idegenithető. Szóval, a homestead állagára vonatkozólag érvényes jogcselekmények, a férjnek és nőnek előleges, komoly megfontolás utján megérlelt közös elhatározásától tétetnek függővé. A tulajdonos elhalta után pedig a homestead életfogytiglani haszonélvezete a tulélő házastársra száll.

A homestead-exemptió egyes részletei, egyes intézkedései tekintetében az Unio egyes államaiban egymástól gyakran igen eltérő szabályok vannak elfogadva, ugy, hogy majd minden egyes détailkérdés tekintetében 2—3, sőt több külön csoportra oszlanak az egyes államok otthonmentesitési törvényei; de az intézmény lényegére nézve s az otthonmentesités általános jogi alapjaihoz való szivós ragaszkodásban nincs semmi különbség az Unio egyes államai között.

A homesteadre, az otthonra nézve csakis a férj és nő együttes akarata lévén irányadó, a törvénynek ezzel egyik főczélja, a családot: a nőt és gyermekeket megvédeni házi otthonukban a férj és apa esetleges könnyelmüségének, tapasztalatlanságának, az élet küzdelmei közepette őt érhető szerencsétlenségeknek vagy az ő esetleges elerkölcs-

telenedésének, a családját vagyoni tekintetben érhető káros következményei ellen. De emellett a homestead-exemptió törvényének másik főczélja az, hogy a földbirtokost a legszorosabb kötelékekkel fűzze össze birtokával s a birtokot birtokosával, s ezzel a földbirtok állandóságát, biztonságát a lehetőségig eszközölje, — elejét véve egyrészről a földbirtok tulságos mobilizácziójának, másrészről pedig a birtokos osztály expropriáltatása folytán egy földmives proletariátus támadhatásának.

Az otthonmentesités valódi lényegét ilykép szem elé állitva, azonnal világos lesz, hogy az otthonmentesités jogintézménye se nem valami feudális intézmény, se nem családi hitbizomány, de nem is agrár-communizmus mint az orosz Mir, se nem a délszláv házközösség (Zadruga) vagy egyéb gazdasági collectivizmus, valamint se nem az angol entail, se nem a régi magyar ősiség vagy pedig a hitbizományi helyettesités. A homestead-exemptió egy jogintézmény sui generis.

A nem magához a földbirtokhoz, hanem a birtokosnak a személyéhez kötött otthonmentesités a legtisztább gazdasági individualizmus, az agrárius individualizmus, a mely se a birtok szabad felosztásának a korlátozását, se a birtokminimumot nem involválja, se pedig a tulajdonosnak a birtokával való szabad rendelkezhetését nem zárja ki; de az egyenlő örökösödés elvét se támadja meg. Mondanunk is fölösleges, hogy a homestead-exemptió, mint a szabad Amerika szabad földjén termett jogintézmény, semmiféle kormányi és hatósági gyámkodást vagy beavatkozást nem ismer, s igy az a legszabadelvübb, demokratikus magánjogi intézmény, a mely üdvös kihatásaiban az északamerikai Egyesült-Államokban egyik eminens államjogi, sociálpolitikai és közgazdasági intézmény is.

Hogy az Egyesült-Államok politikai és társadalmi körei általában mily nézeteket táplálnak ezen, hazájuk földjén termett jogintézmény felől, s hogy mennyire át vannak hatva azon szilárd meggyőződéstől, hogy az a nép jólétére, a birtokos családok fennmaradására, a földbirtok állandóságára és biztonságára, valamint a honpolgárok közszellemére nézve a legjótékonyabb hatást gyakorolja, — arra nézve idézzük itt több, az amerikai közéletben előkelő szerepet vitt férfiunak és több kiváló amerikai birónak a

nyilatkozatait, a mely utóbbiak, az elibük eldöntés végett terjesztett jogügyek alapján, a legcompetensebb itéletet lehettek képesek alkotni maguknak a homestead-exemptió jogintézményének üdvös hatása és eredményei felől.

Ezen idézeteink, a melyek két angol-amerikai jogtudományi irónak, névszerint Seymour D. Thompson-nak „A Treatise on the Homestead and Exemption Laws“ és John H. Smyth-nek „The Law of Homestead and Exemptions“ czimü munkájából vannak meritve, a következőleg szólnak:

Tarbell J. biró Mississippi államban következőleg nyilatkozik az otthonmentesités fölött: „Kétségkivül nem létezik nagyobb buzditás az erényre, a szorgalomra és a haza iránti szeretetre az állandó otthonnál, a mely iránt az egész család a leghőbb ragaszkodással viseltetik, és a mely a szerte a világon szétszórt családtagoknak fölötte kivánatos menedékhelyet nyujt, a melynek a védelme alá bármikor ujra visszatérhetnek“.

Iowa állam legfőbb törvényszéke pedig egy, elibe eldöntés alá került ügyben a következő kijelentést tette: „Az otthonmentesitésre vonatkozó törvény azon az eszmén alapszik, hogy, állampolitikai tekintetekből, az állam javának a szempontjából, valamint a czélból is, hogy minden állampolgár függetlenittessék és egyikük se szenvedjen szükséget, czélszerü dolog az, hogy minden állampolgárnak otthona legyen, ahol családja megvédve, és a pénzügyi szerencsétlenségektől valamint az ilyen törvények mellett neki hitelezett hitelezőinek a követelései elől megóva élhessen.“

Hemphill főtörvényszéki biró következőleg nyilatkozott: „Az ilyen exemptiónak a czélja, a polgárnak egy otthont mint menhelyet nyujtani, — egy menedékhelyet, a mely meg nem támadható, a melynek a nyugalma és derültsége meg nem zavarható, s amely menedékhelyen a személyes függetlenségnek azon érzete fejlesztethetik ki és ápoltathatik, a mely az alapját képezi intézményeinknek s ezeknek a tartósságára nézve lényeges. Az otthonmentesités, mint az egészséges politikának egyik rendszabálya, fölötte ajánlandó.“ Ugyanezen kitünő jogász egy másik jogeset alkalmából a következő kijelentést tette: „Hogy az otthonmentesités a legegészségesebb politikán alapul, aziránt kétség se lehet. Ezen intézménynek nem csupán az volt a czélzata, hogy a polgárok és családjaik a nyomor és a birtoktalanság

veszélyei elől megvédessenek, hanem az is, hogy az egyének keblében a függetlenségnek azon magasztos érzelmei is ápoltassanak és támogattassanak, a melyek szabad intézmények fentartására elkerülhetlenül szükségesek."

Sanderson biró kijelentése szerint: „Ez a törvény arra az eszmére van alapitva, hogy a közjó érdekében czélszerü dolog az, hogy minden családnak otthona legyen, egy biztositott helye, egy oly vára, a melyben a család védelmet találjon a pénzügyi szerencsétlenségek és azon hitelezőknek az üldözései elől, a kik hitelt nyujtottak neki abban a teljes tudatban, hogy a családi otthon küszöbét át nem léphetik."

Észak-Carolina állam főtörvényszéke egy előtte fenforgott ügy alkalmából ekkép nyilatkozott: „Ezen államnak (Észak-Carolinának) az 1868. évben elfogadott alkotmánya, kezdete volt egy humánusabb és felvilágosodottabb politikának ezen kérdésben. A polgárháboru eredményei népünknek nagyszámu tagjait vagyonilag tönkrejuttatták; az 1868-iki Convent erre elhatározta, szervezeti törvényünkbe egy oly intézkedést beiktatni, a mely megóvja a becsületes és szerencsétlen adósnak a szabadságát, egy otthont biztosit családjának, s ekkép arra birja őt, hogy közöttünk maradjon, bátorságot öntve bele és képesitve őt arra, hogy becsületes szorgalommal hozzájáruljon ő is a vagyonosságnak és jólétnek ezen államban való visszaállitásához. Hűbérkorbeli őseink a polgárt és otthonát az állam tulajdonának tekintették, a melyek szükségesek az állam biztonságára, jólétére és hatalmára. A mentesitett otthont megadva és az adósság miatti fogságra vetést, csalárd bukás esetén kivül, eltörülve, a Convent ugyanazon bölcs politikát fogadta el, csakhogy egy sokkal magasabb czélra, t. i. nem arra a czélra, hogy a polgárt egy készséges és a hadakozásra alkalmas katonává tegye, hanem arra a czélra, hogy buzditsa és képesitse őt arra, hogy értelmét és erkölcsi erőit a béke műveire és az ipari foglalkozásokra irányozza, és igy hozzájáruljon a nemzeti vagyonosodáshoz, jóléthez és haladáshoz." *)

---

*) The Constitution of this State (North-Carolina) adopted in 1868. was the commencement of a more humane and enlightened policy on this subject. The results of the rebellion had rendered a large number of our people bankrupt in fortune, and the Convention of 1868. determined to insert a provision in our organic law to preserve the liberty of an honest and infortunate debtor, and to secure a home for his family, and thus

Morill C. J. biró következőleg nyilatkozott: „Nem valószinü, hogy a törvényhozásnak az a szándéka lett volna, hogy az ültetvényest vagy a földmüvest minden lehető módon kedvezményezze. A törvényhozás a földmivesnek azt mondva, hogy 200 holdnyi (acres) földet kiválaszthat magának, a melyet ő a kultura legmagasabb fokára emelhet, s a melyen mindazt létesitheti, a mi csak hozzájárulhat valódi vagy képzeleti szükségleteinek a kielégitéséhez, és hogy az ő otthona sohase lesz megtámadva a hitelező által, hanem az mint az ő családi otthona minden időben tiszteletben fog tartatni, — ez bizonyára nem csekély ösztönzés egy férfiura nézve arra, hogy a mezei gazdaságra szentelje magát. A törvényhozás biztositva a feleséget és az anyát arra nézve, hogy ő valamelyik vidéki kerületbe visszahuzódhatik, és Texasnak kiterjedt tájain egy, a város jeleneteitől és csábitásaitól ment, szabad helyet választhat ki magának, s ott gyermekeit biztosan fölnevelheti; ugyszinte tudni azt, hogy, mig ő a saját otthonát széppé s kényelmessé teszi és benne kedvteléseinek hódolhat, ez az otthon az ő otthona; s hogy végül bármi szerencsétlenség érje is a férjét, akár az üzletben, akár testében vagy szokásaiban, ez az otthon biztositva van őneki, és azt tőle vagy gyermekeitől senki el nem veheti, mindez bizonyára meggyőző érv a falusi élet mellett."

Arkansas állam főtörvényszéke egy általa hozott itéletnek az indokolásában a következőket mondja: „A közjólétet szintugy mint az egyes polgároknak a jólétét szem előtt tartó felvilágosult állami politika volt az, a mely az otthont mentesitő törvény megszavazását diktálta, a mely törvénynek nyilvánvaló szándéklata az, hogy minden önálló háztartással biró egyénnek vagy családfőnek biztositson egy otthont, egy székhelyet, a melyen ő javitásokat tehet,

---

induce him to remain in our midst, and encourage and enable him by honest industry to assist in restoring wealth and prosperity in the State. Our feudal ancestors regarded the home and person of the citizen as belonging to the State, and necessary to its security, prosperity and power. In allowing the homestead and abolishing imprisonment for debt, except for fraud, the Convention adopted the same wise policy, but for a far higher object, — not for the purpose of making the citizen a ready and efficient soldier in war, but to encourage him and enable him to direct his intellect and energies in the arts of peace, and the pursuits of industry, and thus contribute to national wealth, prosperity and advancement.« Seymour D. Thompson: »A Treatise on the Homestead and Exemption Laws.«

és a melyet ő kényelmessé alakithat, s ahol a család fedve lehet és mindazon pénzügyi szerencsétlenségeknek a következményeitől menten élhet, a mely pénzügyi szerencsétlenségeket még a legokosabb és legélesebb eszü ember se tud mindig kikerülni." *)

De Long, volt minister, Nevada állam alkotmányozó Conventjében, az otthonmentesitési törvényjavaslatot elfogadásra ajánlva, következőleg szólt: „Az otthonmentesités eszméje ama régi angol elven alapszik, hogy minden embernek a háza az ő vára, s hogy az az ő szentélye és menedékhelye az élet minden gondjai elől és mindazon üldözések elől, melyeket a világ reája hozhat. Alkotmányunkat aszerint kell alakitanunk, hogy ezt a szándéklatot végrehajtsuk. Akkor a férfiu azon biztonság és büszkeség érzetével, a melyet a családnak a feje szeret élvezni házi ügyeiben, foghat hozzá otthonának a kiszépitéséhez és felékesitéséhez. Akkor ezt azzal a teljes öntudattal teheti meg, hogy a törvénynek semmiféle csapása, a szomszédnak semmiféle kapzsisága tőle ezt a házi oltárt el nem veheti, minekutánna ő azt oly helyül késziтette, ahol ő élni és halni remél, s ahol neje és gyermekei lakni fognak akkor is, amikor egyszer ő közülök már elment. A polgárok ezzel boldoggá tétetnének ama darabka földnek a megtartása által, a mely az emberi szivnek mindig oly szent. A gyermekeknek születési helyük meghagyatnék nekik, és a család a multnak az emlékei által megszentelt otthonban tovább élhetne."

Warwick J. H. képviselő Nevadában pedig ekkép nyilatkozott: „Alaptörvényeink ezen intézkedését én a modern törvényhozás egyik legbölcsebb és legjótékonyabb vonásának tekintem. Egy oly vonás ez, a mely az Unio mindazon államainak az alaptörvényeibe bekeblezve lett, a mely államok, alkotmányukat a legutóbbi tiz év alatt alkották meg vagy alakitották át, és a mely a törvényhozás által

*) It was an enlightened public policy, looking to the general welfare as well as to that of the individual citizen, which dictated the passage of the homestead act; and the obvious intent of the act is to secure to every householder or head of a family a home, a place of residence, which he may improve and make comfortable, and where the family may be sheltered and live beyond the reach of those financial misfortunes, which even the most prudent and sagacious cannot always avoid.« Seymour D. Thompson: »A Treatise on the Homestead and Exemption Laws.«

az amerikai Unio majd mindegyik államának és területének a törvényeibe felvéve lett. Érezzük, mit tesz az, körülöttünk felnövekvő gyermekekkel birni, — mit tesz az, a családi fedél alatt nyugodni vagy azon megszentelt épületet felépiteni, legyen az nagy vagy kicsiny, a melyre mi mindnyájan mint védőnkre és otthonunkra tekintünk. Szükséges ez az intézkedés ezen terület nőinek és gyermekeinek a megvédésére. Ha a férjnek az iparkodása elég vagyont gyüjtött össze egy otthonnak a megalapitására, s utóbb aztán pazarlóvá lesz, kivánatos, hogy a nő és a gyermekek egy menhelyet tarthassanak meg, a mely az otthon szent nevét megérdemli, s a melytől őket a férjnek és apának semmiféle ténye meg nem foszthatja."

Eddig az idézetek.

Ha már maguk az amerikaiak ennyire eltelve vannak a hazájukban életben levő otthonmentesités intézményének a magasztalásával, de ott nincs is absolute semmi nyoma sem annak, hogy ezen, ma már az Unio majdnem valamennyi államában és területein elfogadott intézmény ellen bármiféle reactió is támadt volna, s igy kétségtelen, hogy az, a világnak elismerten legpraktikusabb népe által igen praktikus eszköznek ismertetett fel az agrár viszonyoknak egészséges alapokon való rendezésére és megszilárditására nézve: önkéntelenül is az a kérdés tolul előtérbe, hogy miként történhetett az, hogy az amerikai otthonmentesités jogintézménye felől ugyszólván napjainkig hazánkban s általában Európában az emberek ha hallottak is valamit, ez a valami csakis mint aféle ködkép lebegett és lebeg lelki szemeik előtt; de pozitivumot, annál kevésbé pedig részleteket annál kevesebbet tudtak és tudnak felőle.

Az, hogy az otthonmentesités intézménye az Egyesült-Államokban is csakis vagy 50 év óta honosult meg, s igy annak mint legeslegujabb keletü institutiónak Európába csak később juthatott és juthat el a hire, — nem kielégitő magyarázata az általunk most constatált jelenségnek; mert hisz a gőznek és a villanyosságnak a mai korszakában Amerika se esik ma már távolabb tőlünk, mint Európának igen sok része, s az Egyesült-Államok politikai, gazdasági, pénzügyi stb. viszonyait egyébkint csak ugy ismerjük, mint bármely európai államnak e tekintetekben való viszonyait. Ismerjük pedig az Egyesült-Álla-

mokat, sajnos, leginkább azon oldalairól, a melyek közgazdaságunkra nézve leginkább éreztetik nyomasztó hatásaikat; ugyanis például nagyon is jól ismerjük, mert nagyon is érezzük, a buzánkat a nyugoti piaczokról kiszoritó amerikai óriási buzakivitelnek a káros hatásait, hogy a hozzánk Amerikából importált phylloxerát ne is emlitsük. Arról azonban, a mi jót Amerikából hazánkba importálhatnánk, az otthonmentesités intézményéről, mentül kevesebbet hallunk, és pedig azon okból, mert efelől ujságainkból, — a melyek pedig mindennap közlik, hogy áll a váltóárfolyam New-Yorkra s mi történik az ottani börzén, — mentül kevesebbet, sőt absolute soha semmit se olvashatunk. Hallgatnak pedig ujságaink az amerikai otthonmentesitésről azért, mert ugy általában Európában, mint hazánkban a mérvadó sajtót domináló kapitalizmusnak érdekében áll a gazdaközönséget teljes ignorantiában tartani arra nézve, hogy létezik egy biztos ut-mód, a melyen a tőkének a földbirtok fölött gyakorolt zsarnoksága megtörhető, s hogy annak, hogy az amerikai buzával a mi buzánk nem állhatja ki a versenyt, nemcsak az az oka, hogy Amerikában jobb a talaj, olcsóbb a termelés, olcsóbb a szállitás stb., hanem annak, hogy mi a mezőgazdaság terén jóval Amerika mögött állunk, a többi között az is az egyik főoka, hogy nálunk a földbirtoknak nincs meg az a biztonsága, nincs meg az az állandósága, mint ahogy ezek megvannak Amerikában, éppen az otthonmentesités intézménye következtében; — szóval, hogy nálunk a birtokosok ugy mint a birtokok egymásután kallódnak el.

Hogy Magyarországon, százakra menő politikai, gazdasági stb. közlönyeink mellett, egyáltalán megtudjunk valamit az amerikai otthonmentesités intézményének a mivolta felől, e czélból arra volt szükség, hogy két fiatal magyar főur, az 1881. évben, egyenesen az ottani agrár viszonyok tanulmányozása végett az Egyesült-Államokba utazzék, s ott közvetlen észleletek alapján szerzett tapasztalataikat és szorgos kutatásaiknak az eredményét a magyar közönséggel megismertessék. E két fiatal főur gróf Andrássy Géza és ifj. gróf Széchenyi Imre, a kiknek köszönheti a magyar közönség azt, hogy az amerikai homestead-exemptióról alapos tájékozást szerezhetett magának.

Gróf Andrássy Gézának „Az otthont mentesitő törvények“ czimü füzete és ifj. gróf Széchenyi Imrének „Amerikai levelek“ czimü füzete 1883-ban látott napvilágot; de ezen könyvecskéknek a sorsa, a melyben azok részesültek, csak igazolja azon imént tett állitásunkat, hogy t. i. a nálunk mindenható kapitalizmus minden olyan mozgalmat már csirájában elfojtani törekszik, a mely mozgalom az ő uralmára nézve veszélyes kihatással lehetne. A lapok a két derék főurnak a műveit vagy agyonhallgatták, vagy pedig megtámadták azokat, szerzőikkel együtt, oda concludálva, hogy, a mit ők Amerikából magukkal haza hoztak, azért ugyan kár volt nekik a fáradságos amerikai utat megtenniök.

Nem is lett semmi praktikus eredménye gr. Andrássy Géza és ifj. gr. Széchenyi Imre ezen kezdeményezésének; s azon fogadtatás, a melyben a kapitalizmus szolgálatában álló sajtó és az ez által befolyásolt irányadó politikai körök az ő fellépésüket részesitették, méltán elvehette és tényleg el is vette másoknak is a kedvét, hasonirányu kezdeményező lépéseknek a tételétől.

Azonban lévén a „veritas temporis filia“, — az Amerikában üdvösnek bizonyult otthonmentesités intézményének az ismerete a legujabb időben olyannyira előhaladt, hogy még abban az országban is, a melyből a jelenlegi közép-európai agrárrendszer, helyesebben mondva: agrárrendszertelenség (mert hisz a földbirtokot az ingó vagyonnal, a pénzzel egy kalap alá huzni, nem mondható „agrárrendszernek“,) kiindulási pontját vette, t. i. még Francziaországban is megtörtént már az első lépés az otthonmentesités intézményének a behozatalára. Ugyanis a franczia képviselői kamarának 1889. évi december 7-iki ülésében De Mun gróf és több képviselőtársa törvényjavaslatot terjesztettek be, „a mezőgazdasági kisbirtokok védelme tárgyában“ („pour la conservation des petites propriétés rurales“), a mely törvényjavaslatnak értelmében a földbirtokosnak 2500 franknyi értékmaximumig terjedő birtoka, a hozzá tartozó házzal, valamint a szükséges vetőmaggal és gazdasági eszközökkel együtt, birói végrehajtás utján le nem foglalható és el nem árverezhető.

Ugy látszik azonban, hogy De Mun grófnak és társainak ezen kezdeményezése saját hazájukban — legalább

egyelőre — süket fülekre talált, s a franczia mérvadó körök továbbra is ragaszkodnak az eddigi, szinte már vérükbe átment szerencsétlen közgazdasági és magánjogi rendszerhez, a mely mellett pedig a franczia földbirtok ma már nemcsak teljesen mobilizálva, de egyenesen pulverizálva lett, a mely „agrárrendszer“ mellett aztán Francziaország lakosságának a létszáma állandóan stagnál, s a mely „agrárrendszer“ a franczia forradalom eszméinek az örve alatt egész Közép-Európában meghonosult s uralkodik jelenleg is, daczára annak, hogy az északamerikai Egyesült-Államok, ahonnét voltaképen ezt az „agrárrendszert“ a francziák a mult század végén kölcsönözték, ezzel a kártékonynak és használhatatlannak bizonyult „agrárrendszerrel“ már rég szakitottak a homestead-exemptió agrárjogi intézményének a behozatalával.

Az otthon-mentesitésnek a közel jövőben leendő behozatalára nézve sokkal kedvezőbbek azonban a viszonyok Németországban, ahol a f. 1890. évi juniushó folyamán a birodalmi gyülésben gróf Dönhoff-Friedrichstein, gróf Douglas, gróf Moltke és társaik, összesen 27 birodalmi gyülési képviselő, egy otthon-védelmi törvényjavaslatot („Entwurf eines Heimstätten-Gesetzes für das deutsche Reich“,) terjesztettek be, a mely törvényjavaslat a nyári szünidő közbejötte miatt még csak ezután fogja képezni parlamentáris tanácskozások tárgyát.

A német birodalmi homestead-exemptionális törvényjavaslatnak azonban, a melyet a 4 ·/. alatti mellékleten közlünk, a többi között az a sajátsága is van, s erészben is lényegesen elüt az amerikai homestead-exemptionális törvényektől, hogy a „Heimstätte“-nek, az otthonnak a birtokosát mintegy hatósági gyámkodás alá helyezi, jelzálogos kölcsönöknek a „Heimstätte“-re, az otthonra való bekebelezhetését egy felállitandó otthon-védelmi hatóság jóváhagyásától tevén függővé. Továbbá a német javaslat az otthonokat feloszthatlanoknak jelenti ki, birtokminimumot állapit meg, és az otthonokra nézve az egyenlő öröködés elvét mellőzve, azt határozza, hogy az otthonban, több törvényes örököstárs létében, csakis ezeknek egyike örökösödhetik.

Az általunk benyujtott jelen törvényjavaslat tisztán az amerikai otthont mentesitő törvényeknek alapul vétele

mellett levén szerkesztve, önmagától értetődik, hogy az a most jelzett kérdésekre nézve, a német birodalmi gyülésben beadott törvényjavaslattól lényegesen eltérő irányban mozog.

Fentebb is jeleztük már azt, hogy az otthonmentesités intézményének sarkalatos főelveihez való szivós ragaszkodás mellett — a mi az Egyeült-Államok valamennyi, ez intézményt behozott államai és területei törvényhozásának közös vonása, — a kivitel, a részletek tekintetében az Unio egyes államainak a törvényei gyakran egymástól igen eltérő rendelkezéseket foglalnak magukban. Ez oknál fogva is természetes dolog, hogy a jelen törvényjavaslat uem másolhatta le s nem is másolta le egyszerüen egyik unionális állam otthon-mentesitési törvényét sem, már csak az ottani és a magyarországi közviszonyok között levő nagy különbség miatt sem. Ugyanazért a jelen törvényjavaslat szerkesztésénél az eklektikai módszert kellett alkalmaznunk, mellőzve az amerikai törvényeknek mindolyan intézkedéseit, melyek a speciális magyar viszonyoknak vagy éppen nem, vagy pedig csak kevésbé felelnének meg.

Alább, a jelen indokolás különös részében lesz alkalmunk, a jelen törvényjavaslat egyes intézkedéseinek a megokolásánál utalnunk egyuttal az egyesült-államokbeli egyes államok törvényeinek az egyes kérdésekben egymástól eltérő felfogására és rendelkezéseire; s azért a jelen törvényjavaslat szerkesztésénél követett eljárásra nézve itt általában csak azt jegyezzük meg, hogy az amerikai otthonmentesités jogintézményének hazánk jogrendszerébe való átültetését proponáló jelen törvényjavaslatban igyekeztünk számba venni ugy a fennálló magyar magánjogi rendszert, mint a speciális magyar gazdasági viszonyokat.

Ezek után mostmár áttérhetünk annak a kérdésnek a fejtegetésére, valjon a viszonyok által indokolt-e a homestead-exemptió intézményének hazánkban való behozatala? E kérdésre fentebb részben már megfeleltünk, statisztikai adatokkal is támogatva azon állitásunkat, hogy hazánkban a földbirtok mobilizácziója komoly aggodalmakat gerjesztő mérveket öltött; hogy a földbirtokos osztály eladósodása mind fenyegetőbb gazdasági és sociális bajjá növi ki magát, s hogy ez okokból, s nehogy a magyar földbirtokos osztály, a magyar nemzetnek ez a zöme, a magyar állameszmének

ez a voltaképeni hordozója, a teljes expropriáltatás veszélyének legyen kitéve, megfelelő intézményeket kell életbe léptetnünk.

A baj megvan: ezt senki se tagadhatja, de nem is tagadja. Mi e bajnak az orvoslására az amerikai otthonmentesités intézményének a behozatalát ajánljuk. A ki jobbat tud ennél, ám álljon vele elő; de mielőbb; mert periculum in mora.

A magyar földbirtokot fenyegető veszélyekről szólva, distinguálnunk kell. Mert voltaképen csakis a közép- és kisbirtok van az általunk ecsetelt veszélyektől fenyegetve; a nagybirtok, legalább ez idő szerint, még nem. A nagybirtokot ez ideig védi a fideicommissum. A hitbizományi nagybirtoknak tehát nincs szüksége otthonmentesitésre sem.

A hitbizományi intézmény — bármi anomaliákkal járjon is nemzetgazdasági tekintetben, — Magyarországon mindeddig népszerü intézménynek mondható. A magyar nép szivesen eltekint attól, hogy a hitbizományi kötelék a haza földjének egy nevezetes részét kivonja a szabad forgalomból. Szivesen eltekint pedig a magyar nép ettől, mert a magyar nép csak azt tekinti, hogy a hitbizományi intézmény a régi történeti, főuri családok fenmaradását biztositja, a mely régi történeti, főuri családokat a magyar nép továbbra is a nemzet élén akarja látni, s mert a magyar nép jól tudja azt, hogy, ha a hitbizományi intézmény eltöröltetnék, a magyar születésü arisztokráczia helyébe ma az uj, a plutokratikus börzearisztokráczia lépne. És éppen ezen okból, a hitbizományi intézmény nálunk ma csakis a börzearisztokrácziában és az ennek uszályhordozójává szegődött álliberális sajtóban birja ellenségeit.

De, ha a magyar nép, a közép- és kisbirtokos osztály, a nagybirtokot, főuri családainkat, szivesen látja megvédve a hitbizományi intézmény által: viszont méltán megvárhatja a közép- és kisbirtokos osztály azt, hogy quod uni justum, alteri aequum legyen; s hogy, ha a nagybirtokot védi törvényileg a fideicommissum, adassék meg a közép- és kisbirtoknak legalább az otthonmentesités törvényes védelme, a mely bizony ugyis sokkal csekélyebb védelmet képes nyujtani a közép- és kisbirtoknak, mint a hitbizományi intézmény a nagybirtoknak. De az otthonmentesités mégis legalább nyujt valamelyes védelmet, természetesen

a középbirtokosnak csak annyiban, hogy, amennyiben a kapitalizmus kiforgatja őt a birtokából, legalább fenmarad részére végső refugiumul a kisbirtokot képező mentesitett otthon. Mert sajnos, de a mi viszonyaink között nem mehettünk odáig — legalább mi ezt nem tartottuk lehetőnek, — mint ment az Egyesült-Államok több államának a törvényhozása, azzal, hogy az otthonmentesitést a 160—200 holdas (acres) középbirtok területhatáráig terjesztette ki. Mi jól tudjuk előre azt, hogy a mi sajnos közviszonyaink mellett, sok oldalról még az általunk proponált 20 kataszteri holdnyi maximumot is tulságosnak fogják találni. Hátha még a magyar mentesitett otthon területmaximumát 100—150 kataszteri holdban hoztuk volna javaslatba.

Tehát törvényes védelmet kérünk legalább a kisbirtok részére!

Mai jogrendszerünk mellett, a hitbizományi intézmény által nem védett földbirtok, a birói végrehajtás tekintetében is fölötte mostoha sorsban részesül. Az 1881. évi LX. t.-czikkben foglalt Végrehajtási törvény 51. §-a, az ingóságoknak végrehajtás alól mentesitett részére nézve a mezőgazdát egyenlő elbánás alá veti a nem-mezőgazdákkal; s ezen §-nak csakis *p)* és *r)* pontjai vonatkoznak csakis a mezőgazdákra. A *p)* pont szerint ugyanis végrehajtás alá nem esik s ennélfogva le sem foglalható „a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges egy tehén, vagy ehelyett a végrehajtást szenvedő választásához képest négy juh, vagy négy kecske, ugyszinte ezen állatok részére egy hónapi időtartamra szükséges takarmány.“ A Végrehajtási törvény 51. §-ának *r)* pontja szerint pedig végrehajtás alá nem esik s ennélfogva le sem foglalható „a végrehajtást szenvedő által tulajdonul birt s általa házilag mivelt vagy miveltetett szántóföldek bevetéséhez szükséges vetőmag 5 hektolitert meg nem haladó mennyiségben.“

Továbbá a Végrehajtási törvény 67. §-a következőleg intézkedik: „Mezei gazdálkodással foglalkozó egyéneknek azon igavonó jószágai és gazdasági eszközei, a melyek, saját tulajdonukat képező, 12 kataszteri holdat meg nem haladó és általuk házilag mivelt vagy miveltetett földbirtokon a gazdálkodáshoz okvetlenül szükségesek, végrehajtás alá vételthetnek ugyan; de, ha a végrehajtást szen-

vedő azokat a folytatott gazdálkodáshoz használni kivánja és a jószágok kellő élelmezéséről gondoskodik, ezek tőle vagy rendelkezése alól el nem vonhatók, és az évnek márcziushó 15-től novemberhó 15-ig terjedő szakában árverés alá nem bocsáthatók."

Ennyiből áll a mezei gazdáknak, a földbirtokosoknak a mentessége végrehajtás esetén, ide számitva még azon csekély mérvü ingóságokat is, a melyekre nézve a Végrehajtási törvény 51. §-a a végrehajtás alóli mentességet általában megadja.

A birtokosnak a végrehajtás alóli mentessége tehát csakis némi ingóságokra terjed ki; összes ingatlanai pedig az utólsó talpalatnyi földig szabadon elárverezhetők tőle, s ő maga családjával együtt földönfutóvá tétetik.

Sőt, ha közelebbről nézzük a dolgot, a Végrehajtási törvény által specialiter a mezőgazdáknak, az imént említett ingóságokra nézve adott mentesség is voltaképen egy nesze semmi fogd meg jól; mert, mellőzve a Végrehajtási törvény 51. §-ának p) pontja által a foglalás alól kivett egy tehenet, vagy ehelyett négy juhot vagy négy kecskét, (a melyekre nézve azután kérdés az, hogy azokat hol és mivel tartsa a végrehajtást szenvedő, ha még csak egy □ ölnyi ingatlant se hagy meg neki a törvény), az ezen 51. §. *r*) pontjában mentesitett 5 hektoliternyi vetőmag voltaképen nem a föld birtokosának a javára szolgál, hanem javára szolgál a jelzálogos hitelezőknek és az árverési vevőnek; mert a Végrehajtási törvény 149. §-a értelmében, az ingatlanok, tartozékaikkal, tehát a függő terméssel is együtt árvereztetvén el, a végrehajtást szenvedőnek meghagyott 5 hektoliternyi vetőmag, a földbe bevetve, szinte elárvereztetik tőle. A 67. §-nak fentebb idézett rendelkezése meg épen beillik szatirának; mert ebben a §-ban a mezei gazda voltaképen egy „Galgenfrist"-et kap, a mely alatt a törvény őt befogja a jelzálogos hitelezők és az árverési vevő robotosának, t. i. az ő lefoglalt igavonó jószágai és gazdasági eszközei, tavasztól egész őszig ideiglenesen az ő birlalásában meghagyatnak ugyan; de ez csakis a végből történik, hogy ő kora tavasztól kezdve késő őszig törje marja magát a mezei munkával, nem a maga és családja javára, hanem a jelzálogos hitelezők és a birtok árverési vevője javára, s hozzá még a lefoglalt igavonó

jószágokat kora tavasztól késő őszig a saját maga költségén tartsa el.

A jelenleg fenálló Végrehajtási törvény tehát a mezei gazdának, a birtokosnak összes gazdasági felszerelvényeit, valamint összes ingatlanait az utólsó talpalatnyi földig lefoglalhatóknak és elárverezhetőknek mondván ki, még sokkal rosszabb helyzetet teremt neki, mint a milyen az iparosnak, a gyármunkásnak és a napszámosnak a helyzete; mert ezen utóbbiak részére a Végrehajtási törvény 51. §-ának *n*) pontja legalább meghagyja „szükséges munkaszereiket“; holott a mezei gazdáknak, a birtokosoknak a törvény a legutólsó darab munkaszerüket, legutólsó darab gazdasági eszközüket is kiveszi a kezükből, sőt még a házfedelet is elvéteti a fejük fölül, s őket családjaikkal együtt az utczára téteti ki.

A magyar törvényhozás tehát fölötte mostoha bánásmódban részesiti a mezei gazdaságot. Pedig Magyarország földmivelő ország lévén s előreláthatólag még huzamos ideig az is maradván, a törvényhozásnak és kormánynak a tulajdonképeni államfentartó elemet, a magyar nemzet zömét képező földbirtokos osztályt különös tekintetekben kellene részesitenie, főleg napjainkban, amikor az amerikai, oroszországi, romániai stb. buzának ugy, mint az amerikai és ausztráliai nyers husnak is a versenye által mindinkább lenyomott buzaárak és marhaárak mellett, a mindenféle adókkal agyonterhelt magyar földbirtok hozadéka is folyton leszálló irányt követ, s ezen nyomasztó helyzet mind több és több birtokósnak veszi el a kedvét (már t. i. a kinek közülök, a kedvén kivül, még a földjét is el nem veszik,) a mezei gazdálkodástól. Az ily kedve vesztett gazdák és a birtoka vesztett „végzett gazdák“ aztán, amennyiben a boldog Amerikába nem vitorláznak, bevonulnak a városokba vagy éppen a fővárosba valami „hivatal“ után nézni, szaporitva városaink intelligens és nemintelligens proletárságát és a hivatalvadászok seregét.

Az otthonmentesitési intézménynek hazánkban való behozatalával ezen gazdasági és sociális bajok is megszünnek, nemcsak, de sőt még a városok lakói is ösztönt és ingert fognak nyerni az otthonmentesités folytán arra, hogy valamikép egy, a városhoz közel eső kis mezei gazdasági birtokot szerezzenek maguknak; s ilykép ezen az

uton a haza polgárainak mindnagyobb és nagyobb tömege fogna iparkodni magának egy biztositott családi otthont alapitani, a melyen, ha egy részük tán nem is állandóan, de az évnek bizonyos részében, lakva, elmondhatnák magukban Horáccal: „Beatus ille, qui procul negotiis — Paterna rura bobus exercet suis, — (az otthonmentesités mellett természetesen:) Solutus omni fenore.“

Tehát, miként mondottuk, manapság boldog-boldogtalan valami „hivatalt“ jön keresni a városokba, főleg pedig a fővárosba. Nem is csoda. Mert a magyar Végrehajtási törvény amily illiberális, amily szükkeblü a mezei gazdák, a birtokosok irányában, olyan liberális, olyan nagylelkü a minden rendü és rangu köz- és magánhivatalnokok irányában.

A Végrehajtási törvény 54. §-a szerint ugyanis: „Álladalmi, törvényhatósági és községi szolgálatban levő tisztviselők és hivatalnokok, egyház-községi lelkészek és segédlelkészek, állami, községi és felekezeti nyilvános tanintézeteknél alkalmazott tanárok, tanitók és tanitónők, a véderőhöz tartozó személyek, közhasználatra szolgáló gőzmozdonyu vasutak hivatalnokai, a nemzeti szinháznál alkalmazott igazgatósági, művezetési és gazdasági tisztviselők, drámai és operai magánszereplők, végül a börtönőrök, az állami hivatalszolgák és a gőzmozdonyu vasutak szolgái, rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékének, személyes (működési) és kor-pótdijainak legfeljebb egyharmada, és ez is csak ugy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 800 forint, a foglaláson tul is érintetlenül maradjon. A fölebb elősorolt személyek lakpénzei csak lakbér fejében, a szolgálat után járó más illetményeik pedig éppen nem foglalhatók le.“

Az 55. §. szerint pedig, az 54. §-ban emlitett személyeknek vagy ezek özvegyeinek nyugdijai vagy kegydijai, ugyszintén a nyugalmaztatás folytán járó személyes pótdijak, valamint a lelkészek aggastyáni fizetései, nemkülönben a végkielégitési összegek, illetve kegydijak, szintén csak egyharmadrészben foglalhatók le, de csak ugy, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 500 forint a foglalás után is szabad rendelkezésre fenmaradjon.

A Végrehajtási törvény továbbá az 56—60. §-okban megadott számos egyéb hasonló mentesitéseken kivül, a

61. §-ban a következőket határozza: „Nyilvános számadásra kötelezett társulatoknál és gőzhajózási vállalatoknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák, valamint általában állandó köz- és magánalkalmazásban levő, de az 54. §-ban fel nem sorolt egyének évi fizetéseinek és járandóságainak vagy nyugdijainak csak felerésze és ez is csak ugy vonható végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére legalább évi 500 frt fennmaradjon. Ugyanezek özvegyeinek és gyermekeinek nyugdijaira vagy az atya, illetőleg férj szolgálataiért adományozott illetményeire végrehajtás nem vezethető."

A magyar törvényhozás, a most felsorolt valamennyi köz- és magánalkalmazásban levő egyéneknek megadta a végrehajtás alóli mentességet fizetésük kétharmad részére, illetve felére nézve, biztositva nekik évi 800 frt, illetve 500 frt minimumot; megadta pedig nekik ezen mentességet a közérdekre való tekintetekből. S a magyar törvényhozás, ezen intézkedésével nagyon helyesen is cselekedett.

De, ha az közérdek ugy hozza magával, hogy a köz- és magánalkalmazásban levő minden kategoriabeli egyének a törvény által megvédessenek az elől, hogy fizetésükből folyó jövedelmeiknek a saját és családjuk fentartására okvetlenül szükségesnek tartott 800 forint, illetve 500 forint minimuma az adósságok miatti végrehajtás alól kivétessék, ugyancsak a közérdek, sőt egyenesen a magyar nemzet létérdeke legalább is szintugy megköveteli azt is, hogy a magyar nemzet zömét s a tulajdonképeni államfentartó elemet képező földbirtokos osztály is részesittessék, a jövedelmi forrását képező földbirtokra nézve, bizonyos mértékig a végrehajtás alóli mentességben.

A birtokos osztály azonban jelenleg nemcsak a köz- és magán alkalmazásban álló egyénekkel szemben van az ellene adósságok miatt vezetett végrehajtások tekintetében hátrányban, mert a törvény által feltétlenül ki van szolgáltatva a vagyonából a hitelezők által való teljes és tökéletes kifosztatásnak; — hanem a törvény a birtokos osztálynak még a napszámosok és a gazdasági cselédek sorsánál is sokkal rosszabb sorsot juttatott osztályrészül; mert a Végrehajtási törvény 62. §-a szerint a gazdasági cselédek bére, szolgálatban létük alatt adósságaik miatt nem foglalható le; a napszámosoknak pedig, naponkint

1 frt 50 krnál nem magasabb munkadija szinte nem esik végrehajtás alá. Tehát, az évben 300 munkanapot számitva, a törvény a napszámosnak évi 450 frt, végrehajtás utján tőle el nem vehető minimumot biztosit, mig a szegény gazdaembernek, a birtokos embernek, ha adósságok miatt végrehajtás alá kerül, a törvény csak a vándorbotot vagy a koldusbotot hagyja meg, neki és egész családjának.

Tán csak nem az a czélzat lebegett az 1881-ki végrehajtási törvény megalkotásánál a törvényhozónak a szemei előtt, hogy azzal, mikép megengedte, hogy a birtokosok, a gazdaemberek végrehajtás utján mindenükből kifosztassanak, nekik az a szerencse juthasson osztályrészül, hogy ilykép napszámosokká avancirozhassanak, s mint ilyenek évi 450 frtnyi, végrehajtás alól mentes jövedelemben részesülhessenek; sőt felülrá még, a napszámosok adómentessége tárgyában pár évvel később meghozott 1883. évi X. t.-cz. kiváltságaiban is részesittetve, a mai kor adómentes, privilegizált osztályához legyen szerencséjük tartozhatni, a mely uj, privilegizált társadalmi állásukban aztán nemcsak az adósságok miatti végrehajtások elől, hanem még az adóvégrehajtások elől is mentesek maradnak.

Mi tehát azt hisszük, hogy a mezei gazdák, a birtokosok legalább is oly összegü évi jövedelmet nyujtó ingatlanaiknak a végrehajtás alól való törvényes mentesitését igényelhetik, mint amily összegü évi jövedelem van biztositva a végrehajtás elől a napszámosoknak. Hogy pedig a mezei gazdának évi 450 frtnyi tiszta jövedelme legyen, ehhez szükséges körülbelül 30—40 holdnyi földbirtok, — föltéve természetesen mindig azt, hogy a termést se fagy, se vizáradás, se szárazság, se más egyéb olyan calamitás ne érje, a mely ellen még biztositani se lehet.

S éppen azért ezen tekintetekből is teljesen indokolt a jelen törvényjavaslat azon intézkedése, a mely szerint (a saját maguk házában lakó s igy házbért nem fizető) mezei gazdák, a birtokosok részére, a végrehajtás alól mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanaiknak a maximális területnagyságát husz kataszteri holdra, vagyis, holdját 1200 □ ölével számitva, huszonhat holdra és 800 □ ölre tette.

Ezen általános fejtegetések előrebocsátása után, most-már áttérhetünk a jelen törvényjavaslat egyes §§-ai intézkedéseinek az indokolására.

II.

Különös rész.

I. FEJEZET.

Az otthon terjedelme és alapitásának szabályai.

Az 1. §-hoz.

Az 1. §-nál mindenekelőtt több sarkalatos elvi kérdés volt előzetesen eldöntendő, a melyek az egész törvényjavaslatnak az általános irányt megadandók voltak.

a) Legelsőben is határozni kell afölött, valjon az otthonmentesités általánosan kötelező hatálylyal birjon-e, avagy facultativvá tétessék-e; vagyis, hogy a törvényben kimondassék-e az, hogy általában minden birtokosnak egy bizonyos mennyiségü birtokminimuma mentesitett otthonának tekintessék s következőleg végrehajtás alá ne vonathassék, már magánál a törvénynél fogva; — avagy pedig a mentesités sine qua non feltételéül tüzessék-e ki az, hogy a tulajdonos ingatlanainak egy bizonyos mennyiségü részét, a törvényben előirt alakiságok betartása mellett saját otthonául kijelölni tartozik.

Az északamerikai Egyesült-Államok egyes államainak és területeinek otthonmentesitési törvényei e kérdésben két csoportra oszlanak. Ugyanis mig Alabama, California, Colorado, Georgia, Indiana, Kentucky, Maine, Massachusetts, Michigan, Nevada, New-Jersey, New-York, Virginia és Nyugat-Virginia államokban, valamint Idaho és Washington területeken, a tulajdonos részéről formaszerü otthonalapitási nyilatkozat és az kivántatik meg, hogy a mentesitendő ingatlanok az illető telekhivatalnál megjelöltessenek, — addig Arkansas, Florida, Illinois, Iowa, Kansas, Louisiana, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, New-Hampshire, Észak-Carolina, Ohio, Pennsylvania, Dél-Carolina, Tennessee, Texas, Vermont és Wisconsin államokban, valamint Arizona, Dakota, Utah és Wyoming területeken, otthonalapitási előleges nyilatkozat s a mentesitendő ingatlanoknak a telekhivatalban való bejelentése nem kivántatik meg. Ezen utóbbi csoporthoz tartozó államokban és területeken az otthon csakis

akkor jelöltetik ki külön, ha a tulajdonos ellen, ingatlanokra végrehajtás vezettetik, mely esetben a törvényben mentesitett otthonul meghatározott maximális területmennyiség a végrehajtást szenvedő tulajdonosnak egyéb ingatlanaitól a biróság által elkülönittetik és kihasittatik, s csak az ilykép fenmaradó fölösleg esik végrehajtási árverés alá.

A jelen törvényjavaslat ezen két módozat közül az elsőt fogadta el, vagyis az otthonmentesitést facultativvá téve, a mentesités törvényes kedvezményének a megadását attól a feltételtől teszi függővé, hogy a tulajdonos, mentesitendő ingatlanait kijelölve, az otthonmentesitésnek ezekre leendő feljegyzése végett a telekkönyvi hatósághoz folyamodjék. Általában mentesiteni minden birtokosnak bizonyos mennyiségü ingatlanait, anélkül, hogy ezeket tulajdonosaik előre mint mentesitett otthont kijelölték volna, — a mi viszonyaink között nem látszik czélszerünek, egyrészről azon okból, mert az otthonmentesités intézménye, a tulajdonosnak nyujtott jogkedvezmények mellett, reá nézve a birtokával való feltétlen szabad rendelkezhetésnek bizonyos korlátozásaival is járván, az otthonmentesités ily módozata a birtokos osztály egy részénél, a mely ilyen korlátozásoknak nem hajlandó alávetni magát, tán még visszatetszésre is talált volna; másrészről pedig ezen módozat mellett a mentesitett otthon területe előre sohase lévén topographice kijelölve és a tulajdonos egyéb ingatlanaitól jogilag és természetben különválasztva, a tulajdonos ingatlanainak zálogjogokkal való megterhelése vagy elidegenitése esetében mindig az a kérdés állana elő, melyek azon, a törvény értelmében otthonul tekintett ingatlan részek, a melyeknek megterhelhetésére és elidegenitésére nézve külön törvényes szabályok vannak hatályban? Ekkép tehát az otthonmentesitésnek az ily módozata az ingatlanok forgalmára és a tulajdonosnak a hitelképességére is bénitólag hatna, eltekintve attól, hogy az otthonul tekintendő ingatlanrészeknek végrehajtás esetében a végrehajtást szenvedő fél egyéb ingatlanaitól való szükségszerü különválasztása a végrehajtási eljárást is hosszadalmassá és bonyolulttá tenné.

Mindezen nehézségek azonban kikerülve lesznek

akkor, ha az otthonmentesités törvényes kedvezményeit maga részére biztositani kivánó tulajdonosnak a törvény kötelességévé teszi azt, hogy mentesitendő ingatlanait pontosan kijelölve, a telekkönyvi hatóságnál a mentesités feljegyzése végett bejelentse. A földtulajdonos, ezen lépése által önként, szabad akaratból veti magát alá mindazon törvényes jogmegszoritásoknak is, a melyekkel a mentesités jogkedvezménye jár; a mentesitett otthon pedig ezen az uton egy, a priori ugy jogilag, mint a természetben pontosan körülhatárolt egységgé válik, a melynek fekvésére, kiterjedésére és minőségére nézve egyszer mindenkorra minden kétség kizárva van, s a mentesitett otthon összes jogviszonyairól a telekkönyv mindenkinek, minden perczben teljes és tökéletes felvilágositást nyujt. Ilykép aztán az otthonmentesités intézménye a mi jogrendszerünkbe felvett hitbizományi intézménynyel is némi részben analog intézménynyé válik, lévén a hitbizomány alakitása is facultativ, s a hitbizományi kötelékbe tartozó ingatlanok bizonyos előre kijelölt s ilyenekül telekkönyvezett birtokok.

Mindezen tekinteteknél fogva a jelen törvényjavaslat 1. §-a tehát kimondja, hogy a telekkönyvi tulajdonosnak joga van mentesitendő otthonul bizonyos mennyiségü ingatlanait kijelölni, — a miből folyik az is, hogy ezt tenni kötelessége is, ha az otthonmentesités törvényes kedvezményeit biztositani akarja magának.

A tulajdonosnak egyébkint teljesen a saját tetszésére van hagyva az, hogy a törvény által meghatározott maximális területmennyiséget hol, és birtokának mely részéből akarja kijelölni mentesitendő otthonul. Ezen otthon bizonyos mennyiségü földterületből s a rajta levő lakóházból és gazdasági épületekből áll. A dolog természete hozza tehát magával, hogy a mentesitett területmennyiségnek az értékével körülbelül arányban kell állania a rajta levő s az ingatlan tartozékait képező épületek terjedelmének és értékének is, — vagyis, hogy a mentesitendő ingatlanon csakis olyan egy lakóház és annyi gazdasági épület lehet, amily és illetve amennyi a törvényileg mentesithető ingatlannak az értékét mértéken tul felül nem haladja, és emellett a földmivelésre szolgáló birtok czéljára szolgál. Az amerikai otthonmentesitési

törvények nagy részének s a többi között Iowa államnak az 1 ·/. alatti mellékleten közölt otthonmentesitési törvénye nyomán haladva tehát a jelen törvényjavaslat kimondja, hogy a kijelölt ingatlanon csakis egy lakház s csakis az ezen egy lakházhoz tartozó gazdasági épületek lehetnek; valamint nem jelölhetők ki mentesitésre oly ingatlanok sem, a melyeken valamely gyártelep, kastély vagy pusztán a fényüzés czéljára szolgáló villa van épitve. Szükséges ez az intézkedés azért, nehogy a földmivesnek a sorsát biztositani czélzó otthonmentesités örve alatt a mentesitett ingatlanon nagy értékü, terjedelmes épületek lehessenek, vagy később emeltessenek, a mely épületeknek a mezei gazdászat czéljára szolgáló mentesitett földbirtok miveléséhez egyátalán semmi közük.

b) A második, e §-nál előzetesen eldöntendő kérdés az volt: kiterjesztessék-e az otthonmentesités törvényes kedvezménye az összes ingatlanokra, t. i. ugy a mezőgazdasági czélra szolgáló földbirtokra, mint a városi házbirtokra, avagy pedig csak a mezőgazdasági földbirtoknak adassék-e az meg?

Az északamerikai Unió államainak egy részében ugyanis nemcsak a mezőgazdasági földbirtokok képezik az otthonmentesitésnek tárgyát, hanem a városi házbirtokok is, ezeknek a maximális földterülete az egyes államok törvényei szerint $^1/_4$ holdtól (acre) egész egy holdnyi kiterjedésig variálván, némely államokban értékmaximum megállapitása mellett, más államokban enélkül.

Már a jelen indokolás általános részében utaltunk arra, hogy a jelen törvényjavaslat tulajdonképeni czélja agrár állapotainknak a javitása, a miből következik, hogy az otthonmentesités jogintézményének a behozatalát csakis a mezőgazdaság tárgyát képező földbirtokra nézve hozza javaslatba. De különben is, az otthonmentesitést a városi házbirtokra nézve is általában kimondani, a kivitelben igen nagy nehézséggekkel is járna, először azért, mert a városi házbirtok rendszerint egy holdnyi vagy $^1/_4$ holdnyi, sőt még ennél kisebb területen is igen nagy értéket képvisel, s igy a mezőgazdasági földbirtokkal szemben, — a melyből alakitott otthon értéke a legjobb esetben is mindig csak a kisbirtok fogalmának a körében mozog, — legalább a jelen törvényjavaslat szerint, — a városi

házbirtok tulságos előnyben részesülne, ha t. i. a városi házbirtokra nézve az otthon értékmaximuma egyuttal meg nem állapittatnék. Hogyha pedig kimondatnék az, amint ezt több északamerikai állam otthonmentesitési törvénye teszi, hogy t. i. a városi házbirtok csak bizonyos összeg, mondjuk: 3—4 ezer forint értékmaximum erejéig tekinthető mentesitett otthonnak, ez a módszer a városi házbirtoknak természetben való megoszthatlansága mellett oda vezetne, hogy természetesen nem lévén az meghatározható, hogy a háznak mely része képezi a mentesitett otthont s mely része nem, az egész háznak a jogviszonyai kétféle törvény hatálya alatt állanának, s igy a háznak ugy jelzálogilag való megterhelése, mint elidegenitése eseteiben a jogi bonyodalmaknak egész légiója állana elő.

A jelen törvényjavaslat tehát csakis a mezőgazdasági czélra szolgáló földbirtokra nézve czélozza az otthonmentesitést; a mi természetesen nem zárja ki azt, hogy még nagyobb városainknak, sőt magának a fővárosnak a területén is a kültelkeken, ahol t. i. mezei gazdászat folytatható s tényleg folytattatik is, mentesitett otthonok alakithatók legyenek. Ilykép tehát városaink lakossága is részesülhet az otthonmentesités törvényes kedvezményeiben.

c) Az északamerikai unióbeli államok otthonmentesitési törvényeinek nagy része az otthonmentesités kedvezménye megadásának egyik sine qua non feltételéül tüzi ki azt is, hogy a mentesitett otthon tulajdonosa és családja a mentesitett otthont tényleg »otthonul« használja, vagyis, hogy azon tényleg lakjék és a birtokot maga mivelje vagy miveltesse.

Bármennyire kivánatos is azonban az, hogy a tulajdonos, családjával együtt az otthonnak a területén tényleg lakjék és a birtokot házilag kezelje vagy kezeltesse, mert hisz az otthonmentesités intézményének voltaképeni czélja az, hogy a családnak legyen meg a maga biztos otthona, hajléka, ahol a nehéz napokban is meghuzhatja magát, s a családfőt érő valamely szerencsétlenség esetében a nő és gyermekek ne legyenek kénytelenek földönfutókként hajlék nélkül lenni, — nézetünk szerint nem czélszerü dolog, elvül kimondani azt, hogy az otthonmentesités törvényes kedvezményének a megadása és élvezése attól a feltételtől tétessék függővé, hogy a tulaj-

donos az otthonon tényleg lakjék. Lehetnek ugyanis olyan körülmények, a melyek éppen a törvény által védeni akart családnak az életérdekében parancsoló szükségességgé teszik, hogy a családfő vagy esetleg az egész család egy bizonyos időn át másutt lakjék vagy tartózkodjék. S ezért elvessze-e a család az otthonmentesség jogkedvezményét? Aztán meg a tulajdonosnak az otthon területén való tényleges lakásától tenni függővé az otthonmentesitást, azzal az anomáliával is járna, hogy azok a hitelezők, a kiknek a követelései a mentesitett otthonra nézve nem érvényesithetők, a tulajdonosnak az otthonról való, bár csak ideiglenes eltávozását is arra használhatnák fel, hogy az otthon területén való nem-lakás ürügye alatt, a mentesség megszüntének a kimondása iránt inditott perekkel a tulajdonost folyton zaklathatnák.

Ennélfogva a jelen törvényjavaslat 1. §-ában mellőzve is lett a tulajdonosnak vagy családjának a mentesitett otthon területén való tényleges lakására vonatkozó kötelezettség kimondása. Mivel azonban ugy társadalmi, mint gazdasági tekintetben fölötte fontos dolog, sőt az otthonmentesités egyik legfőbb követelménye az, hogy a mentesitést élvező tulajdonos, családjával együtt a mentesitett otthonon tényleg lakjék és birtokát házilag kezelje, — ezt a czélt a jelen törvényjavaslat egy más intézkedésével igyekszik, indirect uton biztositani, a miről alább a 10. §. *u*) pontjának a megokolásánál lesz szó.

d) Az északamerikai Unió egyes államainak a törvényhozásai abban is eltérnek egymástól, hogy egy részük csakis családfők, helyesebben családapák és családanyák részére adja meg a homestead-exemptiót, magános férfinak és magános nőnek pedig nem; a többi államok ellenben különbség nélkül megadják mindenkinek az otthonmentesités kedvezményét, akár van neki családja, akár nincs. A jelen törvényjavaslat ez utóbbi felfogáshoz járul, abból a nézetből indulva ki, hogy az a körülmény, hogy a tulajdonosnak az otthon alapitása idején még nincs felesége, illetve férje s nincsenek gyermekei, — egyátalán nem zárja ki azt, hogy ilyenek később lehetnek neki; sőt az otthonalapitás idején még magános egyén tán éppen a czélból alapit magának otthont, hogy az ilykép törvényileg biztositott otthonon családot szándékozik alapítani.

e) A mi az otthon alapitójának egyéb személyes viszonyait illeti, a jelen törvényjavaslat — az amerikai törvények és a 4·/. alatti mellékleten közölt német otthonvédelmi törvényjavaslat nyomdokain haladva, — feltételül tüzi ki azt is, hogy ő nagykoru, illetve nagykorusitott, és magyar állampolgár, illetve állampolgárnő legyen. Idegenek tehát Magyarországon nem alapithatnak mentesitett otthont, a mely intézkedés abban találja indokát, hogy az otthonmentesités intézménye nemcsak magánjogi, hanem kihatásaiban — miként ez a jelen indokolás általános részében már kifejtetett, — eminens közjogi intézmény is.

f) A mi mármost az otthonul mentesitett, illetve mentesithető ingatlanok területének a kiterjedését illeti, ez az északamerikai Unió egyes államaiban szinte különféleképen van megszabva, a mezei gazdák részére mentesitett otthon területe 40 acre-től*) (Michigan és Iowa államok) egész 200 acre-ig (Texas állam) variálván. Önmagától értetik, hogy ezen földmennyiségek csak a maximális mértéket képezik, a melyen alul levő minden birtok mentesitett, illetve mentesithető. Hogy az unióbeli egyes államokban hány acre-nyi birtokok vannak mentesitve, illetve mentesithetők, arra nézve utalunk a jelen indokoláshoz 3·/. alatt csatolt mellékletre, ahol a homestead-exemptióval biró 32 állam és 9 területre nézve erészben az adatok szinte felsorolva vannak.

A mentesitett ingatlanok maximális kiterjedésének a megállapitásánál az Unió államai egy részének törvényhozását az a czélzat vezérelte, hogy az u. n. gépképes középbirtok is mentesittessék, vagyis, hogy a mentesitett otthon területének a maximuma oly kiterjedéssel birjon, hogy annak birtokosa a kisebb gazdasági gépeket: vetőgépet, járgany-cséplőgépet stb. beszerezhesse és foglalkoztatni is birhassa; mig ellenben a többi államok az u. n. fogatképes kisbirtokra helyezték a sulyt, vagyis ezen utóbbi államok oly mértékre szabták a mentesitett ingatlan területének a maximumát, hogy a birtokos rajta legalább egy fogatot (egy pár lovat vagy egy pár ökröt) képes legyen eltartani, és hogy ezen egy fogattal a men-

---

1 acre = 1125 □-öl.

tesitett birtokon a gazdasági munkák elvégezhetők legyenek.

Egyébiránt a mentesitett birtok maximális mennyisége az amerikai államoknak csak egy részében van holdakban (acres) kifejezve; mig a másik részükben annak csak maximális pénzértéke van meghatározva, 300 dollártól kezdve (Pennsylvania) egész 5000 dollár értékig (California), miként ez a 3·/. alatti mellékleten közölt összeállitásból szinte látható.

A jelen törvényjavaslat mellőzi az értékmaximumot, és pedig azon okból is, mert a mentesitést csakis a tulajdonos részéről eszközlendő előleges kijelölés és bejelentés feltétele mellett adván meg, a mentesitendő ingatlanok fekvése, misége és mennyisége már a priori pontosan meghatározandó, a mi csakis holdakban kifejezve lehetséges, — az értékmaximum olyan, idő és körülmények szerint változó ingatag alap lévén, hogy arra oly fontos jogi következményekkel járó intézményt, mint aminő az otthonmentesités, alapitani alig lehet, s legfölebb csak ott alkalmazható, ahol az a kérdés, hogy a természetben tényleg mi tartozik a mentesitett otthon területéhez s mi nem, csakis az esetleges végrehajtás alkalmával esetről-esetre utólagosan döntetik el, becslés alkalmazása s a mentesitett otthonnak e becslés alapján természetben való kihasitása mellett.

A jelen törvényjavaslat tehát a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok terület-maximumát nem bizonyos maximális becsértékben, hanem előre meghatározott térbeli mennyiségben állapitja meg, és pedig olyan maximális területmennyiségben, hogy az egy fogattal (egy pár ökörrel vagy egy pár lóval) megmunkálható legyen, s emellett rajta a közönséges földmives gazda, családjával együtt tisztességesen megélhessen, anélkül, hogy a saját birtoka mivelésén kivül, más egyéb mellékfoglalkozásra is kelljen adnia magát; — de ezenkivül, hogy az ilyen kisbirtokot képező s vagyonának romjaiból megmentett, törvényileg mentesitett otthonon a hajótörést szenvedett volt középbirtokos is szegényesen megélhessen.

Mindezen tekinteteknél fogva, valamint utalással a jelen indokolás általános részében aziránt már elmondottakra, hogy t. i. a földbirtokosok részére legalább is

oly terjedelmü földbirtok mentesitendő, a melynek az évi jövedelme megfelel a Végrehajtási törvény 62. §-a által a napszámosok javára mentesitett évi jövedelemnek, — a mi bizony a birtokosok részéről elég szerény kivánat, — a jelen törvényjavaslat a mentesitett magyar homestead lemagasabb kiterjedését husz kataszteri holdban veszi fel, a mely, 1200 □ ölével számitva, huszonhat holdat és 800 □ ölet tesz ki. Önmagától értetődik, hogy ez csakis a maximum, következőleg hogy ezen husz kataszteri holdnyi mennyiségen alul bármely kisebb kiterjedésü földbirtok is, álljon az bár egy holdból vagy akár 1/2 holdból, szinte mentesithető; mert a jelen törvényjavaslat szintugy nem ismeri a birtokminimumot, mint ahogy nem ismerik ezt az északamerikai Egyesült-Államok egyes államainak homestead-törvényei sem.

Hogy végül a jelen törvényjavaslat 1. §-a szerint még megkivántatik az is, hogy a mentesitendő ingatlanok egy és ugyanazon község határában feküdjenek, ez az intézkedés abban találja indokolását, hogy a 2. §. értelmében a mentesitett ingatlanok egy és ugyanazon telekkönyvbe foglalandók össze; az egyes telekkönyvekben pedig tudvalevőleg csakis egy és ugyanazon községhatárbeli ingatlanok foglaltathatnak.

A 2. §-hoz.

Az északamerikai Unio azon államaiban, melyekben a mentesitett otthon megalapitása czéljából a tulajdonos részéről a mentesitendő ingatlanok kijelölése mint sine qua non feltétel van megállapitva, a tulajdonos a Recorder-office-ban vagy másutt a megyei titkár (County-clerk) előtt, ahol és a ki által a mi telekkönyvünknek megfelelő birtoklajstromok vezettetnek, irásbeli nyilatkozatot állit ki, a melyben részletesen megjelöli azon ingatlanait, melyeket az illető állam homestead-exemptionális törvénye értelmében mint végrehajtás alól mentesitett otthont beiktattatni kiván. A tulajdonosnak ezen jegyzőkönyvbe vett nyilatkozata elégséges arra, hogy az általa kijelölt, törvényes mérvü ingatlanok az ő homestead-jéül, otthonául tekintessenek és a törvény által nyujtott jogkedvezményekben részesittessenek.

Ezen amerikai eljárást a mi telekkönyvi eljárásunk-

nak megfelelőleg átidomitva, a jelen törvényjavaslat 2. §-a előirja az otthon megalapitása czéljából az illetékes telekkönyvi hatóságnál teendő lépéseket, és részletes utasitást ad arra nézve, miként kelljen a telekkönyvi hatóságnak eljárnia az otthonmentesités feljegyzése és az otthonhoz tartozandó telekkönyvi jószágtesteknek egy és ugyanazon telekkönyvben való egyesitése körül. A 2. §-nak erészbeni határozmányai a telekkönyvi rendeletek idevágó általános szabályain alapulván, bővebb indokolásra nem szorulnak; s azért itt csupán csak azt jegyezzük még meg, hogy a bejelentést tartalmazó kérvénynek azon okból szükséges a bekebelezésre megkivántató kellékekkel ellátva lennie, mert ez a kérvény magánokirat jellegével bir, lévén az az otthon megalapitását tartalmazó oklevél.

A 2. §. azon intézkedése is a telekkönyvi rendeletekben találja indokolását, a mely szerint az otthonmentesitésnek joghatálya azon időponttól veszi kezdetét, a mely időpontban az otthon alapitására vonatkozó szabályszerü kérvény az illetékes telekkönyvi hatósághoz beérkezett.

Az 1. és 2. §. szerint csakis legfölebb husz kataszteri holdat tevő telekkönyvi jószágtestek jelöltethetnek ki, illetve jegyeztethetnek be mentesitendő otthonul. Ezen a területmennyiségen alul azonban — miként az 1. §. indokolásánál kifejtetett, — bármily terjedelmü ingatlanok is bejegyeztethetnek. Mivel azonban igen gyakori eset lesz az, hogy az otthonalapitónak az alapitás idején kevesebb birtoka van a maximális husz kataszteri holdnál, s csakis ez okból nem jelentett be mentesitésre többet, esetleg teljes husz kat. holdat, meg kell adni neki a lehetőséget arra nézve, hogy, ha később további ingatlanokat szerezne, ezen ingatlanait már korábban mentesitett otthonához hozzácsatoltathassa. Ez az intézkedés az otthon tulajdonosa takarékossági érzékének a fejlesztésére és szorgalmának az emelésére igen jótékonyan fog hatni. Mivel azonban ugyanezen 2. §. szerint a mentesités joghatálya csakis azon időponttól veszi kezdetét, a mely időpontban az otthonalapitási kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett, — ez a kérvény pedig csak a tényleg bejelentett telekkönyvi jószágtestekre vonatkozhatik, — a mentesitésre s a már megalapitott otthonhoz leendő

csatoltatásra később bejelentett ingatlanok szinte csakis azon időponttól fogva tekintethetnek mentesitetteknek, a mely időpontban a rájuk vonatkozó kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett.

A 3. §-hoz.

A jelen indokolás általános részében már ki lett emelve az, hogy az amerikai homestead-exemptio jogintézményének egyik legfőbb czélja a nőnek s általa a gyermekeknek a védelme a férj és apa könnyelmüségének és az őt érhető szerencsétlenségeknek a következményeivel szemben. Hogy tehát ez a czél minél hatékonyabban biztosittassék, az amerikai törvények elvül kimondják azt, hogy a férjnek az adósságai az otthont csak akkor terhelhetik, ha ezen adósságok a feleség beleegyezésével csináltattak. Ugyszinte a feleség beleegyezése nélkül az otthon se jelzálogilag meg nem terhelhető, se el nem idegenithető. A férj halála után pedig a feleséget az élet-fogytiglani haszonélvezeti jog illeti meg az elhalt férje tulajdonát képezett otthonra nézve. Noha pedig ezek szerint az otthonmentesités egyik főczélja a nőnek a védelme, az unióbeli államok homestead-törvényei — kimondván általános elvül azt, hogy az otthont illető minden jogcselekmény csakis a férj és feleség együttes ténye alapján jogérvényes, — a reciprocitás tekintetéből a férjnek is ugyanazon jogokat adják meg a feleség tulajdonát képező otthonra nézve, mint amily jogai a feleségnek a férj tulajdonát képező otthonra nézve vannak.

Ekkép tehát az otthon tulajdonosa korlátolva van tulajdoni jogának föltétlen szabad gyakorlatában házastársának az otthonra vonatkozólag a törvény részéről megadott jogok által. S mivel mindazoknak, a kik a tulajdonossal az otthonra vonatkozólag valamely szerződésre lépni akarnak s általában mindazoknak, a kiknek az otthonra nézve bármiféle érdekük van vagy lehet, szükséges tudniok azt, nincsenek-e a telekkönyvi tulajdonosnak a kezei a házastársának törvényadta jogai által megkötve, — kell, hogy az otthon erészbeni jogviszonyai is nyilvánkönyvileg kitüntetve legyenek a házastárs nevének az otthon telekkönyvében való feljegyzésével, — a házastárst az otthonmentesitési törvény értelmében megillető

jogok, nevének a telekkönyvben való feljegyzésétől tétetvén függővé.

Mivel tehát ekként a törvény a házastárst az otthonra vonatkozólag igen lényeges jogokkal ruházza fel, a melyektől őt a tulajdonos se foszthatja meg, — a házastárst fel kell ruházni azzal a joggal is, hogy az esetben, ha a tulajdonos bármi okból elmulasztaná házastársának a nevét a telekkönyvi hatóságnál bejelenteni, — ezt a házastárs a tulajdonos beleegyezése nélkül, sőt akarata ellenére is maga eszközölhesse. E kérdésben az amerikai törvények még messzebb is mennek, t. i. felhatalmazzák a házastárst arra is, hogy, ha férje, illetve neje, a saját birtokából nem alakitott volna még mentesitett otthont, az otthon alapitására vonatkozó lépéseket maga a házastárs is megtehesse, még a tulajdonosnak az akarata ellenére is. A mi jogrendszerünk és telekkönyvi rendszerünk mellett azonban idáig menni, részünkről nem tartottuk se kivihetőnek, se pedig czélszerünek.

Hogy a házastárst a jelen törvényjavaslat által contemplált törvényben részére biztositott jogok csak azon időponttól fogva illetik meg, a mely időpontban a nevének az otthon telekkönyvébe való feljegyeztetése iránti kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett, — ez a most mondottakon kivül a fenálló telekkönyvi szabályokban leli indokolását.

A 4. §-hoz.

Az otthon alakszerü otthonalapitási okirattal létesittetvén, az a tulajdonos által szinte csak alakszerü okirat alapján szüntethető meg. Ha azonban a tulajdonos házastársának a neve az otthon telekkönyvében kitüntetve van, — mivel ezzel a házastárs az otthonra nézve igen lényeges jogokkal lőn a törvény által felruházva, — az otthon megszüntetése csakis a házastárs beleegyezésével történhetik.

Az amerikai törvények oly féltékenyen őrzik a feleségnek, illetve házastársnak erészbeni jogait, hogy az esetben, ha az otthon megszüntetéséről vagy eladásáról van szó, — a feleség a telekhivatal által személyesen hallgattatik ki és pedig férjétől külön s ennek távollétében, hivatalból meggyőződés szereztetvén aziránt, valjon a

feleség nem-e a férje által reá gyakorolt kényszer hatása alatt adja-e beleegyezését az otthon megszüntetésébe vagy az ahhoz tartozó ingatlanok eladásába.

A jelen törvényjavaslat elégségesnek tartja azt, ha a házastársnak e tárgyban adott belegyező nyilatkozata magára az otthon megszüntetését tárgyazó okiratra, de mindig mint különálló nyilatkozat, rávezettetik s névaláirása kir. közjegyzőileg hitelesittetik. A jelen törvényjavaslat ezen módon is biztositva látja azt a czélt, hogy a házastársnak törvényadta jogai ki ne játszathassanak, Mert, ha a házastárs rászánja magát arra, hogy elmegy a kir. közjegyzőhöz az otthonmentesitésről való lemondását tárgyazó nyilatkozatát megadni, ezzel eléggé documentálja, hogy e nyilatkozata, részéről érett megfontoláson alapuló, szabad akaratból tett lépés.

Mivel pedig fenálló bélyeg- és illetéki szabályaink értelmében valamely okiratra vezetett külön nyilatkozatok bélyegkötelesek, az otthonmentesitési intézmény érdekében áll, hogy a házastársnak ily alakszerüségek mellett adott beleegyező nyilatkozatai ne tétessenek reá nézve még terhesebbekké azzal, hogy azok után még bélyegköltséggel is megrovatik. Ezen bélyegmentesség, a mely ugy a nyilatkozati, mint a hitelesitési bélyegre is vonatkozik, valamint a házastárs által az otthon megszüntetésébe adott beleegyezést tárgyazó nyilatkozat alakszerüsége tekintetében megállapitott határozmányok állanak általában a házastársnak mindazon alakszerü nyilatkozataira nézve is, a melyeket ő, a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény értelmében, a férjét, illetve nejét tulajdonilag illető otthonra vonatkozólag kiállit, s azért az alábbi illető §-oknál ezen 4. §. erészbeni intézkedéseire minden esetben utalás is történik.

Az 5. és 6. §-okhoz.

Az otthon a dolog természeténél fogva csakis egy lévén egy és ugyanazon egyénre nézve, önként következik, de ezt az amerikai törvények is kimondják, hogy senki se mentesithet a maga részére egy otthonnál többet, még azon oknál fogva sem, mert a tulajdonosnak a hitelezői az otthonalapitás folytán követeléseik érvényesithetésében korlátozásokat szenvedvén, a törvénynek gondoskodnia kell arról, hogy a hitelezők elől több vagyon

el ne vonathassék, mint amennyit a törvény mentesittetni megenged.

Ezen általános szabály alól, hogy t. i. mindenki csak egy otthonnal birhat, a férj és feleség se képez kivételt, a házastársak egy és ugyanazon családi otthonra levén utalva. Mindazonáltal a jelen törvényjavaslat 6. §-ába fel lett véve több amerikai állam homestead-exemptionális törvényének azon intézkedése, hogy az esetben, ha ugy a férj mint a nő, egybekelésük előtt már birtak különkülön mentesitett otthonnal, a házasság tartama alatt is mindegyikük megtarthatja mentesitett otthonát.

Az 5. és 6. §-ok többi részei azon eljárást szabályozzák, a mely a telekkönyvi hatóságok által követendő arra nézve, miként eszközöltessék az egyen felüli többi, törvénytelenül mentesitett otthonnak a megszüntetése, illetve ezekre nézve az otthon feljegyzésének a telekkönyvből való kitörlése.

A 7. §-hoz.

Ezen §. szabályozza a telekkönyvi hatóságok által követendő eljárást mindazon esetekben, melyekben az otthont képező ingatlanoknak mentesithető husz kataszteri holdnyi maximális kiterjedésén felül, akár eredetileg, akár később tényleg több ingatlan mentesittetett volna, — ugyszinte a mely esetekben a mentesitett ingatlanokon olyan épületek állanának, a mely épületekre nézve a jelen törvényjavaslat 1. §-a nem adja meg a mentesitést.

A 8. §-hoz.

Az otthonmentesités messzeható magánjogi következményeket vonván maga után, szükséges, hogy minden egyes otthonalapitási és otthonmentesités-megszüntetési esetről ugy az illető törvénykezési, politikai és pénzügyi hatóság, mint az illető községbeliek is értesülést nyerjenek, hogy adandó alkalommal az otthonmentesités által adott viszonyokhoz képest intézkedhessenek. E czélból rendeli el a jelen törvényjavaslat 8. §-a az ott megnevezett hatóságoknak a telekkönyvi hatóság által való értesitését, a mely értesités, mivel köztekintetek forognak fenn, hivatalos felzeten történik. Hogy a telekkönyvi összes érdekeltek is értesitendők, az a dolog természetén kivül a fennálló telekkönyvi szabályokból önként folyik.

II. FEJEZET.

Az otthon mentességének terjedelme.

A 9. §-hoz.

Az otthonmentesités jogintézményének a legfőbb feladata, miként már maga a »mentesités« (exemptio) kifejezés is jelzi, az, hogy a mentesitett otthont képező ingatlanok, a rajtuk levő épületekkel és az otthon területén található bizonyos mennyiségü ingóságokkal mint a mentesitett otthon törvényes tartozékaival együtt, a végrehajtás alól mentesitve, kivéve legyenek a czélból, hogy az otthon tulajdonosának és családjának minden körülmények között megmaradjon egy bizonyos mennyiségü ingatlan birtoka, bizonyos mennyiségü ingóságokkal együtt, a melyek részint a gazdaság folytatásához, részint pedig a tulajdonosnak és családjának az életföntartására szükségesek; — hogy a birtokos családjával együtt ezen bizonyos mennyiségü ingatlan és ingó vagyonból kiárverezhető ne legyen, s ne kényszerüljön családjával együtt földönfutóvá, mindenéből kifosztott proletárrá lenni.

Ezen mentesség a végrehajtások alul az északamerikai Unió több államában oly föltétlen, hogy — az ott igen csekély adót kivéve, — absolute semmiféle egyéb tartozások és adósságok miatt se vonható az otthon, tartozékaival együtt birói vagy egyéb végrehajtás alá, még a tulajdonos házastársának a jóváhagyása mellett csinált adósságok miatt sem. Az unióbeli államok homestead-exemptionális törvényeinek nagy része azonban több-kevesebb kivételeket állapit meg, a melyekben az otthon és tartozékai végrehajtás alá vonhatók; de az unióbeli valamennyi államban általános szabályként van kimondva az otthonnak és tartozékainak a végrehajtások alul való mentessége. S ezen általános szabályt mondja ki a jelen törvényjavaslat 9. §-a is.

A kivételek ezen általános szabály alul a 11. §-ban foglaltatnak.

III. FEJEZET.

A mentesitett otthon tartozékai.

A 10. §-hoz.

Arra nézve, hogy mikből állanak azon ingóságok, a melyek, mint a mentesitett otthon tartozékai végrehajtás alá szinte nem vonhatók, s melyeket a végrehajtást szenvedő birtokos részére minden esetben szinte érintetlenül fenhagyni kell, — illetve arra nézve, hogy a mentesitett ingatlanok területén található ingóságoknak mely nemei s ezekből szám szerint mennyi és illetve mily maximális becsértékben mentesek a végrehajtás alól, — mindezekre nézve az északamerikai Unió államainak és területeinek homestead-exemptionális törvényei több-kevesebb részletességgel, sőt némely esetben a legnagyobb minutiositással intézkednek: a mentesitett ingóságok mennyiségére s illetve mérvére nézve azonban intézkedéseikben igen eltérnek egymástól. Erészben is bővebb tájékozás szerzése czéljából utalunk a már hivatkozott 3·/. alatti mellékleten foglalt összeállitásra.

Az otthon tartozékaiul mentesitett ingóságok állanak egyrészről az otthont képező ingatlan birtoknak tulajdonképeni értelemben vett tartozékaiból, vagyis a gazdaság vitelére szolgáló élő és holt fundus instructusból, a gazdasági felszerelvényekből, részint pedig a tulajdonos és családja közvetlen használatára, illetve életfentartására szolgáló készletekből s egyéb ingóságokból, — mind e tekintetekben azon minimumot véve alapul, a mely a mentesitett otthonul a törvény által meghatározott maximális ingatlan-mennyiségnek a viszonyaihoz képest szükséges.

A jelen törvényjavaslat 10. §-a tehát a végrehajtás alul mentesitett tartozékok, illetve ingóságok mennyiségének és mérvének a megállapitásánál természetszerüleg kellett, hogy a maximális husz kataszteri holdat tevő mentesitett ingatlanságnak, illetve egy ily terjedelmü birtok tulajdonosának és családjának minimális szükségleteit és igényeit tartsa szem előtt.

A magyar homestead mentesitett tartozékai, a 10. §. egyes pontjai alatt foglaltatva, részint számszerint és

mennyiségileg vannak felvéve, részint általában bizonyos nemü, a birtok tényleges kiterjedéséhez képest szükséges tartozékokul vannak meghatározva, a melyeknek tényleges mennyisége végrehajtás esetén esetről-esetre állapittatik meg, — részint pedig azok olyan, maximális összbecsértékben kitüntetett ingóságok, a melyek ezen legmagasabb összbecsérték határán belül végrehajtás alá nem vonhatók.

A jelen 10. §. legtöbb pontja természetesen felöleli magában az 1881 : LX. t.-cz. 51. §-a által a végrehajtás alul kivett ingóságokat is; csakhogy a mentesitésnek a mérvét megfelelőleg kiterjeszti; s azért a jelen törvényjavaslat 10. §-a csakis annyiban derogál a végrehajtási törvény 51. §-ának, amennyiben az ebben foglaltaktól eltérő rendelkezéseket tartalmaz. Ellenben a végrehajtási törvény 51. §-ának mindazon pontjai, a melyekben foglalt ingóságokra nézve a jelen törvényjavaslat 10. §-a másként nem rendelkezik, a mentesitett otthon tekintetében is, továbbra is hatályban maradnak. A végrehajtási törvény 51. §-ának ezen pontjai a *d*), *e*) *f*) és *g*) alattiak.

A mondottak után a jelen törvényjavaslat 10. §-ának *a*)—*u*) pontjai közül csakis az *u*) alatti pont igényel még különös indokolást, a mely *u*) pontnak az értelmében a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok után a tulajdonos vagy haszonélvező tulélő házastársa részére járó bér-, illetve haszonbérösszegnek csakis felerésze mentesittetik a végrehajtás alul.

Ez a megszoritó intézkedés, kapcsolatban a jelen indokolásban az 1. §. *c*) pontjához füzött fejtegetések során már tett megjegyzéssel, abban találja indokát, hogy ezáltal az otthon tulajdonosa, illetve haszonélvezettel biró tulélő házastársa indirecte kényszerittetik arra, hogy tényleg az otthon területén lakjék és az ahhoz tartozó ingatlanokat házilag mivelje vagy miveltesse, — ezen intézkedés által biztosittatván az otthonmentesités intézményének azon egyik főczélja, hogy a mentesitett otthon a birtokosnak és családjának állandó tényleges lakhelyéül, szóval »otthonául« szolgáljon, s a törvényes mentesitéssel ellátott otthon ne szolgálhasson kasza-kapakerülő spekulánsoknak a czéljaira.

IV. FEJEZET.

A mentesités alóli kivételek és az ezekre vonatkozó perbeli eljárás.

A 11. §-hoz.

Ezen §. a 9. §-ban kimondott általános szabály aluli kivételeket, vagyis azon kivételes követeléseket (»privileged debts and liens«, miként az unionális államok homestead-exemptionális törvényei azokat elnevezik), foglalja magában, melyekre nézve az otthonmentesités hatálylyal nem bir, miattuk az otthont képező ingatlan birtok, az otthon tartozékaival együtt, illetve az otthon haszonélvezete végrehajtás alá levén vonható.

Hogy mely követelések tartozzanak ezen »kiváltságos« követelések közé, arra nézve az északamerikai Unio azon egyes államainak a törvényeiben, a melyek a mentesitett otthonra nézve ilyen »kiváltságos« követeléseket ismernek, (mert egy részük, mint fentebb [a 9. §-hoz] már mondatott, nem ismer ilyen »kiváltságos« követeléseket,) egymástól igen eltérő felfogás uralkodik.

A jelen törvényjavaslat az egyes ily kivételes követelések meghatározásánál egyrészről tekintettel volt az unióbeli államok idevágó törvényes rendelkezéseire, másrészről pedig a speciális magyar viszonyokra, a jelen §. szerkesztésénél is alkalmazást nyervén az eklektikai módszer. Az erészben zsinórmértékül vett tekintetek pedig az illető egyes ilyen követelési nemek felsorolásánál fejtetnek ki, amint következik:

Az *a*) pont alatt ki van mondva, hogy az állami, törvényhatósági és községi adótartozásokért, valamint a bélyeg- és illetéki tartozásokra nézve az otthon nem részesül mentességben; de már a felemelt illetékek, valamint más pénzbüntetések s egyéb követelések tekintetében az állam, illetve a törvényhatóság és a község is csak annyi előjogokban részesülnek a mentesitett otthonra nézve, mint a magánszemélyek. Igy van ez az északamerikai Unio legtöbb államában is.

A *b*) és *c*) pontok rendelkezései bővebb indokolásra nem szorulnak.

A *d*) ponthoz. Az otthonmentesség jogkedvezménye a törvény által legfőkép a család: a feleség és a gyermekek érdekében adatván meg, ebből önként következik, hogy, ha a mentesitett otthon tulajdonosa nem felel meg a felesége és a gyermekei iránti, természet és törvény szerint nekik megjáró tartást illető kötelezettségének: azoknak tartás iránti követelései miatt az otthon és tartozékai végrehajtás alá vehetők legyenek. E pont különben analog intézkedést foglal magában az 1881 : LX. t.-cz. 58. és illetve 63. §-ában levő intézkedéssel.

Az *e*) ponthoz. Az unióbeli államok otthonmentesitési jogintézményének egyik alapelvét képezi az, hogy az otthon a tulajdonosnak csakis azon adósságaiért felel, a mely adósságokra nézve a tulajdonos irásban kijelentette, hogy lemond az otthonmentesség jogkedvezményéről (»debts as to which the exemption law is waived«). Hogyha pedig az otthon tulajdonosa törvényes házasságban él, szükséges ezenkivül még az is, hogy az ezen adósságokat illetőleg az otthonmentesség törvényes kedvezményéről a tulajdonos részéről történt lemondáshoz a házastárs beleegyezését, helyesebben szólva: jóváhagyását adja, de szinte mindig irásban.

A jelen törvényjavaslat 11. §-ának *e*) pontja ugyanigy intézkedik, s ezenkivül megkivánja, hogy a házastárs e jóváhagyó nyilatkozatát a 4. §-ban körülirt alakszerüségek betartása mellett kell hogy adja, biztositék levén ez arra nézve, hogy a nő, nem a férje által kényszeritve, vagy pedig amugy könnyedén, meggondolás nélkül adja jóváhagyását oly adósságok tételébe, a melyek miatt gyermekeivel együtt esetleg hajléktalanná is lehet.

Ugyszinte erészben a házastárst meg kell a törvénynek óvnia még azon veszélytől is, a mely őt onnan érhetné, hogy a tulajdonosnak ily adósságai tételéhez irásban jóváhagyását adva, a hitelező ennek ürügye alatt ellene mint állitólagos egyenes adóstárs vagy pedig mint állitólagos kezes ellen esetleg követelést formálhatna. Ha ugyanis a házastárs ezen őt érhető veszély ellen kellőkép nem biztosittatnék, ugy az otthont mentesitő törvény által neki nyujtott kedvezmények egyenesen kutforrásaivá válhatnának saját vagyoni romlásának, tönkremenetelének; pedig ép ezt akarja meggátolni az otthonmentesités intéz-

ménye. Ehhez képest tehát a jelen törvényjavaslat 11. §-ának *e*) pontja kimondja azt is, hogy a házastársnak ezen *e*) pont eseteiben adott jóváhagyó nyilatkozata nem tekinthető és nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, mely által a házastárs a tulajdonosnak ily tartozásaira nézve, netaláni saját külön vagyonára nézve személyes kötelezettséget vagy kezességet vállalt volna magára.

Az *f*) ponthoz. Hogy azon vételár-hátralékért, a melylyel a mentesitett otthon tulajdonosa, az otthonhoz tartozó ingatlanok után tartozásban van, az eladónak meglegyen a joga, magát a mentesitett otthonból is kielégiteni, anélkül, hogy a tulajdonos vevő ezen vételári tartozására nézve az otthonmentesség kedvezményéről lemondott esetleg házastársa jóváhagyásával lemondott volna, — ez az igazságnak olyan követelménye, a mely bővebb indokolást nem igényel. Különben is ez a rendelkezés benne van az Unió majdnem valamennyi államának homestead-exemptionális törvényében is.

A *g*) ponthoz. Az északamerikai Unió államainak a jogrendszerében általában el van fogadva az a jogintézmény, a melynek értelmében az iparosoknak s egyéb szállitóknak és vállalkozóknak törvényes zálogjoguk van az általuk egy harmadik személy részére szerződés folytán készitett vagy kijavitott épületre forditott anyagszereiknek és munkájuknak az értékéig, ezen épületekre és azon ingatlanokra nézve, a melyeken azok állanak. Az ilyen törvényes zálogjog (lien) az anyag vagy a munka készitőjét, illetve szállitóját megilleti az esetben, ha a munka bevégzése után, bizonyos, a törvényben meghatározott záros határidőn belül, számlabeli követelését a telekhivatalban (Recorder-office) bejelenti, s e bejelentés után, szinte a törvényben meghatározott záros határidőn belül, keresetét a megrendelő ellen meginditja. Ez esetben az iparos, illetőleg szállitó követelése minden, a munka megkezdésének időpontja után bejegyzett zálogjogot a rangsorozatban megelőz. Sőt más unióbeli államokban az ily követelés ez esetben előnyös tétellé (priviléged lien) válik, mely a rangsorozatban minden többi bekeblezett követelést megelőzi. Ezen ugynevezett kézmüves zálogjogok érvényesek Amerikában a mentesitett homestead-ekre nézve is; csakhogy némely ottani állam

homestead-exemptionális törvénye az ily megrendelésekre nézve is feltételül tüzi ki a házastárs irásbeli jóváhagyását, s csakis ezen föltétel alatt terhelhetik azok a homestead-et.

Hazai jogrendszerünkben a törvényes zálogjognak ez a neme ismeretlen, de különben is telekkönyvi szabályainkkal összeegyeztethetlen is levén, az észak-amerikai unionális államok magánjogának ezen »privileged lien«-ekre vonatkozó szabályait az otthonmentesitési törvényben se recipiálhatjuk. Az ezen »kézmüves-zálog« által kitüzött czél azonban hazai jogrendszerünk keretében biztositva lesz azáltal, ha, miként ezt a jelen 11. §. *g*) pontja kimondja, a mentesitett otthont képező ingatlanokon emelt vagy kijavitott épülethez az anyagot vagy munkát szolgáltatott iparosoknak és más vállalkozóknak ebbeli követeléseikért a végrehajtási jog megadatik a mentesitett otthonra nézve anélkül, hogy az adós tulajdonos, esetleg házastársának a jóváhagyásával az ily követelésekre nézve lemondott volna az otthonmentesség törvényes kedvezményéről.

Ugyanezen intézkedést kiterjeszti a 11. §. *g*) pontja egyszersmind azon követelésekre is, melyek a mentesitett ingatlanok területén teljesitett gazdasági és egyéb munkák után az iparosoknak, napszámosoknak és cselédeknek járó munkabérekre vonatkoznak.

Az ezen *g*) pont alatti tartozások mind olyan természetüek, a melyeknek a reális ellenértéke tényleg beleruháztatik a mentesitett otthonba; s mivel ilynemü hasznos beruházások mégeddig egy gazdaembert se tettek tönkre, meg kellett neki hagyni azt a jogot, hogy azoknak a megrendelését irásbeli szerződés nélkül is, és illetőleg házastársának az irásbeli jóváhagyása nélkül is eszközölhesse a mentesitett otthont illetőleg.

A *h*) ponthoz. Az otthonmentesités nem szolgálhat palladiumul arra, hogy a büntető törvények által tiltott uton mást vagyonilag megkárositott, sőt esetleg családjával együtt tönkretett tulajdonosok a kártéritési kötelezettség alul kibujhassanak. Ehhez képest a jelen 11. §. *h*) pontja kimondja azt, hogy a mentesitett otthonra és tartozékaira végrehajtás vezethető a büntetendő cselekmények folytán a sértett félnek megitélt kártéritési öszszegre nézve is.

Eszerint tehát a mentesitett otthon csakis a sértett félnek okozott kár megtérítése tekintetében szavatol. Nem szavatol azonban a tulajdonosra kirótt pénzbüntetésekért s a büntető eljárás során felmerült eljárási és végrehajtási költségekért. Ez a felfogása az északamerikai Unio államai törvényhozásainak is, ezek azon nézetből indulva ki, hogy az ily pénzbüntetések nemcsak a tettest, hanem annak ártatlan családját is sujtják, a mely hátrány elől a családot megvédeni éppen egyik legfőbb feladata az otthonmentesités intézményének. Ám sujtsa a törvény a legszigorubb büntetéssel a tettest; de ártatlan családját vagyonilag ne tegye tönkre. Ugyane tekintetekből a mentesitett otthon ellenében a bünperekben felmerült eljárási és végrehajtási költségek se érvényesithetők. Vegye mindezeket a tettesen követelő állam ugy, mintha az elitéltnek semmi vagyona se volna. S bizonyára kevesebbet veszit ezzel az állam, mint amennyit veszitene az elitéltnek a családja akkor, ha mentesitett otthonától megfosztatnék, s a koldussá lett nő és gyermekek az illetőségi községnek a terhére esnének.

De ezen kérdésben az egyedüli helyes felfogás legeslegujabban már nálunk Magyarországon is kezdi érvényesiteni magát.

Ugyanis »a kir. biróságok előtt fölmerült bünügyi költségek behajtásáról és elszámolásáról« szóló, az igazságügyminister által benyujtott s a képviselőház f. é. októberhó 30-kán tartott ülésében letárgyalt 589. számu törvényjavaslat 4. §-a az igazságügyi bizottság szövegezése szerint kimondja, hogy, ha a biróság »azt tapasztalja, hogy a bünügyi költségek lerovása által a kötelezettnek önmagának, vagy azoknak életfentartása, a kiknek eltartására kötelezve van, veszélyeztetve volna: a bünügyi költségeket ugyanazon határozatban egyelőre behajthatlanoknak nyilvánitja.« A törvényjavaslat ezen rendelkezése pedig a ministeri indokolásban következőleg van megokolva: »Magasabb állami érdekek kivánják, hogy a saját magának és családjának életfentartására legszükségesebb csekély vagyonától senki se fosztassék meg, tehát a bünös sem; mert a nyomor és a vele járó elkeseredés ujabb bajoknak szülőanyja.«

Ezen elvet a jelen törvényjavaslat is magáénak vallva, azt a mentesitett otthont illetőleg is alkalmaztatni kivánja.

Az *i)* pontnak a rendelkezése azon általános jogelvnek a kifolyása, hogy a törvénynek visszaható ereje nincsen.

A *k)* pontnak a rendelkezése pedig elejét akarja venni annak, nehogy azon harmadik személyek, a kik az otthon megalapitása előtt ennek a tulajdonosával abban a hiszemben szerződtek, hogy követeléseikre nézve adósuknak a vagyonából kielégitést fognak nyerhetni, — károsodást szenvedjenek.

A 12. §-hoz.

Ezen §-ban azon eljárási garancziák foglaltatnak, a melyek szükségesek egyrészről arra nézve, nehogy a mentesitett otthont a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény értelmében nem terhelhető követelések a peres eljárás folytán olykép itéltethessenek meg, hogy azok miatt a végrehajtás a mentesitett otthont illetőleg is elrendeltethetnék; másrészről pedig, hogy azon hitelezőknek az érdekei, kiknek a követelései miatt a hozandó törvény értelmében a mentesitett otthon ellenében is van helye a végrehajtásnak, — kellőleg megóvassanak.

V. FEJEZET.

Az otthonra vonatkozó végrehajtási szabályok.

A 13. §-hoz.

Noha a törvényjavaslat 11. §-ában felsorolt kivételes követelések eseteiben a végrehajtás az otthonra nézve is az általános végrehajtási szabályok értelmében történik, a miből folyik az is, hogy az ily esetekben a végrehajtás alul csakis az 1881 : LX. t.-cz. 51. és 67. §-ában felsorolt s az otthon területén találtató ingóságok részesülnek mentességben: — mindazonáltal, figyelemmel azon fontos politikai, gazdasági és társadalmi tekintetekre, melyek az otthonmentesités intézményéhez füződnek, s melyek a családi otthon sértetlen fenmaradását a lehetőség határáig megóvni parancsolják, — teljesen indokoltak a jelen 13. §-nak az észak-amerikai homestead-exemptionális törvényekben is kifejezésre jutott azon intézkedései, hogy még a 11. §. *a)*—*k)* pontjai alatt felsorolt kivételes követelések miatti, ingóságokra vezetett végrehajtásoknál is, az otthonhoz tartozó ingóságok csakis az esetben legyenek

lefoglalhatók, ha a végrehajtást szenvedő fél egyéb elfogadható ingóságokat kijelölni nem képes; — valamint hogy az otthonhoz tartozó ingóságok tekintetében a végrehajtást szenvedő felet illesse meg a kijelölés joga; — ugyszinte, hogy ingatlanok árverése esetében az otthonhoz tartozó ingatlanok csak legutólsó sorban, más ingatlanokkal össze nem foglalva kerüljenek árverés alá, s erészben az árverést elrendelő telekkönyvi hatóság hivatalból tartozzék intézkedni, valamint arra nézve is, hogy az otthonhoz tartozó ingatlanokra csak az esetben rendeltethessék el az árverés, s ezek csak az esetben bocsáttathassanak árverés alá, ha a végrehajtató követelése a többi egyéb ingatlanok vételárából előreláthatólag ki nem kerül; — ugyszinte hogy a végrehajtást elrendelő végzésben, az ennek alapul szolgáló marasztaló határozatra való hivatkozással minden esetben kifejezendő legyen az is, hogy az adott esetben a végrehajtás a végrehajtást szenvedőnek mentesitett otthonára és tartozékaira nézve is foganatositható.

A 14. és 15. §-okhoz.

E két §. szabályozza azon külön eljárást, a mely a végrehajtás körül követendő az olyan esetekben, a melyekben az otthon tulajdonosa ellen olynemü követelések miatt intéztetik végrehajtás, a mely követelések elől a törvény az otthont és tartozékait mentesittetni, eximálni akarta, — szóval a mely külön végrehajtási szabályok követendők mindazon követelések eseteiben, a mely nemü követelések a jelen törvényjavaslat 11. §-ában mint kivételes követelések felsorolva nincsenek.

Hogy az ilyen, a mentesitett otthon ellenében nem érvényesithető követelések miatt az otthonhoz tartozó ingatlanok egyátalán nem, — a rajtuk található ingóságoknak pedig csakis az a része, illetve mérve, az a fölöslege foglalható le, a mely részük, illetve mérvük, fölöslegük a jelen törvényjavaslat 10. §-ának *a)*—*u)* pontjai értelmében a végrehajtás alul mentesitve nincsen, — ez az otthonmentesités jogintézményének legbensőbb lényegéből folyó általános szabály.

Az is a mentesség elvéből folyó intézkedés, hogy arra nézve, hogy a mentesitett ingóságok mennyiségén felüli részül, ezen ingóságok közül melyek legyenek lefoglalhatók,

— illetőleg hogy a maximális összbecsértékben mentesitetett ingóságok közül, ezen maximális összbecsérték határán belül mely ingóságok ne foglaltathassanak le, — a végrehajtást szenvedő felet illeti meg a kijelölés joga.

A 15. §. pedig elejét igyekszik venni annak, nehogy az ilyen, az otthont és tartozékait nem terhelő követelések miatti, ingóságokra vezetett végrehajtások eseteiben, az otthonmentesités törvényes kedvezményét a végrehajtást foganatositó közeg meghiusithassa. A tapasztalás ugyanis az, hogy az 1881 : LX. t.-czikkben foglalt végrehajtási törvény által szabályozott foglalási és becslési eljárás se nyujt teljes biztositékot arra nézve, hogy a végrehajtási törvény 51. §-a által a végrehajtás alul kivett ingóságok tényleg fenhagyassanak a végrehajtást szenvedő részére, s igy a törvény által nyujtott mentesitési kedvezmények a gyakorlatban sok esetben illusoriusokká válnak és pedig azáltal, hogy a zálogolási és becslési jegyzőkönyvből egyáltalán nem tünik ki, valjon az összeirásból tényleg kihagyattak-e s igy foglalás alá nem vétettek-e a végrehajtási törvény 51. §-ában felsorolt mentesitett ingóságok; — s igy az esetben, ha a foglalás ellen előterjesztés adatik be, az előterjesztés tárgyalásakor a biróság magukból az iratokból nem szerezhet meggyőződést arra nézve, hogy a foglalást tényleg eszközölt közeg nem szegte-e meg ezen 51. §. intézkedéseit, lefoglalva olyan tárgyakat is, a melyek foglalás alá nem eshetnek.

Mivel pedig a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény a mentesitett otthon le nem foglalható tartozékaiul megjelölt ingóságoknak a körét, terjedelmét, mennyiségét és mérvét, az általános végrehajtási szabályok erészbeni intézkedéseivel szemben jóval kiterjeszti, — a végrehajtási eljárás körül kielégitő biztositékok szerzendők arra nézve, hogy a jelen törvényjavaslat folytán meghozandó törvénynek külön végrehajtási szabályait, nem kivételes követelések eseteiben a végrehajtást foganatositó közeg meg ne sérthesse, s ha mégis megsértette, ezen sérelemnek az orvosolhatása minél könnyebbé tétessék. Erészben pedig az egyedüli biztositékot az képezi, hogy az ilyen nem kivételes követelések miatti, ingóságokra vezetett végrehajtások eseteiben a mentesitett otthon területén található összes ingóságokról, ezek becsértékének a kitüntetése mel-

lett, egy külön leltár vétessék fel, s csakis ezen leltár alapján, ennek illető tételszámaira hivatkozással szerkeszthető és szerkesztendő meg a külön foglalási jegyzőkönyv, a melyben a tényleg lefoglalt ingóságok, becsértéküknek a kitételével foglaltatnak. Ezen külön leltár és külön foglalási jegyzőkönyv egybevetése mellett aztán a végrehajtás foganatositását elrendelt kir. biróság előterjesztés esetén, — a végrehajtás foganatositását elrendelt közigazgatási hatóság, illetve kir. pénzügyigazgatóság pedig felszólamlás esetén, könnyen és alaposan határozhat afölött, valjon az otthon mentessége az adott esetben a kiküldött által megsértetett-e avagy nem.

A 16. §-hoz.

Ezen §. a végrehajtás körül a 13., 14. és 15. §-ok értelmében követendő külön szabályok megsértése eseteiben a feleket megillető jogorvoslatokat megfelelőleg szabályozza.

VI. FEJEZET.

Eljárás csőd esetén.

A 17. §-hoz.

Az északamerikai Egyesült-Államok általános csődtörvénye értelmében, a csődleltározásból kihagyandók és zár alá nem vehetők a vagyonbukottnak szükséges háztartási butorai és konyhai fölszerelvényei, továbbá oly egyéb szükséges ingóságai, melyeknek a becsértéke a 300 dollár értéket meg nem haladja; ezen ingóságok mérve pedig függ a vagyonbukott családja tagjainak számától, magának a közadósnak társadalmi állásától és egyéb körülményeitől. Kivétetnek továbbá a csődleltározás és zár alól a közadósnak, nejének és gyermekeinek a ruházata, a közadós egyenruhája, fegyverei és hadi felszerelvénye, ha t. i. az Egyesült-Államok hadseregében szolgál vagy szolgált, valamint minden egyéb oly vagyonrészek is, melyek az Egyesült-Államok törvényei értelmében a végrehajtás alul kivéve vannak, nemkülönben az ezen kivételek között nem foglalt olyan vagyonrészek is, a melyek azon unióbeli egyes államnak külön homestead-exemptionális törvénye értelmében, a mely államban a

közadós lakik, a végrehajtás alól kivéve vannak. »És semmi esetben sem szállhat az ehhez képest foglalás és zár alól kivett (exempt) vagyon a végrehajtatóra — mondja az unionális csődtörvény, — és a vagyonbukottnak semmiféle ebbeli igényei nem csorbithatók meg ezen törvény (csődtörvény) intézkedései által.«

Az Egyesült-Államok általános csődtörvénye tehát a homestead kiváltságos, helyesebben mondva: kedvezményes állását csőd esetében is fentartja, s ezáltal egyrészről biztositja a közadós családját még a családfő ellen elrendelt csőd esetében is az ellen, hogy minden vagyonból kifosztathassék, másrészről pedig a közadósnak lehetőséget nyujt arra, hogy az őt ért vagyoni tönk őt gazdaságilag végkép meg ne semmisitse, hanem vagyona fenmaradó csekély részének a segélyével uj gazdasági existentiát teremthessen magának.

Ugyanezen elveknek kellett zsinórmértékül szolgálniok a jelen törvényjavaslat készitésénél is, ha az amerikai homestead-exemptio intézményét a maga valójában hazánkban is meghonositani akarjuk.

Azon, a jelen törvényjavaslat által elfogadott elvből, hogy t. i. a mentesitett otthont illetőleg csakis a törvényben taxative felsorolt bizonyos nemü követelésekre nézve van helye a végrehajtásnak, — önként folyik az is, hogy a mentesitett otthonra és tartozékaira nézve csakis az ilynemü követelések miatt kérhető a csődnyitás.

Ekként tehát az otthonmentesités intézményének a meghonositása folytán beállhat az 1881 : XVII. t.-czikkben foglalt csődtörvény 1. §-a második bekezdésének az az esete, a mely szerint a csőd a »közadós vagyonának csak bizonyos részére terjed ki«; t. i. ha a közadósnak a mentesitett otthonon kivül egyéb vagyona is van, a mentesitett otthonra nézve végrehajtási joggal nem biró hitelezők kérhetnek ugyan csődöt a közadós egyéb vagyonára, de ezen csőd a mentesitett otthonra nem terjed ki.

Ezen rendelkezés nélkül az otthonmentesités jogintézménye egészen illusoriussá tétethetnék; mert ha azoknak a hitelezőknek, a kiknek a mentesitett otthonra nézve nincs végrehajtási joguk, a törvény megadná a jogot, hogy a mentesitett otthonra kiterjedő hatálylyal is kérhetnék a csődöt a közadós ellen, s csőd esetében ők is

kielégitést nyerhetnének a homestead értékéből, bármely követelési csődosztályzatban is, — ugy a mentesitett otthont ezen minőségétől megfosztani, az egyébkint a mentesitett otthonra nézve végrehajtási joggal nem biró hitelezőknek a puszta önkényétől függne, s maga az egész otthonmentesitési intézmény olyan szerepet játszanék, mint azok a vizáradás ellen emelt védgátak, a melyek csak száraz időben tartanak ki, a legelső árviz alkalmával azonban bedőlnek.

Ezen most kifejtett általános elvekből folynak aztán ezen 17. §. többi rendelkezései, a mentesitett otthont illető külön csődtömegre s az ezt terhelő követelések külön bejelentésére és felszámolására nézve, valamint esetleges két külön általános csődtömeg esetében mindkét tömeget illetőleg sorozott követelések aránylagos kielégitésére nézve.

A homestead-exemptio lényegéből folyik, de ugy az északamerikai Egyesült-Államok általános csődtörvényének, mint az Unióbeli egyes államok homestead-exemptionális törvényeinek is megfelelő intézkedés az is, hogy, ha a mentesitett otthonnak és tartezékainak külön csődtömege a mentesitett otthont a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény értelmében terhelhető követelések által ki nem merittetnék, — a fenmaradó összeg a közadósnak — kivéve csalárd bukás esetét, — kiadassék.

VII. FEJEZET.

Az otthon jelzálogi megterhelésére, elidegenitésére és bérbe-, illetve haszonbérbe adására vonatkozó szabályok.

A 18. §-hoz.

Az otthonmentesités intézményének lényegéből folyik, de a jelen törvényjavaslat 11. §-ának *e*) pontja rendelkezésének is szükségszerü folyománya az is, hogy a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanokra csakis oly tartozásokra nézve kebelezhető be vagy jegyezhető elő a szerződési zálogjog, a mely tartozásokra nézve a tulajdonos az otthonmentesség jogkedvezményéről irásban lemondott, s a melyekre vonatkozó zálogjognak az otthonhoz tartozó ingatlanokra leendő bekebelezésébe való beleegyezését kifejezetten megadta. Hogyha pedig a tulajdonos házasságban él, szükséges ezenfelül a házastársnak is a

jóváhagyó nyilatkozata ugy az otthonmentességről való lemondást, mint a bekeblezést illetőleg is, és pedig ugyanazon formalitások mellett kiállitott nyilatkozata, melyek a 4. §-ban megállapitva lettek. Ezenkivül a házastárs érdekeinek a megóvását czélzó s a 11. §. *e*) pontjához füzött fejtegetések során már kellőleg indokolt cautela ezen 18. §-ban is világos kifejezést nyer.

A 19. §-hoz.

Hogy a családi otthon a »családi otthonnak« a jellegétől azáltal se fosztathassék meg, hogy a tulajdonos azt házastársának az akarata ellen esetleg bérbe vagy haszonbérbe adja, vagy pedig elidegeniti, — a házastárst fel kellett ruházni azon joggal is, hogy az ezen ügylelekre vonatkozó szerződések csakis az ő jóváhagyásával legyenek jogérvényesekké; mivégből a házastárs részére biztositani kellett azon jogorvoslatokat is, melyeknek a segélyével megakadályozhatja azt, hogy harmadik személyek az ő jóváhagyása nélkül kötött s igy jogérvénytelen bér- vagy haszonbér-szerződés, illetve adásvételi vagy csere-szerződés utján az otthonhoz tartozó ingatlanokat tényleg birtokba vehessék s ő és gyermekei hajlék nélkül maradjanak, illetve bérlet vagy haszonbérlet esetén, az otthonnak törvényes mentességben részesülő jövedelmei a 10. §. *a*) pontja értelmében rövidséget szenvedjenek.

VIII. FEJEZET.

Általános szabály a házastársnak az otthonra vonatkozó jogaira nézve.

A 20. §-hoz.

Az otthonmentesség jogkedvezménye a házastárst a családi otthonra nézve ugy a saját, mint a gyermekek érdekében messzemenő jogokkal ruházván fel, biztositani kell őt a törvénynek arra nézve is, hogy ezen általa egyszer már megszerzett fontos jogaitól, a házasság jogszerü tartama alatt még maga az otthon tulajdonosa se foszthassa meg. A házasság jogszerü tartama pedig — halál esetén kivül, — csakis akkor szünik meg, ha a házasság érvénytelensége vagy a házassági kötelék fel-

bontása jogerejü birói itélettel kimondatott. A katholikusokat illetőleg, a kiknek házassági joga szerint a házassági kötelék fel nem bontható, a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény értelmében a házastárst megillető jogok megszünte akkor következik be, ha az életfogytiglani ágy- és asztaltól való elválasztás jogerejü itélettel kimondatott.

IX. FEJEZET.

A tulélő házastárs haszonélvezeti joga.

A 21. és 22. §-okhoz.

A házastárst, a jelen törvényjavaslat alapján hozandó törvény szerint, a mentesitett otthonra nézve, a tulajdonos elhaltával az életfogytiglani haszonélvezet illeti meg, a melytől őt még a tulajdonos se foszthatja meg végrendelet utján sem.

Ezen életfogytiglani haszonélvezeti jog oly feltétlen, hogy az a tulélő házastárst még az esetben is megilleti, ha leszármazó törvényes örökösök nem létében ujabb házasságra lépne is. Ha azonban leszármazó törvényes örökösök léteznek, ujabbi házasságra léptével megszünik ezen haszonélvezeti joga, mert a mentesitett családi otthon egyik főczélja: a gyermekek védelme, az özvegynek uj házasságra léptével többé feltétlenül biztositottnak nem tekinthető.

Ezen haszonélvezeti jog feltétlen abban az irányban is, hogy annak megszoritását még a leszármazó törvényes örökösök se követelhetik, bármi czimen sem; annál kevésbbé követelhetik pedig ezt az elhalt tulajdonos felmenő vagy oldalági örökösei.

A tulélő házastárst életfogytiglan, illetve leszármazó törvényes örökösök létében ujabb házasságra léptéig megillető ezen feltétlen haszonélvezeti jog a magyar özvegyi jogtól abban különbözik, hogy: 1. az nemcsak az özvegy nőt, hanem az özvegy férfit is megilleti; 2. hogy az az özvegy nőnek uj házasságra léptével a felmenő s oldalági örökösökkel szemben nem szünik meg, s 3. hogy annak korlátozását a leszármazó törvényes örökösök se követelhetik. Ezen feltétlen haszonélvezeti jog, valamint ezen haszonélvezeti jogból folyó mindazon korlátozások,

melyeknek az örökösök az örökrészük fölötti szabad rendelkezhetés tekintetében, az alábbi X. fejezet rendelkezései szerint alávetve vannak, — abban a czélban lelik indokolásukat, hogy a mentesitett családi otthon mindkét házastársnak az elhaltáig, lehetőleg a maga eredeti épségében fentartassék, hogy igy legalább a két házastárs életbenmaradtáig, a mentesitett otthonhoz tartozó birtok megkötve maradjon, s ilykép legalább egy egész emberéleten át állandósittassék; s hogy továbbá a gyermekek apjuk vagy anyjuk elhaltával, a természetbeni osztály utján szét ne darabolhassák a családi otthont, s az osztály miatt a különben oly gyakori ellenséges indulat ne támadhasson közöttük; hanem legalább egyik szülőjüknek az életében mindegyiküknek egyformán meglegyen a családi otthonban az a menedékhelye, ahová ők, még ha nagykoruakká válva szerte világgá mennek is, az őket az élet küzdelmei közepette érhető szerencsétlenségek esetén visszavonulhatva, még életben maradt szülőjük védszárnyai alatt s a családi fedél alatt mindenkor vigaszt és támaszt nyerhetnek.

X. FEJEZET.

Az otthonra vonatkozó hagyatékkezelési szabályok s az örökösök és a haszonélvező özvegy közötti jogviszony.

A 23—25-ik §-okhoz.

A jelen törvényjavaslat a fenálló magyar öröklési renden egyátalán semmi változtatást involváló intézkedést sem tartalmaz. Csakis az örökösöknek örökrészükkel való szabad rendelkezhetési jogát korlátozza ideiglenesen, a tulélő házastárs részére biztositott haszonélvezeti jog érdekében. Amint ezen haszonélvezeti jog megszünik, az örökösök, ugy a törvényes, mint a végrendeleti örökösök örökrészükre nézve teljesen megnyerik a szabad rendelkezési jogot.

A megelőző IX. fejezet indokolásánál a jelen törvényjavaslat erészbeni intézkedéseinek a rátióját már kifejtettük; s azért ehelyütt csakis a 23—25. §-okban foglalt s a 21. és 22. §-ok által megteremtett alapokon nyugvó intézkedéseknek a részletes indokolása van hátra.

A mentesitett otthonra nézve, ezen jogi jellegénél fogva, a tulajdonos elhalta után is a jelen speciális törvény rendelkezései lépvén hatályba, ebből következik, hogy a mentesitett otthonhoz tartozó javak egyéb hagyatéki vagyontól elkülönitve, mint külön hagyatéki tömeg kezelendők, a mely külön hagyatéki tömegre nézve az általános hagyatékkezelési és az örökösök közötti osztályra vonatkozó törvényes szabályok csakis annyiban nyerhetnek alkalmazást, amennyiben azok a jelen hozandó törvény rendelkezéseivel ellentétben nem állanak.

A megelőző IX. fejezet indokolásánál már oka lett adva a 24. §. azon rendelkezésének is, hogy az özvegyet megillető haszonélvezet tartama alatt miért nem foganatositható az örökösök között a természetbeni osztály, s ez osztály céljából miért nem adhatók el az otthon és tartozékai. Természetes dolog, hogy, ha a természetbeni osztály foganatositásába s az otthonhoz tartozó ingatlanoknak az osztály folytáni vagy egyébkinti eladásába a haszonélvező özvegy, a 4. §-ban körülirt formalitások betartása mellett, jóváhagyását adja, nincs ok arra, hogy a természetbeni osztály s az ennek folytán esetleg szükséges eladás miért ne történhetnék meg. A haszonélvező özvegy férfit vagy özvegy nőt azonban az ezen esetekben adott jóváhagyó nyilatkozatának azon esetleges joghátránya elől a törvénynek megóvnia kell, hogy t. i. ezen jóváhagyó nyilatkozata ne vétessék olybá, mintha azzal saját haszonélvezeti jogáról lemondott volna.

Ugyszinte az otthonhoz tartozó ingatlanokra az örökösök saját adósságai miatt csakis a haszonélvező özvegy által azok bekeblezhetése iránt a 4. §-ban körülirt formalitások betartása mellett adott jóváhagyó nyilatkozat alapján keblezhető be vagy jegyezhető elő a szerződési zálogjog, és pedig ez azon okból, mivel különben az örökösök ilyen adósságai miatt a mentesitett otthonból őket illető részre végrehajtások vezettethetvén, örökrészük esetleges elárverezése folytán idegenek nyernének résztulajdoni jogot a családi otthonra, a mi alterálhatná bizonyos mértékig a családi otthonnak ebbeli jellegét. Mert igaz ugyan, hogy a végrehajtási törvény 156. §-a a mentesitett otthonra nézve hatályon kivül helyeztetik a jelen törvényjavaslat folytán hozandó törvény 25. §-a által, a

mely 25. §. értelmében egy vagy több örököstárs ellen intézett végrehajtás esetében, tekintet nélkül a közös ingatlan értékére, minden esetben csakis a végrehajtást szenvedő örökös vagy örökösök tulajdoni hányadára rendeltethetik el az árverés; — mégis, tekintettel a közös tulajdonostársi viszony számtalan kellemetlenségeire és inconvenientiáira, a haszonélvező özvegy kezében sértetlenül fentartani czélzott családi otthon békéjét, az otthonra nézve a családtól idegen személyek közös tulajdonostársakká válhatásának hátrányaitól lehetőleg megóvni kell.

Viszont a 24. §-ban a haszonélvező özvegy férfit és özvegy nőt is meg kellett óvni attól a veszélytől is, nehogy az örökösnek vagy örökösöknek a mentesitett otthonra, illetve ebből őket illető örökrészre bekeblezett saját adósságaik bekeblezhetése iránt adott jóváhagyó nyilatkozata olykép magyaráztathassék, mintha azzal az özvegy férfi vagy özvegy nő saját haszonélvezeti jogáról lemondott volna, vagy pedig mintha az örökösök ilyetén saját adósságaiért személyes kötelezettséget vagy kezességet vállalt volna magára.

XI. FEJEZET.

Az örökösök és az örökhagyónak hitelezői közötti jogviszony.

A 26. és 27. §-okhoz.

A 23. §-nak azon intézkedése, hogy az otthonhoz tartozó javak, a tulajdonos elhalta után az örökhagyó egyéb hagyatékától különválasztandók s mint külön hagyatéki tömeg kezelendők, további indokolását találja a jelen törvényjavaslat 27. §-ában is.

Ugyanis az otthonmentesités jogkedvezménye nemcsak azt foglalja magában, hogy a mentesitett otthon és tartozékai a tulajdonos életében, ennek adósságai és egyéb tartozásai miatt — kivéve a 11. §-ban foglalt kivételes követeléseket, — végrehajtás alá nem vonhatók, s igy azokra nézve az otthon és tartozékai nem felelősek; hanem az otthonmentesités intézménye azt is foglalja magában, — s a jelen törvényjavaslat erészben is követte az északamerikai unióbeli államok homestead-exemptionális törvényeinek a példáját, — hogy a nemkivételes követe-

lések miatt, az otthon és tartozékai értékének erejéig, a leszármazó törvényes örökösök, sőt az öröklésre hivatott szülők sem felelősek, valamint nem felelős a tulélő házastárs sem, akár végrendelet utján, akár hitvestársi örökösödés utján jutott is az otthon és tartozékai tulajdoni jogához.

A mentesitett otthonról és tartozékairól a 23. §. értelmében felveendő külön hagyatéki leltár tehát erészben is kiváló fontossággal bir; mert annak alapján constatálható az, mily vagyonrészek, mennyi érték jutott a leszármazó törvényes örökösöknek, esetleg a szülőknek, illetve az öröklésre hivatott özvegy férfinak vagy nőnek a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok és ingóságok értékéből, a mely örökség, illetve örökségi jutalék után ők nem felelősek az örökhagyónak olyan adósságaiért, a melyek ennek életében a mentesitett otthon és tartozékai ellenében érvényesithetők nem voltak.

Hogy pedig a most megjelölt örökösöknek ezen fontos joga illusoriussá ne tétethessék azáltal, hogy a haszonélvező özvegy, esetleg tán reá gyakorolt pressio folytán vagy más egyéb okokból utólag jóváhagyását adhatná az elhalt tulajdonos olyan adósságaihoz, a melyek ennek életében a mentesitett otthon ellenében érvényesithetők nem voltak, — a jelen törvényjavaslat 26. §-ában ki van mondva az, hogy a haszonélvező özvegy által, a tulajdonos elhalta után adott ilyetén utólagos jóváhagyás a mentesitett otthon és tartozékaira szintugy, mint ezek értékére nézve, semmis és jogérvénytelen.

Az otthonmentesités jogkedvezménye azonban csak a szorosan vett családra: a családfőre, feleségre és törvényes leszármazókra való tekintetből lévén a törvény által megadva, a kikhez örökösödés esetén, nézetünk szerint, még az életben levő szülők is veendők, — az oldalági törvényes örökösök, valamint a házastárson, törvényes leszármazókon és szülőkön kivül levő egyéb végrendeleti örökösök az otthonmentesség kedvezményében semmi tekintetben sem részesülnek, s igy amennyiben ezek az örökhagyó mentesitett otthonához tartozó javakban örökösödnek, — ezen örökségük, illetve örökrészük erejéig is felelősek az örökhagyónak minden, még olyan tartozásaiért is, a mely tartozások miatt az örökhagyó életében az otthonra és tartozékaira végrehajtás nem volt is vezethető.

XII. FEJEZET.

A mentesitett otthon megszünte és megszünésének következményei.

A 28. §-hoz.

A mentesitett otthon, mint ilyen, megszünik, ha a czél, a mely miatt az otthonmentesités jogkedvezménye a törvény által megadatott, többé el nem érhető, illetve megszünt. Megszünik tehát a mentesitett otthon a házastárs nélkül elhalt tulajdonos halálával, továbbá a haszonélvezetre jogosult özvegy férfinak vagy özvegy nőnek az elhaltával, illetve ezeknek leszármazó törvényes örökösök létében ujabb házasságra léptével. Ezen esetek beálltával tehát az otthonhoz tartozott ingatlanoknak, az otthonmentesités által való jogi megkötöttsége véget ért. Azonban azokból az örökösök által saját maguk részére uj mentesitett otthon alapitható, amennyiben ők is birnak az otthon-alapithatásra megkivántató törvényes kellékekkel. A mentesitett otthon megszünte folytán pedig egyuttal a telekkönyvből az otthonmentesitésre vonatkozó földjegyzés is kitörlendő.

A 29. §-hoz.

A jelen indokolás általános részében az otthonmentesités intézményének jogi és gazdasági jellege már bőven kifejtve levén, itt csakis arra utalunk, hogy az otthonmentesités törvényes kedvezménye nem az ingatlanhoz kötött jog, hanem az ingatlan birtokosának a személyes joga, a mely jog tehát harmadik személyekre át nem ruházható. Ebből pedig önként folyik az, hogy az otthonhoz tartozó ingatlanok, elidegenités esetén elvesztik az eladó személyéhez kötött mentességi kedvezményt, melyet azonban a vevő, saját személyére nézve szinte megszerezhet, ha az otthonalapitásra nézve bir azon személyes kellékekkel, melyek a jelen törvényjavaslat 1. §-ában meghatározva vannak, s egyuttal megteszi a 2. §-ban megkivánt lépéseket.

A 30. és 31. §-okhoz.

E két §. rendelkezései szinte az északamerikai unióbeli államok homestead-exemptionális törvényeiből vannak átvéve, s indokolásukat abban találják, hogy nemcsak maga az otthon, hanem annak értéke is élvezi a mentességet, s igy, szintugy mint a 27. §. szerint az örökösöket megilleti azon jog, hogy ők az otthonhoz tartozó hagyatékból nekik jutott örökrészre nézve az örökhagyónak oly adósságaiért nem felelősek, a mely adósságok ennek életében, mentesitett otthonára nézve érvényesithetők nem voltak, — ugy magát a tulajdonost is az a jog illeti meg, hogy, ha mentesitett otthonát eladva, uj mentesitett otthont alapit magának, a korábbi otthon ellenében érvényesithető nem volt követelések, uj mentesitett otthona ellenében se érvényesithetők a korábbi otthonához tartozott ingatlanok és tartozékok értéke erejéig. Sőt még ha az otthonát eladott tulajdonos az eladási áron nem vásárol is magának uj otthont, mégsem felelős mentesitett volt otthona értékével, az ezen eladott otthont nem terhelhető volt követelésekért; ez esetben azonban csakis bizonyos időig nem, a jelen törvényjavaslat 30. §-a szerint csakis az adásvételi szerződés keltétől számitott egy évig, a mely elég idő arra, hogy az eladó a neki még tartozó vételár-hátralékot a vevőtől bevegye. Egy évnél hosszabb határidőt engedni az eladási ár mentességére nézve, vagy pedig egyátalán ilyen határidőt ki sem tüzni, azért nem indokolt, mivel ez visszaélésekre vezethetne, s mert a pénz fungibilis dolog levén, mentességének a bizonyitása egy bizonyos időn tul jogi lehetetlenséggé is válnék.

XIII. FEJEZET.

Vegyes intézkedések.

A 32. §-hoz.

A jelen törvényjavaslat csakis azon különleges szabályokat foglalván magában, melyek az általános törvényektől és szabályoktól eltérőleg az otthonmentesités jogintézményére alkalmazandók, — önként értetődik, hogy ezen különleges szabályok mellett a mentesitett otthonra

nézve megfelelően alkalmazandók az általános törvények és szabályok mindazon kérdésekben, melyekre nézve a jelen törvényjavaslat eltérő rendelkezéseket nem tartalmaz.

A 33. §-hoz.

Az otthonmentesités intézménye az otthonhoz tartozó ingatlanok hitelképességét egyátalán nem gyengiti; mert azok az otthonmentesitési törvény által megkivánt alakiságok betartása mellett jelzálogilag szabadon megterhelhetők. Sőt ellenkezőleg az otthonmentesités azzal, hogy a tulajdonost a könnyelmü adósságcsinálásban megakadályozza, s őt megóvja az oly kötelezettségek által való megterheltetés elől, a melyeknek az elvállalásába ő és házastársa kifejezetten bele nem egyeztek, — az otthonához tartozó ingatlanok hitelképességét még emeli is, s tulajdonosukat képesiti arra, hogy szolid pénzintézeteknél kedvező föltételek mellett jelzálogos kölcsönt kaphasson.

Ezen tekinteteknél fogva, amint egyrészről nem fenyegeti veszély az otthon tulajdonosát azáltal, ha a magyar földhitelintézettől, vagy a kisbirtokosok országos földhitelintézetétől, vagy akár az osztrák-magyar bank jelzálogi osztályától törlesztéses kölcsönt vesz föl, — ugy másrészről éppen a mentesitett otthon tulajdonosának az érdekében, ezen most felsorolt pénzintézeteknek a lehetőséget meg kell adni arra nézve, hogy fenálló alapszabályaik és a törvényhozás által reájok ruházott kiváltságos jogok értelmében adhassanak és adjanak kölcsönt a mentesitett otthon tulajdonosának is, s ez okból érintetlenül kell hagyni a jelen törvényjavaslat folytán hozandó törvényben is mindazon kiváltságos jogokat, melyek a nevezett pénzintézeteket, a jelen törvényjavaslat 33. §-ában felsorolt törvények szerint, a peres, illetve végrehajtási eljárásban megilletik.

Mindazonáltal az ezen hitelintézetek által nyujtott kölcsönök fölvehetésére és jelzálogi bekeblezésére nézve is fenn kellett tartani mindazon megszoritó intézkedéseket és cautelákat, melyek általában a kötelezettségek elvállalása és jelzálogi bekebelezése tekintetében, a jelen törvényjavaslat 4. §-ában, továbbá 11. §-ának *e*) pontjában és 18. §-ában előirva vannak.

XIV. FEJEZET.

Zárhatározatok.

A 34. §-hoz.

Ezen §. a jelen törvényjavaslat alapján hozandó törvény életbeléptetésére és végrehajtására vonatkozó intézkedéseket tartalmazza.

A 35. és 36. §-okhoz.

A 35. §-ban felhatalmazás adatik az igazságügyministernek arra nézve, hogy a peres eljárásban és a telekkönyvi hatóságok előtt a jelen törvényjavaslat folytán hozandó törvény eseteiben követendő külön eljárást — valamint a kir. biróságok által a hozandó törvény eseteiben követendő külön végrehajtási eljárást, amennyiben ezek további kiegészitést igényelnének, rendeletileg szabályozhassa.

Hasonló felhatalmazás adatik a 36. §-ban a belügyi és pénzügyi ministereknek is, a saját közegeik által eszközöltetett végrehajtások körül követendő eljárásra nézve.

Ezen indokolás előterjesztése után a jelen törvényjavaslatot a t. képviselőháznak elfogadásra ajánljuk.

Kelt Budapesten, 1890. évi novemberhó 5-én.

Istóczy Győző *s. k.*, ***Veres József*** *s. k.*, ***Kudlik János*** *s. k.*, ***Detrich Péter*** *s. k.*, ***Dr. Komlóssy Ferencz*** *s. k.*, ***Ónody Géza*** *s. k.*, ***Szalay Imre*** *s. k.*, *orsz. képviselők.*

1·/. alatti melléklet a 911. számu törvényjavaslat indokolásához.

Iowa állam homestead-törvénye.*)

(Code of Iowa, II. rész, XIII. czim, 8. fejezet, 1988—2010. §§.)

1988. §. Minden családnak homestead-je, legyen az akár a férjnek, akár a nőnek tulajdona, birói eladatástól kivétetik, amennyiben a törvény az ellenkezőnek világos kijelentését nem tartalmazza.

---

*) Gróf Andrássy Géza: Az otthont mentesitő törvények. Budapest, 1883.

1989. §. Az özvegy férfi vagy özvegy nő, ha gyermektelen is, egy család jogával bir, ameddig azon házban lakik, melyben a férj vagy a nő elhalálozásakor lakott.

1990. §. A tulajdonjogi átruházás vagy megterhelés érvénytelen, hacsak a férj és nő, — ha a tulajdonos nős, — erről ugyanazon közös okmányt ki nem állitják és alá nem irják.

1991. §. A homestead szavatol az érte járó adókért, és ha a homestead, amint alább rendeltetik, be van táblázva (platted), csak az adókért szavatol és csak kézműves-zálogoknak van alávetve oly munkák-, szolgálmányok- vagy anyagokért, melyek kizárólag a homestead javitása végett adattak vagy eszközöltettek. Ezek kielégitése végett az egész homestead vagy annak megfelelő része eladathatik.

1992. §. A homestead oly adósságok végrehajtása folytán eladathatik, melyek annak megszerzése előtt keletkeztek; de ezen esetben csak azon hiány fedezése végett adassék el, mely az adós összes többi, végrehajtás alá vonható vagyonának értékesitése után még kielégitetlen maradt.

1993. §. A homestead oly adósságok miatt eladathatik, melyek irott szerződés által, a rendelkezési joggal biró személyek részéről azon világos kitétellel vállaltattak, hogy ezen adósságokért a homestead szavatoljon; de ez esetben csak azon hiány fedezése végett adassék el, mely az adós egyéb, ugyanazon irott szerződés által elzálogositott vagyonának értékesitése után még kielégitetlen maradt.

1994. §. A homesteadnek azon házat kell magában foglalnia, melyet annak tulajdonosa lakásul használ, és ha két vagy több ilyen, általa különböző időben és helyeken ily módon használt háza van, azon esetben a tulajdonos válasszon, melyiket kivánja homestead gyanánt megtartani.

1995. §. A homestead egy vagy több darab vagy terület földet, az azon található épületekkel és tartozékokkal, foglalhat magában, melyek a következő szakaszban foglalt korlátozások alá esnek; de ne foglaljon magában semmi esetben különböző darabokat és területeket, kivéve, ha határosak, vagy, ha a gyakorlat szerint és jó-

hiszemüleg, mint ugyanazon homestead részei használatban állanak.

1996. §. Ha városi területen fekszik, fél acrenyi területet meg ne haladjon, és ha nem városi területen fekszik, összesen negyven acre területnél többre ne terjedjen. De ha ily korlátozás mellett értéke mindkét esetben ötszáz dollárnál kevesebb lenne, oly mértékben megnagyobbittathatik, mig értéke az összeget eléri.

1997. §. Nem szabad egy lakháznál többet, vagy más épületeket tartalmaznia, kivéve olyanokat, melyek tulajdonképen a homestead-nek, mint olyannak tartozékait képezik. De egy műhely vagy más rajta található épület, mely a tulajdonos által közönséges foglalkozása czéljára valósággal használtatik és értékére nézve háromszáz dollárt meg nem halad, a homestead-hez tartozónak tekintessék.

1998. §. A tulajdonos férfi vagy nő válassza ki a homestead-et, jelöltesse azt ki, tábláztassa be és könyveltesse el, amint az a következő szakaszban elő van irva. E tekintetben netalán előforduló hiány miatt a homestead nem szavatol; hanem a tisztviselő, a ki ily panaszlott elleni végrehajtással van megbizva, jelöltesse ki, tábláztassa és könyveltesse be a homestead-et, és az ebből származó költségeket számitsa hozzá a végrehajtás alatt álló összeghez.

1999. §. A homestead megerősitett és látható határkövek által jelöltessék ki, és annak leirása tartalmazza az irányt és távolságot egy kiinduló pont és a lakház egyik sarka között.

A leirás és a terv aztán a könyvelő (recorder) által egy a homestead-könyvnek nevezett lajstromba vezettessék be, mely külön index-szel látandó el.

2000. §. A tulajdonos jogositva van időről-időre a homestead határait megváltoztatni azáltal, hogy a méreteket és határokat ugy, mint a terv és leirás elkönyvelését megváltoztatja, vagy a homestead-et egészen ki is cserélheti; de az ily változások ne sértsenek korábban tett átruházásokat, vagy korábban szerzett zálogjogokat, és a homestead-nek ily megváltoztatása, mely a férj vagy a nő hozzájárulása nélkül eszközöltetett, ezeknek vagy a gyermekeknek jogait ne sérthesse.

2001. §. Az uj homestead a réginek értéke erejéig

végrehajtásoktól ment minden oly esetben, melyben a régi ment lett volna, de nem más vagy nagyobb mértékben.

2002. §. Ha a tulajdonos és egy ellenérdekü személy között afelett vita támad, hogy valamely föld vagy épület a homestead-nek valóban alkatrészét képezi-e, az esetben a sheriff a felek egyikének kérelmére kilencz pártatlan személyt, kik az esküdtekre nézve megkivántató minőséggel birnak, idézzen be. A felek aztán és pedig először a homestead-tulajdonos, felváltva egy-egy esküdtet vessenek vissza, mig csupán három marad hátra. Ezek aztán mint választott birák járjanak el, az eset minden körülményeit vizsgálják meg és állapitsák meg, és saját véleményük mellett a legközelebbi határnapon azon törvényszéknél, melynél a végrehajtás vagy más per folyamatban van, erről jelentést tegyenek.

2003. §. Ha a felek az esküdteknek a megelőző szakasz értelmében való visszavetését elmulasztják, az esetben a sheriff vesse vissza az ily esküdteket.

2004. §. A törvényszéknek jogában áll határozatában az egész ügyet vagy annak egy részét ugyanazon választott birákhoz visszautasitani, vagy más, ugyanoly módon, vagy a felek megegyezése mellett más módon választott biráknak kiadni és ezeknek a tőlük kivánt jelentést illetőleg, utmutatást adhat.

2005. §. Ha a törvényszék az eset körülményeinek kielégitő birtokában van, hozza meg az itéletet. Elrendelheti egyuttal, ha czélszerünek találja, hogy a homestead ujra jelöltessék ki, vagy egy uj terv és uj leirás készittessék el és könyveltessék be; ugyszintén más irányu lépéseket is tehet, melyeket e törvény czéljainak elérése végett alkalmasoknak talál. A költségeket is itélje meg, amennyire lehetséges, az egyéb esetekben követett gyakorlattal egyöntetüleg.

2006. §. Egy homestead kiterjedése vagy tartozékai, mely ilyennek kijelentve van, ugyanazon módon megtámadtathatnak, valahányszor az érték vagy a körülmények ily eljárást igazolnak.

2007. §. A férj vagy feleség elhalálozása esetében, az életben maradt fél az egész homestead birtokában maradjon mindaddig, mig aziránt a törvény értelmében más rendelkezés nem tétetik.

2008. §. A férjnek vagy nőnek az elhalt házasfél földbirtokából való illetménye a homestead feletti oly intézkedés mellett adassék ki, amint az a megelőző szakaszban meg van határozva. De a tulélő szabad választásától függ a homestead-et életfogytig megtarthatni, ahelyett, hogy ilyen illetményt elfogadjon. Ha azonban ily tulélő nincsen, a homestead az örökösködési törvények értelmében a férj vagy nő utódaira száll, hacsak végrendelet által más intézkedés nem tétetett; a homestead ily átszállás esetében tehermentessé tétessék.

2009. §. Ha tulélő vagy utód nem létezik, a homestead oly adósságok miatti eladásnak van alávetve, melyeknek azon időben alávetve lett volna, ha homestead-nek soha sem tartatott volna.

2010. §. A homestead a tulélő férj vagy nő jogainak alávetve lévén, felette épugy, mint más földbirtok felett, végrendelkezhetik.

2441. §. Az özvegy illetménye ugy adassék ki, hogy a közönséges lakházat, mely a törvénynél fogva a homestead-hez tartozik, magában foglalja, vagy legalább annyit belőle, amennyi a megelőző szakaszban foglalt határozatoknak megfelel (t. i. a férj tehermentes földbirtokának egyharmad része), kivéve, ha a nő más egyezséget megfelelőbbnek találna; más egyezség azonban ne legyen megengedve, ha az a hitelezők érdekeit sértené.

2·/. alatti melléklet a 911. számu törvényjavaslat indokolásához.

Texas állam homestead-törvénye.*)

(Hatályba lépett az 1882. évben.)

A végrehajtástól mentesitett birtok.

2335. törvényczikk. A következő birtok minden család számára fentartatik, zár alá vétel vagy végrehajtások ellen biztosittatik, és minden más adósságok miatti kényszereladások alól kivétetik, amint az az alábbiakban előirva van:

---

*) Gr. Andrássy Géza: Az otthont mentesitő törvények. Budapest, 1883.

1. a család lakhelye, az otthon;
2. minden háztartási és konyhai fölszerelés;
3. egy vagy több darab föld a temetőben temetési czélokra;
4. az összes mezőgazdasági fölszerelés;
5. minden szerszám, készülék és könyv, melyek valamely iparhoz avagy foglalkozáshoz tartoznak;
6. a családi könyvtár és minden családi arczkép és festmény;
7. öt fejős tehén és azok borjai;
8. két pár jármos ökör a szükséges járommal és lánczczal;
9. két ló és egy szekér;
10. egy könnyü kocsi;
11. egy lőfegyver;
12. husz darab sertés;
13. husz darab juh;
14. az összes nyereg, kantár és hámszerszám, mely családi használatra szükséges;
15. minden házi szükségletre való takarmány-készlet, és
16. a szokásos szolgálatokért járó összes folyó bérek.

2336. törvényczikk. Az otthon, a mely nem városban van, 200 acres földnél többől nem állhat, legyen az egy vagy több parcellára osztva, a rajta levő javitásokkal együtt; a városban avagy a faluban levő lakhely pedig egy vagy több darab földből áll, s megjelölése idején mint lakhely az ötezer dollár értéket meg nem haladhatja, s föltéve, hogy egy lakhely czéljaira használtatik, vagy pedig a család főfoglalkozásának avagy üzletének gyakorlására szolgál; föltéve továbbá, hogy az otthon bérbeadása annak jellegét meg nem változtatja, ha még nem szerzett volna magának lakhelyet az illető.

2337. törvényczikk. A következő vagyon fentartandó oly egyének számára, kik nem képeznek egy családot, s kiveendő minden zár alá vevés, végrehajtás és más kényszereladás alól:

1. egy vagy több darab föld a temetőben, temetkezési czélokra;
2. minden öltönydarab;
3. minden szerszám, készülék és könyv, melyek valamely foglalkozáshoz vagy iparüzéshez tartoznak;

4. egy lókantár és nyereg;

5. a folyó bér személyes szolgálatokért.

2338. törvényczikk. A hajósra nézve zár alá vétel, végrehajtás és minden más kényszereladás alól kiveendő — kivéve amint alább elő van irva, — egy sajka, egy lapos jármű, mely sajkául használtatik, az annak kezeléséhez szükséges fölszereléssel, ötszáz dollár értéken alól. E kivételes állapot azonban nem terjed ki oly károk megtéritésére, melyek az illető hajós hanyagsága vagy egyéb megrovandó magaviselete által támadtak.

2339. törvényczikk. A kerületek (counties) és városok közczélokra rendelt tulajdona s a melyek középületeknek tartatnak, a hozzájok tartozó földterülettel együtt, vizfecskendők fölszerelésökkel és minden, a tüzoltásra szükséges és használt kellékkel; nyilvános helyiségek és más tulajdon, melyek kizárólag a közönség hasznára és szórakozására használtatnak, szintén kiveendők a kényszereladások alól. Azonban az eladó, a gépész és az épitész követeléseinek, vagy más oly követeléseknek behajtását mi sem akadályozhatja meg, melyek 1876. ápril 18-kán, midőn az alkotmány hatályba lépett, már fenállottak.

2340. törvényczikk. Minden nyilvános könyvtár ki van véve szintén mindennemü végrehajtás és más kényszereladás alól.

2341. törvényczikk. Az otthon kiváltságos helyzete nem nyerhet alkalmazást és az adósság esedékes:

1. az illető földbirtok vagy annak egyrésze vételárát illetőleg;

2. a reáeső adóknál;

3. oly munkáknál és anyagoknál, melyek az azon eszközölt javitásokra használtattak; ez utóbbi esetben azonban irásbeli actus által kell a munkára és az anyagra vonatkozó szerződésnek megerősitve lenni, és ha van, a nő beleegyezésének oly módon kell adva lenni, mint azt a törvény előirja, avégből, hogy az otthon eladása avagy átirása eszközölhető legyen.

2342. törvényczikk. Az ingó vagyon kiváltsága e fejezet szerint nem terjed ki az esedékes házbérre vagy oly előlegekre, melyeket a háztulajdonos lakóinak adott az LVIII. t.-cz. határozatai szerint, sem pedig más oly

adósságokra, melyek kézműves-zálog (lien) által vannak az ily birtokon biztositva.

2343. törvényczikk. Ha a család otthona, mely nem valamely nagyobb vagy kisebb városban fekszik, egy vagy több földcomplexum részét képezi, mely utóbbi nagyobb, semhogy ment lehetne kényszer-eladások ellen: a családfőnek meg van engedve, az otthont meghatározni és elkülöniteni; ez azonban kétszáz acret meg nem haladhat, melyre a családnak az alkotmány és az állam törvényeinek értelmében joga van.

2344. törvényczikk. A fél, ki ily módon akarja kijelölni és elkülöniteni az otthont, nyujtson be a kerület ügyészénél, hol a föld vagy annak egy része fekszik, irásbeli jegyzőkönyvet, melyben le legyen irva az általa igényelt lakhely és megadva a nagyság vagy a határolás, avagy egyéb kielégitő leirás, hogy az ugyanazonosság kiderithető legyen, s meg kell neveznie azt is, kinek ez a homestead legelőbb megadatott és az acres számát minden egyes földdarabban, ha ugyan egynél több volna.

2345. törvényczikk. Ily okiratoknak a fél által aláirtnak és hitelesitettnek kell lenni, valamint az e czélra szolgáló más okiratokat is be kell nyujtani és ki kell tüntetni, hogy a fél megjelölte és elkülönitette mint saját homesteadjét a földterületet, illetőleg földterületeket, melyeket a föntebbi módon igénybe vett. Az ily okiratot az ügyész aláirja, és bevezeti az illető kerület okmányainak rendes jegyzékébe.

2346. törvényczikk. Ha oly lakhely tulajdonosa, mely oly nagyobb földterület részét képezi, minő a 2343. törvényczikkben emlitve volt, elmulasztotta az otthont megjelölni és elkülöniteni, mint az a megelőző három czikkben körül van irva: a mi az ily földterületből vagy földterületekből a homestead elkülönitése után fenmarad, parcellálható és elkülönithető a homestadtől s alá van vetve a zár alá vevésnek, a végrehajtási eladásnak, ha ugyan általában alá van vetve ennek, mint az alábbi törvényczikkek rendelik.

2347. törvényczikk. A sheriff vagy végrehajtó, ki a végrehajtást a mentes lakhely elkülönitése után fenmaradó földterület tulajdonosa ellen foganatositja, ha e földterület még nincs elkülönitve és parcellálva, a sheriff az al-

peresnek kijelentheti, sőt ha a felperes, ennek ügynöke vagy ügyvédje követeli, ki is kell jelentenie, hogy a végrehajtást szenvedő homestead-jét, a melyet az birt és lakott, elkülöniteni tartozik. Ha pedig az alperes ezt tiz nap alatt nem teljesiti, akkor a sheriff vagy végrehajtó köteles eszközlésbe venni az ily elkülönitést, amint azt a törvény előirja.

2348. törvényczikk. A föntebbi czikkben emlitett nyilatkozatnak irottnak vagy nyomtatottnak kell lenni, s a sheriff vagy végrehajtó aláirásával elláttatni.

2349. törvényczikk. A sheriff vagy végrehajtó köteles az ily nyilatkozatot az alperessel közölni s vagy felolvasni előtte, vagy másolatban egy, 14. életévét már betöltött egyén által lakásában neki kézbesittetni.

2350. törvényczikk. A sheriff vagy végrehajtó köteles visszaküldeni az emlitett nyilatkozatot a törvényszéknek, mely a végrehajtást elrendelte, amidőn is jelzi rajta a visszaküldést és előadja, mi módon teljesitette tisztét.

2351. törvényczikk. A nyilatkozatot a rajta levő visszaküldési elismeréssel együtt köteles a törvényszéknek arra rendelt hivatalnoka jegyzőkönyvbe vezetni, hogy ott, mint prima facie evidens-se gyanánt szolgáljon az emlitett ténynek.

2352. törvényczikk. Az ily nyilatkozat kézbesitésétől számitott tiz napon belül joga van végrehajtást szenvedőnek homesteadjét kijelölni és elkülöniteni földbirtoka esetleg fenmaradó többi részétől, melyet azután átad a sheriffnek vagy végrehajtónak.

2353. törvényczikk. A megjelölésnek és elkülönitésnek, melyet alperes ily módon végez, olyannak kell lenni, mint azt a 2344. és 2345. t.-czikkek követelik.

2354. törvényczikk. A sheriff vagy végrehajtó köteles a homestead ilyetén megjelölését vagy elkülönitését azon kerületi törvényszék ügyészének, a mely kerületben az ily homestead vagy annak egy része fekszik, átadni és nevezett ügyész köteles azt emlitett területének okmányjegyzékében azonnal beiktatni.

2355. törvényczikk. A homestead ilyetén megjelölése és elkülönitése, a melyet alperes a föntebbi czikkek valamelyikének értelmében hajtott végre, lemondás gyanánt tekintendő minden homestead-jogról ama területfölöslegen,

mely a homesteadtől elhatároltatott, s kötelező erővel bir alperesre s összes hozzátartozóira; a beiktatás hiteles másolata pedig az abban felsorolt tények bizonyságául kézbesitendő neki.

2356. törvényczikk. Ha az alperes ily nyilatkozat vétele után tiz nap alatt elmulasztaná avagy vonakodnék homesteadjét ily módon megjelölni vagy elkülöniteni, a sheriff vagy végrehajtó, ki az ily végrehajtásokat vezeti, a lehető legelső alkalommal hivja össze szóval, vagy pedig irásban a kerület három földbirtokosát (freeholder) s az alperes szomszédait, mint biztosokat, kik az alperes homesteadjét kijelöljék.

2357. törvényczikk. A biztosok minél előbb fogjanak hozzá az alperes homesteadjének az elkülönitéséhez a terület, illetőleg területek többi részétől, s amennyiben szükségesnek tartják, mérnököt is vehetnek segitségül. E biztosok eljárása irásba foglalandó s mindnyájuk, vagy legalább nagyobb részök által aláirandó, ők maguk pedig egy erre rendelt hivatalnok által meghitelendők; a mi aztán elegendő arra, hogy az ügy beiktatás alá kerüljön.

2358. törvényczikk. A homesteadnek az ily biztosok által történő megjelölésének mindama követelményeknek meg kell felelnie, melyek az alperes által eszközlendő megjelölésre és elkülönitésre elő vannak irva, azzal a hozzátétellel, hogy a biztosok, a kik azt eszközölték, a sheriff vagy végrehajtó által szólittattak fel e kötelesség teljesitésére, s arra, hogy a homestead-nek általuk történt kijelölése legjobb lelkiismeretök s meggyőződésök szerint becsületes és igazságos legyen.

2359. törvényczikk. A biztosok visszajuttatják az emlitett kijelölést a sheriffnek vagy végrehajtónak, a ki azt beiktatás végett a kerület ügyészének adja át; és az ily kijelölés vagy az arról kiállitott hitelesitett beiktatási másolat ugyanazon hatálylyal bir, minthа maga az alperes teljesitette volna azt a jelen czikk határozatai értelmében.

2360. törvényczikk. Midőn a homestead e fejezet határozatai szerint jelöltetik ki, a sheriff vagy végrehajtó, ki az emlitett végrehajtást vezeti, köteles arról kellő jelentést tenni, melyből kitünjék:

1. hogy alperessel közöltetett a homesteadje kijelölésére vonatkozó értesités, hivatkozással ezen értesitésre

s az efelől szóló jelentésre, a mely a végrehajtásról szóló jelentéssel beadandó;

2. hogy a felperes kézbesitette neki a homesteadje kijelölését, a mely a kerületi törvényszék ügyészének közbejöttével jegyzőkönyvbe vétetett, megjelölve az ily átadás és beiktatás idejét;

3. ha elmulasztaná, avagy vonakodnék felperes a törvény által előirt idő alatt átadni alperesnek homesteadje kijelölését, a beadványban meg kell emliteni e körülményt, valamint azt is, hogy a biztosok annak rendje szerint kineveztettek, s hogy az ezek által végzett kijelölés általa, a kerületi törvényszék ügyészének közreműködése mellett, jegyzőkönyvbe vétetett, tüzetesen megjelölve az időpontot, midőn az emlitett cselekmények végrehajtattak, s az ily beadvány mindenkor prima facie evidens legyen a benne felsorolt tényekre nézve.

2361. törvényczikk. A biztosoknak joguk legyen szolgálataikért naponkint két dollárt és a mérnöknek naponkint öt dollárt, a lánczhordónak adott fizetéssel együtt kapni.

2362. törvényczikk. A sheriff vagy végrehajtó és az ügyész szolgálataikért oly honoráriumra vannak jogositva, minőt a törvény megenged.

2363. törvényczikk. Az ily tiszteletdijak és kiadások, mint a végrehajtás költségeinek részei az alperes terhére esnek, s mint egyéb költségek hajtatnak be.

2364. törvényczikk. Ha az alperes homesteadje e fejezetben előirt egy vagy más módon megjelöltetett, a végrehajtással megbizott hivatalnok hozzákezdhet a homestead fölöslegének eladásához, egybehangzóan a törvénynyel, mely a végrehajtás utjáni eladást szabályozza.

2365. törvényczikk. Az alperes, miután homesteadje megjelöltetett és elkülönittetett, e fejezetben előirt bármely módon s bármely időben megváltoztathatja emlitett homesteadjének határait a 2344. és 2345. t.-czikkek által előirt módon kiállitott és beiktatott okmány által. Az ily változtatásoknak azonban nem szabad idegen feleknek oly jogait megcsonkitani, a mely jogok már előbb szereztettek.

2366. törvényczikk. E fejezet határozatai, melyek a homestead kijelölésére vonatkoznak, cumulativek és nem magyarázhatók ugy, mintha kizárnának valamely más

utat-módot, mely a törvény előtt ismeretlen, arra nézve, hogy a homestead területfölöslegét, mely a mentesités után fenmaradt, a kényszeraladásnak alávesse, vagy valamely a törvény előtt ismeretes oly utat-módot, melynek alapján a vevő és a végrehajtást szenvedő között a földek megosztása eszközöltethetik.

2367. törvényczikk. Ahol több egynemü ingó vagyon van, mint amennyi ki van véve a végrehajtás alól, a családfő, vagy valamely más személy, ki ily mentesitésre jogositott, megjelölheti ama részeket, a melyek elárverezhetők. De ha ezt tenni bizonyos idő alatt elmulasztotta, miután a végrehajtást vezető hivatalnok részéről erre felszóllittatott: az emlitett hivatalnok maga megteheti e választást; értesités azonban csak az esetben szükséges, ha alperes azidőben a kerületen belül tartózkodott.

3·/. alatti melléklet a 911. számu törvényjavaslat indokolásához.

Az otthon mentesitésének mérve a mezei gazdák részére, az észak-amerikai Egyesült-Államok egyes államaiban és területein (territories).

1. Alabama államban: 160 hold (acres*) föld, házzal együtt és az azon levő ingóságok 1000 dollár**) értékig.

2. Arizona területen (territory): 5000 dollár értékig terjedő földbirtok az épületekkel együtt. Ezen kivül a temetkezési hely. A birtokon található ingóságok: szövőszékek, rokkák, kályhák, ruhák, a templomi szék; továbbá könyvek (150 dollár érték erejéig), 10 kecske vagy juh, 2 tehén, 5 sertés; élelmi czikkek 6 hónapra; takarmány és tüzelőszer 3 hónapra; a házi butor 600 dollár értékig; lovak, szekerek, szerszámmal együtt 600 dollár értékig; 1 varrógép; 1 zeneszer.

3. Arkansas államban: 160 hold föld, épületekkel 2500 dollár értékig, vagy pedig 80 hold föld épületekkel,

*) 1 acre = 1125 □-öl.
**) 1 dollár = 2 frt 10 kr. o. é. ezüstben.

értékhatár nélkül. Az ingóságok 200 dollár értékig és ruhák a nőtlenek s hajadonok részére, vagy pedig ingóságok 500 dollár értékig és ruházat a családfő részére.

4. California államban: A családi otthonhoz tartozó ingatlanok 5000 dollár értékig családfők részére; magános személyek részére pedig 1000 dollár értékig. Házi butor 200 dollár értékig; ezenkivül a ruházat, ágyak, kályhák; élelmi czikkek 3 hóra; gazdasági eszközök; 2 ökör, 2 ló vagy öszvér, ezek szerszámai, szekerek vagy kocsik; takarmány 1 hóra; a vetés és konyhakerti vetemények 200 dollár értékig.

5 Colorado államban: A családi otthon 2000 dollár értékig; butorzat 100 dollár értékig, az ágyakon és kályhákon kivül; 200 frt üzleti tőke; könyvek 300 dollárnyi, igavonó állatok 200 dollárnyi értékben.

6. Dakota területen: 160 holdnyi földbirtok. Továbbá 1500 dollár készpénz, vagy ehelyett könyvek és zeneszerek 500 dollár értékig, butorzat 500 dollár értékig, 3 tehén, 10 sertés, 1 pár ökör, 1 pár ló vagy öszvér, 100 juh 6 hónapon aluli bárányaikkal, mindezen állatok számára takarmány 1 évre, 1 szekér, 1 szán, 2 eke, 1 borona és gazdasági szerszámok s az igás marhák szerszámai öszszesen 300 dollár értékig.

7. Florida államban: 160 holdnyi földbirtok. Az ezen levő ingóságok 1000 dollár értékig.

8. Georgia államban: Földbirtok 1600 dollár értékig, s az ezen találtató ingóságok 1600 dollár értékig.

9. Idaho területen: Ingatlan 5000 dollár értékig. Házi butor 200 dollárnyi, gazdasági fölszerelvény 300 dollár értékig, ipari munkaszerek 500 dollárnyi értékig, élelmi szerek 3 hóra; 2 ökör, vagy 2 ló, vagy 2 öszvér szerszámaikkal; 2 tehén; ezen állatok részére takarmány 3 hóra; 1 szekér.

10. Illinois államban: Az otthont képező ingatlanok 1000 dollár értékig. Ruhaneműek és 100 dollár értékig egyéb ingóságok; ha a tulajdonos családos ember, még további ingóságok 300 dollár értékig.

11. Indiana államban: Ingatlan és ingó, vagy csupán ingatlan, vagy csupán ingó vagyon, 600 dollár értékig.

12. Iowa államban: 40 hold föld. Ezen 200 dollárt érő butorzat, ruházat, gazdasági szerszámok, gazdasági állatok, stb.

13. Kansas államban: 160 holdnyi földbirtok és a temetkezési hely. Továbbá az összes butorzat és gazdasági eszközök, könyvek, a templomi szék, 2 tehén, 10 sertés, 1 pár ökör, 1 ló vagy öszvér, 20 juh s ezen állatok számára takarmány 1 évre.

14. Kentucky államban: Ingatlanok az épületekkel együtt 1000 dollár értékig. A homesteaden található 1 pár ló, vagy egy ló és egy pár ökör; 2 eke összes fölszerelvényeivel; 1 szekér összes fölszerelvényeivel; 2 fejsze, 3 kapa, 1 ásó és 1 lapát; 2 tehén borjaikkal, 2 ágy ágynemüvel és egyéb tartozékaival; 1 szövőszék és 1 rokka; a család által font annyi fonál és a házban készitett annyi vászon és szőnyeg, amennyi a család szükségletére szükséges; egy szobára való szőnyeg, akár a család maga készitette azt, akár nem; konyhaszerek 25 dollár értékig; 1 tuczat tányér, 1 tuczat csésze, 1 kávéskanna és 1 teakanna; 1 tuczat kés és villa; 1 asztal; a családi biblia; a gyermekek nevelésére szükséges és a házban található minden iskolakönyv; ima- és énekkönyvek; két nyereg tartozékaikkal együtt; 6 szék vagy pedig annyi, amennyi a 8 dollárnyi értéket felül nem haladja; valamennyi a gazdaságban található baromfi; 10 darab juh; a ruhadarabok, a család részére szükséges élelmi szerek, a lisztet és hust beleszámitva, egy évre; amennyiben pedig elégséges hus és liszt nem találtatnék, a vágómarhából és a még lábon álló gabonából annyi, amennyi szükséges arra, hogy a hiány pótoltassék; a zálogolás alól kivett állatok részére egy évre elégséges takarmány; a házi fehérnemü mosására szükséges minden eszköz 50 dollár értékig; 1 iróasztal; 1 ruhaszekrény; 1 mosdó asztal; 1 darab 50 dollár értéket meg nem ütő tüzfegyver; a katonának minden fegyvere, lőkészlete és fölszerelvénye; 1 varrógép; ugyszinte valamennyi családi arczkép és kép.

15. Louisiana államban: 160 hold föld, 2 ló vagy 2 öszvér, vagy pedig egy ló vagy 1 öszvér és 1 pár ökör; egy kocsi vagy szekér; 2 tehén borjuikkal; 25 darab sertés; 1000 font szalonna vagy disznóhus; valamint a szükséges gabonakészlet és takarmány egy évre.

16. Maine államban: Földbirtok és a rajta levő épületek 500 dollár értékig. Minden szükséges gazdasági eszköz; 2 ökör vagy 2 öszvér, vagy 2 ló 300 dollár értékig;

2 disznó, 1 tehén, 10 juh bárányaikkal, eleség mindezek számára télen át.

17. Massachusetts államban: 800 dollár értékig terjedő földbirtok. A szükséges gazdasági eszközök, továbbá 1 tehén, 6 juh és 6 sertés; a házi butorzat 100 dollár értékig, könyvek 50 dollár értékig és a ruhanemüek; 100 dollárnyi üzleti tőke.

18. Michigan államban: 40 hold föld. Ehhez 250 dollár értékig butorzat és házi eszköz; 10 juh, 2 tehén, 5 disznó, 1 pár ökör vagy 1—2 ló a gazdaság szükségletéhez képest; 250 dollárnyi üzleti tőke.

19. Minnesota államban: 80 hold föld. Ehhez butorzat és házi eszköz 500 dollár értékig; 3 tehén, 10 sertés, 1 pár ökör, 1 ló, 20 juh; továbbá a gazdasági fölszerelvények, kocsi, eke stb. 300 dollár értékig; ugyszinte a könyvek és ruhák.

20. Mississippi államban: 80 holdnyi földbirtok; hozzá a házi butorzat és házi eszköz 100 dollár értékig.

21. Missouri államban: 160 holdnyi földbirtok 1500 dollár értékig. Ehhez 100 dollár értékü butorzat és házi eszköz; 100 dollár értékig élelmi szerek, 150 dollár értékig házi állatok; vagy mindezen ingóságok helyett 300 dollárnyi készpénz.

22. Montana államban: 160 hold föld. Ezen kivül ruhák és butorok 100 dollár értékig; házi állatok, gazdasági eszközök 600 dollár értékig, stb.

23. Nebraska államban: 160 hold föld, vagy ennél több is, ha a 160 hold nem érne meg 500 dollárt; a földbirtok azonban 2000 dollárnál, a rajta levő épületek pedig 300 dollárnál nagyobb értéküek nem lehetnek.

24. Nevada államban: 5000 dollár értékü földbirtok. Butorok 100 dollárnyi, gazdasági eszközök 200 dollárnyi, bányász-fölszerelvények 500 dollárnyi értékig; ugyszinte a házi állatok, stb.

25. New-Hampshire államban: 500 dollár értékü földbirtok; 100 dollár értékig butorzat és házi eszköz; 200 dollár értékig könyvtár, 50 dollár értékig élelmi készletek és tüzifa; a ruhanemüek; a gazdasági eszközök; 1 ló vagy 1 pár ökör, 1 sertés, 1 malacz, 6 juh.

26. New-Jersey államban: Földbirtok 1000 dollár értékig. Ingóságok 200 dollár értékig és a ruhanemüek.

27. Uj-Mexico területen: Földbirtok 1000 dollár értékig. Ezenkivül a ruházat, a gazdasági felszerelvények és többrendbeli szükséges holmi.

28. New-York államban: Ingatlan 1000 dollár értékig s 250 dollár értékig butorzat, könyvek, stb.

29. Észak-Carolina államban: Földbirtok 1000 dollár érték-maximumig s ehhez ingóságok 500 dollár értékhatárig.

30. Ohio államban: Mentesség csakis családfők javára; földbirtok 1000 dollár értékig. Ugyszinte 1 tehén; 2 sertés malaczaikkal együtt; 6 juh; 1 ló vagy 1 pár ökör; nemkülönben a ruházat, a butorzat és a gazdasági eszközök.

31. Pennsylvania államban: 300 dollár értékig ingatlan és ingó vagyon; ezen kivül a ruhák és a könyvek.

32. Dél-Carolina államban: Földbirtok 1000 dollár értékig, hozzá ingóságok 500 dollár értékig és a birtok évi összes termése.

33. Tennessee államban: 1000 dollár értékig földbirtok; ehhez gazdasági eszközök; 2 tehén borjaikkal; ha pedig a család 6 vagy több személyből áll, akkor 3 tehén, 2 ló vagy öszvér, vagy ökör, 10 sertés, 5 kas méh; valamint a ruházat és a butorzat.

34. Texas államban: 200 hold föld a lakóházzal együtt. Valamennyi házi butor és konyhafelszerelvény; egy vagy több darab föld a temetőben temetkezési czélra; minden mezőgazdasági eszköz és szerszám; valamely mesterség vagy foglalkozáshoz tartozó minden szerszám, készülék és könyv; a családi könyvtár és valamennyi családi arczkép és kép; 5 fejős tehén borjuikkal; 2 pár igavonó ökör a szükséges igákkal és lánczokkal együtt; egy pár ló és egy szekér; egy kocsi; egy lőfegyver; 20 darab sertés; 20 darab juh; valamennyi nyereg és egyéb lószerszám, a mely a család használatára szükséges; az egész élelmiszer- és takarmánykészlet a házi szükségletre és minden folyó szolgálati bér személyes szolgálattételekért.

35. Utah területen: A családfő részére földbirtok 1000 dollár értékig; ezen kivül pedig minden családtag részére egyenkint további 250 dollár értékig. Házi butorok 100 dollárnyi értékig; ugyszinte a ruházat, szerszámok és szükséges házi állatok stb.

36. Vermont államban: Földbirtok 500 dollár értékig családfő részére; ezen birtok egy évi termése; 1 tehén, 10 disznó, 10 juh, egy 250 dollár értékü fogat; ugyszinte a ruházat, butorok és szükséges készletek és egy 200 dollár értékü könyvtár.

37. Virginia államban: Földbirtok 2000 dollár maximális értékig; ehhez a házi eszközök, ruházat és könyvek; 1 pár ökör vagy 1 pár ló vagy 1 pár öszvér.

38. Washington területen: Ingatlanság 1000 dollár erejéig; ehhez butorok, a családtagok után fejenkint 150 dollár értékig; 2 tehén borjaikkal, 5 disznó, 2 kas méh; 25 tyuk; vagy mindezen állatok helyett más ingóságok 150 dollár értékig.

39. Nyugat-Virginia államban: A családfő részére ingatlan 1000 dollár értékig; ehhez 200 dollár értékig ingóság.

40. Wisconsin államban: 40 hold kiterjedésü földbirtok a házzal együtt. Továbbá 2 tehén, 10 sertés, 1 pár ökör, 1 ló, 10 juh s minden szükséges butor 200 dollár értékig, gazdasági eszközök 50 dollár értékben; 200 dollár értékü könyvtár.

41. Wyoming területen: Homestead 1500 dollár értékig minden családfő részére. Ruházat, butor és egyéb házi eszközök 500 dollár értékig; szerszámok vagy könyvtár 300 dollár értékig.

4·/. alatti melléklet a 911. számu törvényjavaslat indokolásához.

A német birodalmi otthon-védelmi törvényjavaslat.

Beterjesztve a német birodalmi gyülésben, 1890. évi juniushóban.

1. §. A német birodalom minden hozzátartozója jogositva van 24-ik életévének a betöltése után otthont alapitani.

2. §. Az otthon nem lehet nagyobb egy volt urbéri egész telek nagyságánál. Az otthon kell, hogy legalább egy munkás-családnak vagy földmives-családnak lakást nyujthasson, és a szükséges élelmiczikkek termelése rajta lehetséges legyen.

Minden egyes otthon szükséges tartozékai a következők:

1. az otthon tulajdonosának a lakása;

2. a szükséges gazdasági épületek;

3. a gazdaság vitelére nélkülözhetlen eszközök, az élő és holt gazdasági felszerelvény, valamint azon mezőgazdasági termények, melyek a gazdaság folytatásához a legközelebbi aratásig nélkülözhetlen szükségesek.

3. §. Csakis oly birtok alakitható otthonná, a mely a jövedelem alapján kiszámitott értékének csakis feleréscéig van adósságokkal megterhelve. Az otthon-alapithatás attól feltételeztetik, hogy a birtokot az alapitás időpontjakor terhelő jelzálogos tartozások törleszthető járadékokká legyenek átváltoztatva.

A mely birtok a feleértéken tul van megterhelve, csakis az egyes országok törvényhozásai által felállitandó országos otthon-védelmi hatóságok jóváhagyásával alakitható otthonná az esetben, ha a birtokos elvállalja azon kötelezettséget, hogy a birtoknak a jövedelem alapján kiszámitott értéke felerészét meghaladó jelzálogos adósságokat évenkint 1%-kal törlesztendi, és ezen törlesztés az országos otthon-védelmi hatóság nézete szerint biztositottnak látszik. A birtokos azonban évenkint többet is törleszthet 1%-nál.

4. §. Az otthonra adósságok telekkönyvileg be nem keblezhetők. Az otthon-védelmi hatóságnak az engedélyével azonban a birtoknak a jövedelem alapján kiszámitott értéke feléig járadékadósságok megfelelő törlesztési határidő mellett bekebelezhetők:

1. rossz termés esetében;

2. a szükséges javitások eszközölhetése czéljából;

3. a társörökösök kifizetése végett.

5. §. Az otthon csakis a következő esetekben kerülhet végrehajtás alá:

1. ha a követelések az otthon alapitása előtti időből származnak, és a birtok otthoni minőségének köztudomásra hozatala óta három év még el nem telt;

2. az otthon megalapitása után is olyan szállitmányokból eredő igények miatt, a melyek az otthon megalapitására és kiépitésére használtattak fel;

3. hátralékos járadékok és adók miatt.

A 2. és 3. pont eseteiben a végrehajtás csakis az otthon-védelmi hatóság által foganatositandó zárlat utján eszközölhető.

6. §. Az otthon feloszthatatlan, és — az utólsó birtokos özvegye haszonélvezeti jogának a fentartása mellett, — örökösödés utján, több örököstárs léte esetében csakis ezek egyikére szállhat át.

A földek összesitése czéljából az otthon-védelmi hatóságnak a jóváhagyásával, a birtokrészek elcserélhetők.

7. §. Az otthonnak élők közötti elidegenitése csakis az otthon birtokosa nejének a jóváhagyása mellett szabad.

Senki se birhat egynél több otthonnal.

8. §. Az egyes országok törvényhozásaira hagyatik minden közelebbi rendelkezés, nevezetesen pedig a következők:

1. az otthonok maximális és minimális nagyságának a megállapitására vonatkozó határozmányok, a 2. §-ban kijelölt korlátok között;

2. annak a meghatározása, mily terjedelmüek legyenek azon legkisebb otthonok, a melyek az adómentesség kedvezményében részesitendők;

3. az otthon elhalt birtokosának özvegyét az otthonra nézve megillető haszonélvezeti jognak a szabályozása;

4. az otthon-védelmi hatóság felállitása és szervezése;

5. az otthonokra vonatkozólag külön járadékbankoknak a felállitása;

6. az otthonokra vonatkozólag az örökösödési jog szabályozása.

Kelt Berlinben, 1890. évi juniushó 21-kén.

Beadják:

Gr. Dönhoff-Friedrichstein.
Gróf Douglas.
Gehlert.
Lutz.
Menzer.
Dr. Gróf Moltke.
Herczeg Arenberg.
Gróf Ballestrem.
Bock (Minden).
Bredow.
Busse.
Colmar-Meyenburg.
Gróf Dona-Schlobitten.
Dr. Frege.
Báró Gültlingen.
Báró Gustedt-Lablacken.
Gróf Holstein.
Báró Hornstein.
Báró Huene.
Jagow (Rühstedt).
Dr. Kropatschek.
Báró Manteuffel.
Marbe.
Normann.
Pückler birodalmi gróf.
Báró Schleinitz.
Schöning.
Staudy.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Huszonharmadik kötet,
125. s köv. l.

483. országos ülés, 1891. évi áprilhó 25-kén, szombaton, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Istóczy Győző »Az otthon mentesitéséről« szóló törvényjavaslatának indokolása. . . . .

. . . .

Elnök: . . . Következik a napirend: Istóczy Győző képviselő ur „Az otthon mentesitéséről“ szóló 627. számu törvényjavaslatának indokolása. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Istóczy Győző: T. képviselőház! Az általam, a magam és társaim nevében a mult évi november 5-ki képviselőházi ülésben benyujtott törvényjavaslat az otthon mentesitéséről, agrár viszonyainknak a javitását czélozza. Czélja pedig kiválólag kisbirtokos osztályunkat az expropriáltatás, a birtoktalanság veszélyei elől megóvni, oly módon, hogy a kisbirtokosnak a törvény által biztosittassék egy bizonyos ugynevezett „Existenz-minimum“; biztosittassék neki az ő családi otthona, a mely az ő lakóházából és bizonyos mennyiségü földbirtokból, valamint ennek a megmunkálására szükséges fundus instructusból s a kisbirtokosnak és családjának életfentartására szolgáló egyéb ingóságokból áll. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Az eszme, a birtokost megóvni attól, nehogy ingatlan birtokától adósságok miatt megfosztathassék; az eszme, hogy az egyénnek biztosittassék egy bizonyos jövedelmi minimum, a mely neki és családjának életfentartására okvetlenül szükséges, s a mely adósságok miatti végrehajtás utján tőle el ne vetethessék, a magyar közgazdasági rendszerben és a magyar jogrendszerben nem ismeretlen dolog. (*Halljuk! a szélső baloldalon.*)

A magyar nagybirtok javára ugyanis fenáll a családi hitbizomány intézménye, a mely főuri családainknak s

általában nagybirtokosainknak lehetővé teszi azt, hogy birtokaik bizonyos részének elsőszülöttség, majorátus avagy seniorátus alakjában való lekötése mellett a hitbizományi kötelékbe tartozó birtokokat családjuk részére biztosithassák és ezzel családjuk fényét fentarthassák, még a hitbizomány mindenkori haszonélvezőjének esetleges könynyelmüsége, rossz gazdálkodása és az őt érhető pénzügyi szerencsétlenségeknek káros következményeivel szemben is. S hogy nagybirtokosaink mily kiterjedt mérvben élnek a fidei commissum intézményének a jótéteményeivel, bizonyitják a napjainkban is gyakori hitbizományalapitási esetek.

De törvényeink nemcsak a nagybirtokos osztályt ruházzák fel ilyen fontos jogkedvezménynyel, hanem az 1881. : LX. törvényczikkben foglalt végrehajtási törvényünk a honpolgárok egész kategoriáira kiterjeszti a végrehajtások alóli exemptiót, a végrehajtások alóli mentesség jogkedvezményét, jövedelmeiknek bizonyos, a törvényben részletesen meghatározott minimumára nézve, a mely jövedelmi minimum adósságok miatti végrehajtások utján le nem foglalható, tőlük el nem vonható.

Igy az 1881 : LX. törvényczikkben foglalt végrehajtási törvény 54. §-a szerint:

„Álladalmi, törvényhatósági és községi szolgálatban lévő tisztviselők és hivatalnokok, egyházközségi lelkészek és segédlelkészek, állami, községi és felekezeti nyilvános tanintézeteknél alkalmazott tanárok, tanitók és tanitónők, a véderőhöz tartozó személyek, közhasználatra szolgáló gőzmozdonyu vasutak hivatalnokai, a nemzeti szinháznál alkalmazott igazgatósági, művezetési és gazdasági tisztviselők, drámai és operai magánszereplők, végül a börtönőrök, az állami hivatalszolgák és a gőzmozdonyu vasutak szolgái rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékének, személyes (működési) és kor-pótdijainak legfölebb egyharmada és ez is csak ugy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 800 frt, a foglaláson tul is érintetlenül maradjon. A fentebb elősorolt személyek lakpénzei csak lakbér fejében, a szolgálat után járó más illetményeik pedig éppen nem foglalhatók le."

Az 55. §. szerint pedig: „Az 54. §-ban emlitett személyeknek, vagy ezek özvegyeinek nyugdijai vagy kegy-

dijai, ugyszintén a nyugalmaztatás folytán járó személyes pótdijak, valamint a lelkészek aggastyáni fizetései szintén csak egy harmadrészben foglalhatók le, de csak ugy, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 500 frt a foglalás után is szabad rendelkezésre fenmaradjon."

A végrehajtási törvény továbbá az 56-tól 60-ig terjedő szakaszokban megadott számos egyéb hasonló mentesitéseken kivül a 61. §-ban a következőleg rendelkezik:

„Nyilvános számadásra kötelezett társulatoknál és gőzhajózási vállalatoknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák, valamint általában állandó köz- vagy magánalkalmazásban levő, de az 54. §-ban fel nem sorolt egyének évi fizetéseinek és járandóságainak vagy nyugdijainak csak felerésze és ez is csak ugy vonható végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére legalább évi 500 forint fenmaradjon. Ugyanezek özvegyeinek és gyermekeinek nyugdijaira vagy az atya, illetőleg férj szolgálataiért adományozott illetményeire végrehajtás nem vezethető."

Törvényhozásunk tehát a most felsorolt valamennyi köz- és magán alkalmazásban levő egyéneknek megadta a végrehajtás alóli mentességet fizetésük $^2/_3$ részére, illetve felére nézve, biztositva nekik évi 800 frtnyi, illetve 500 frtnyi jövedelmi minimumot.

De végrehajtási törvényünk még ennél is tovább megy. Ugyanis 62. §-ában kimondja, hogy:

„Napidijaknak csak a napontai egy forint 50 krajczárt meghaladó része vonható végrehajtás alá. Munkabéreknek, ha nap- vagy hétszám szerint fizettetnek, — tehát a napszámosok napszámának is — csak azon része vehető végrehajtás alá, mely a napontai 1 frt 50 krajczárt meghaladja. Gazdasági cselédek bérei és élelmi czikkei, akár előlegeztettek a gazda által, akár még kiadva nincsenek, szolgálatban létük alatt le nem foglalhatók."

Ha tehát a közérdek ugy hozza magával, hogy a köz- és magánalkalmazásban lévő minden kategoriabeli egyének részére megadassék az a jogkedvezmény, hogy fizetéseikből folyó jövedelmeiknek a maguk és családjuk életfentartására okvetlenül szükségesnek tartott évi 800 frtnyi, illetve 500 frtnyi minimuma az adósságok miatti végrehajtások elől mentesittessék: ugy nézetem szerint ugyancsak a közérdek, sőt egyenesen a magyar nemzet

létérdeke követeli azt is, (*Helyeslés.*) hogy a magyar nemzet zömét s a tulajdonképeni államfentartó elemet képező földbirtokos osztály is részesittessék jövedelmi forrását képező földbirtokára nézve bizonyos mértékig a végrehajtások alóli mentességben. (*Helyeslés.*)

A földbirtokos osztály azonban, miként éppen most láttuk, jelenleg nemcsak a köz- és magánalkalmazásban álló egyénekkel szemben van az ellene adósságok miatt vezetett végrehajtások tekintetében hátrányban, mert a törvény által feltétlenül ki van szolgáltatva a vagyonából hitelezői által való teljes és tökéletes kifosztatásnak; hanem a törvény — miként láttuk — a földbirtokos osztálynak még a napszámosok és gazdasági cselédek sorsánál is sokkal rosszabb sorsot juttatott osztályrészül; (*Igaz! Ugy van!*) mert a napszámosoknak a napi 1 frt 50 kr. végrehajtás alá nem vehető minimummal, egy évben 300 munkanapot számitva, a törvény évi 450 frtnyi végrehajtás utján tőlük el nem vehető jövedelmi minimumot biztosit: mig a szegény gazdaembernek, a birtokosembernek, ha adós ságok miatt végrehajtás alá kerül, a törvény csak a vándorbotot vagy a koldusbotot hagyja meg, neki és egész családjának. (*Igaz! Ugy van!*)

Nem tehető fel, hogy az a sarkastikus czélzat lebegett volna az 1881-iki végrehajtási törvény megalkotásánál a törvényhozásnak szemei előtt, hogy azzal, mikép megengedte, hogy a földbirtokosok, a gazdaemberek végrehajtás utján mindenükből kifosztassanak, nekik az a szerencse juthasson osztályrészül, hogy ilykép napszámosokká avancirozhassanak, s mint ilyenek évi 450 forintnyi, végrehajtás elől mentes jövedelemben részesülhessenek; sőt hogy felülrá még a napszámosok adómentessége tárgyában pár évvel később meghozott 1883. évi X. törvényczikk kiváltságaiban is részesittetve, a jelenkor adómentes privilegizált osztályához legyen szerencséjük tartozhatni, a mely uj privilegizált társadalmi állásukban aztán nemcsak az adósságok miatti végrehajtások elől, hanem még az adóvégrehajtások elől is mentesek maradjanak.

Mai magánjogi rendszerünk mellett tehát a hitbizományi intézmény által nem védett földbirtok a végrehajtások tekintetében is fölötte mostoha sorsban részesül. Az 1884-iki végrehajtási törvény 51. §-a, az ingóságoknak

végrehajtás alól mentesitett részére nézve, a mezőgazdát egyenlő elbánás alá veti a nem-mezőgazdákkal, s ezen szakasznak csakis *p)* és *r)* pontjai vonatkoznak a mezőgazdákra. A *p)* pont szerint ugyanis végrehajtás alá nem esik s ennélfogva le sem foglalható: „a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges egy tehén, vagy ehelyett a végrehajtást szenvedő választásához képest négy juh, vagy négy kecske, ugyszinte ezen állatok részére egy hónapi időtartamra szükséges takarmány.“

A végrehajtási törvény 51. §-ának *r)* pontja szerint pedig végrehajás alá nem esik s ennélfogva le sem foglalható: „a végrehajtást szenvedő által tulajdonul birt s általa házilag mivelt vagy miveltetett szántóföldek bevetéséhez szükséges vetőmag, öt hektolitert meg nem haladó mennyiségben.“

Továbbá a végrehajtási törvény 67. §-a következőleg intézkedik:

„Mezei gazdálkodással foglalkozó egyéneknek azon igavonó jószágai és gazdasági eszközei, a melyek saját tulajdonukat képező, 12 kataszteri holdat meg nem haladó és általuk házilag mivelt vagy miveltetett földbirtokon a gazdálkodáshoz okvetlenül szükségesek, végrehajtás alá vétethetnek ugyan; de ha a végrehajtást szenvedő azokat a folytatott gazdálkodáshoz használni kivánja és a jószágok kellő élelmezéséről gondoskodik: ezek tőle vagy rendelkezése alól el nem vonhatók és az évnek márcziushó 15-től novemberhó 15-ig terjedő szakában árverés alá nem bocsáthatók.“

Csakis ennyiből áll tehát a mezei gazdáknak a mentessége végrehajtás esetén, ide számitva még azon csekély mérvü ingóságokat is, a melyekre nézve a végrehajtási törvény 51. §-a a végrehajtás alóli mentességet általában megadja; a mezei gazdának összes ingatlanai pedig az utólsó talpalatnyi földig szabadon elárverezhetők tőle, s ő maga családjával együtt földönfutóvá tétetik.

Sőt ha közelebbről nézzük a dolgot: ugy azt fogjuk látni, hogy a végrehajtási törvény által specialiter a mezei gazdáknak az imént emlitett ingóságokra nézve adott mentesség is voltaképen egy „nesze semmi, fogd meg jól“; mert mellőzve a végrehajtási törvény 51. §-ának *p)* pontja által a foglalás alól kivett egy tehenet vagy ehelyett négy

juhot, vagy négy kecskét — a melyekre nézve aztán kérdés az is, hogy azokat hol és mivel tartsa a végrehajtást szenvedő, ha még csak egy négyszögölnyi ingatlant sem hagy meg neki a törvény, — az ezen 51. §. *r)* pontjában mentesitett öt hektoliternyi vetőmag voltaképen nem a föld birtokosának a javára szolgál, hanem javára szolgál a jelzálogos hitelezőknek és az árverési vevőnek; mert a végrehajtási törvény 149. §-a értelmében az ingatlanok tartozékaikkal, tehát a függő terméssel is együtt árvereztetvén el, a végrehajtást szenvedőnek meghagyott öt hektoliternyi vetőmag a földbe bevetve szinte elárvereztetik tőle. A 67. §-nak imént idézett rendelkezése meg éppen beillik satyrának, mert ebben a szakaszban a mezei gazda voltaképen egy „Galgenfrist"-et kap, a mely idő alatt a törvény őt befogja a jelzálogos hitelezők és az árverési vevő robotosának: tudniillik az ő lefoglalt igavonó jószágai és gazdasági eszközei tavasztól egész őszig ideiglenesen az ő birlalásában meghagyatnak ugyan, de ez csakis avégből történik, hogy ő kora tavasztól egész késő őszig törje-marja magát a mezei munkával, nem a maga és a családja javára, hanem a jelzálogos hitelezők és a birtok árverési vevője javára, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* s hozzá még a lefoglalt igavonó állatokat kora tavasztól késő őszig a saját maga költségén tartsa el.

Jelenleg hatályban levő végrehajtási törvényünk tehát a mezei gazdának összes gazdasági felszerelvényeit, valamint összes ingatlanait az utólsó talpalatnyi földig lefoglalhatóknak és elárverezhetőknek mondván ki, még sokkal rosszabb helyzetet teremt neki, mint amilyen az iparosnak, a gyármunkásnak és a napszámosnak a helyzete; mert ezen utóbbiak részére a végrehajtási törvény 51. §-ának *n)* pontja legalább meghagyja „szükséges munkaszereiket"; holott a mezei gazdáknak, a birtokosoknak a törvény a legutólsó darab munkaszerüket, a legutólsó darab gazdasági eszközüket is kiveszi a kezükből.

Eddigi törvényhozásunk tehát fölötte mostoha bánásmódban részesitette és részesiti a mezei gazdaságot. Pedig hazánk földmivelő ország lévén s előreláthatólag még huzamos ideig az is maradván, a törvényhozásnak és kormánynak a tulajdonképeni államfentartó elemet, a magyar nemzet zömét képező földbirtokos osztályt különös tekin-

tetekben kellene részesitenie, (*Helyeslés balfelől.*) főleg napjainkban, amikor a rendszerint kedvezőtlen gabonaár- és marhaár-conjuncturák mellett a mindenféle adókkal agyonterhelt magyar földbirtok hozadéka is folyton leszálló irányt követ, s ezen nyomasztó gazdasági helyzet mind több és több birtokosnak veszi el a kedvét — már tudniillik a kinek közülük a kedvén kivül még a birtokát is el nem veszik, — a mezei gazdálkodástól, a minek következtében aztán kisbirtokosaink évenkint ezerenkint vándorolnak ki Amerikába, — már tudniillik amennyiben a bölcs állampolitika zsandárokkal nem kisérteti őket vissza a falujukba s vissza a nyomorba, — a mely tekintetben még a Bach-rendszer is szabadelvübb volt a mai alkotmányos rendszernél; mert a Bach-rendszer alatt legalább, ha volt a ki eleget tett adóbeli tartozásainak és hadkötelezettségének, szabadon kivándorolhatott az országból, ott keresve a világon magának megélhetést, ahol azt találni remélte; mig ma, a szabad, az alkotmányos Magyarország határán ott áll a zsandár, a ki puskatussal kergeti vissza azokat, a kik az itteni nagy boldogság mellett a nyomorral küzdve, maguknak egy uj világban munkát és megélhetést akarnak keresni.

Szemben tehát azzal, hogy törvényeink a nagybirtokos osztályt a fideicommissumok által, a honpolgárok egyéb egész kategoriáit pedig a végrehajtások alul engedett mentességek által biztositják az adósságok miatti végrehajtások utján való teljes kifosztatás elől; valamint szemben azzal, hogy, miként láttuk, a közép- és kisbirtokos mezei gazdáknak végrehajtási törvényünk semmiféle, csak némileg is számba jöhető mentességet sem nyujt a végrehajtások elől: azt hiszem, tán fölösleges is lenne bővebben bizonyitgatnom azt, hogy a mezei gazdák, a földbirtokosok is felruházandók lennének a törvény által birtokaikra nézve bizonyos mértékig a végrehajtások alóli mentességgel. (*Helyeslés balfelől.*)

Mindazonáltal, miután statistice ugyszólván teljesen ismeretlenek azok a sajnos agrár viszonyok, melyek a magyar földbirtoknak a végrehajtások alóli mentességet bizonyos mértékig megadni immár parancsoló szükségességgé teszik; mert hisz a csak a börzei érdekeknek hódoló lapjaink óvakodnak attól, hogy az ország lakosságá-

nak a szemeit fölnyissák azon veszélyek fölött, a melyek földbirtokos osztályunkat évről-évre mindinkább fenyegetik: ismertetni fogom itt a birtokváltozási statisztikai adatokat, a melyek az 1875-ik évtől az 1887. évig rendelkezésünkre állanak, s a melyekből kitünik, hogy a magyar földbirtok mobilizácziója és eladósodás folytán a birtokosok személyében beálló változások száma évről-évre mily aggasztó mérvben növekedik.

Ugyanis a Jekelfalussy József és Vargha Gyula által, a magyar királyi statisztikai hivatal támogatása mellett szerkesztett „Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv“ 1889—90-ki, III. és IV. évfolyama 222. lapján található s a telekkönyvi birtoktesteknek az 1875-től 1887. évig terjedő 13 év alatt volt forgalmáról szóló hivatalos statisztikai adatok szerint, a birtokváltozások eseteinek a száma volt: szerződés által, az 1875. évben 138.088; 1876-ban 130.120; 1877-ben 152.963; 1878-ban 157.519; 1879-ben 165.166; 1880-ban 190.406; 1881-ben 190.443; 1882-ben 204.561; 1883-ban 218.247; 1884-ben 210.060; 1885-ben 207.872; 1886-ban 207.081; 1887-ben 217.275. Végrehajtás által: 1875-ben 9.606; 1876-ban 12.982; 1877-ben 15.965; 1878-ban 15.285; 1879-ben 19.213; 1880-ban 19.748; 1881-ben 19.204; 1882-ben 18.443; 1883-ban 17.071; 1884-ben 15.606; 1885-ben 15.561; 1886-ban 15.538; 1887-ben 16.623. Haláleset következtében — a rövidség okáért csakis az 1875-ki és az 1887-ki adatokat emlitve fel — 1875-ben 45.874 birtokváltozási eset volt, 1887-ben pedig 65.208. Mindössze: szerződés, végrehajtás és haláleset következtében birtokváltozási eset volt — a rövidség okáért ismét csak az 1875-ik és az 1887-ik évi adatokat emlitve fel, — 1875-ben 193.568; 1887-ben pedig 299.106.

Ezen, most idézett statisztikai adatokból kitünik először is az, hogy a birtokváltozások eseteinek a száma évről-évre mindinkább növekszik, ugy, hogy az 1887-ben 54%-al volt nagyobb, mint 1875-ben. A magyar földbirtok mobilizácziója tehát valóban megdöbbentő mérveket öltött.

Ha mármost az 1887. évben volt birtokváltozásoknak összesen 299.106-ot tett számából levonjuk a haláleset következtében beállt 65.208 birtokváltozást: esik a szerződés utján és végrehajtások utján beállt birtokváltozásokra összesen 233.898 eset, s ezek közül 16.623 árverés

utján beállt birtokváltozási eset, s mindez egyetlen egy év alatt!

Ezen, az 1887. évben birói árverés utján történt 16.623 birtokváltozás egyébkint korántsem meriti ki az eladósodás miatti birtokváltozási eseteknek a mérvét; mert hisz tudvalevőleg igen sok birtokváltozás éppen azon okból történik, hogy a bekövetkezhető végrehajtás elől a tulajdonos birtokának egészben vagy részben való eladása utján menekülhessen; s azért az 1887-ben szerződés utján történt 217.275 birtokváltozási esetnek legalább is 25%-át olyan birtokváltozási esetnek tekinthetjük, a mely esetekben mezei gazdasági birtokok tulajdonosaik eladósodása miatt adattak el szabad kézből. Tehát az ilyen kényszerülve „szabad kézből“ az 1887. évben eladott birtokokul a most emlitett 217.275 birtokváltozási esetnek 25%-át véve, kijön 54.313 ily „szabad kézből“ való kényszereladási eset, a melyekhez az 1887-ik évben végrehajtás utján elárverezett 16.623 birtokot hozzáadva, összesen lesz 70.936 eladósodás miatti birtokváltozási eset egyetlen egy év alatt.

Még kedvezőtlenebb szinben tünik fel a dolog, hogyha az 1875-től 1887-ig terjedő 13 év adatait összefoglaljuk. Eszerint volt szerződés utján való birtokváltozás ezen 13 év alatt összesen 2.389.801, végrehajtás utján való birtokváltozás pedig összesen 210.549. A szerződés utján való birtokváltozások összegéből ismét 25%-ot véve az eladósodás miatti „önkéntes“ kényszereladási esetekül, kitesz ez 597.450 esetet, a mely számhoz hozzáadva a végrehajtás utján a mondott 13 év alatt birtokost cserélt 210.845 birtokot, kitesz ez összesen 808.295 esetet. Vagyis az 1875-től 1887-ig terjedő 13 év alatt eladósodás miatt összesen 808.295 birtok került eladás alá.

Agrár viszonyaink ily deplorábilis helyzetében valóban itt a legfőbb ideje annak, hogy orvosszerekről gondoskodjunk, a melyek a mértéken felüli földmobilizácziónak és a magyar földbirtokosok további expropriáltatásának lehetőleg elejét veszik.

S ilyen orvosszer önként kinálkozik az északamerikai Egyesült-Államok homestead-exemptió, vagyis otthonmentesitési intézményében, a mely az 1839-ik évben Texas államban keletkezve, a legutóbbi 50 év alatt az Egyesült-

Államok majdnem valamennyi államában behozatott, s ott az agrár viszonyok javitására igen czélszerü eszköznek bizonyult.

Az északamerikai Unio összes 46 állama és territoriuma közül csakis öt kisebb államban nincs az ingatlan birtokra nézve homestead-exemptió; azon 41 állam, illetve territorium közül pedig, a melyekben otthonmentesités létezik, 15 államban a homestead-exemptió az állam irott alkotmányának a kiegészitő részét képezi, a többi 26 államban, illetve területen pedig külön törvények lettek erészben hozva.

Hogy mennyi ingatlan birtok s hozzátartozó fundus instructus és egyéb ingóság van az adósságok miatti végrehajtások elől mentesitve az északamerikai Egyesült-Államok egyes államaiban, illetve területein: arra nézve szolgáljanak a következő adatok, a melyek gróf Andrássy Gézának „Az otthont mentesitő törvények“ czím alatt 1883-ban megjelent munkájából s egyéb idevágó szakirodalmi művekből vannak meritve:

1. Alabama államban: 160 acre, azaz hold föld (egy acre-t 1125 négyszögöllel számitva), a rajta levő házzal együtt, valamint 1000 dollár értékig a birtokon levő ingóságok.

2. Arizona territorium: 5000 dollár maximális értékig terjedő földbirtok, az épületekkel együtt; 2 tehén, 5 sertés, 10 kecske vagy juh; az élelmi szerek hat hónapra; takarmány és tüzelőszer 3 hónapra; a házi butor 600 dollár értékig s a ruhanemüek; lovak, szekerek, szerszámmal együtt 600 dollár értékig; egy varrógép, egy zeneszer.

3. Arkansas államban: 160 hold föld épületekkel 2500 dollár értékig, vagy pedig 80 hold föld, épületekkel, értékhatár nélkül. Az ingóságok 200 dollár értékig, és ruhák a nőtlenek és hajadonok részére, vagy pedig ingóságok 500 dollár értékig és ruházat a családfő részére.

4. California államban: a családi otthonhoz tartozó ingatlanok 5000 dollár értékmaximumig családfők részére; magános személyek részére pedig 1000 dollár értékig; ezenkivül ruházat, ágyak és kályhák; élelmi szerek 3 hóra; a gazdasági eszközök; 2 ökör, 2 ló vagy öszvér, ezek szerszámai, szekerek vagy kocsik; takarmány egy hóra:

5. Colorado államban: a családi otthon 2000 dollár

értékig; butorzat 100 dollár értékig; 200 frtnyi üzleti tőke; könyvek 300 dollárnyi, igavonó állatok 200 dollárnyi értékben.

6. Dakota területen: 160 holdnyi földbirtok. Továbbá 1500 dollár készpénz vagy ehelyett könyvek és zeneszer 500 dollár értékig, butorzat 500 dollár értékig; ugyszinte 3 tehén, 10 sertés, 1 pár ökör, 1 pár ló vagy öszvér, 100 juh, 6 hónapon aluli bárányaikkal; mindezen állatok számára takarmány egy évre; egy szekér, egy szán, két eke, egy borona és egyéb gazdasági szerszámok s az igavonó állatok szerszámai összesen 300 dollár értékig.

7. Florida államban: 160 holdnyi földbirtok. Az ezen levő ingóságok 1000 dollár értékig.

8. Georgia államban: földbirtok 1600 dollár értékig, s az ezen található ingóságok 1600 dollár értékig.

9. Idaho territoriumon: ingatlan birtok 5000 dollár értékig. Házi butor 200 dollárnyi, gazdasági felszerelvény 300 dollárnyi értékig; élelmi szerek 3 hóra; 2 ökör vagy 2 ló vagy öszvér, szerszámaikkal; 2 tehén; ezen állatok részére takarmány 3 hóra; egy szekér.

10. Illinois államban: ingatlanok 1000 dollár értékig. Ruhanemüek és 100 dollár értékig egyéb ingóságok; ha a tulajdonos családos ember, még további ingóságok 300 dollár értékig.

11. Indiana államban: ingatlan és ingó, vagy csupán ingatlan, vagy csupán ingó vagyon, 600 dollár értékig.

12. Iowa államban: 40 hold föld. Ezen 200 dollárt érő butorzat, ruházat, gazdasági eszközök, gazdasági állatok stb.

13. Kansas államban: 160 holdnyi földbirtok. Továbbá az összes butorzat és gazdasági eszközök, könyvek, két tehén, 10 sertés, egy pár jármos ökör, egy ló vagy öszvér, 20 juh s ezen állatok számára takarmány egy évre.

14. Kentucky államban: ingatlanok az épületekkel együtt 1000 dollár értékig. Hozzá a törvényben nagy részletességgel felsorolt gazdasági felszerelvények és egyéb ingóságok.

15. Louisiana államban: 160 hold föld, két ló vagy két öszvér, vagy egy pár ökör; egy kocsi vagy szekér, két tehén borjaikkal; 25 darab sertés; valamint a szükséges gabonakészlet és takarmány egy évre.

16. Maine államban: földbirtok és a rajta levő épületek 500 dollár értékig. Minden szükséges gazdasági eszköz; két ökör vagy két öszvér vagy két ló 300 dollár értékig; két sertés, egy tehén, tiz juh bárányaikkal; eleség mindezen állatok számára télen át.

17. Massachusetts államban: 800 dollár értékig terjedő földbirtok. A szükséges gazdasági eszközök; továbbá egy tehén, hat juh, és hat sertés; a házi butorzat 10 dollár értékig; könyvek 50 dollár értékig és a ruhanemüek; 100 dollárnyi üzleti tőke.

18, Michigan államban: 40 hold föld. Ehhez 250 dollár értékig butorzat és házi eszköz; 10 juh, két tehén, öt sertés, egy pár ökör vagy egy-két ló a gazdaság szükségletéhez képest; 250 dollárnyi üzleti tőke.

19. Minnesota államban: 80 hold föld, Ehhez butorzat és házi eszköz 500 dollár értékig; három tehén, tiz sertés, egy pár ökör, egy ló, husz juh; továbbá a gazdasági felszerelvények 300 dollár értékig; ugyszinte a könyvek és ruhák.

20. Mississippi államban: 80 holdnyi földbirtok; hozzá a házi butorzat és házi eszköz 100 dollár értékig.

21. Missouri államban: 160 holdnyi földbirtok 1500 dollár értékig. Ehhez 100 dollár értékü butorzat és házi eszköz; 100 dollár értékig élelmi szerek, 100 dollár értékig háziállatok; vagy mindezen ingóságok helyett 300 dollárnyi készpénz.

22. Montana államban: 160 hold föld. Ezenkivül ruhák és butorok 100 dollár értékig; házi állatok, gazdasági eszközök 600 dollár értékig stb. stb.

23. Nebraska államban: 160 hold föld; a földbirtok azonban 2500 dollárnál, a rajta levő épületek pedig 300 dollárnál nagyobb értéküek nem lehetnek.

24. Nevada államban: 5000 dollár értékü földbirtok. Butorok 100 dollárnyi, gazdasági eszközök 200 dollárnyi, bányász-felszerelvények 500 dollárnyi értékig; ugyszinte a a szükséges házi állatok stb.

25. New-Hampshire államban: 500 dollár értékü földbirtok; 100 dollár értékig butorzat és házi eszköz; 200 dollár értékig könyvtár, 50 dollár értékig élelmi készletek és tüzifa; a ruhanemüek; a gazdasági eszközök; egy ló vagy egy pár ökör stb.

26. New-Jersey államban: földbirtok 1000 dollár értékig. Ingóságok 200 dollár értékig és a ruhanemüek.

27. Uj-Mexico területen: földbirtok 1000 dollár értékig. Ezenkivül a ruházat, a gazdasági felszerelvények és többrendbeli szükséges holmi.

28. New-York államban: ingatlan 1000 dollár értékig s 200 dollár értékig butorzat, könyvek stb.

29. Észak-Carolina államban: földbirtok 1000 dollár érték-maximumig s ehhez ingóságok 500 dollár értékhatárig.

30. Ohio államban: otthonmentesség csakis családfők javára; földbirtok 1000 dollár értékig.

31. Pennsylvania államban: 300 dollár értékig ingatlan és ingó vagyon; ezenkivül a ruhák és a könyvek.

32. Dél-Carolina államban: földbirtok 1000 dollár értékig; hozzá ingóságok 500 dollár értékig és a birtok összes évi termése.

33. Tennessee államban: 1000 dollár értékig földbirtok; ehhez gazdasági eszközök s különféle ingóságok.

34. Texas államban: 200 hold föld a lakóházzal együtt és a törvényben részletesen felsorolt ingóságok.

35. Utah államban: a családfő részére földbirtok 1000 dollár értékig; ezenkivül pedig minden családtag részére egyenkint további 250 dollár értékig. Házi butorzat 100 dollárnyi értékig; ugyszinte a ruházat, szerszámok és szükséges házi állatok stb.

36. Vermont államban: földbirtok 500 dollár értékig családfő részére; ezen birtok egy évi termése; különféle házi állatok; egy 250 dollár értékü fogat; ugyszinte a ruházat, butorok és szükséges készletek és egy 200 dollár értékü könyvtár.

37. Virginia államban: földbirtok 2000 dollár maximális értékig; ehhez házi eszközök, ruházat és könyvek, ugyszinte a szükséges vonós és házi állatok.

38. Washington területen: ingatlanság 1000 dollár érték erejéig; ehhez butorok, a családtagok után fejenkint 150 dollár értékig; ugyszinte a fundus instructus.

39. Nyugat-Virginia államban: a családfő részére ingatlan 1000 dollár értékig; ehhez 200 dollár értékig ingóságok.

40. Wisconsin államban: 40 hold kiterjedésü föld-

birtok a házzal együtt. A szükséges butor 200 dollár értékig; valamint a szükséges fundus instructus s 200 dollár értékig szakkönyvtár.

41. Wyoming területen: Homestead 1500 dollár értékig családfők részére. Ezenkivül ruházat, butor és egyéb házi eszközök 500 dollár értékig; szerszámok vagy könyvtár 300 dollár értékig.

A mi mármost a homestead-exemptió, az otthonmentesités intézményének a lényegét illeti, az otthonmentesités az állampolgárnak azon joga, a melynél fogva bizonyos mennyiségü ingatlan birtoka, a lakóházzal együtt, a mely neki otthonul, hajlékul, házi tüzhelyül szolgál s bizonyos mennyiségü ingó tartozékaival együtt, adósságok miatti végrehajtás alá — a törvényben taxative felsorolt kivételes eseteken kivül — nem vonható, s a homesteadet a tulajdonosnak csakis oly adósságai terhelhetik, a melyekre nézve a tulajdonos az otthonmentesités törvényes kedvezményéről irásban lemondott; ha pedig a tulajdonos törvényes házasságban él, szükséges ezenkivül még az is, hogy az ily adósságokra nézve a homestead-exemptió kedvezményéről való lemondásba a házastárs is, szinte irásban, beleegyezését adja. S ugyancsak a házastárs beleegyezése nélkül a homestead se jelzálogilag meg nem terhelhető, se pedig el nem idegenithető. Szóval a homestead állagára vonatkozólag érvényes jogcselekvények a férjnek és nőnek előleges, komoly megfontoláson alapuló közös elhatározásától tétetnek függővé. A tulajdonos elhalta után pedig a homestead életfogytiglan való haszonélvezete a tulélő házastársra száll.

A homestead-exemptió egyes részletei, egyes intézkedései tekintetében az északamerikai Unio egyes államaiban egymástól sok tekintetben igen eltérő szabályok vannak elfogadva, ugy, hogy majd minden egyes főkérdés tekintetében több külön csoportra oszlanak az egyes államok otthonmentesitési törvényei; de az otthonmentesités intézményének a lényegére nézve s annak általános közgazdasági és jogi alapjaihoz való szivós ragaszkodásban nincs semmi különbség az Unio egyes államai között.

A homesteadre nézve csakis a férjnek és a nőnek együttes akarata lévén irányadó: a törvénynek ezzel egyik főczélja a családot, a nőt és gyermekeket megvédeni házi

otthonukban a férj és apa esetleges könnyelmüségének, tapasztalatlanságának s az élet küzdelmei közepette őt érhető szerencsétlenségeknek a családját vagyoni tekintetben érhető káros következményei ellen. De emellett a homestead-exemptió intézményének a másik főczélja az, hogy a földbirtokost a legszorosabb kötelékekkel füzze össze birtokával és a birtokot birtokosával, s ezzel a földbirtok állandóságát és biztosságát a lehetőségig eszközölje: elejét véve egyrészről a földbirtok tulságos mobilizácziójának, másrészről pedig a birtokos osztály expropriáltatása következtében egy földmives proletariátus támadhatásának.

A homestead-exemptió nem a birtokhoz, hanem a birtokosnak a személyéhez kötött jog s igy tisztán személyes jog, s azért az se nem valami feudális intézmény, se nem valami ősiség-féle vagy hitbizományi intézmény, se pedig nem valami házközösség-féle intézmény. A homestead-exemptió a legtisztább gazdasági individualizmus elvét képviseli, s mint ilyen, egy jogintézmény sui generis, a melynek a szabad Amerika adott létet, s már ennélfogva is természetes dolog, hogy az kizár minden hatósági gyámkodást vagy beavatkozást, valamint kizárja a birtokminimumot is, — és mindezen sajátságainál fogva az amerikai homestead-exemptió a legszabadelvübb, demokratikus magánjogi intézmény, a mely üdvös kihatásaiban az északamerikai Egyesült-Államokban egyik eminens államjogi, sociálpolitikai és közgazdasági intézmény is.

Hogy az északamerikai Egyesült-Államok politikai és társadalmi körei minő kedvező véleménynyel vannak ezen, hazájuk földjén termett jogintézmény felől, arra nézve az általam benyujtott törvényjavaslat irott indokolásában számos amerikai politikus és biró nyilatkozatainak egész sorozata van közölve. Ezuttal azok közül itt csak néhányat idézek, és pedig Seymour D. Thompson angol-amerikai jogtudományi irónak, „A Treatise on the Homestead and Exemption Laws“ czimü munkája és John H. Shmyth-nek „The Law of Homestead and Exemptions“ czimü munkája nyomán. A többi között ugyanis Tarbell J. biró Mississippi államban következőleg nyilatkozott az otthonmentesités intézménye felől: „Kétségkivül nem létezik nagyobb buzditás az erényre, a szorgalomra és a haza iránti szeretetre az állandó otthonnál, a mely iránt az egész család

a leghőbb ragaszkodással viseltetik, és a mely a szerte a világon szétszórt családtagoknak fölötte kivánatos menedékhelyet nyujt, a melynek a védelme alá bármikor visszatérhetnek."

Iowa állam legfőbb törvényszéke pedig egy, elibe eldöntés alá került ügyben a következő kijelentést tette: „Az otthonmentesitésre vonatkozó törvény azon az eszmén alapszik, hogy, állampolitikai tekintetekből, az állam javának a szempontjából, valamint a czélból is, hogy minden állampolgár függetlenittessék és egyikük se szenvedjen szükséget, czélszerü dolog az, hogy minden állampolgárnak egy otthona legyen, ahol családja megvédve, és a pénzügyi szerencsétlenségek elől valamint az ilyen törvények mellett neki hitelezett hitelezőinek a követelései elől megóva élhessen."

Hemphill főtörvényszéki biró nyilatkozata pedig a következő: „Az ilyen exemptiónak a czélja, a polgárnak egy otthont, mint menhelyet nyujtani, egy menedékhelyet, a mely meg nem támadható, a melynek a nyugalma és derültsége meg nem zavarható, s a mely menedékhelyen a személyes függetlenségnek azon érzete fejleszthetik ki és ápoltathatik, a mely alapját képezi intézményeinknek s ezeknek a tartósságára nézve lényeges. Az otthonmentesités, mint az egészséges politikának egyik rendszabálya, fölötte ajánlandó. Hogy az otthonmentesités a legegészségesebb politikán alapul, aziránt kétség se lehet. Ezen intézkedésnek nem csupán az volt a czélzata, hogy a polgárok és családjaik a nyomor és a birtoktalanság veszélyei elől megvédessenek, hanem az is, hogy az egyének keblében a függetlenségnek azon magasztos érzelmei is ápoltassanak és támogattassanak, a melyek szabad intézmények fentartására elkerülhetlenül szükségesek."

Arkansas állam főtörvényszéke egy általa hozott itéletnek az indokolásában a következőket mondja: „A közjólétet szintugy mint az egyes polgároknak a jólétét szem előtt tartó felvilágosult állami politika volt az, a mely az otthont mentesitő törvény megszavazását diktálta, a mely törvénynek nyilvánvaló szándéklata az, hogy minden önálló háztartással biró egyénnek vagy családfőnek biztositson egy otthont, egy székhelyet, a melyen ő javitásokat tehet, és a melyet ő kényelmessé alakithat, s ahol a család fedve lehet és mindazon pénzügyi szerencsétlenségeknek a követ-

kezményeitől menten élhet, a mely pénzügyi szerencsétlenségeket még a legokosabb és a legélesebb eszü ember se tud mindig kikerülni."

De Long, volt minister pedig Nevada állam alkotmányozó conventjében, az otthonmentesités behozatala iránti javaslatot elfogadásra ajánlva, egyebek közt igy szólt: „Az otthonmentesités eszméje azon régi angol elven alapszik, hogy minden embernek a háza az ő vára, s hogy az az ő szentélye és menedékhelye az élet minden gondjai elől és mindazon üldözések elől, melyeket a világ reája hozhat. Alkotmányunkat aszerint kell alakitanunk, hogy ezt a szándéklatot végrehajtsuk."

Ilyen, t. képviselőház, a hivatott szakkörök véleménye, ilyen a közvélemény az északamerikai Egyesült-Államokban a homestead-exemptió, az otthonmentesités intézménye s annak üdvös hatása fölött; s a dolog ily állásában csak azon lehet csudálkozni, hogy Európában csakis a legeslegujabb időben kezdenek a politikai körök közelebbről foglalkozni az otthonmentesités eszméjével, különösen Németországban, ahol a mult év folyamán a birodalmi gyülés elé 27 képviselő egy otthonmentesitési törvényjavaslatot terjesztett be. Ezen német javaslat azonban sok lényeges pontban igen hátrányosan üt el az amerikai otthonmentesitési rendszertől; s azért az általam benyujtott törvényjavaslat szerkesztésénel egyáltalán figyelembe se vettem. Nevezetesen a német javaslat a „Heimstätte"-nek, az otthonnak a birtokosát mintegy hatósági gyámkodás alá helyezi, jelzálogos kölcsönöknek a „Heimstätte"-re való bekeblezhetését egy felállitandó otthonvédelmi hatóság jóváhagyásától tevén függővé. Továbbá a német javaslat az otthonokat feloszthatatlanoknak jelenti ki, birtokminimumot állapit meg, és az otthonokra nézve az egyenlő örökösödés elvét mellőzve, azt határozza, hogy az otthonban több törvényes örököstárs létében, csakis ezeknek egyike örökösödhetik.

Az általam benyujtott törvényjavaslat ellenben tisztán az amerikai otthontmentesitő törvényeknek alapul vétele mellett levén szerkesztve, önmagától értetődik, hogy az semmiféle hatósági gyámkodást nem ismer, se pedig — s ezt szükségesnek tartom különösen hangsulyozni, — birtokminimumot nem ismer, se pedig a fenálló öröklési rendre nézve nem involvál absolute semmi változást.

Már imént is emlitettem, hogy a homestead-exemptió kivitele s egyes részletei tekintetében az északamerikai Unio egyes államainak a törvényei sok tekintetben egymástól igen eltérő rendelkezéseket foglalnak magukban. Ez oknál fogva is természetes dolog, hogy az általam benyujtott törvényjavaslat nem másolhatta le s nem is másolta le egyszerüen egyik unionális állam otthonmentesitési törvényét sem, már csak az amerikai és a magyar közgazdasági és jogviszonyok között levő nagy különbségek miatt sem. Ez okból az általam benyujtott törvényjavaslat szerkesztésénél az eklektikai módszert kellett alkalmaznom, mellőzve az amerikai törvényeknek mindolyan intézkedését, melyek a speciális magyar viszonyoknak vagy éppen nem, vagy pedig csak kevésbé felelnének meg.

Igy, hogy az általam benyujtott törvényjavaslat egyes rendelkezéseire áttérjek, mindjárt az 1. §-nál több sarkalatos elvi kérdés volt eldöntendő, a melyek egyuttal az egész törvényjavaslatnak az általános irányt megadandók voltak.

Ugyanis legelsőben is határozni kellett afölött, valjon az otthonmentesités általánosan kötelező hatálylyal birjon-e, avagy pedig facultativvá tétessék-e; vagyis hogy a törvényben kimondassék-e az, hogy általában minden birtokosnak egy bizonyos mennyiségü földbirtoka az ő mentesitett otthonául tekintendő s következőleg végrehajtás alá nem vonható, már magánál a törvénynél fogva; avagy pedig az otthonmentesités sine qua non feltételéül tüzessék-e ki az, hogy a tulajdonos, amennyiben az otthonmentesités jogkedvezményét a maga részére biztositani akarja, ingatlanainak egy bizonyos mennyiségü részét, a törvényben előirt alakiságok betartása mellett, saját mentesitett otthonául kijelölni tartozik.

Az északamerikai Egyesült-Államok egyes államainak és területeinek otthonmentesitési törvényei e kérdésben két csoportra oszlanak. Ugyanis tizenöt államban és két területen a tulajdonos részéről formaszerü otthonalapitási nyilatkozat és az kivántatik meg, hogy a mentesitendő ingatlanok az illető telekhivatalnál előre megjelöltessenek. Ellenben huszonegy államban és három területen otthonalapitási előleges nyilatkozat s a mentesitendő ingatlanoknak a telekhivatalnál való megjelölése nem kivántatik meg. Az

ezen utóbbi csoporthoz tartozó államokban és területeken ugyanis az otthon csakis akkor jelöltetik ki külön, ha a tulajdonos ellen ingatlanokra végrehajtás vezettetik, mely esetben a törvény által mentesitett otthonul meghatározott területmennyiség a végrehajtást szenvedő tulajdonosnak egyéb ingatlanaitól a biróság által elkülönittetik és kihasittatik, és csak az ilykép fenmaradó fölösleg esik végrehajtási árverés alá.

Az általam benyujtott törvényjavaslat ezen két rendszer közül az elsőt fogadta el: vagyis az otthonmentesitést facultativvá téve, a mentesités törvényes kedvezményének a megadását azon feltételtől teszi függővé, hogy a tulajdonos mentesitendő ingatlanait előre kijelölve, az otthonmentesitésnek ezekre leendő feljegyzése végett a telekkönyvi hatósághoz folyamodjék. Én a mi gazdasági és jogviszonyaink között csakis a facultativ otthonmentesitési rendszert vélem nálunk alkalmazhatónak, a mely mellett egyuttal csakis az a birtokos esik alá az otthonmentesitéssel természetszerüleg járó tulajdonjogi korlátozásoknak, a ki ezen korlátozásoknak magát önként aláveti. Ilykép aztán az otthonmentesités intézménye a magyar jogrendszerben is meglevő családi hitbizományi intézménynyel is némirészben analog intézménynyé válik, — lévén a hitbizomány alakitása is facultativ s a hitbizományi kötelékbe tartozó ingatlanok is bizonyos előre kijelölt s ilyenekül telekkönyvezett birtokok, — noha természetesen az otthonmentesités és a hitbizományi intézmény között igen lényeges különbségek vannak, ugyannyira, hogy e két intézmény egymással parallellába is alig tehető.

A második előzetesen eldöntendő főkérdés az volt: kiterjesztessék-e az otthonmentesités jogkedvezménye az összes ingatlanokra, — tudniillik ugy a mezőgazdasági czélra szolgáló földbirtokra, mint a városi házbirtokra, vagy az csak a mezőgazdasági földbirtokra nézve adassék-e meg?

Az északamerikai Unio államainak egy részében ugyanis nemcsak mezőgazdasági czélra szolgáló földbirtokok képezik az otthonmentesitésnek a tárgyát, hanem városi házbirtokok is, ezeknek a maximális földterülete, az egyes államok törvényeihez képest egy negyed holdtól egy egész holdnyi kiterjedésig variálván, némely államokban érték-

maximum megállapitása mellett, más államokban enélkül. Az általam benyujtott törvényjavaslat mellőzi az otthonmentesitésnek a városi házbirtokra is való kiterjesztését és pedig azon okból, mert e törvényjavaslatnak tulajdonképeni czélja agrár állapotainknak a javitása. De az otthonmentesitésnek a városi házbirtokra is alkalmazása a kivitelben is sokféle nehézségekkel járna.

A mi pedig az otthonul mentesitett, illetve mentesithető mezőgazdasági földbirtok területének maximális kiterjedését illeti: erészben az északamerikai Unio egyes államaiban — miként láttuk — egymástól igen eltérő rendelkezések foglaltatnak; ott az otthonok kiterjedése, a különböző államok szerint negyven holdtól egész kétszáz hold kiterjedésig variálván, ugy, hogy ott az államok nagy részében nemcsak a kisbirtok, hanem a középbirtok is részesül az otthonmentesités intézményének a védelmében. Az általam benyujtott törvényjavaslat csupán a kisbirtok védelmét czélozza akkor, amikor a mentesithető ingatlanok kiterjedését legfölebb husz kataszteri holdban állapitja meg; megelégedvén egyelőre azzal is, ha sikerülne legalább a kisbirtoknak védelmet nyujtani az otthonmentesités intézménye utján. Természetes dolog, hogy a törvényjavaslat szerint a maximális husz kataszteri holdon alul levő bármely kisebb kiterjedésü földbirtok is mentesithető lenne; mert a husz kataszteri holdnyi kiterjedés csak a maximum; az általam benyujtott törvényjavaslat pedig, s ezt ezuttal is szükségesnek tartom különösen hangsulyozni, birtokminimumot nem ismer.

A törvényjavaslat 1. §-ának egyéb rendelkezései, legalább ezuttal, közelebbi indokolást nem igényelvén, — annak rendelkezése szerint tehát minden nagykoru, vagy nagykorunak nyilvánitott magyar állampolgár és állampolgárnő, a ki mezei gazdasági czélra szolgáló ingatlanságnak telekkönyvi tulajdonosa, jogositva van ezen birtokát, vagy egy részét, amennyiben az husz kataszteri holdat meg nem halad és egy és ugyanazon község határában fekszik, mentesitett otthonul kijelölni. A kijelölt ingatlanokon azonban csakis egy lakház s az ezen egy lakházhoz tartozó gazdasági épületek lehetnek. Ugyszinte nem jelölhetők ki mentesitésre oly ingatlanok sem, a melyeken valamely gyártelep, kastély vagy pusztán a fényüzés czéljára szolgáló villa van épitve.

A törvényjavaslat 2. §-a előirja az otthon megalapitása czéljából a tulajdonos által a telekkönyvi hatóságnál teendő lépéseket, és részletes utasitást ad arra nézve, miként kelljen a telekkönyvi hatóságnak eljárnia az otthonmentesités feljegyzése és az otthonhoz tartozandó telekkönyvi jószágtesteknek egy és ugyanazon telekkönyvben való egyesitése körül.

Miként már kifejtettem, az amerikai otthonmentesitési törvények értelmében is, az otthon állagára vonatkozólag érvényes jogcselekvények csakis a tulajdonosnak és házastársának együttesen kifejezett akarata alapján jöhetnek létre. Ennélfogva a czélból, hogy az otthonra vonatkozó tulajdonjognak ezen korlátozása nyilvánkönyvileg is kitüntetve legyen, az általam benyujtott törvényjavaslat 3. §-a elrendeli, hogy a házastárs neve, az otthon telekkönyvében való feljegyzés végett a telekkönyvi hatóságnál bejelentendő.

A házastárst a részére az otthonmentesitési törvény által biztositott jogok pedig csak abban az esetben illetik meg, ha neve ilykép a telekkönyvben feljegyezve volt, mi ha megtörtént, a 4. §. értelmében az otthonmentesités jogkedvezményéről a tulajdonos részéről való lemondás is csakis a házastárs beleegyezésével történhetik meg.

Mivel mindenki csak egy mentesitett otthont alapithat magának, az 5. és 6. §-ok szabályozzák azon eljárást, a mely a telekkönyvi hatóságok által követendő arra nézve, miként szüntettessenek meg az egy otthonon felül valaki által saját részére esetleg alapitott többi otthonok. A 7. §. pedig arra nézve foglal magában eljárási szabályokat, hogyha valaki a törvényjavaslat 1. §-ának tilalma ellenére husz kataszteri holdnál nagyobb kiterjedésü földbirtokot mentesittetne, avagy pedig olyan ingatlanokat mentesittetne, a melyek a törvényjavaslat 1. §-a szerint nem mentesithetők. Mivel tudniillik az otthonalapitás folytán a hitelezők követeléseiknek a tulajdonos ellenében való érvényesithetése tekintetében megszoritásoknak vannak alávetve, a törvényben gondoskodni kell arról is, hogy az otthonmentesités ürügye alatt több vagyon a hitelezők elől el ne vonathassék, mint amennyi vagyont a törvény az adósságok miatti végrehajtások elől mentesittetni megenged.

Az otthonmentesités messzeható magánjogi következ-

ményeket vonván maga után, szükséges, hogy minden egyes otthonalapitási és otthonmegszüntetési esetről, a telekkönyvi hatóság által, a telekkönyvi érdekelteken kivül, ugy az illető törvénykezési, politikai és pénzügyi hatóság, mint az illető községelőljáróság is értesittessék, hogy ezek, előforduló alkalmakkor, az otthonmentesités által adott viszonyokhoz képest intézkedhessenek. Az erészbeni eljárást szabályozza a törvényjavaslat 8. §-a.

A törvényjavaslat 9. §-ában, az otthonmentesités sarkalátos főelvét képező általános szabályul ki van mondva az, hogy a mentesitett otthonra és a törvényben az otthon tartozékául felsorolt ingóságokra, valamint az otthon haszonélvezetére se birói, se közigazgatási végrehajtás nem vezethető, s ennélfogva az otthonhoz tartozó ingatlanokra végrehajtási zálogjog se keblezhető be, se nem jegyezhető elő.

A 10. §-ban részletesen felsorolva vannak a mentesitett otthon tartozékai, a melyek végrehajtás alá nem vehetők. Ezen tartozékok mennyiségének és mérvének a megállapitásánál természetesen a maximális husz kataszteri holdat tevő mentesitett ingatlanságnak, illetve egy ily terjedelmü birtok tulajdonosának és családjának a minimális szükségletei és igényei voltak számba veendők.

Ezen 10. §. több pontja természetesen felöleli magában az 1881. évi LX. t.-czikkben foglalt végrehajtási törvény 51. §-a által a végrehajtás alul általában kivett ingóságokat is; csakhogy a mentesités mérvét megfelelőleg kiterjeszti.

A törvényjavaslat 10. §-a szerint tehát a mentesitett otthon tartozékai a következők lennének:

A lakásbeli butorzat, konyhaedények s egyéb konyhai és éleskamrai, valamint asztali felszerelvények, ugyszinte a fehérnemüek és egyéb ruházati tárgyak, ágynemüek és könyvek. Mindezen ingóságok összesen 300 forint becsérték erejéig. Egy pár ló, egy éven aluli csikóikkal, vagy egy pár ökör, az egy fogathoz való összes szerszámokkal és gazdasági felszerelvényekkel; a birtok tényleges terjedelméhez képest szükséges egyéb összes gazdasági szerszámok és felszerelvények; egy tüzfecskendő; két tehén és két sertés, a féléven aluli fiaállatokkal együtt; a ház körül található összes baromfi; a mentesitett birtokon termett

függő és learatott, illetve behordott összes termények; az imént felsorolt vonó- és haszonállatok számára szükséges takarmány és eleség egy évre, a birtokon termett terményekből tényleg létezőnek a beszámitásával; a tulajdonos és családja valamint egy cseléd részére szükséges élelmi és tüzelőszerek egy évre, a birtok terméséből tényleg létezőnek a beszámitásával; a birtok terjedelméhez mérten szükséges vetőmag, illetve az ültetésre szükséges mag- és terménymennyiség, a birtok terméséből tényleg létezőnek a beszámitásával; ha a tulajdonos és családja által a mentesitett ingatlanon valamely házi ipar, illetve kisipar is üzetik, az ezen ipar folytatásához szükséges összes felszerelvények, gépek és szerszámok; mig az anyagszerek, a munka alatt levő vagy már bevégzett készitmények összesen 100 forint becsérték erejéig; a gyármunkás vagy napszámos tulajdonosnak munkaszerei; vallási ereklyék 5 frt becsértéket meg nem haladó kereteikkel; a tulajdonos és családja ima- és iskolakönyvei s taneszközei; a családi arczképek és kereteik, az utóbbiak egyenkint 2—2 frtot meg nem haladó becsértékben; ugyszinte egyéb képek, kereteikkel együttesen, darabonkint 3—3 frtot meg nem haladó becsértékben; a keresetmód folytatására, a polgári rendeltetés betöltésére és a személyes biztonságra szükséges fegyverek; a tudósoknak és művészeknek s általában diplomatikus embereknek hivatásuk betöltéséhez szükséges könyvei, mintái és szerei; a mentesitett otthon és tartozékai után a biztositott tulajdonosnak, illetve a haszonélvező tulélő házatársának járó tüz- és jégkárbiztositási összeg; a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok után a tulajdonosnak vagy a haszonélvező tulélő házastársnak járó bér-, illetve haszonbér-összegnek a felerésze, és pedig azon okból csakis a felerésze, hogy ezáltal a tulajdonos indirect uton kényszerittessék a mentesitett birtokot házilag mivelni s az otthonon tényleg lakni, s hogy ne puszta speculatióból mentesittessen magának otthont.

A végrehajtások alul való mentesség az északamerikai Unio több államában oly föltétlen, hogy absolute semmiféle tartozások és adósságok miatt se vonható az otthon, tartozékaival együtt birói vagy egyéb végrehajtás alá, még a tulajdonos házastársának a jóváhagyása mellett csinált adósságok miatt sem. Az uniobeli államok homestead-

exemptionális törvényeinek nagy része azonban több-kevesebb kivételt állapit meg, a melyekben az otthonra és tartozékaira végrehajtás vezethető. Az általam benyujtott törvényjavaslat is több kivételt állapit meg, a mely kivételes esetekben az otthon és tartozékai végrehajtás alá vonhatók. Nevezetesen a törvényjavaslat 11. §-a értelmében az otthon és tartozékai végrehajtás alá vonhatók a következő kivételes követelésekért: állami, törvényhatósági és községi adótartozásokért valamint bélyeg és illetéki tartozásokért, a felemelt illetékeket azonban ide nem értve; hitközségi járulékokért; vizszabályozási tartozásokért; ha a végrehajtás az otthon tulajdonosának a feleségét vagy törvényes leszármazóit illető tartás miatt intéztetik; azon adósságokért és egyéb kötelezettségekért, melyek a tulajdonos által irásban és pedig azon világosan kifejezett hozzátétellel vállaltattak el, hogy azokat illetőleg a tulajdonos az otthonmentesités jogkedvezményéről lemond. Amennyiben pedig a tulajdonos házasságban él, szükséges továbbá, hogy ezen kötelezettségeket illetőleg az otthonmentesités jogkedvezményéről a tulajdonos által történt lemondáshoz a telekkönyvbe feljegyzett házastárs, magára a tulajdonos által kiállitott kötelező iratra vezetett külön irásbeli nyilatkozatban jóváhagyását adja. A házastársnak ebbeli nyilatkozatán levő névaláirása azonban kell hogy szabályszerüleg hitelesitve legyen. A házastárs ebbeli jóváhagyó nyilatkozata azonban nem tekinthető és nem tekintendő olyan nyilatkozatnak, mely által a házastárs, a tulajdonosnak ily tartozására nézve netaláni saját külön vagyonát illetőleg személyes kötelezettséget avagy kezességet vállalt volna magára. Az otthon és tartozékai továbbá végrehajtás alá vonhatók a mentesitett otthonul kijelölt ingatlanok vételár-hátralékáért; a mentesitett otthont képező ingatlanokon emelt vagy kijavitott épületekhez az anyagot vagy munkát szolgáltatott iparosoknak vagy más vállalkozóknak ebbeli követeléseikért; ugyszinte a mentesitett ingatlanok területén teljesitett gazdasági s egyéb munkák után az iparosoknak, napszámosoknak és cselédeknek járó munkabér iránti követelésekért; büntetendő cselekmények esetében a sértett félnek megitélt kártéritési összegre nézve; de már az eljárási és rabtartási költségekért, valamint általában a kiszabott pénzbirságok miatt az otthon és tartozékai végrehajtás

alá nem vehetők. Végül az otthonra és tartozékaira végrehajtás vezethető azon mindennemü kötelezettségekért, melyek az otthonmentesitési törvény hatálybalépte előtti időből származtak; valamint azon, szerződésekből eredő kötelezettségekért, a melyek azon időpont előtti időből származnak, a mely időpontban a mentesitett otthont megalapitó szabályszerü kérvény a telekkönyvi hatósághoz beérkezett; a mely kivételes követelések közé sorozandók lennének még az otthon és tartozékai után eszközölt kárbiztositásokért a tulajdonos által fizetendő tüz- és jégkárbiztositási dijak.

A törvényjavaslat 12. §-ában továbbá azon perbeli eljárási garantiák foglaltatnak, a melyek szükségesek egyrészről arra nézve, nehogy a mentesitett otthont a jelen törvényjavaslattal contemplált törvény értelmében nem terhelhető követelések a peres eljárás folytán olykép itéltethessenek meg, hogy azok miatt a végrehajtás a mentesitett otthont illetőleg is elrendeltethetnék; másrészről pedig, hogy azon hitelezőknek az érdekei, kiknek a követelései miatt a hozandó törvény értelmében a mentesitett otthon ellenében is van helye a végrehajtásnak, kellőleg megóvassanak.

A törvényjavaslatnak a 13-iktól egész a 16-ig terjedő szakaszaiban a mentesitett otthonra vonatkozó külön végrehajtási szabályok vannak előirva. Mindezen külön végrehajtási szabályok abban a czélban culminálnak, hogy egyrészről a mentesitett otthon és tartozékai feltétlenül megóvassanak a végrehajtás elől mindolyan követelések miatt, a melyek az otthon és tartozékai ellenében az otthonmentesitési törvény értelmében nem érvényesithetők; másrészről pedig, hogy még a kivételes követelések miatti végrehajtások eseteiben is, a jogi lehetőség legszélsőbb határáig megóvassanak a mentesitett otthon és tartozékai a végrehajtási foglalás és árverés elől.

Ugyanezen czélokat igyekszik elérni a csőd esetében való eljárást szabályozó 17. §. is.

A törvényjavaslat 18. és 19. §-ai értelmében a mentesitett otthon jelzálogi megterhelése, elidegenitése és bérbe-, illetve haszonbérbe adása ugyanazon feltételektől s ugyanazon alakiságok megtartásától függ, a melyeket az otthont terhelhető adósságok tételére vonatkozólag már előadtam.

A 20-tól 27-ig terjedő további szakaszok részletesen

szabályozzák a tulélő házastárs haszonélvezeti jogát a mentesitett otthonra nézve, továbbá az otthonra vonatkozó hagyatékkezelési külön eljárást s az örökösök és a haszonélvező özvegy közötti jogviszonyt, valamint az örökösök és az örökhagyónak a hitelezői közötti jogviszonyt.

S mivel, miként már kiemeltem, az otthonmentesités nem magához az ingatlanhoz, hanem az ingatlan tulajdonosának a személyéhez kötött jog s igy pusztán személyes jog, a törvényjavaslat a 28-iktól a 31-ig terjedő szakaszokban intézkedik a mentesitett otthon megszüntetése és megszünésének a következményeire nézve, szabályul kimondva azt, hogy az özvegy hátrahagyása nélkül elhalt tulajdonosnak a halála után, továbbá a haszonélvezetre jogosult özvegy férfinak vagy özvegy nőnek az elhalta után, vagy ezeknek, leszármazó egyenes örökösök létében ujabb házasságra lépése esetében a mentesitett otthonhoz tartozó ingatlanok a mentesitett otthon jellegét elvesztik; szabadságában állván mindegyik örökösnek saját örökrészéből — a mely szintén csakis az örökhagyó ellenében fennállott kivételes követelésekért felel, — önmagának saját mentesitett otthont alapitani.

Ugyszintén megszünik a mentesitett otthon abban az esetben is, ha a tulajdonos az ahhoz tartozó ingatlanokat másnak elidegeniti.

Miként láttuk, az otthonmentesités intézménye, legalább az általam is proponált facultativ alakban, az otthon tulajdonosának a hitelképességét egyáltalán nem gyengiti; mert hisz az általam benyujtott törvényjavaslat értelmében az abban előirt föltételek teljesitése és az abban megkivánt alakiságok betartása mellett, az otthonhoz tartozó ingatlanok jelzálogilag is megterhelhetők. Sőt ellenkezőleg, az otthonmentesités azáltal, hogy a tulajdonost a könnyelmü adósságcsinálásban megakadályozza s őt megóvja az oly kötelezettségek által való megterheltetés elől, a mely kötelezettségeknek a mentesitett otthonra nézve való elvállalásába ő és házastársa kifejezetten és formaszerint bele nem egyezett, az otthonához tartozó ingatlanok hitelképességét még emeli is, és tulajdonosukat képesiti arra, hogy szolid pénzintézeteknél kedvező feltételek mellett jelzálogos kölcsönt kaphasson.

Az általam benyujtott törvényjavaslat azonban még

ennél is tovább megy. A czélból ugyanis, hogy a mentesitett otthon tulajdonosa képessé tétessék arra is, hogy akár még az osztrák-magyar banktól vagy a magyar földhitelintézettől, vagy pedig a kisbirtokosok országos földhitelintézetétől is vehessen fel jelzálogos kölcsönt: a törvényjavaslat 33. §-a kimondja, hogy a hozandó otthonmentesitési törvény által érintetlenül hagyatnak mindazon kiváltságos jogok, a melyek a most nevezett pénzintézeteket, a törvényjavaslat 33. §-ában felsorolt országos törvények szerint a peres, illetve végrehajtási eljárásban megilletik. Mindazonáltal az ezen hitelintézetek által nyujtott kölcsönök felvehetésére és jelzálogi bekeblezésére nézve is fentartatnak mindazon alakiságok és mindazon cauteláк, a melyek általában a mentesitett otthon ellenében érvényesithető kötelezettségek elvállalása és jelzálogi bekeblezése tekintetében a törvényjavaslatban előirva vannak.

Végül a törvényjavaslat 34., 35. és 36. §-ai a hozandó törvény végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket tartalmazzák.

Mindezeknek az előadása után, amidőn a t. képviselőházat társaim nevében is arra kérem, hogy az általam benyujtott ezen törvényjavaslatnak tárgyalás alá vételét elhatározni méltóztassék, ezen szóbeli indokolásomat azon óhajtásom kifejezésével zárom be — s erészben csakis az ország népének a közóhaját fejezem ki, — hogy egyszer már olyan törvényeket is hozzunk, melyek a nép vagyoni érdekeinek az előmozditását czélozzák, s ne csak olyan törvényeket hozzunk, a melyekkel uj meg uj hivatalok állittatnak fel és nyugdijak rendeltetnek, vagy a mely törvények egyéb, különben bármily helyeslendő közczélokból, a népnek csakis anyagi megterheltetésével, csakis a már majdnem elviselhetetlen közterheknek a további fokozásával járnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván szólni.

Gr. Bethlen András földmivelésügyi minister: T. ház! Istóczy Győző t. képviselőtársam indokolta és ismertette az otthon mentesitéséről szóló, általa beadott törvényjavaslatot, és jelezte a czélt, a melyet ezen törvény által elérni óhajtana. Legyen szabad kijelentenem, hogy szerény véleményem szerint ezen a módon e czélt elérni nem lehet, és az agrár állapotok javitása ily eszközökkel meg sem közelithető.

Daczára annak, hogy a képviselő ur az amerikai állapotokat behatóan és tüzetesen vázolta: kénytelen vagyok azt mondani, hogy a hazai állapotokra világosságot még sem deritett; és hogy ezen törvényjavaslat kellően előkészitve nincs.

De veszélyekkel is járna ezen törvénynek most rohamosan való meghozatala. A javaslat mélyen belenyul a magánjog viszonyaiba; belenyul a telekkönyv rendjébe; mélyen érinti a hitelviszonyokat; és általában igen nagy zavart idézne elő főkép a kisbirtok hitelviszonyai körül: ugy, hogy merem mondani, hogy nem használna, hanem positive ártana.

Az agrár-viszonyok javitása mindenesetre oly czél, mely a kormánynak főbb gondjai közé kell hogy tartozzék; és ha nagyjában jelezni akarom azt, hogy ez irányban mit tartanék szükségesnek, — azt mondhatom: igen kivánatos, hogy a földmives osztály állapota egészséges irányban fejlesztessék; a proletariátus képződése korlátoltassék, és a kisbirtokos osztályban bizonyos állandóság létesittessék. Ez igen fontos és nagy czél, a melyet csak lassu munkával és egyéb eszközökkel lehet elérni.

Ezen eszközök: a mezőgazdaságban észszerü irány behozatala, tudniillik, hogy a mezőgazda, a kisbirtokos földjét észszerüen és teljesen kihasználja; a productiónak uj ágai kezdeményezendők a jövedelem fokozására; a hitelviszonyok rendezendők; és főkép a népnevelés terén lehet igen sokat tenni; mert ha majd takarékosság és szorgalom váltja fel a most sok helyen divatozó pálinkaivást, bizony ezen bajok nagy része önként elmulik.

Mint mondám, a javaslatban foglalt módokkal nem lehet segiteni a bajon. A javaslat intentiója, mint azt a t. képviselő ur is kifejezte, nem az, hogy a kisbirtokos osztály vagyonosabb részén segitsen, mert hiszen ezek erre nem is szorultak; hanem hogy a fejletlenebb és kedvezőtlenebb viszonyok közt levő kisbirtokosokon segitsen. Már pedig, ha a törvényjavaslat egyes szakaszait tekintem, például az 1. és 10. §-t, a melyekben az exemptiónak méretei vannak megállapitva: mondhatom, hogy azok éppen a szegényebb vidékre káros hatással lennének, mert nem minimumot, hanem maximumot állapitanak meg, és mondhatni az összes kisbirtokosokat megfosztanák a hitelképesség előnyeitől.

De a javaslat maga is gondoskodik ajtóról, a melyen a megszorult kisbirtokos kivonulhat; s hogy ezt megtegye, arról az élelmes hiteltnyujtó bizonyára fog is gondoskodni. Bátor leszek a 11. §. *e*) pontját felolvasni, a melyben a mentesség megszünésének esetei vannak felsorolva:

„Azon adósságokért és egyéb kötelezettségekért, melyek a tulajdonos által irásban és pedig azon világosan kifejezett hozzátétellel vállaltattak el, hogy azokat illetőleg a tulajdonos az otthonmentesités jogkedvezményéről lemond, és lemond hasonlóképen a házastárs is.

Tehát ha van mód arra, hogy az illető a lemondás által ezen törvényjavaslat hatálya alól kitérjen: egészen bizonyos, hogy csak akkor fog kölcsönt kapni, ha erről a mentességről lemond: akkor pedig erre a törvényre szükség nincsen.

Azonban tovább megyek, t. ház. A törvényjavaslat még a jelenlegi helyzeten sem javitna, hanem sok tekintetben csak rontana. Az exemptió bizonyos eseteit megadja az 1881 : LX. t.-cz. és az 1883 : XLIV. t.-cz., mely a közadók kezeléséről szól. Ez utóbbiban a kivételeknek egész sorozata van megállapitva. A törvényjavaslat 11. §-ának *a*) pontja azt mondja, hogy állami, törvényhatósági és községi adótartozásokért nincsen helye az exemptiónak. Ennek kihatása tehát az lenne, hogy mig az 1883 : XLIV. t.-cz. az adóügyi végrehajtás eseteiben helyet ád az exemptiónak, ezen törvény azt megtagadná.

Végre pedig, t. ház, e törvényjavaslat a mely bevallott intentiójánál fogva védeni óhajtaná a tudatlan népet és naiv földmives osztályt, kiterjed a tudósokra, művészekre és diplomás emberekre is, és ezáltal önmagával jön ellentétbe.

Az egészből azon meggyőződést vagyok kénytelen meriteni, t. ház, hogy a bajok orvoslása ezen az uton el nem érhető; de meritem egyszersmind azt is, hogy a bajok orvoslását — amennyiben bajok tényleg vannak, — kellő előtanulmányozás és adatgyüjtés nélkül elérni lehetetlen.

A kisbirtokosok birtok- és hitelviszonyaival a kormány kötelessége szerint foglalkozik; gyüjtetnek összehasonlitó adatok a földbirtok elaprózását illetőleg és ezek egy része már fel is dolgoztatott, habár nyilvánosság elé eddig nem kerültek. Gyüjtetnek adatok a földbirtok forgalmára, meg-

terheltetésére és általában a kisbirtok állapotára vonatkozólag is. Ezen adathalmaz gondos feldolgozása és egybevetése szükséges arra, hogy ebben a kérdésben ne csak tisztán látni, hanem biztosan intézkedni is lehessen; addig pedig, amig ez megtörténik, valamit tenni — szerintem — könnyelmüség. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

A kormány e kérdésben sem engedi kiragadni kezéből a kezdeményezést; nem teheti ezt különösen akkor, midőn azon adatok, melyek a helyzet megvilágositására szükségesek, összegyüjtve és feldolgozva nincsenek; nem teheti akkor, midőn e törvényjavaslat oly mélyen belenyul a magánjogi viszonyokba és intézménybe, és amellett igen nagy zavarok előidézésére is alkalmas.

Annak kijelentésére szoritkozom, t. ház, hogy a kormány tanulmányozza a kisbirtokosok viszonyait, és amennyiben szükséges, a kérdés megoldására nézve a szakkörök meghallgatásával kellő időben javaslatot is fog tenni. E javaslat, nézetem szerint a legalkalmasabban volna beilleszthető a megalkotandó és már munkában is levő mezőrendőri, vagy jobban mondva a mezőgazdaságról szóló törvényjavaslatba. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Most pedig bátor vagyok a t. házat arra kérni, hogy e röviden vázolt indokok alapján a törvényjavaslatnak bizottsághoz való utasitását és tárgyalásra való kitüzését mellőzni méltóztassék. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Istóczy Győző képviselő ur félreértett szavainak helyes értelmét kivánja helyreigazitani.

Istóczy Győző: Félreértett szavaim értelmének helyreigazitására kérek szót, a mely alkalomból a t. ház engedelmével néhány igen rövid megjegyzést kivánok a t. földmivelésügyi minister ur felszólalására tenni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Azt mondja a t. minister ur, hogy az otthonmentesités folytán az otthon birtokosának hitelképessége gyengülni fog. Már beszédem folyamán kifejtettem, hogy az általam proponált fakultativ alakban az otthonmentesités az otthon tulajdonosának hitelképességét egyáltalán nem gyengiti, sőt ellenkezőleg fokozza. Más volna az, hogyha obligatorius otthonmentesitést hoztam volna javaslatba, a melynél igenis lehetett volna szó arról, hogy az otthon tulajdonosa a hitelképességétől tán megfosztatik vagy abban

gyengittetik; a fakultativ otthonmentesitésnél azonban erről nem lehet szó.

Azt mondja továbbá a t. minister ur, hogy az általam benyujtott törvényjavaslat mélyen belenyul a magánjogba, a telekkönyvi rendszerbe és ha jól emlékszem, a társadalmi viszonyokba! . . .

Bethlen András gróf földmivelésügyi minister: A hitelviszonyokba!

Istóczy Győző: . . . és a hitelviszonyokba. Kétségtelen dolog, hogy ezekbe belenyul; csakhogy kérdem, valjon a hitbizományi intézmény nem nyul-e bele még mélyebben a telekkönyvi intézménybe, nem nyul-e bele a magánjogba? (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*) És valjon a köz- és magánalkalmazásban levő egyéneknek megadott mentességek nem nyulnak-e mélyen bele a magánjogba és a hitelképességbe? Pedig tudtommal még egy hivatalnok se halt éhen azért, hogy fizetésére nem kapott annyi kölcsönt, hogy legalább az életét fentarthassa.

Az általam benyujtott törvényjavaslat nem kiván sem többet, sem kevesebbet, mint hogy a kisbirtokosnak megadassék azon mentesség, a melyben a hitbizományi birtok és a köz- és magánalkalmazásban levő egyének részesittetnek. S hogyha Amerikában, ahol a világnak legpraktikusabb, gazdaságilag legműveltebb és legelőhaladottabb népe lakik, szükségesnek tartják az otthon mentesitését, azt hiszem, hogy ez a mi gazdaságilag elmaradt állapotunkban annál inkább szükséges.

Ezek után itt még csak egy félreértésre leszek bátor a t. minister ur figyelmét felhivni. A t. minister ur ugyanis azt mondja, hogy az általam benyujtott törvényjavaslatban sokkal nagyobb mérvben vonható a különben exempt ingóság végrehajtás alá, mint amennyi ingóságra nézve az exemptiót az 1881-iki végrehajtási törvény és az 1883. évi közadó-kezelési törvény megadják. Engedelmet kérek, van e javaslatnak egy szakasza, a 32. §., a mely azt mondja, hogy: „a jelen törvény által szabályozott jogviszonyokra, amennyiben a jelen törvény eltérő rendelkezéseket nem tartalmaz, a hatályban levő általános törvények és szabályok megfelelően alkalmazandók." Azon esetben tehát, midőn az exemptiónak a törvényjavaslat értelmében helye nincs, az 1881-iki végrehajtási törvény

és az 1883. évi adóvégrehajtási törvény megfelelő §-ai a mérvadók.

Én ugy látom, hogy a t. minister ur, a ki — meg vagyok róla győződve, — a legjobb akarattal van eltelve saját ressortja érdekeinek előmozditása iránt, — semmiféle praktikus eszmét sem hozott javaslatba, a melynek segélyével, parlagon fekvő agrárviszonyainkon sikeresen javitani lehetne. Ennélfogva kénytelen vagyok azon kérelemhez ragaszkodni, hogy a t. képviselőház az általam benyujtott törvényjavaslatot tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a most indokolt törvényjavaslatot, illetőleg inditványt tárgyalni kivánni: igen vagy nem? (*Igen! Nem!*) Kérem azokat, a kik tárgyalni kivánják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége nem kivánja tárgyalás alá venni a törvényjavaslatot.

XXIII.

Az államvasuti rendszer betetőzése. (A déli vasut.)

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Huszonötödik kötet,
3. s köv. l.

512. országos ülés, 1891. juniushó 23-kán, kedden, Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az osztrák-magyar államvasut magyar vonalainak megváltásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

. . . .

Varasdy Károly jegyző: Istóczy Győző!

Istóczy Győző: T. képviselőház! Hogyha a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat mellett szót emelek, természetesen távolról se teszem ezt azért, mintha annak a sorsa fölött bár csak a legcsekélyebb aggályom is lenne; mert hisz az igen t. kereskedelemügyi minister urnak ezen törvényjavaslata az apologiát tényleg önmaga tartja maga mellett. De másrészről nem is azért szólalok fel, mintha én az igen t. kereskedelemügyi minister urnak itt convenczionális bókokat akarnék mondani azon legujabb sikeréhez, a mely az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak a jelen törvényjavaslat értelmében az állam által való megváltásához füződik. Hanem, ha az igen t. kereskedelemügyi minister urnak jelen törvényjavaslata mellett felszólalok, teszem ezt azon okból, hogy a vasuti politikánk terén teendő egy további momentuozus lépésre kérjem fel az igen t. kereskedelemügyi minister urat.

E kérelmem előterjesztéséhez pedig annyival is inkább jogot vélek formálhatni, specialiter én, mert én

voltam az, a ki e házban a legelsőben szólaltam fel az államvasuti rendszernek általános érvényre emelése mellett.

Történt pedig ez immár, Isten kegyelméből, ezelőtt 16 esztendővel, amikor is az 1876. évi állami költségvetésnek általános tárgyalása alkalmával, az 1875. évi novemberhó 12-ki képviselőházi ülésben tartott beszédem folyamán, az első inditványoztam e házban vasutaink államositását.

Tettem pedig ezt akkor azért, mert éppen akkor tervben volt az ugynevezett vasutcsoportositás. Ez a vasutcsoportositás pedig állott volna abból, hogy az államkincstárra nagy terheket rótt garantirozott vasutak, országrészenként egyes csoportokba osztva, nehány nagy, ujonnan alakitandó volt magánvasuttársulatnak átadattak volna nemcsak, hanem ráadásul még az akkoriban csakis 1065 kilométer kiterjedésü volt magyar királyi államvasutak is, ugyanezen magánvasuttársulatoknak eladattak volna.

Az a börzei érdekü közgazdasági politika ugyanis, a mely az 1873. évi krach által alapjaiban meg lett renditve, 1875-ben még nem kapitulált teljesen; hanem rátenni akarta a kezét Magyarország forgalmi érdekeire s ezzel egész közgazdasági életére is azzal, hogy az ország területén levő összes vasutakat, beleértve ide az akkor 1065 kilométer kiterjedésü volt m. kir. államvasutakat is, hatalmas pénzügyi körök rendelkezése alatt álló néhány nagy magánvasuttársulatnak a kezére játszani akarta, a szolgálatában álló sajtóban egyre azt a theoriát hajtogatva, hogy az állam nem képes a vasuti üzem sikeres vitelére oly mérvben, miként a magánvasuttársulatok.

Vasuti politikánk tehát 1875-ben élte át legválságosabb korszakát. Ez volt ugyanis az az időpont, a melyben a magyar kormány határozandó volt afölött, vajjon kiszolgáltassa-e az ország összes vasuti forgalmi eszközeit s ezzel legvitálisabb közgazdasági érdekeit a pusztán csak a saját önző érdekeiket hajhászó magánvasuttársulatoknak, avagy pedig az államvasuti rendszert inaugurálja-e.

Ilyen viszonyok között tartottam meg én az 1875. évi novemberhó 12-ki képviselőházi ülésben azon beszédemet, a melyben a többi között sürgettem az állami kamatgarantiát tényleg igénybe vett vasutainknak állami kezelés alá vételét, s a mely beszédemben állást foglaltam az

államvasuti rendszer mellett. E beszédemnek idevágó néhány passusát, a t. ház kegyes engedelmével, bátor leszek itt, a képviselőház naplójából felolvasni (*olvassa*):

»Mielőtt az e vasutaknál, tudniillik az állami kamatbiztositást tényleg igénybe vett vasutaknál, lehető kiadási megtakaritások kérdésének a részleteibe bocsátkoznám, álláspontom megjelölése czéljából szükségesnek tartom mindenekelőtt kijelenteni, hogy én elvben a feltétlen államvaspályarendszernek a hive vagyok, és szilárd meggyőződésem az, hogy a vaspálya-kérdésnek nemcsak nálunk, hanem általában is, az egyedül kielégitő végleges megoldása az leend, ha az állam idővel minden vaspályát magához váltani s kezelni fog.

»Én a vaspályát a postával és távirdával egy és ugyanazon szempontból tartom megbirálandónak. Valamint ezek, ugy a vaspályák is, olyan mélyen belenyulnak az állam és a társadalom életébe, azok politikai, gazdászati és sociális tekintetben oly döntő szerepet játszanak napjainkban, hogy azokat egyes társulatoknak s az ezek mögött álló érdekconsortiumoknak — a tapasztalás tanusága szerint — az állam által csak nehezen, ha egyáltalán paralyzálható önkényére bizni, egyértelmü az állam által legfontosabb feladatainak koczkáztatásával« stb.

». . . És most szükségesnek tartom itt mellesleg megjegyezni, hogy mindezeket korántsem puszta theoretizálási hajlamból hoztam fel; hanem ezen előleges fejtegetéseim czélja pusztán és egyedül az, hogy a vaspályakérdésre nézve a sajtó által ferde irányban informálni szokott közvéleménynek alkalmat szolgáltassak arra, hogy a vasuti kérdés további részleteire nézve teljesen objectiv, helyes itéletet hozhasson. Mert sajnos, de köztudomásu való tény az, hogy lapjainkban — teljes tisztelet a dicséretes kivételeknek, — legkivált a vasuti ügyekre nézve, a magán- és consortiális érdekek rendszerint könnyebben találtak és találnak kifejezésre, mint a valódi államérdekek; s ez okból is, eddigi kormányainknak annál nagyobb tagadhatatlan érdemül rovandó fel az, hogy a sajtóban már annyiszor megzendült ama Syren-hangoknak, melyek a kir. államvasuthálózatot — voltaképen nagyon természetesen csak a jövedelmezőbb északit, — jóakarólag eladni tanácsolták, ellenállani tudtak, (*Élénk helyeslés.*) s igy az állam

részére megőrizték azt mint egy crystallisationális pontot, a mely egy, érdekeinknek jobban megfelelő vasuti politika biztos kiindulási pontjául és szilárd alapjául szolgálhat. (*Helyeslés.*)« . . . stb.

Minekutánna akkori beszédem további folyamán az állami kamatgarantiát tényleg igénybe vett vasutainknak állami kezelés alá vételét inditványoztam volna, e rendszabály szükségességét egyebek közt a következőkkel is indokoltam (*olvassa*):

»A mi továbbá a kamatgarantiát tettleg igénybevevő vaspályáink állami kezelés alá vételének forgalompolitikai s ezáltal közvetve nemzetgazdászati előnyeit illeti: erészben elégséges az egységes kezelést a mostani széthuzó, külön s részben ellentétes érdekeket képviselő és szétforgácsolt társulati kezeléssel szembeállitanunk« stb.

»De az állam ekkép 140 mértföld hosszu vonal helyett mintegy 500 mértföld hosszu kiterjedt hálózat fölött rendelkezvén, a még fenmaradó bármily hatalmas magánvasutak, saját érdekükben is, bizonyára óvakodni fognának az állammal ujjat huzni, s a mostani viszonyok mellett a kir. államvasutakra nézve, az általam kifejtett rendszer mellett azonban egyedül önmagukra ama magánvaspályákra nézve ruinozus concurrentia-harczot folytatni« stb.

»A mi mármost a mi vasutaink csoportositásának a kérdését illeti, én azt hiszem, hogy a mai viszonyok között az állam ujabb megterheltetése nélkül nehezen akadna erre vállalkozó; mi pedig nem vagyunk jelenleg abban a helyzetben, hogy garantirozott vaspályáink sokoldalu szükségleteit még egy ujabbi tétellel is szaporithatnánk.

»S másrészről forgalompolitikai tekintetben mi lenne ama csoportositásoknak a következménye? Az, hogy néhány uj hatalmas vasuti társulatot teremtenénk, s igy csak szaporitanánk azon vasuti hatalmasságaink számát, a melyekkel eddig sem birtunk« stb.

». . . A garantirozott vaspályákat saját kezelés alatt tartó államnak pedig, a pénzügyi viszonyok jobbrafordultával csak egy lépést kell előbbre tennie, s ezen vaspályák végleges beváltásával, komplikált vasuti kérdéseink legnagyobb része gyökeres megoldást nyerendett. (*Helyeslés.*)«

Ezen, az 1875. évi novemberhó 12-ki ülésben tartott beszédemnek az államvasuti rendszer behozatalára s ezt czélzó első lépéskint az állami kamatbiztositást tényleg igénybe vett vasutainknak állami kezelés alá vételére vonatkozó részét az akkori képviselőház általános helyesléssel fogadta; s noha nem akarom ebből következtetni azt, mintha azon beszédemnek a következménye lett volna az azon időtől fogva a magyar kormány által következetesen folytatott vasutállamositási politika; de annyit azt hiszem, tán mégis vindicálhatok magamnak, — én, a ki a képviselőházban az első s egymagam törtem lándzsát azidőben az államvasuti rendszer mellett, s a kinek a szavára akkor, lévén én akkor még kormánypárti ember, az intéző körök is tán jobban hallgattak (*Derültség*), — mondom, annyit tán mégis vindicálhatok magamnak, hogy azon akkori felszólalásom némi csekély részben tán szinte hozzájárulhatott a magánvasuti rendszer és az államvasuti rendszer között ingadozott akkori kormányunk abbeli elhatározásának a megérleléséhez, hogy a magánvasuti rendszer elvének a feladásával, az államvasuti rendszert inaugurálja, a mely államvasuti rendszer kitartó követése mellett szerencsésen odáig jutottak ma a dolgok, hogy az 1875. évben csakis 1065 kilométert kitett magyar államvasuti hálózat, ma már, az osztrák-magyar államvasuti hálózat megváltása folytán, 7151 kilométer kiterjedésre emelkedett, ide nem számitva a kir. államvasutak által kezelt terjedelmes vicinális vasuti hálózatot.

S itt, t. képviselőház, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy abban, hogy az 1875-ki kritikus évben és a reá következett években a magyar kormány az államvasuti rendszer mellett szilárdul és állhatatosan kitartott, — miként ez a jelen vita folyamán is kiemelve lett, — abban nagy érdeme van a képviselőház jelenlegi mélyen tisztelt elnökének*) (*Helyeslés a szélső baloldalon*), a kinek mint akkori közmunka- és közlekedésügyi ministernek ezen, egyedül csak az ország érdekeit szem előtt tartott vasuti politikája miatt nem egy keserűséget kellett abban az időben megérnie. (*Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.*)

*) T. i. Péchy Tamásnak. — A kiadó.

Az általam ismertetett előzmények után, t. képviselőház, azt hiszem, hogy én specialiter feljogositva érezhetem magamat, az igen t. kereskedelemügyi minister urhoz — sajnálom, hogy nincsen jelen, — azt a kérést intézni, a melyet beszédem elején jeleztem s a melyet most előterjeszteni fogok. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ez a kérésem pedig abból áll, hogy az igen t. kereskedelemügyi minister ur, az általa oly mesterileg tökéletesitett magyar államvasuti rendszernek adja meg a betetőzését is.

Ezen betetőzést még nem képezi az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak a megváltása, — amint ezt a t. közlekedésügyi bizottság beterjesztett jelentése is tévesen hiszi, — mert e betetőzés csakis azzal lesz foganatositva, ha az igen t. kereskedelemügyi minister ur a déli vasut magyarországi hálózatának a magyar állam által való megváltását is eszközölni fogja, s ezzel a Magyaroszágon lévő utólsó vasuti potentáttal is leszámolt. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

És itt alkalmam lesz a magánvasuttársulati kezelésnek a jelen vita folyamán olyannyira magasztalt kellemességeiből egy kis izleltetővel szolgálni.

A déli vasut, az ő 701 kilométert tevő magyarországi hálózatával, mint egyik legrégibb magyarországi vasut, a korábbi évtizedekben teljesen megfelelt forgalompolitikai, közgazdasági s kulturális missiójának. Azonban, mióta a mindnagyobb kiterjedést vett magyar államvasuti hálózat és vicinális vasuti hálózat, a hazai forgalom és a hazai nagyközönség érdekeinek mindteljesebben megfelelő elvek szerint kezeltetik, nevezetesen pedig amióta a magyar kir. államvasutakon a zónatarifa behozatott, — a déli vasut, az ő csökönyös magatartásával, a vonalai által átszelt vidékek fokozódó igényeinek a merev visszautasitásával, valóságos kerékkötője, hátramozditója lett a vonalai által átszelt dunántuli vidékek forgalmi és közgazdasági érdekeinek; mert aránytalan magas tarifáiról és egymástól messze-messze eső állomásairól, no meg meglehetősen defekt állapotban levő, ó-módi, kényelmetlen kocsijairól ismeretes vonalai, akadályul szolgálnak arra nézve is, hogy az általuk átszelt irányokban olcsó tarifáju és kényelmes közlekedésü vicinális vasutak jöhessenek létre.

Annak a beigazolására, hogy, ha már az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak a magyar állam által való megváltása szükségesnek találtatott, mennyire elodázhatlanabb a déli vasut magyarországi vonalainak az állam által való mielőbbi megváltása, szolgáljanak a következők:

Mig az osztrák-magyar államvasuttársaság, a magyar kir. államvasutak zónatarifájának a behozatala idején, önszántából szinte azonnal tetemesen leszállitotta saját vonalain a menetdijakat, s ezzel a magyarországi nagyközönség érdekei iránt kellő érzéket tanusitott, — addig a déli vasuti társaság csak a magyar kormány részéről vele folytatott hosszadalmas tárgyalások után szánta magát arra a minimális engedményre, hogy a concessiója értelmében tarifái után általa szedhető volt arany-agió további beszedésétől elállott, a mi azonban a tarifájának csakis 15—16 százalékkal való leszállitását jelenti, a mivel tehát a déli vasuti társaság nem valami nagyon erőltette meg magát.

Különösen sujtva van pedig a déli vasut tarifa-rendszere által a szomszédos forgalom, a melynek a kifejlesztése egyik legnagyobb érdeme az igen t. kereskedelemügyi minister ur által a m. kir. államvasutakon behozott zónatarifának.

Hogy az ezen két vaspálya között e tekintetben fenálló kiáltó ellentétet példával illusztráljam, pár szóval ismertetni fogom egyrészről a déli vasut sopron-kanizsai vonala, másrészről pedig az államositott magyar nyugoti vasut szomszédos forgalmi tarifájának néhány relátióját.

Például a m. kir. államvasutak Szombathely és Sárvár közötti vonalszakaszán, a melybe egy közbenső állomás és egy megállóhely esik, s a mely 25 kilométer hosszu vonalszakasz a szomszédos forgalom második zónájába van sorolva, fizettetik menetdij fejében a II. kocsiosztályban 22 krajczár, a III. kocsiosztályban pedig 15 krajczár. Ugyanannyi menetdij fizettetik a m. kir. államvasutak szombathely-körmendi, 26 kilométert tevő vonalszakaszán is, a melybe két közbenső állomás esik. Ezzel szemben a déli vasutnak például szombathely-molnárii, 19 kilométer hosszu vonalszakaszán, a melybe csak egy közbenső megállóhely esik, — a menetdij a II. kocsiosztályban

75 krajczár, a III. kocsiosztályban pedig 60 krajczár; sőt, nem tudni miféle tarifális bölcseség alapján, megforditva Molnáriból Szombathelyre a menetdij sokkal több, t. i. a II. kocsiosztályban 95 krajczár, a III. kocsiosztályban pedig 65 krajczár. A déli vasut szomszédos forgalmi tarifája tehát több mint 300%-kal drágább, mint a m. kir. államvasutak szomszédos forgalmi tarifája.

Mig tehát a magyar államvasutak elve az, hogy a vasut van a közönségért, a déli vasut igazgatóságának az elve, ugy látszik, megforditva az, hogy a közönség van a vasutért, a mely fejtetőre állitott állapotnak a további illustrátiójául szolgáljon még néhány adat.

Tudvalevő dolog, hogy a magyar kir. államvasutak budapest-brucki vonala legelső rangu vasutvonal, nemzetközi fontosságu vonal, a mely ezenkivül a monarchia két fővárosát is hivatva van egymással a lehető legrövidebb uton összekötni. Ezen kiválóan fontos feladata mellett tehát éppenséggel nem volna csoda, ha az általa átszelt vidékeknek a lokális érdekei, az állomások száma s ezeknek egymástól való távolsága tekintetében is háttérbe szorulnának; — holott a déli vasutnak például sopron-kanizsai vonalrésze csak másodrendü jelentőségü lévén, az állomások is bővebben osztogattathatnának az ezen vasutvonal által átszelt vidéknek.

S mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy mig a m. kir. államvasutak budapest-brucki vonalának, például a Kelenföld és Komárom-Ujszőny közt levő, 92 kilométernyi hosszu vonalszakaszán van 16 állomás és megállóhely, tehát ilykép egy-egy állomásközre esik átlag nem egészen hat kilométernyi vonalrész, — addig a déli vasutnak például szombathely-kanizsai, 103 kilométert tevő vonalrészén van mindössze tizenegy állomás és megállóhely, s ilykép egy-egy állomásközre átlag több mint 9 kilométernyi vonalrész esik.

Hát t. képviselőház, ez már mégis souverain megvetést árul el a déli vasut igazgatósága részéről azon vidékek forgalmi, közgazdasági és kulturális érdekei iránt, a mely vidékeket az ő vasutvonalai keresztül futnak, mert hát ugyanily viszonyok állanak fenn a déli vasut egyéb vonalain is, nevezetesen a buda-kanizsai vonalán is.

Hiába kérnek, könyörögnek, kunyorálnak a déli vasut

vonalainak a mentén levő nagyobb községek, a melyeknek a kertjei aljában futnak el — valósággal elfutnak — a vonatok, hogy adjon a vasuttársaság nekik is állomást, vagy legalább megállóhelyet, hogy ne kelljen nekik gyakran mértföldnyire a legközelebbi állomáshoz kocsikázniok s gabonájukat oda tengelyen szállitaniok — akkor, amikor a kertjük alatt is felülhetnének a vasutra, ha t. i. — amint illenék, — állomásuk lenne: a déli vasut igazgatóságánál minden kérésük, minden sürgetésük süket fülekre talál, s a felelet az igazgatóság részéről mindig csak az, hogy non possumus.

Ily helyzetben van a többi között a Vasmegyében fekvő s 3000 főnyi lakoson felül számláló Vasvár mezővárosa is, a mely egyuttal járásbirósági és szolgabirósági székhely is, és egy nagy vidéknek a gabonapiacza is. A város tövében fut el a déli vasut; de állomást évtizedeken át ujra meg ujra előterjesztett sürgető kérelme daczára se kap; de sőt még csak megállóhelyet se kap.

Hát t. képviselőház, mindezek türhetetlen állapotok, a melyeknek a Dunántul egy nagy részének a sürgős érdekében mielőbb véget kell vetni azzal, hogy a déli vasut magyarországi vonalai is — az osztrák-magyar államvasuttársaság vonalainak a példájára, — az állam által mielőbb szinte megváltassanak. (*Helyeslések.*)

A déli vasut államositásának már most leendő keresztülvitele ellenében nem szolgálhat akadályul az, hogy az 1858. évi szeptember 23-kán kelt engedélyokmány 55. §-a és az ezen engedélyokmány kapcsán a Magyarországon kiépitendő volt vonalakat illetőleg ugyanaz nap felvett jegyzőkönyv értelmében, az állam ezen vonalakat csakis az 1895. év eltelte után válthatja meg; mert hisz, miként a jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslatból is látjuk, az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalaira nézve is a megváltási jog, az 1882. évi 44. t.-cz. által törvénybe iktatott szerződés második czikke értelmében, szinte csakis 1895. évi január 1-je után lépett volna hatályba, s ime már a jelen 1891-ik évben tényleg foganatosittatik az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak az állam által való megváltása.

S én azt hiszem, hogy maga a déli vasuttársaság igazgatósága se görditene legyőzhetlen akadályokat magyar-

országi vonalainak az állam által már most leendő megváltása elé, tekintve egyrészről azt, hogy az adómentesség kedvezménye rá nézve az 1890. évi január 1-től kezdve már megszünt s ezzel jövedelmein meglehetősen nagy érvágás történt; másrészről pedig tekintve azon egyre sulyosbodó versenyviszonyokat, a melyek a m. kir. államvasutak zónatarifájának a behozatala s a már idáig kiépült némely vicinális versenyvonal keletkezése folytán, a déli vasutra nézve beálltak.

Az én kérelmem tehát az igen t. kereskedelemügyi minister urhoz oda terjed, hogy, miután az osztrák-magyar államvasuttársaság magyarországi vonalainak az államositását szerencsésen keresztülvitte, tetőzze be fényes sikerrel követett vasuti politikáját azzal, hogy ugy általános forgalompolitikai szempontból, mint a dunántuli részek közgazdasági és kulturális érdekeinek a szempontjából, a déli vasut magyarországi vonalainak az állam által már most leendő megváltását is eszközölje.*)

Ezeknek az előadása után kijelentem, hogy a jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot természetesen a legnagyobb készséggel elfogadom. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

---

*) Ezen beszédemnek a déli vasutra vonatkozó része annyiban már pusztán akademikussá, pusztán történelmivé vált, amennyiben a déli vasut aztán hamarosan iparkodott a beszédemben felhozott bajokon segiteni s általában elismerésre méltó módon beilleszkedni a magyar vasuti politika keretébe. — A kiadó.

XXIV.

A követendő közgazdasági és sociális politika.

Az 1887. évi szeptemberhó 26-ára hirdetett országgyülés képviselőházának naplója.

Huszonhetedik kötet,
a 317. és köv. lapokon.

574. országos ülés, 1891. évi decemberhó 9-kén, szerdán, Péchy Tamás elnöklete alatt.

Tárgyai: . . . . Az 1895-ben tartandó országos nemzeti kiállitásról *) szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. . . . .
. . . .

Istóczy Győző: Szót kérek!

Elnök: Tessék szólni.

Istóczy Győző: T. képviselőház! Előre is kijelentem, hogy a jelen vita folyamán az országos nemzeti kiállitás mellett előttem felszólaltak által már bőven kifejtett okokból, én is, a más oldalról javaslatba hozott világkiállitás helyett, a kormány által tervezett országos nemzeti kiállitásnak a rendezése mellett vagyok. (*Halljuk! Halljuk!*)

A t. kormány azonban jelen törvényjavaslatával máris folyamatba tette, és pedig igen helyesen, a discussiót a magyar állam ezer éves fenállása miként leendő legméltóbb megünneplésének a módozatai fölött; s ezzel felhuzta a zsilipeket az e tárgy fölötti tudományos és politikai fejtegetések áradata előtt, a mely ettől fogva szakadatlan folyamban folyni fog a sajtóban, gyüléseken, magántársalgásban. (*Ugy van! a baloldalon.*)

Retrospectiv és prospectiv fejtegetésekben tehát nem

*) Ez az országos nemzeti kiállitás, későbbi intézkedés folytán, tényleg 1896-ban tartatott meg. — A kiadó.

lesz hiány. Minden magyar politikus, minden iró és minden hazafi, a maga saját felfogása szerint fogja méltányolni a millenniumot, s különösen a politikai csillagjósok, azon ismert tételnél fogva, hogy »historia est magistra vitae«, felállitják majd a horoskopot a magyar nemzetnek a küszöbön álló második millenniumban leendő jövője fölött.

Minden magyar ember magába fog szállani, ezen, nemzete történetében unicumot képező nagy fordulópont fölött, s a hazafiak egyik része tán vérmes optimizmussal, a másik része tán sötét pessimizmussal fogja itéletét meghozni, a multból és a jelenből következtetve, a magyar nemzetnek a második évezredben leendő sorsa fölött. (*Halljuk! Halljuk!*)

Álljunk meg tehát, t. képviselőház, mi is egy pillanatra az ezredéves határkő ezen első megpillantásánál, a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat alkalmából és annak alapeszméjéből kiindulva.

Az 1895. évi országos nemzeti kiállitás hivatva lesz bemutatni az egész művelt világ előtt közgazdasági életünket, — bemutatni azt, mivé fejlődött iparunk, mezőgazdaságunk, művészetünk. A világ minden részéből Budapestre fognak seregleni a látogatók, a kik, mindenesetre elismerésre méltó ipari, mezőgazdasági és művészeti termékeink fölött csakis megelégedésüket fogják nyilvánithatni; megbámulni fogják a szépen kiépült és hatalmas arányokban növekvő fővárost és gyönyörködni fognak a millenniális ünnepélyességek fényében is.

Ámde, t. képviselőház, kérdés az, nem lesznek-e mindezek csak Potemkin-falvak? Nem fog-e a rendezendő országos nemzeti kiállitás is csak olyan szerepet játszani, mint például valamely élite-bál, a melyen csakis azok a hölgyek jelenhetnek meg, a kiknek telik báli ruhára, selyem ruhára, telik ékszerekre; mig azok a többi hölgyek, a kiknek nem telik se selyem ruhára, se ékszerekre, otthon huzzák meg magukat és hozzá tán még szükölködnek is? S valjon tehát minden kétség ki van-e már zárva az eddig követett közgazdasági politika helyessége fölött, a melynek a rendezendő kiállitás döntő bizonyitéka akar lenni? (*Mozgás jobbfelől.*)

Az igaz, hogy, ha például állami budgetünkből akarná valaki kinézni közgazdasági haladásunkat, ugy bizony

elég nagy ez a haladás. Államháztartási szükségletünk például az 1868. évben volt 130 millió frtról az 1892. évi költségvetési előirányzat szerint 395 millió frtra emelkedett. Ezen állami szükségleten kivül ott vannak aztán a törvényhatósági és községi, folyton szaporodó közterhek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Pedig hát a magyar földbirtok jövedelmezősége ma se nagyobb, mint volt évtizedek előtt. Honnan telik tehát a roppantul megnövekedett adó? Egyik hirlapunk néhány évvel ezelőtt vezérczikkben fejtegetve azt, hogy a magyar földbirtok mennyire meg van róva közterhekkel, ugy, hogy a kataszteri tiszta jövedelem ugyszólván felmegy rájuk, felkiáltott, hogy ezek után az igazán egy rejtély, hogy miből élnek hát meg mezőgazdáink?

Miből élnek meg? (*Halljuk! Halljuk!*) Erre a felelet egyszerüen az, hogy — leszámitva egy jobban szituált csekély töredéket, — egyik részük a lehetőségig meghuzva magát, valósággal tengődik, mig a másik részük adósságcsinálásból él, a mire maga a magyar állam adta meg a követendő példát a legutóbbi évekig; mignem az adóprés folytonos csavargatásával nagynehezen helyreállott államháztartásunkban az egyensuly. Csakhogy, mivel az adóprés a magánembereknek nem áll rendelkezésükre, ha aztán ezeknek kifogy a hitelük is, — ugy dobra kerülnek, vagy — a mi ezzel egyre megy, — kényszerü önkéntes eladásra kerülnek a birtokok, s beléjük ülnek Oroszországból s a világ minden tájáról jött és nálunk tárt karokkal fogadott u. n. káros elemek, s az ilykép, hozzá még a filloxera segitségével is tönkre jutott magyar gazdák a vándorbotot veszik a kezükbe, hogy Amerikában megélhetést szerezzenek maguknak és családjuknak, már t. i. ha a zsandár utközben fel nem tartóztatja s vissza nem kiséri őket a falujokba, itthon tovább nyomorogni.

Hogy az adósságcsinálásban gazdaközönségünk mily nagy haladást tett a legutóbbi 30—33 év alatt, kitünik abból, hogy, miként a Jekelfalussy József és Vargha Gyula által az 1891. évre kiadott Közgazdasági és Statisztikai Évkönyvből olvassuk, 1858-ban a magyar korona országaiban az összes betáblázva volt adósság csak egyszázhusz millió forintot tett ki; holott 1889-ben csakis a hazai pénzintézetek által s egyedül csakis a szoros ér-

telemben vett Magyarországon fekvő ingatlanokra bekebeleztetett kölcsönök összege négyszázharminczkét millió forintra rugott; s hol vannak még a magánhitelezők által és a külföldi pénzintézetek által magyarországi ingatlanokra bekebeleztetett kölcsönök? — a mely két utóbbi kategoriabeli bekebelezett kölcsönök összege legalább is kitesz ugyanannyit, mint a hazai pénzintézetek által nyujtott jelzálogos kölcsönök összege. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Kisiparos osztályunk már nem igen jelenhetik meg a rendezendő kiállitáson, mert ez az osztály a törvényhozás és a kormány által való elhanyagoltatása folytán évről-évre mindinkább elkallódik. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Kereskedőink pedig szintén évről-évre mindinkább fogynak számban és erőben, mert a szédelgő, irreális versenynyel nem birják ki huzamosan a küzdelmet.

És mindezen gazdasági hanyatlással, pusztulással szemben, a mely a magyar nemzet legegészségesebb elemeit, a magyar államot ezer éven át, annyi viharok közepette fentartott társadalmi osztályokat évről-évre mindnagyobb mértékben fenyegeti: nem látjuk sehonnan jönni az orvoslást. Ezen orvoslásra törvényhozásunk lenne a leghivatottabb és a legsikeresebb tényező. S hogy állunk e tekintetben?

Még a hetvenes évek alatt általános botránykövet képezett egy volt pénzügyministerünknek azon állitólagos mondása, hogy őelőtte az mindegy, akárkié legyen is a föld, csak fizesse az adót. Ma már ezen a gyönyörüséges elven senkise botránkozik meg itt e házban, olyannyira természetes és rendben levő dolognak tartják azt. Hisz az az elv a szabadelvüség követelménye, a mely nemü szabadelvüségben leledzik — sajnos — a képviselőház valamennyi pártja. Mert hát nagyon téved az, a ki azt hiszi, hogy ez valódi liberalizmus; mert az nem egyéb, mint börzeliberalizmus, a melynek az elve: a termelő néposztályoknak a kizsákmányolása kevesek előnyére, egy csomó spekulánsnak az előnyére; következéskép annak az érdekei egyenes ellentétben állanak a valódi népérdekekkel.

S azért aztán nem csoda, hogy az ország népe érzi és széltében beszéli, hogy, daczára az alkotmányos nagy szabadságnak, daczára a nagy parlamenti debattoknak és

ékes szónoklatoknak, az állapotok évről-évre mind roszszabbra fordulnak, s a megélhetés évről-évre mind nehezebb feladattá válik termelő néposztályainkra nézve; mert hát csupa magas politikai dissertácziókból és a pártok folytonos meddő torzsalkodásából nem lehet megélni senkinek.

Mind ennek pedig az a főoka, hogy a képviselőházban csakis tisztán politikai pártok vannak, a melyek sociálpolitikával éppen nem — közgazdasági politikával pedig csak ugy mellesleg foglalkoznak. Miként a megyegyüléseken a bizottsági tagokat köztudomásulag csakis a tisztviselőválasztások érdeklik, ugy a nemzet képviselőinek viszont csakis a magas politika kérdései iránt van érzékük: szóval országos pártjainknak csakis politikai programmjuk van, de nincs sociálpolitikai és közgazdasági programmjuk.

De mégis: van pártjainknak sociálpolitikai, van közgazdasági programmjuk is: a manchesteri liberális közgazdasági és sociálpolitikai programm, a melynek a vezérelve az, hogy »laisser passer, laisser faire«, vagyis magyarán, »a ki birja, marja«. Eszerint a manchesteri liberális közgazdasági és sociálpolitika szerint az állam ne törődjék a társadalommal és ennek gazdasági életével, mert a társadalomban az erősebb jogosan nyomja el a gyengébbet. Hogy azonban ezen közgazdasági és sociálpolitika követéséhez nem kivántatik meg valami különös sok — dolog és megkivántatóság, ugy hiszem, azt bizonyitgatni is fölösleges: mert hát ha a dolgokat teljesen magukra akarjuk hagyni, — akkor kár itt évenkint az év legnagyobb részében tanakodnunk.

Hát t. képviselőház, ez a parlamenti helyzet egy nagy anachronizmus. Országos pártjaink addig, amig a politikai közszabadságok kiviva és törvénybe iktatva nem lettek, — helyesen voltak csakis tisztán politikai pártok. Ma azonban megváltozott a helyzet. Ma már se a szólás-, se a sajtószabadságnak, se a törvény előtti egyenlőségnek, se egyéb közszabadságoknak a kivivása czéljából nem kell harczot folytatnunk, se alkotmányunk sérelmeit nem kell orvosolnunk; mert hisz politikai közszabadságaink törvénybe iktatva — legalább formaszerint — életben vannak; alkotmányunk sérthetetlenségének pedig legelső és legéberebb őre, maga koronás királyunk.

Ma már tehát pusztán politikai programmal biró

pártok anachronizmust képeznek, s éppen ez az oka parlamentáris életünk meddőségének és a nemzet anyagi érdekeire nézve való gyümölcstelenségének is. (*Helyeslések.*)

Ennek az állapotnak azonban a nemzet életérdekében kell hogy vége szakadjon; mert különben mi is elmondhatjuk folyton vitatkozó, de a nép anyagi érdekeire nézve vajmi kevés üdvöset produkáló parlamentünkről, hogy deliberante Roma, Saguntum perit. S a nemzet gondoskodni is fog arról, hogy ezentul csak oly pártoknak legyen jövőjük, a melyeknek, a tulajdonképeni politikai pártprogramm mellett, egyszersmind a nemzet érdekeinek megfelelő társadalmi-politikai s közgazdasági és specialiter agrárprogrammjuk is lesz. Igenis, a nemzet követel képviselőitől egészséges társadalmi politikát, követel egészséges közgazdasági s agrárpolitikát, a mely azon néposztályokat, a melyeken a magyar állam épülete emelkedik: a termelő néposztályokat a végleges elkallódástól megóvni képes. Mert a népet a művészi szónoklati disztornászatok, a gyakran hajuknál fogva előrántott különféle affairek és a ministeri székek utáni versengés hidegen hagyják, államjogi kérdések folytonos feszegetése pedig ma már nem elégiti ki.

Hogyha tehát mi, a magyar nemzet képviselői, az uj millennium küszöbén, biztositani akarjuk a magyar társadalom s vele a magyar állam fenmaradását az uj millenniumra: ugy szakitanunk kell az »a ki birja, marja« társadalmi és közgazdasági pseudo-politikával. A magyar nemzet az első millennium végén nem hajlandó végrendeletét megcsinálni, s ezen végrendeletben általános örököseiül tenni az Oroszországból, Galicziából beözönlő és az országot mindinkább elárasztó idegen káros elemeket, a melyek, miként jeruzsálemi II. András király korában a tatárjárás előtt, és a mohácsi vész előtt a Fortunátus Imrék korában, eddig még mindig mint egy nagy nemzeti katasztrófa előfutárjai jutottak felszinre s kerekedtek felül az országban.

A magyar nemzet ura akar maradni továbbra is e földnek, a melyet őseink ezer évvel ezelőtt megszereztek, és az országban lakó testvérnemzetiségek irányában követett bölcs politika segélyével örökül reánk hagytak.

Inauguráljanak tehát a nemzet képviselői az uj millennium küszöbén, ezen elveknek, ezen helyzetnek megfelelő nemzetfentartó közgazdasági és társadalmi politikát, —

hogyha ezt teszik, — ugy bizonyára nagyobb szolgálatot tesznek a nemzetnek, mint a legnagyobbrészt csak a nemzetközi nagy tőke által táplált nagyipar termékeinek egy rendezendő akár országos akár világkiállitáson közszemlére való kitételével, — tán Potemkin-falvaknak az elővarázsolásával.

De hát ki inaugurálja ezen nemzetfentartó sociálpolitikát és közgazdasági politikát? Sokan lennének erre ebben a házban is hivatottak, és lelkükben tán szeretnének is ez irányban akcziót kifejteni. S mégis miért nem teszik ezt? Azon egyszerü okból, mert nincs meg a bátorságuk hozzá az uralkodó börzeliberalizmus mellett. Mert az a muszka ember, a ki hazája törvényei ellen vétett, nem borzad jobban Szibériának a gondolatától, mint a mi politikusaink és államférfiaink borzadnak attól, hogy eljárásukban, maguktartásában olyas valamit találnak elárulni, a mi az uralkodó, sőt zsarnokoskodó börzeliberalizmus érdekeibe csak a legtávolabbról is beleütközni látszik, vagy a mi annak a susceptibilitását felkelteni csak a legtávolabbról is képesnek lenni látszik; — félnek attól, hogy ennek a börzeliberalizmusnak a szócsövei: a börzeliberális hirlapok kimondják rájuk a nagy exkommunikácziót, a cheremet, s ők ezzel — legalább ők ugy hiszik, — politikailag lehetetlenekké válnak.

Pedig az általam jelzett nemzetfentartó közgazdasági és társadalmi politikának a postulátumai oly egyszerüek, hogy azoknak a felállitása bizony nem kerül valami nagy fejtörésbe.

Mindenekelőtt inaugurálnunk kell hazánkban mint kiválólag földmüvelő államban egy egészséges agrárpolitikát, a mely biztositékul szolgálhat arra nézve, hogy a magyar gazdák a magyar földbirtokból a nemzetközi nagy tőke által ne expropriáltathassanak, s a magyar nép a magyar földtől el ne választathassék. Mert a kié a föld, azé az ország.

Ezen agrárpolitika követelményei a többi között a következők lennének:

Az északamerikai homestead-exemptionális törvényeknek a mintájára megalkotandó az otthonmentesitési törvény, a czélból, hogy a birtokos gazdák családi tüzhelyüktől, családi otthonuktól s birtokuknak egy bizonyos részétől, a mely a maguk és családjuk életfentartására okvetlenül

szükséges, — adósságok miatti végrehajtás utján meg ne fosztathassanak. Ezzel a birtokos osztálynak csak azt az előnyt adjuk meg, a mely előnyben Magyarországon valamennyi köz- és magánhivatalnok részesül azzal, hogy fizetésüknek 800 frton, illetve 500 frton alul levő részére végrehajtás nem vezethető.

Hogy a mezőgazdasági gépek mind általánosabb alkalmazása és a latifundiumok terjedése következtében folyton szaporodó foglalkozásnélküli földmüves munkások sorsán segitve legyen, s ezek ne essenek sociáldemokrata izgatóknak prédául, mint legutóbb az Alföld egyes vidékein történt, — továbbá, hogy a filloxera által tönkretett szőlősgazdákról és családjaikról is gondoskodás történjék, — a kormány kövessen egy nagyszabásu telepitési rendszert. E czélra ott vannak az államjószágoknak eddig még el nem adott részei; szükség esetében pedig meghozandó nálunk is, az irlandi Land purchase Act mintájára, egy földvásárlási törvény, a melynek értelmében a kormány felhatalmazandó lenne, egyes, eladásra kerülő latifundiumokat államköltségen megvenni, és azokat parcellázva, telepitvényeseknek, határidőhoz kötött annuitás fizetése mellett, átadni.

Szervezendő továbbá a mezőgazdasági hitelügy a szövetkezeti ügy törvényhozási czélszerü szabályozása mellett.

A mezőgazdák nehéz munkával előállitott terményeinek az értékéből élődő közbenső gabonakereskedés és szenzálkodás kiküszöbölése czéljából behozandó nálunk is általánosan az amerikai elevátor-rendszer, a melyet immár Oroszországban is mindnagyobb mérvben alkalmaznak. Ezen elevátor- illetve közraktárrendszer mellett a mezei gazda nem szorul se gabonaszenzálokra, se gabonakereskedőkre, a kik őt annyiszor becsapják s a kik a mezőgazdák rovására gazdagodnak; hanem a mezei gazda a maga eladásra kerülő gabonáját beszállitja a legközelebbi nagyobb vasuti állomáson felállitott elevátorba, illetve közraktárba, ahol átvett gabonája folyó árának két harmada azonnal kifizettetik neki; a gabonának a közraktárkezelőség által a legkedvezőbb konjunkturák mellett, közvetlenül a fogyasztók részére történt eladása után pedig, a hátralevő vételár is kifizettetik neki.

Ezen elevátorokat, tekintve, hogy a magyar állam-

vasuthálózat ma már az országban levő vasuthálózatnak a legnagyobb részét magában foglalja s a közel jövőben még nagyobb mértékben magában foglalni fogja, az állam kezeltethetné, miként ez Oroszországban is történik. A beszállitott gabonára adandó előlegek pedig telnének tán azon állampénztári fölöslegekből, a melyekkel, a t. pénzügyminister ur legutóbbi budgetexposéja szerint, rendelkezünk, s a mely állampénztári fölöslegek jelenleg az egyes bankoknál helyeztetnek el, hogy azokból a hitelre szoruló gazdaember mentül kevesebbet lásson. (*Ugy van! a szélső baloldalon.*)

Elnök: (*Csenget.*) Kérnem kell a képviselő urat, hogy az országos vagy világkiállitás kérdésénél az elevátoroknak ennyi időt ne méltóztassék szentelni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Istóczy Győző: Köszönettel fogadom az igen t. elnök ur figyelmeztetését; de, miután az előttem szólott t. képviselő urak kiterjeszkedtek beszédeikben általában a millennium kérdésére is, és annak legméltóbb megünneplésére nézve egyes concrét javaslatokkal álltak elő politikai tekintetben, én bátorságot veszek magamnak, hogy közgazdasági szempontból szóljak erről. Ha a t. képviselőház megengedi, már ugyis nem hosszura nyuló beszédemet folytatom. (*Halljuk! Halljuk! balfelől.*)

Esetleg az általam imént emlitett czélra egy vagy több mezőgazdasági bank lenne felállitandó.

A hadsereg-felszerelési és hadsereg-ellátási szükségletek általában közvetlenül a termelőktől: ugy a mezőgazdáktól, mint az iparosoktól, s megfelelő mértékben a kisiparosoktól szerzendők be, — minden közvetitő kereskedő és szenzál kizárásával.

Ha aztán ekkép ugy a gabonakereskedők és egyéb liferánsok, mint a különféle szenzálok, egyrészről a magánfogyasztók és az állam — másrészről pedig a termelők közül kiküszöböltetnek, — ugy a mezei gazda terményeiért oly árt fog kapni, a mely mellett, szemben az eddig szokásos volt árakkal, földadójának és egyéb közterheinek nagy része megtérülne neki, és sorsán ezzel is lényegesen könnyitve lenne.

Mielőbb megalkotandó továbbá a korszerü s a mi speciális mezőgazdasági viszonyainknak megfelelő uj mezőrendőrségi törvény. A vadászati törvény módositása utján pedig a mezőgazdák megóvandók azon nagy kártételektől, a melyeket a vadak az ültetvényekben országszerte okoz-

nak. Hisz például Kecskemét város törvényhatósága csak nem rég irt fel a képviselőházhoz e tárgyban. Feliratának indokolásában kifejti, hogy a mezei nyulak az elmult télen csak magának Kecskemét városának a területén száztizennégyezer forintnyi kárt tettek a gyümölcsfaültetvényekben. Ebből az egyetlen számadatból könnyen kiszámitható, hogy a vadak közül egyedül csak a nyulak s egyedül csak az elmult egy télen az egész országban több kárt okoztak a nemzeti vagyonban, mint amennyit az ország összes vadállománya megér.

Behozandó továbbá a börzeadó, az egyenlő közteherviselés elvénél fogva is; mert, hogyha az ingatlan birtok forgalma sulyos átruházási illetékkel van megróva, — ugy az igazságnak a követelménye az, hogy a ma már a nemzeti vagyonnak egy igen tekintélyes hányadát képező értékpapirok forgalma is megfelelő mértékben vonassék megadóztatás alá.

Minthogy pedig az állam a maga kinevezett, szakavatott biráiban teljesen megbizhatik, — ez okból is fölösleges, de közgazdaságunkra nézve káros intézmény is a börze helytelenül választottnak nevezett külön birósága, vagy legalább ennek az illetékessége csakis a börzelátogatókra szoritandó.

A jelenlegi, aránytalanul magas III. osztályu kereseti adókulcs a tényleges jövedelemnek megfelelő arányban leszállitandó, s e kereseti adónemnél a progressiv adórendszer alkalmazandó.

Hitelviszonyainknak általában való javitása céljából oly bankok és más hitelintézetek állitandók fel, a melyeknél a hitelnyujtásnál a bank intéző körei nem tekintik azt, hogy ennek, vagy amannak a hiteltkérőnek milyen politikai és társadalmi nézetei vannak, vagy legalább az illetőnek az egyéniségénél vagy phyziognomiájánál fogva természetszerüleg lehetnek.

Iparosaink és kereskedőink a szédelgő és tisztátalan eszközökkel dolgozó versenytől — például a többi között a részleteladási ügylet utján üzött visszaélések törvényi korlátozásával, — megfelelő intézkedésekkel megszabaditandók, s a kisipar szintoly mérvü törvényes kedvezményekben részeltetendő, mint történt ez a gyáriparral.

Az északamerikai törvényhozásnak a mintájára, az

iparosok részére nálunk is megadandó lenne az a jogkedvezmény, hogy az általuk, szerződés folytán, harmadik személyek részére épitett vagy kijavitott épületekre forditott anyagszereiknek és munkabéreiknek az értéke erejéig, ezen épületekre és azon ingatlanokra nézve, a melyeken állanak, — ebbeli követeléseik előnyös tételeknek jelentessenek ki, a melyek, bizonyos föltételek teljesitése mellett, minden, a munka megkezdése után bekebelezett jelzálogos követelést a rangsorozatban megelőznek.

Az élelmi szereknek és italnemüeknek rendszeresen üzött meghamisitása, a jelenleg fenálló törvényes rendszabályok szigoritása utján, hatályosan megakadályozandó; a borgyártás pedig eltiltandó.

A vasárnapi munkaszünet nemcsak a jelenlegi mérvében fentartandó, de sőt az egész vasárnapra nézve kimondandó, (*Helyeslés balfelől*) és a mezei gazdasági munkára is kiterjesztendő.

Hogy pedig mindezek mellett szükséges még az is, hogy az Oroszországból tömegesen kivándorló zsidóságnak a bevándorlása s itteni megtelepedése ellen korlátok emeltessenek, nehogy ezen, Oroszországból kiüzött népelem, a melyet a világ egy állama se, még Anglia, sőt Törökország se akar befogadni, — uj haza iránti keresgélésében Magyarországot szemelje ki uj hazájául, s a már ugyis eléggé szorongatott itteni őslakosságot kiszoritsa lakhelyéről, — azt hiszem — ez ellen ma már csak annak lehet ellenvetése, a ki a józan észszel hadilábon áll.

A többek között ezek lennének a postulátumai azon közgazdasági s agrárpolitikának s az ebből folyó azon sociálpolitikának, a melyet a magyar nemzet képviselőinek a második millennium küszöbén inaugurálniok és megvalósitaniok kellene, a czélból, hogy az ezeréves politikai fenállását Európában az 1895-ik évben ünneplő magyar nemzet társadalmának az élete a második millenniumra is biztositva legyen. Mert, ha e téren az általam jelzett irányokban ezentul se történik semmi, — ugy nem kell arra ujabbi ezer év, hanem elég lesz 50—100 év arra, hogy a magyar nép a magyar földtől elválasztva legyen, s idegen legyen a saját hazájában. (*Igaz! a szélső baloldalon.*)

Ezen törvényhozási nagy feladatok megoldására, ezen reformoknak a megvalósitására a jelenlegi, végéhez kö-

zelgő, — hogy az angol műkifejezéssel éljek — »moribund« parlament természetesen immár nincs hivatva. S ezért azon okból is, mert a magyar állam fenállásának ezredik évfordulója a jövő évi választásokból kikerülendő uj képviselőház mandátumának a tartama alatt fog megünnepeltetni, szükséges, hogy megfelelő számmal választassanak be az uj képviselőházba oly képviselők, a kik az általam kifejtett közgazdasági és sociálpolitikai elveket necsak a választási mozgalmak alatt, a választók előtt kortesfogásul vallják, hanem ezen programm megvalósitása mellett itt a képviselőházban aztán nyiltan sikra is szálljanak.

Ez azonban, sajnos, a jelenleg fenálló országos politikai pártoknak a kötelékében nem lehetséges, azon egyszerü oknál fogva, mert köztudomásu, de nem eléggé fájlalható tény az, hogy a fenálló országos politikai pártok irányadó köreiben uralkodó és a divatos börzeliberalizmussal ellenkezésbe jönni nem merő szellem és az ez által kezelt pártfegyelem legyőzhetlen akadályul szolgál arra nézve, hogy az egyes képviselők, az általam kifejtett és közülük sokak által magukban bizonyára helyeselt közgazdasági és társadalmi-politikai elveket, itt a házban nyiltan is magukénak vallhassák.

Nem marad tehát más hátra, mint, hogy azok a képviselőjelöltek, a kik az általam kifejtett sociálpolitikai s közgazdasági és agrárprogrammot magukévá teszik, — a fenálló országos politikai pártok kötelékétől menten, mint pártonkivüliek foglaljanak állást. (*Helyeslések.*)

Jelöltjeinknek ezen pártonkivüli állását s általában az általam vázolt programm alapján bevezetendő választási akciónkat azonban ne tekintse egyik fenálló országos politikai párt se maga ellen irányzott lépésnek; mert hisz mi nem szervezkedünk külön politikai párttá, — a mit különben nem is tehetnénk azon okból, mert hiszen az általam vázolt társadalmi-politikai, közgazdasági és agrárprogrammot magukénak vallhatják ugy a közjogi kiegyezés alapján álló — mint függetlenségi és 48-as politikai elvü jelöltek, s ugy szabadelvü mint konzervativ elvü jelöltek, — s ilykép ezen programm mellett kompakt politikai pártot szervezni, legalább ma még lehetetlenség is lenne.

S éppen azért, mivel jelöltjeink között lesznek olyanok, a kik függetlenségi, illetve 48-as politikai elveket

vallanak; lesznek továbbá olyanok, a kik, mint mérsékelt ellenzékiek, egyéb politikai kérdésekben a nemzeti párttal fognak menni; s viszont lesznek tán olyanok is, a kik egyéb politikai kérdésekben a kormány álláspontjához fognak közel állani: — ne féltékenykedjék reánk, de ne is ellenségeskedjék velünk egyik országos politikai párt se. Mert hisz ugy a nemzet életérdekében, mint a parlamenti helyes dynamika és a pártok közötti egyensulynak a fentartása, vagy, ha ugy tetszik, helyreállitása érdekében is elkerülhetlenül szükséges, hogy a mi általunk vallott közgazdasági és sociálpolitikai irány a parlamentben megfelelőleg képviselve legyen. Egy ily irányt pedig, a mely a dolgok rendjében és a fenforgó közállapotokban leli létalapját és létindokát, s a mely irány mélyen gyökerezik a nép érzületében, — büntetlenül elnyomni nem lehet, s erészben tán némi alappal, és ha kárörvendő volnék, — a mi nem vagyok, — kärörömmel hivatkozhatnám a közelebbi multnak az eseményeire is.

Az általam kifejtett közgazdasági s agrárprogrammal és sociálpolitikai programmal tehát mi, mint pártonkivüliek, a jövő évi képviselőválasztásoknál a választók elé fogunk állani, kérve a nemzet támogatását, hogy a millenniális országgyülésre akcióképes számmal küldjön oly képviselőket, a kik gazdasági és társadalmi életérdekeinek a megóvását és érvényesitését tüzik ki főfeladatukul.

S én azt hiszem, t. képviselőház, hogy azon közgazdasági és sociálpolitikai reformok, a melyeket rövid vonásokban kifejteni szerencsém volt, — megvalósittatásuk esetén legalább is szintoly üdvösen fognak kihatni a nemzet érdekeire az ezredéves évforduló idején, mint a t. kormány által tervezett országos nemzeti kiállitás, — a melyre vonatkozó, jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot — miként már beszédem elején is kijelentettem, — a magam részéről is elfogadom. (*Helyeslés balfelől.*)

